

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ І ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО, ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА,
ТЕХНОЛОГІЙ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ

*Збірник наукових праць
VI Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ

Випуск I

ВІННИЦЯ – 2025

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 4 від 11 листопада 2025 р.)

Редакційна колегія:

Марущак О.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (голова редакційної колегії).

Зузяк Т.П. – док. пед. наук, проф., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (заступник голови редакційної колегії).

Соловей В.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця (відповідальний редактор).

Роготченко О.О. – док. мистецтвознавства, член-кореспондент НАМ України, Заслужений діяч мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва, м. Київ.

Андрощук І.В. – док. пед. наук, проф., Хмельницький національний університет, м. Хмельницький.

Ткачук С.І. – док. пед. наук, проф., Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань.

Цина А.Ю. – док. пед. наук, проф., Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава.

Коломієць Д.І. – канд. пед. наук, проф., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Белінська Т.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Василевська-Скупа Л.П. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гаркушевський В.С. – канд. техн. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Глуханюк В.М. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Голінська Т.М. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Грінченко Т.М. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Іванчук А.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Красильникова І.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Мозгальова Н.Г. – док. пед. наук, проф., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Подоляничук С.В. – канд. фіз.-мат. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Цвілік С.Д. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Шимкова І.В. – канд. пед. наук, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Шинін О.С. – Заслужений діяч мистецтв України, доц., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Бабчук Ю.М. – док. філософії (PhD), Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця.

Н 1 НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ: збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (30 жовтня 2025 р., м. Вінниця) / О.В. Марущак (голова) та ін. [Електронний ресурс]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. Вип. 1. (PDF, 219 с.).

У збірнику наукових праць висвітлено актуальні психолого-педагогічні проблеми підготовки вчителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва, теоретичні та методичні аспекти формування професійної компетентності та її складових, сучасні технології формування в учнів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та закладів позашкільної освіти сфери культури предметних компетентностей у контексті технологічної, професійної та мистецької освіти, а також схарактеризовано історичні аспекти розвитку освіти та мистецтва України.

Видання адресоване науковцям, викладачам, учителям, аспірантам, магістрантам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами технологічної, професійної та мистецької освіти.

Основний матеріал доповідей подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть автори публікацій.

РОЗДІЛ I

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.01>

Кулик Є.В., м. Полтава

e-mail: kyluk@gsuite.pnpu.edu.ua

Колінченко В.С., м. Полтава

e-mail: vlad.kolin4enko@gmail.com

Кондор М.Ю., м. Полтава

e-mail: mari.ann392@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто тенденції розвитку професійної та технологічної освіти в Україні у порівнянні з країнами ЄС. Зазначено, що українська освітня політика сформувала сциєнтично-технократичне суспільство, тоді як у країнах ЄС світоглядною основою освіти ще з 1950-х років було покладено принцип демократії і гуманізму. Запропоновано запровадження культурологічного підходу у зміст підготовки викладачів професійної освіти (технологій), який охоплює цілісність культурного досвіду людства (етичного, релігійного, технічного тощо). Акцентовано увагу на необхідності міжпредметного навчання та інтеграції знань з дизайну та ергономіки, які мають заповнити відсутню ланку у міждисциплінарних дослідженнях людини про працю та допомогти формуванню гуманістичної особистості.

Ключові слова: професійна освіта, технологічна освіта, гуманізація технологічної освіти, технократичне суспільство, технологічна культура, культурологічний підхід, дизайн, ергономіка.

Abstract. The article examines the trends in the development of vocational and technological education in Ukraine in comparison with the EU countries. It is noted that Ukrainian educational policy has formed a scientific-technological society, while in the EU countries the ideological basis of education since the 1950s has been the principle of democracy and humanism. It is proposed to introduce a cultural approach to the content of training teachers of vocational education (technology), which covers the integrity of the cultural experience of humanity (ethical, religious, technical, etc.). Attention is focused on the need for interdisciplinary training and integration of knowledge in design and ergonomics, which should fill the missing link in interdisciplinary studies of man about work and help in the formation of a humanistic personality.

Keywords: vocational education, technological education, humanization of technological education, technocratic society, technological culture, cultural approach, design, ergonomics.

Освітня політика України за останні 80 років сформувала сциєнтично-технократичне суспільство з притаманною йому системою цінностей відношення до праці, цінностей праці, взаємодії з природою та її ресурсами, засобів виробництва, технологій, престижності інженерних професій. У результаті рівень життя українського суспільства суттєво відстає від суспільств країн ЄС. У країнах ЄС ще на початку 50-х років ХХ ст. у світоглядну основу освітньої політики було покладено принцип демократії і гуманізму, а досягнення науково-технічної революції (кібернетика, генна інженерія, космос, нанотехнології, інформатизація) були направлені на реалізацію цих принципів.

Аналіз публікацій науковців, присвячених аналізу філософських основ буття людини в контексті розвитку науки і технологій (В. Мельник, М. Михальченко, Є. Кулик та ін.) на засадах праць (Оваль Ной Харарі, Андреас Шлейхер, Ф. Шеллінг, Томас Кун, А. Печчеї, В. Лутай та ін.), показав, що до кінця XVII ст. світоглядні основи буття європейського суспільства формували системи християнських цінностей і права. Але уже понад 300 років наука і технології докорінно змінюють теоретико-концептуальний сутнісний вимір світу, задають парадигмальні виміри сучасної цивілізації, визначають технокультурні процеси розвитку суспільств і поряд з системою правових відносин формують систему становлення і розвитку основних цінностей світової цивілізації, яка відображається через технологічну культуру особистості і сформоване техногенне суспільство. Тому залежно від того, яку парадигму технологічної освіти ми виберемо в Україні у контексті розвитку технологій, така і сформується технологічна культура особистості, яка буде визначати культурну матрицю цінностей українського суспільства, що буде формувати майбутнє буття нашого суспільства.

Аналіз освітньої політики навчальних планів і програм підготовки технологів у різноманітних галузях країн ЄС показав, що головною ідеєю цієї підготовки є гуманізація технологічної освіти, яка реалізується через компетентнісний підхід (формування особистих якостей) і предмети, зміст яких інтегровано поєднують знання про людину і технології. Структура професійних знань складається з інженерно-технологічних знань і гуманітарних знань, які відображають взаємодію людини з технологіями.

Формування інженерно-технологічного мислення особистості направлене на формування не технократичної, а гуманістичної особистості, яка в своїй професійній діяльності при прийнятті рішень (вибір технологій, вибір режимів праці, вибір засобів праці, поведіння з відходами, вибір засобів техніки безпеки) перевагу віддає гуманістичним напрямкам розвитку, враховуючи особисті якості людини, опираючись на систему суспільних цінностей. Проведені нами дослідження дозволяють констатувати, що якісний рівень технологічної культури суспільства ментально відображається в виробках, їх експлуатації та утилізації, в яких інтегровано закладені сучасні технології, матеріали та знання і уміння з культури праці, культури виробництва (енергоефективність), культури експлуатації, культури споживання (ремонтпридатність, культура утилізації відходів тощо).

Проведені опитування викладачів педагогічних університетів України, здобувачів освіти і викладачів закладів професійної освіти показали, що проблема гуманізації технологічної освіти є актуальною і своєчасною, однак, у сучасних умовах закладу вищої освіти формування цього феномену відбувається стихійно і значною мірою залежить від організаційних традицій закладу освіти та його освітнього середовища. У майбутніх викладачів технологій відсутні науково обґрунтовані методики формування технокультурологічної компетентності, відомості про те, які саме особистісні якості необхідно розвивати у здобувачів вищої освіти, для того щоб вони могли в своїй професійній діяльності, на практиці, використати знання і уміння з технологічної діяльності.

У такому випадку повинна відбутися культурно-ціннісна переорієнтація буття та діяльності людини, яка має реалізуватися у конкретних соціальних механізмах смисложиттєвих орієнтацій людей. Адже якщо раніше життя суспільства й окремої людини визначалося зовні існуючими культурними зразками поведінки й свідомості (канонами), то тепер провідним стає процес самодетермінації, самовизначення, вироблення особою індивідуальних орієнтирів, способів життя, смисложиттєвих і моральних імперативів. Відбувається принципова зміна способу зв'язку соціуму, який працює в технологічній і професійній галузі з культурою. Тобто змінюється структура самого феномену «знання», «професійні знання» і «культура». Такий підхід дозволяє розглядати етичний вимір людського буття у світі як один з найважливіших системоутворювальних елементів.

У зв'язку з різким збільшенням можливостей окремої людини впливати на спрямованість і зміст соціальних та культурних процесів зростає потенційна відповідальність особистості за свою діяльність. Це змушує суспільство переосмислювати спосіб нашого відношення до природного та соціального середовища, взаємодіючи з яким людина приймає моральне рішення. Тому етичний вимір людського буття – це та сфера в професійній діяльності, де культурологічний підхід змикається з процесом гуманізації особистості, визначаючи загальнометодологічні підвалини нової парадигми підготовки викладачів технологій.

Упровадження в зміст підготовки викладачів професійної освіти (технологій) культурологічного підходу вказує на те, що змістом підготовки повинна стати цілісність культурного досвіду людства: етичного, релігійного, філософського, естетичного, технічного, фахового і т.п., у доповнення до наукового досвіду пізнання світу. У такому випадку актуалізується проблема інтегрованого міжпредметного навчання. Тобто нові знання про технології знаходяться не в «ядрі» конкретного предмету, а в площині перетину міжпредметних знань.

Змінюється наше розуміння поняття «технології». Таку цілісність змісту можна забезпечити за рахунок знань з дизайну і ергономіки. Дизайнерська і ергономічна підготовка повинні заповнити відсутню ланку у міждисциплінарних дослідження людини про працю. Допмагаючи розвитку компетентнісного підходу до вивчення трудової діяльності, ергономічні і дизайнерські знання заповнюють межі окремих наук, що вивчають людину в процесі праці та інших видах діяльності, а також роль кінцевого виробу (продукту) їхньої діяльності у формуванні гуманістичної особистості. Ці знання повинні формуватися в контексті сталого розвитку суспільства, де основним критерієм виступає система суспільних і особистих цінностей.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.02>

Пискун О.М., м. Чернігів

e-mail: oks76@ukr.net

Кизима М.А., м. Чернігів

e-mail: oks76@ukr.net

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ТЕХНОЛОГІЧНУ ОСВІТУ

Анотація. У статті розкрито вплив графічного дизайну на навчальну діяльність учнів та узагальнено психолого-педагогічні умови інтеграції графічного дизайну в технологічну освіту, а саме: когнітивні, емоційно-мотиваційні, діяльнісні та особистісно-орієнтовані.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, графічний дизайн, технологічна освіта, освітній процес.

Abstract. The article reveals the impact of graphic design on students' learning activities and summarizes the psychological and pedagogical conditions for integrating graphic design into technology education, namely cognitive, emotional-motivational, activity-based, and personality-oriented ones.

Keywords: psychological and pedagogical conditions, graphic design, technology education, educational process.

Однією з провідних і найважливіших тенденцій в сучасній загальній середній освіті є міжгалузева інтеграція, комплексний інтердисциплінарний підхід до структурування і відбору змісту освітніх компонентів, що передбачає поєднання знань та методів з різних освітніх галузей і сфер діяльності [2]. Вдалим прикладом такої інтеграції є упровадження теоретичної і практичної підготовки з графічного дизайну в технологічну освіту, завдяки чому відбувається

гармонійне поєднання раціональних та емоційно-естетичних складових освітнього процесу. Графічний дизайн як освітній ресурс сприяє формуванню в учнів не лише технічних умінь працювати з візуальною інформацією, а й художньо-образного мислення, естетичного смаку, креативності та графічної і візуальної культури особистості в цілому.

Графічна культура передбачає розвиток графічних здібностей, просторового мислення, умінь і навичок практичної діяльності, здатності до самостійного створення графічних зображень [3]. Розвинена графічна і візуальна культура необхідна сучасним учням для ефективної комунікації та вміння втілювати свої ідеї в наочні образи, використовувати різні графічні засоби у проектно-технологічній діяльності, як-от: систематизація інформації у вигляді схем, інтелект-карт, інфографіки, виконання ескізів та ілюстрацій, розробка презентації і реклами проекту тощо [1]. Крім того, інтеграція графічного дизайну в технологічну освіту сприяє професійній орієнтації учнів, розвиває навички, необхідні для подальшої освіти й роботи у сфері дизайну, архітектури, інженерії та медіа.

Організація освітнього процесу із застосуванням елементів графічного дизайну в технологічній освіті вимагає дотримання низки психолого-педагогічних умов, без яких інтеграція дизайнерських засобів може залишитися формальною. Йдеться про створення такого освітнього середовища, у якому дизайн виконує не декоративну, а функціональну й розвивальну роль, стимулює мислення, формує емоційно-позитивне ставлення до навчання та забезпечує практичну спрямованість здобутих знань.

У психології та педагогіці давно доведено, що якість сприйняття і засвоєння знань значною мірою залежить від форми подання навчальної інформації. Візуальні засоби, до яких належать продукти графічного дизайну, виступають важливим фактором, що активізують пізнавальні процеси учнів, стимулюють увагу, пам'ять і мислення. Візуальна привабливість навчального матеріалу посилює інтерес, підвищує залученість учнів, формує позитивні емоції, які, у свою чергу, створюють сприятливі умови для інтелектуальної праці. Використання наочних матеріалів і дизайнерських прийомів у навчанні підвищує рівень концентрації уваги майже вдвічі порівняно з традиційними методами пояснення, адже візуальні образи одразу і цілісно сприймаються, не потребують перекодування і тому швидше обробляються мозком ніж вербальна інформація, краще запам'ятовуються і дають змогу організувати навчальний матеріал у структуровані схеми.

Для технологічної освіти це має особливе значення, оскільки учні працюють із досить складними завданнями – від планування конструкції виробу до його реалізації. Графічний дизайн допомагає упорядкувати етапи роботи над проектом, створювати наочні інструкції, ілюстрації і креслення, інфографіку технологічного процесу, 3D-візуалізації тощо, що значно полегшує процес проектування. Учень, працюючи з графічними моделями, схематичними зображеннями чи дизайнерськими рішеннями, вчиться структурувати та систематизувати інформацію, аналізувати її та узагальнювати.

Окремо слід зауважити на тому, що візуальні елементи дизайну значно сприяють розвитку креативності і образотворчих здібностей учнів.

Отже, вплив графічного дизайну на навчальну діяльність учнів проявляється у кількох вимірах:

- активізація уваги й підвищення мотивації до навчання;
- полегшення процесів сприйняття і запам'ятовування інформації;
- розвиток образного та абстрактного мислення;
- стимулювання творчої активності та пошуку оригінальних рішень.

Як видно, графічний дизайн виконує багатофункціональну роль в освітньому процесі: він – і засіб навчання, і спосіб організації пізнавальної діяльності, і чинник розвитку особистості.

Систематизувати психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу із застосуванням елементів графічного дизайну в технологічній освіті можна у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

**Психолого-педагогічні умови організації освітнього процесу
із застосуванням елементів графічного дизайну в технологічній освіті**

Група умов	Зміст	Очікуваний результат
Когнітивні	Використання візуальних моделей, інфографіки, схем; урахування рівня пізнавального розвитку учнів	Полегшення сприйняття та запам'ятовування матеріалу, розвиток аналітичного й образного мислення
Емоційно-мотиваційні	Використання кольору, композиції, художніх прийомів; створення позитивного емоційного клімату	Зростання інтересу до навчання, підвищення внутрішньої мотивації, розвиток творчої уяви, формування естетичного смаку
Діяльнісні	Поєднання індивідуальної та групової роботи; орієнтація на практичний результат проєктної діяльності	Формування комунікативних і проєктних навичок, розвиток соціальної компетентності
Особистісно-орієнтовані	Диференціація навчальних завдань, урахування здібностей і потреб кожного учня	Індивідуалізація навчання, формування впевненості у власних можливостях, розвиток здібностей

Завдяки візуальним матеріалам інформація засвоюється швидше, легше структурується та довше утримується у пам'яті. Дизайн, виконуючи роль своєрідного «посередника» між абстрактними знаннями і свідомістю школяра, полегшує перехід від конкретно-образного мислення до абстрактно-логічного.

Особливу значущість у психолого-педагогічному плані має вплив графічного дизайну на мотиваційну та емоційну сфери школяра. Яскраві візуальні образи, гармонійні композиції, продумане кольорове рішення посилюють інтерес і створюють позитивний емоційний фон. Емоційний компонент у поєднанні з інтелектуальним забезпечує стійку мотивацію, яка стимулює учня до активної пізнавальної діяльності та творчого пошуку. У цьому контексті графічний дизайн постає як педагогічний інструмент, що здатен не лише інформувати, а й надихати, виховуючи позитивне ставлення до навчання та до процесу створення власного продукту.

Емоційний інтелект відіграє вирішальну роль у соціалізації людини. Через дизайнерську діяльність учні вчаться виражати себе в соціально прийнятній і конструктивній формі, що має важливе виховне значення.

Використання графічного дизайну сприяє формуванню в учнів естетичного смаку, культури праці, поваги до результатів власної та колективної діяльності. Учні, створюючи дизайн виробів, вчаться бачити цінність у красі та гармонії, усвідомлювати значення естетики в повсякденному житті.

Особливу увагу слід звернути на розвиток креативності як ключової компетентності сучасної людини. Дизайн – це сфера, де творчість є природним складником діяльності, і тому його інтеграція в освітній процес дозволяє виховувати креативність системно, а не фрагментарно.

Отже, психолого-педагогічні умови інтеграції графічного дизайну в технологічну освіту охоплюють когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісний і особистісний компоненти. Їх

гармонійне поєднання забезпечує не лише підвищення якості освітнього процесу, а й розвиток особистості учня як активного, творчого, культурного і соціально компетентного суб'єкта діяльності. Графічний дизайн у цьому контексті постає не лише елементом змісту навчального матеріалу і засобом навчання, а й потужним виховним і розвивальним ресурсом та інструментом педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Горінчой Р., Поляков С. Педагогічні підходи до розвитку графічної культури учнів на уроках технологій. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. Вип. 32. С. 44-52.
2. Тименко В.П., Коркушко А.Л. Інтердисциплінарність: шлях до модернізації та інновацій у мистецькій освіті і дизайн-освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2024. Вип. 26 (182). С. 213-218.
3. Титаренко В., Чернявський Т. Науково-методичні аспекти вивчення графічної культури та дизайну майбутніми вчителями технологічної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. Вип. 32. С. 228-232.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.03>

Швець І.Б., м. Вінниця
e-mail: Shurikira@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЯ АКТОРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛЯ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглядається значення акторських засобів виразності у професійній підготовці майбутніх учителів. Наголошено на важливості розвитку соціальної перцепції, емпатії та саморегуляції як складових педагогічної майстерності. Запропоновано включення дисципліни «Основи акторської майстерності» до освітнього процесу з метою формування невербальної комунікації та розвитку особистісних якостей майбутніх педагогів.

Ключові слова: акторська майстерність, засоби виразності, емпатія, саморегуляція, невербальна комунікація, професійна підготовка вчителя.

Abstract. The article explores the role of expressive acting techniques in the professional training of future teachers. Emphasis is placed on the development of social perception, empathy, and self-regulation as essential components of pedagogical competence. The integration of the «Fundamentals of Acting Skills» course into the educational process is proposed to enhance nonverbal communication and foster the personal growth of prospective educators.

Keywords: acting skills, expressive means, empathy, self-regulation, nonverbal communication, teacher professional training.

Інтенсивний ритм педагогічної діяльності та емоційно-психологічне навантаження часто заважають учителю залишатися природним у спілкуванні з учнями. Старшокласники нерідко вказують на байдужість учителя як основну причину напружених взаємин, що виявляється не лише у словах, а й у міміці, жестах, інтонації. Успішна комунікація вчителя значною мірою залежить від невербальних засобів вираження – міміки, погляду, рухів.

На ранніх етапах підготовки майбутніх педагогів необхідно розвивати вміння соціальної перцепції – здатності розуміти емоційний стан інших за зовнішніми проявами [2, с. 156]. Це вміння тісно пов'язане з емпатією, яка передбачає вміння розпізнавати найменші зміни міміки та інтонацій залежно від контексту та вікових особливостей учнів. Формування таких навичок вимагає підвищеної емоційної чутливості й здатності до саморегуляції. Ми вважаємо, що основою підготовки майбутніх педагогів є впровадження в навчальний процес елементів

акторської майстерності як інструменту розвитку педагогічної комунікації, соціального розуміння та емоційної регуляції.

Сучасні дослідники, Л. Василевська-Скупа, Н. Кравцова, І. Швець, наголошують на важливості комплексного підходу до формування педагогічної майстерності: поєднання акторської, музичної, етичної підготовки, розвитку уяви, інтуїції, креативного мислення. [3, с. 64]. Результативність професійної підготовки залежить від міждисциплінарної інтеграції – цілеспрямованого посилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін, в яких має бути збережена теоретична і практична цілісність[1, с. 51].

Тому, з метою удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів доцільним є впровадження в навчальний процес дисципліни «Основи акторської майстерності», дозволить студентам опанувати як теоретичні засади акторського мистецтва, так і практичні навички володіння голосом, диханням, дикцією, рухом, мімікою. Ефективне впровадження засобів акторської виразності у систему фахової підготовки майбутніх учителів потребує цілеспрямованої методичної поетапної роботи за такими напрямками:

- *психофізичний тренінг* – містить вправи на розслаблення, концентрацію уваги, дихальні практики, пластичність тіла. Ці техніки сприяють зняттю м'язових затисків, розвитку сценічної свободи й виразності рухів;

- *розвиток соціальної перцепції* – застосовуються вправи з аналізу мімічних і пантомімічних схем: «розпізнай емоцію», «емоційне дзеркало», «погляд як жест». Важливим є формування вміння «читати» емоційні сигнали учнів у контексті уроку;

- *імпровізаційна діяльність* – завдання «оживи картину», «виправдай дію героя», «розіграйте педагогічну ситуацію» дозволяють студентам тренувати емоційну гнучкість, адаптивність до нестандартних умов навчання, а також формують здатність швидко реагувати на зміни в поведінці учнів;

- *робота з голосом і мовленням* – вправи з дикції, інтонації, темпоритму мовлення, управління диханням. Важливим аспектом є інтонаційна виразність як інструмент залучення уваги учнів і передавання емоційної насиченості змісту;

- *аналіз і рефлексія* – після виконання вправ студенти залучаються до обговорення, самоаналізу, обміну враженнями. Використовується метод рефлексивного кола або «дзеркало педагога», що допомагає усвідомити власний невербальний вплив у педагогічному процесі.

Комплексне застосування цих методів дозволяє формувати у студентів цілісну систему навичок ефективного невербального спілкування, емоційної саморегуляції та педагогічної експресивності, що значно підвищує якість їхньої професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. Василевська-Скупа Л.П., Кравцова Н.Є., Швець І.Б. Міждисциплінарна інтеграція як важливий чинник професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Т. 29. С. 50-56.

2. Лизун І.Ф. Соціальна перцепція як важливий фактор навчально-виховного процесу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 50. С. 155-158.

3. Швець І.Б. Театральне мистецтво у вимірах педагогіки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 163. С. 62-65.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.04>

Гандзій Н.В., м. Вінниця
e-mail: artgapochka@gmail.com

ПЕДАГОГІКА НАТХНЕННЯ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ПРИКЛАДУ ТВОРЧОСТІ

Анотація. Сучасна мистецька освіта потребує не лише фахової підготовки здобувачів вищої освіти, але й формування у них внутрішньої мотивації до творчості. Педагогіка натхнення ґрунтується на розумінні того, що викладач є не лише носієм знань, а й джерелом натхнення, духовного та естетичного орієнтуру.

Ключові слова: педагогіка натхнення, мистецька освіта, викладач, творчість, приклад, мотивація.

Annotation. Modern art education requires not only the professional training of higher education seekers but also the formation of their inner motivation for creativity. The pedagogy of inspiration is based on the understanding that a teacher is not only a bearer of knowledge but also a source of inspiration, as well as a spiritual and aesthetic guide.

Keywords: pedagogy of inspiration, art education, teacher, creativity, example, motivation.

Мистецька освіта має особливу місію – не лише передавати знання й формувати професійні навички, а й плекати в людині здатність відчувати, творити, мислити образно, сприймати світ через красу. Проте справжнє пробудження творчої особистості відбувається лише тоді, коли поруч є педагог, який не лише навчає, а надихає. Такий педагог стає не просто наставником, а живим втіленням ідеї «педагогіки натхнення».

Педагогіка натхнення – це напрям у сучасній освітній думці, що спирається на глибоко гуманістичні засади. Її сутність полягає в тому, що процес навчання розглядається не як механічна передача знань, а як взаємодія двох творчих особистостей – викладача і здобувача вищої освіти.

У мистецькому освітньому середовищі викладач – це більше, ніж професіонал, це – носій культури, приклад гармонії між знанням, вірою, емоцією та творчістю.

1. Підходи викладача у педагогіці натхнення

1.1. Особистісно зорієнтований підхід.

Центр освітнього процесу – особистість здобувача. Викладач не нав'язує єдино правильних рішень, а спрямовує, допомагає знайти власний голос. У такій взаємодії мистецький процес стає простором самовираження. Педагог виступає як м'який провідник у пошуку власного стилю, де головне – не копіювання, а осмислення.

1.2. Діалогічний підхід.

Натхнення народжується у спілкуванні. Коли педагог слухає і чує здобувача вищої освіти, а здобувач освіти бачить у викладачі не «авторитет, що оцінює», а співрозмовника, тоді виникає справжня взаємодія. Діалогічність передбачає не лише обмін знаннями, а й спільне проживання мистецького досвіду, відкритість до думок і смислів.

1.3. Екзистенційний підхід.

Мистецтво – це пошук сенсу, тому педагог допомагає здобувачу вищої освіти не лише створити форму, а й усвідомити, навіщо він творить. Це шлях до духовного дозрівання, коли кожна робота стає актом внутрішнього зростання.

1.4. Культурно-ціннісний підхід.

Викладач виступає як носій духовних, національних і культурних орієнтирів. Його завдання – передати любов до рідної культури, сформувати у здобувача вищої освіти почуття відповідальності перед традицією і майбутнім. Через осмислення народних мотивів,

символів, фольклору викладач виховує повагу до власного коріння.

1.5. Менторський підхід.

Педагог стає провідником, який бачить далі, але не веде силоміць. Він підтримує, коли здобувач освіти вагається, і дає свободу, коли бачить готовність до самостійності. Менторство у мистецтві – це не влада, а довіра і віра в потенціал іншого.

2. Педагогіка натхнення як шлях до формування творчої ідентичності. Дослідження проявів педагогіки натхнення у студентському середовищі.

У мистецькій освіті важливо не лише сформувати вміння, а й виховати в людині художника – того, хто мислить образами, спілкується через красу, не боїться бути собою. Педагогіка натхнення допомагає здобувачам освіти усвідомити, що творчість – це не окрема діяльність, а стан душі, спосіб існування.

З метою глибшого осмислення теми було проведено анкетування серед здобувачів мистецької освіти, яке мало на меті виявити, які якості викладача найбільше надихають та підтримують в освітньому процесі.

Анкета містила як відкриті, так і закриті запитання. Основні напрями дослідження охоплювали:

- які риси викладача сприяють творчій активності;
- що саме допомагає здобувачам вищої освіти відчувати натхнення на заняттях;
- які педагогічні дії чи атмосфера стимулюють бажання творити;
- якою є роль свободи, підтримки, заохочення у мистецькому навчанні.

Результати анкетування показали, що найбільш значущими факторами натхнення у студентському сприйнятті є атмосфера свободи, довіра з боку викладача та відчуття розуміння. Саме ці якості, на думку опитаних, створюють простір, де народжується справжня творчість.

Свобода як простір для самовираження. Поняття свободи у мистецькій педагогіці не означає відсутність структури чи вимог – воно передбачає свободу вибору, інтерпретації та пошуку власного шляху. Студенти наголошували, що найбільше надихає, коли викладач дозволяє їм експериментувати з формою, кольором, технікою, навіть помилятися.

В умовах свободи народжується особистісне ставлення до завдання, а кожна робота стає відображенням внутрішнього стану, а не лише виконанням вимоги. Такий підхід дає здобувачу вищої освіти досвід співтворення, а не підпорядкування. Педагог, який уміє створити цю атмосферу, фактично відкриває двері до творчої самореалізації. Як зазначали респонденти, «саме тоді хочеться творити, коли можна бути собою».

Довіра як основа натхнення. Другим визначальним фактором у відповідях здобувачів вищої освіти стала довіра викладача. Довіра – це віра у потенціал здобувача освіти, у його здатність мислити, відчувати, приймати рішення.

Коли здобувач вищої освіти відчуває, що викладач вірить у нього, він перестає боятися помилок і починає ризикувати, тобто виходити за межі шаблонів. Довіра формує мотивацію, яка йде не ззовні (через оцінку), а зсередини (через бажання виправдати довіру, відгукнутися на неї).

Таким чином, у контексті педагогіки натхнення довіра виступає каталізатором внутрішньої свободи та основою для формування самостійного художнього мислення.

Розуміння, як підтримка. Третім, найчастіше згадуваним чинником, була підтримка та розуміння з боку викладача.

Йдеться не лише про толерантність чи доброзичливість, а про глибшу емпатію – уміння бачити і відчувати внутрішній стан здобувача вищої освіти, розуміти його сумніви, страхи, пошуки.

Респонденти зазначали, що викладач, який сприймає здобувача вищої освіти як особистість, а не як «виконавця завдань», дає їм відчуття прийняття, що є потужним джерелом натхнення.

Такі педагоги здатні не лише оцінювати роботу, а й підтримати словом, поділитися

власним досвідом, допомогти віднайти внутрішній сенс творчості. Розуміння з боку викладача створює духовну безпеку, де здобувач вищої освіти може не лише навчатися, а й зростати як особистість. Саме це є ознакою справжньої педагогіки натхнення – виховання не технічно вправного виконавця, а цілісної людини, відкритої до творчості й життя.

Отже, анкетування підтвердило, що здобувачі вищої освіти сприймають викладача не лише як носія знань, а як партнера у процесі творення. Їхнє відчуття натхнення безпосередньо пов'язане не з рівнем складності програми, а з атмосферою, яку створює педагог.

У підсумку, педагогіка натхнення – це не сукупність прийомів, а світогляд викладача. Вона вимагає від педагога цілісності, духовності й глибокого розуміння сутності мистецтва як мови душі. Саме такі викладачі стають тими, хто не просто навчає, а змінює життя здобувачів вищої освіти, допомагаючи їм відчувати: творчість – це покликання, а не професія.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід. Либідь, 2003.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. К.: МАУП, 2000.
3. Кисельов М.М. Психологія творчості та педагогічної майстерності. Харків: Основа, 2015.
4. Шпіца Р.І. Мистецька освіта: методика навчання освітньої галузі «Мистецька освіта»: навчально-методичні матеріали. Київ: КУ імені Бориса Грінченка, 2021.
5. Левченко М., Терешенко Н., Кузнецов С. Мистецтво і мистецька освіта в сучасному світі: інтерактивні додатки та онлайн-платформи для розвитку таланту та креативності. Київ, 2024.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.05>

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Загоруйко Б.М., м. Вінниця
e-mail: zagorujkobogdan4@gmail.com

Яковець В.М., м. Вінниця
e-mail: vkvts@icloud.com

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуті можливі шляхи розв'язання проблем екологічного виховання молоді в контексті сучасної освіти, технології екологічного виховання для забезпечення ефективних умов та здійснення процесів суб'єктифікації, результатом чого є формування су'єктивного ставлення особистості до природи.

Ключові слова: екологічна проблема, екологізація знань, екологічна культура, свідомість, виховання.

Annotation. The article considers possible ways to solve the problems of environmental education of youth in the context of modern education, environmental education technologies to ensure effective conditions and implement subjectification processes, the result of which is the formation of a subjective attitude of the individual towards nature.

Keywords: an ecological problem, ecologization of knowledge, ecology culture, consciousness, training.

Постановка проблеми. Нині проблема взаємодії людини й природи, а також впливу людської спільноти на навколишнє середовище загострилась і набула глобального масштабу. Розв'язання найважливіших проблем сучасності неможливе без розвитку екологічної освіти та виховання. Розширення зон екологічних нещасть і реальність всесвітньої екологічної катастрофи, яка наближається, висувають на порядок денний проблему невідкладної і

життєво необхідної екологізації системи освіти [5, с. 103].

Мета статті – виокремлення основних питань екологічної підготовки майбутнього вчителя технологій, які дають можливість визначити напрями науково-теоретичного і практичного вирішення вказаної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення згаданих проблем необхідна широкомасштабна екологічна підготовка усіх верств населення, під якою розуміємо психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування.

До причин слабкої участі населення України в розв'язанні екологічних проблем Н. Казанішена відносить:

- недостатність знань і уявлень про масштаби екологічних проблем, причини їх виникнення;
- незнання шляхів виходу із кризової ситуації;
- безвідповідальне ставлення до результатів своєї діяльності;
- екологічні проблеми та їх вирішення розглядаються населенням як справи відповідних організацій, органів влади;
- недооцінка власних сил у подоланні локальних екологічних проблем, відсутність усвідомлення зв'язків між локальними та глобальними екологічними проблемами;
- неусвідомленість потреби та відсутність бажання змінювати, гармонізувати взаємини із природою тощо [3, с. 179].

Актуальною і гострою є нині проблема формування в молоді екологічної культури, одним із показників якої є шанобливе ставлення до природи. Науковці зазначають, що «...проблеми виховання нових поколінь, становлення їх культури мають бути нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, що ґрунтується на збереженні довкілля, формуванні діалогічного підходу до природи, підпорядкуванні технічного прогресу екологічним вимогам та законам співіснування» [3, с. 204].

Екологізація освіти, на думку багатьох науковців, – один із найефективніших шляхів розв'язання екологічних проблем. Основним завданням екологічної освіти є виховання екологічної свідомості, що забезпечує гармонійне співіснування людського суспільства з навколишнім природним середовищем та охорону довкілля від техногенних забруднень [6, с. 416].

Науковці наголошують на необхідності екологізації мислення сучасних поколінь та формуванні екологічної культури населення. Місію створення нової системи взаємодії людини й природи багато вчених відводять учителю. Для успішного її вирішення, як стверджує В. Назарук, він має бути компетентним у цих питаннях, тобто володіти еколого-психологічною компетенцією [6, с. 228].

Найголовнішими причинами екологічної кризи є низький рівень екологічної свідомості людей, незнання та ігнорування ними і суспільством законів розвитку природи, безсистемне і споживацьке ставлення до її ресурсів. Тому для вирішення екологічних проблем необхідна підготовка таких фахівців, які б змінили екологічну стратегію і тактику, були здатні проводити відповідну екологічну політику, організовуючи формування екологічної культури громадян України.

Інтегративний характер екологічних знань, суперечності, що мають місце в структурі взаємин «людина-природа» зумовлюють необхідність підготовки молоді до розв'язання проблемних екологічних ситуацій поза залежністю їхнього професійного визначення [3,

с. 204]. Тому одним із стратегічних завдань вищої школи є формування екологічної компетентності майбутніх фахівців. Це вимагатиме вдосконалення всіх компонентів педагогічного процесу закладів вищої освіти (ЗВО), створення умов для забезпечення якісно нового розуміння місця людини в системі «людина-природа-суспільство» з позиції гуманізму й духовності.

Значний внесок у виховання екологічної свідомості шкільної молоді, на нашу думку, може зробити вчитель трудового навчання. Вчитель технологій – це фахівець-практик, організатор і вихователь учнівських колективів, від світоглядної позиції якого багато в чому залежить, як і в якому напрямі, з урахуванням яких пріоритетів будуть розгортатися виробничі й життєві процеси в майбутньому. Він формує в учнів ставлення до праці, предметами якої споконвік були об'єкти природи. А тому в умовах глобальної екологічної кризи саме вчитель технологій покликаний сформулювати в учнів ціннісне і шанобливе, а не суто споживацьке ставлення до природи. Проте, як свідчить практика, проблема екологічної підготовки майбутнього вчителя ще не була предметом вивчення.

Аналіз психолого-педагогічних основ формування відповідального, бережливого ставлення до природи в учнів показує, що методи та прийоми навчання й виховання мають бути спрямовані на переведення у внутрішній світогляд особистості соціальних екологічних орієнтирів: знань, умінь, ціннісних характеристик та ідеалів, принципів, правил ставлення цивілізованого суспільства до навколишнього природного середовища [5, с. 177]. Визначальним для розв'язання екологічних проблем сучасності є виховання такої особистості, яка б мала розвинене екологічне мислення, екологічну свідомість, сформовану екологічну «тактику» поведінки, була зорієнтована на збереження та збагачення навколишнього середовища [6, с. 227].

Погоджуємось, що «...проблеми виховання нових поколінь, становлення їх культури мають бути нерозривно пов'язані з формуванням екологічного світогляду та екологічної культури, що ґрунтується на збереженні довкілля, формуванні діалогічного підходу до природи, підпорядкуванні технічного прогресу екологічним вимогам та законам співіснування» [3, с. 204]. Тому вважаємо, що основною метою екологічної підготовки вчителя технологій є розвиток його екологічної культури, що забезпечить його готовність до природозберігальної, природоохоронної та еколого-виховної діяльності в школі. До еколого-виховної діяльності на уроках технологій відносимо еколого-естетичне виховання та виховання шанобливого й відповідального ставлення до природи.

Висновки. Екологічні проблеми є міждисциплінарними, мають комплексний характер. Тому в педагогічному ЗВО має здійснюватися філософська інтеграція різнорідних знань, поглядів на природу, людину та суспільство. Це вимагає орієнтування на нові принципи екологічної освіти, зокрема: оцінювання природи з різних позицій: економічних, соціальних, законодавчих, культурно-естетичних. Головним завданням викладачів ЗВО є навчити майбутніх учителів технологій мислити такими категоріями, які б допомогли їм усвідомити свою природну сутність, невіддільність від природи, зрощення з нею, а звідси – й уміння застосовувати набуті знання для подальшого її збереження і розвитку, зокрема й завдяки екологічному вихованню учнів.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д., Іванчук А.В. Екологічна підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій у закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 65. С. 124-135.
2. Глухова Г.Г. Аксіологічний підхід до формування екологічної культури студентів вищої

технічної школи. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. Вип. 45. С. 203-208.

3. Казанішена Н.В. Екологічна підготовка майбутнього педагога як фактор гармонізації взаємин людини і природи. *Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика*: зб. праць за матер. всеукр. наук.-практ.конф. Хмельницький: Технологічний університет Поділля, 2003. С. 176-179.

4. Малинівська Л.І. Формування відповідального ставлення до природи як проблема в науковій літературі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*: зб. наук. праць. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2008. № 37. С. 174-177.

5. Мананкова О.П. Формування екологічної культури майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2006. № 17. С. 103-106.

6. Матвієнко О.В.; Карпенко О.В. Європейські засади екологічної освіти: інституційна підтримка та нормативно-правове забезпечення. *Освітньо-науковий простір: журнал*. 2025.

7. Назарук В.П. Теоретико-методологічні аспекти формування еколого-психологічної компетенції. *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. К.: «Логос», 2004. Т. 7, Вип. 7. С. 226-233.

РОЗДІЛ II

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.06>

Дубова Н.В., м. Умань

e-mail: n.v.dubova@udpu.edu.ua

Філімонова І.А., м. Умань

e-mail: irunafilimonova@gmail.com

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті розглянуто значення сучасних освітніх технологій у формуванні предметних компетентностей майбутніх педагогів професійного навчання харчової галузі. Здійснено аналіз можливостей упровадження цифрових інструментів під час вивчення дисциплін «Санітарія та гігієна закладів харчування» та «Ресторанна справа». Особливу увагу приділено використанню віртуальних лабораторій, інтерактивних кейсів, технологій доповненої та віртуальної реальності, симуляторів і гейміфікації, які сприяють підвищенню ефективності навчання та формуванню практичних умінь. Зазначено, що застосування сучасних технологій забезпечує розвиток аналітичного мислення, самостійності, відповідальності, а також здатності адаптуватися до цифрових змін у сфері ресторанного господарства.

Ключові слова: сучасні технології, професійна освіта, предметні компетентності, педагог професійного навчання, харчова галузь, санітарія та гігієна, ресторанна справа, цифрові інструменти, інноваційне навчання.

Abstract. The article explores the significance of modern educational technologies in developing subject competencies of future vocational education teachers in the field of food technologies. The study analyzes the possibilities of integrating digital tools into the learning process of the disciplines «Sanitation and Hygiene of Catering Establishments» and «Restaurant Management». Particular attention is given to the use of virtual laboratories, interactive case studies, augmented and virtual reality technologies, simulators, and gamification, which enhance learning efficiency and foster the formation of practical skills. The application of modern technologies contributes to the development of analytical thinking, independence, responsibility, and the ability to adapt to digital transformations in the restaurant industry. The findings emphasize that innovative approaches in teaching technical and professional disciplines create favorable conditions for combining theoretical knowledge with practical experience, which is crucial for the professional growth of future educators.

Keywords: modern technologies, vocational education, subject competencies, vocational education teacher, food industry, sanitation and hygiene, restaurant management, digital tools, innovative learning.

Одним із пріоритетних напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх педагогів харчової галузі є впровадження сучасних технологій навчання, які поєднують теоретичну, практичну та дослідницьку діяльність здобувачів вищої освіти. Використання інноваційних освітніх технологій сприяє формуванню предметних компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійних завдань у сфері ресторанного господарства, контролю санітарно-гігієнічних вимог, організації обслуговування споживачів та управління закладами харчування.

Спеціальні (предметні) компетентності – компетентності, які є важливими для успішної професійної діяльності випускників певної спеціальності на певному рівні НРК [3].

Використання сучасних технологій під час вивчення дисципліни «Санітарія та гігієна закладів харчування» вимагає сформованості компетентностей у сфері забезпечення санітарної безпеки, гігієнічного контролю виробництва, профілактики харчових отруєнь і захворювань. «Основними під час організації освітнього процесу стали цифрові технології навчання, оскільки саме завдяки ним стає можливою віддалена взаємодія викладача та здобувачів освіти» [2]. Для цього на заняттях застосовуються віртуальні лабораторії (наприклад, Labster, PhET Interactive Simulations), які дозволяють моделювати процеси контролю чистоти обладнання, аналізу мікробіологічних показників продуктів чи оцінки стану робочих поверхонь, а це формує навички дотримання стандартів HACCP і принципів безпечного харчування. Також ефективним є використання інтерактивних кейсів з аналізом санітарних порушень у виробничих цехах; технології доповненої реальності (AR) використовують для візуалізації мікроорганізмів, умов розмноження бактерій, зон санітарного ризику на кухні; симуляторів «Санітарний аудит підприємства», які дають можливість здобувачам вищої освіти виконати роль інспектора і оцінити роботу підприємства за чек-листами. Це підсилює наочність і забезпечує глибше розуміння матеріалу. Гейміфіковані онлайн-тести (Kahoot, Quizizz) використовують для перевірки знань санітарно-гігієнічних вимог у форматі змагання між здобувачами вищої освіти.

Такі технології допомагають не лише підвищити інтерес здобувачів вищої освіти до дисципліни, а й сформувати компетентності безпечної професійної діяльності, контролю санітарних норм, виконання гігієнічних процедур на сучасному виробництві.

Дисципліна «Ресторанна справа» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти умінь організації обслуговування, управління закладом, комунікації з клієнтами, дотримання стандартів гостинності. Для досягнення цих результатів ефективними є такі технології: віртуальні тури та VR-технології, коли здобувачі вищої освіти можуть віртуально «відвідати» відомі ресторани світу, ознайомитися з різними форматами обслуговування, вивчити планування залів, дизайн, стандарти сервірування. Цифрові симулятори ресторанного бізнесу (Restaurant Simulator, Symphony POS Trainer) дають можливість відпрацьовувати навички роботи офіціанта, адміністратора чи менеджера ресторану, керувати замовленнями, вирішувати конфліктні ситуації. Використання проєктної технології дозволяє розробляти власні концепції ресторану (меню, дизайн, PR-стратегію), застосовуючи цифрові інструменти (Canva, Planner 5D, Google Workspace). Широкого використання набула технологія змішаного навчання (blended learning) із використанням платформи Moodle або Google Classroom, де викладач розміщує мультимедійні матеріали, відеоуроки з етикету, організації банкету, обслуговування клієнтів різних типів.

У результаті застосування таких технологій формуються предметні компетентності в галузі організації ресторанного обслуговування, управління закладом харчування, створення комфортного простору для споживачів і використання сучасних цифрових рішень у ресторанному менеджменті.

«Нині викладачеві необхідно планувати, організовувати і спрямовувати процес навчання відповідно до готовності студентів виконувати професійні функції й соціальні ролі, забезпечувати умови для підготовки до життя в умовах, що змінюються, демонструючи різнобічність застосування цифрових технологій та отриманих базових знань. Студенти щодня повинні вивчати цифрові технології, що вимагає створення в закладах вищої освіти цифрового освітнього середовища, в якому вибудовується динамічна система цифрової освіти...» [1, с. 160].

Використання сучасних освітніх технологій у процесі підготовки педагогів професійного навчання харчової галузі забезпечує формування стійких практичних навичок у сфері санітарії, гігієни та ресторанної справи; розвиток аналітичного мислення, здатності до моделювання професійних ситуацій; підвищення мотивації до навчання і професійного самовдосконалення; адаптацію майбутніх фахівців до реалій цифрового виробництва і сервісу.

Список використаних джерел:

1. Генсерук Г.Р., Мартинюк С.В. Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 19. С. 158-161. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-34> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Гончаренко А.М., Дятленко Н.М., Полякова О.В. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес в закладі вищої освіти: виклики та практичні аспекти. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 4 (38). С. 155-167. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/10690/10748> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Про затвердження Методичних рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 27.03.2025 р. № 512. URL: <file:///D:/%D0%9C%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%202025/67f8d45ad2919282526794.pdf> (дата звернення 20.10.2025 р.).

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.07>

Цісарук І.В., м. Кременець
e-mail: tsisarukiryna@gmail.com

Цісарук В.Ю., м. Кременець
e-mail: vitaliytsisaruk87@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто роль цифрових технологій у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Визначено сутність поняття «професійна компетентність учителя трудового навчання та технологій» та її структурні компоненти. Обґрунтовано, що цифрові технології є провідним чинником розвитку професійної компетентності майбутніх педагогів.

Ключові слова: цифрові технології, професійна компетентність, майбутній учитель трудового навчання та технологій, цифрова грамотність, інформаційно-освітнє середовище, інноваційна підготовка.

Abstract. The article examines the role of digital technologies in the formation of professional competence of future teachers of labor training. The concept of «professional competence of a labor education teacher» and its structural components are defined. It is substantiated that digital technologies are a key factor in developing professional, competence of future educators.

Keywords: digital technologies, professional competence, future labor education teacher, digital literacy, information and educational environment, innovative training.

Цифровізація освіти сьогодні є одним із ключових напрямів модернізації педагогічної підготовки. Поява нових цифрових інструментів, освітніх платформ, інтерактивних технологій спричинила істотні зміни у професійній діяльності вчителя. Особливо це стосується майбутніх учителів трудового навчання та технологій, адже їхня діяльність поєднує практико-орієнтовану, технологічну та педагогічну складові. Відповідно, використання цифрових технологій стає не лише вимогою часу, а й чинником формування професійної компетентності вчителя – здатності організовувати навчально-виробничу діяльність, створювати інноваційне

середовище, використовувати цифрові засоби для розвитку творчого потенціалу учнів.

Професійна компетентність учителя трудового навчання та технологій – це інтегративна характеристика, що відображає готовність майбутнього педагога ефективно діяти в освітньому процесі, використовуючи сучасні технології, педагогічні методики та цифрові засоби. Як зазначає науковець, Г. Терещук, компетентність майбутнього вчителя технологій включає знання, уміння, досвід творчої діяльності, інформаційно-цифрову грамотність і рефлексивну позицію педагога [4].

Структурно професійна компетентність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій складається з таких компонентів:

- фахово-технологічний (володіння сучасними технологічними процесами, інструментами, обладнанням);
- педагогічно-методичний (здатність організовувати освітній процес, добирати методи та форми навчання);
- інформаційно-цифровий (уміння використовувати цифрові засоби для створення, подання й оцінювання освітнього контенту);
- рефлексивно-оцінний (здатність до самоаналізу, самоосвіти, корекції власної діяльності);
- комунікативний (уміння ефективно взаємодіяти з учнями в цифровому та реальному середовищах).

Отож, цифрові технології є системоутворюючим чинником, який впливає практично на всі компоненти компетентності. Під цифровими технологіями розуміють комплекс технічних, програмних та інформаційних засобів, що забезпечують створення, зберігання, передавання та використання цифрового контенту. У системі професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій ці технології реалізуються через використання мультимедійних засобів (відеоуроки, презентації, інтерактивні плакати); віртуальні лабораторії та симулятори (моделювання технологічних процесів); онлайн-платформи для співпраці (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams тощо); хмарні сервіси для спільного створення матеріалів (Google Drive, Canva, Padlet, Miro); технології доповненої та віртуальної реальності (AR/VR) для моделювання навчальних ситуацій; інтерактивні конструктори та тренажери (Tinkercad, SketchUp, Figma, AutoCAD).

Як підкреслює О. Ляшенко [2], цифрове середовище дозволяє підвищити рівень інтерактивності навчання, зробити процес засвоєння знань більш наочним і практико-орієнтованим, що особливо важливо для трудового навчання.

Тому дуже важливо, щоб майбутні вчителі трудового навчання та технологій володіли цифровими інструментами для створення власного навчального контенту. Це передбачає оволодіння базовими ІКТ-навичками (робота з офісними пакетами, редакторами зображень, відео, CAD-системами); створення цифрових інструкцій і 3D-моделей виробів у програмах Tinkercad, SketchUp, Fusion 360; використання Google Workspace для організації освітнього процесу (тестування, відеоконференції, обмін матеріалами) тощо.

Завдяки таким інструментам майбутній учитель не лише навчається користуватися технологіями, а й формує власний цифровий стиль педагогічної діяльності.

Цифрові технології дозволяють поєднувати традиційні практики з інноваційними методами. Наприклад, створення інтерактивних посібників у Genially чи Canva, де подано алгоритми виготовлення виробів із деревини, тканини, металу; використання Padlet для колективного мозкового штурму або обговорення ідей проектів; створення онлайн-курсів у Moodle для самостійної роботи студентів, що моделює майбутній освітній процес у школі; використання Thinglink для створення інтерактивних плакатів і віртуальних турів по шкільних майстернях.

Такі інструменти сприяють розвитку вмінь планувати уроки, створювати дидактичні матеріали, формувати в учнів мотивацію до творчої праці.

Успішне впровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх учителів трудового навчання та технологій можливе при створенні цифрового освітнього середовища у закладах вищої освіти, впровадженні курсів із цифрової педагогіки та STEM-освіти, підтримці самостійної та проектної діяльності здобувачів вищої освіти у цифровому форматі, забезпеченні технічного та методичного супроводу (сервіси, обладнання, консультації), а також при залученні студентів до міждисциплінарних проєктів, хакатонів, конкурсів із цифрових технологій.

Як підкреслює С. Сисоєва [3], цифрові технології ефективно впливають на розвиток інноваційної культури майбутніх педагогів лише за умови їх системного і цілеспрямованого використання в освітньому процесі.

Проте, освітній процес професійної підготовки майбутніх педагогів часто передбачає ряд викликів, які пов'язані із нерівним рівнем цифрової грамотності студентів і викладачів, обмеженим технічним забезпеченням закладів, недостатньою методичною базою цифрового трудового навчання.

Однак, ці виклики водночас створюють нові перспективи – розробку цифрових підручників, створення віртуальних лабораторій, впровадження STEM-підходів, гейміфікації та доповненої реальності в освітній процес ЗЗСО.

Отже, цифрові технології є потужним чинником формування професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Вони дозволяють підвищити ефективність педагогічної підготовки, сприяють розвитку творчості, інноваційного мислення, цифрової грамотності. У процесі підготовки важливо не лише навчати здобувачів освіти користуванню цифровими інструментами, а й формувати розуміння їх педагогічної доцільності, методики інтеграції в освітній процес. Таким чином, сучасний учитель трудового навчання та технологій має бути не просто носієм знань, а творцем цифрового освітнього середовища, фасилітатором і наставником, здатним формувати в учнів як предметні, так і ключові компетентності.

Список використаних джерел:

1. Іванюк І.В. Використання AR-технологій у підготовці майбутніх учителів технологій. *Науковий вісник Уманського ДПУ*. 2024. № 2. С. 78-85.
2. Ляшенко О.І. Інформаційно-цифрові технології у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. № 2 (94). С. 12-21.
3. Сисоєва С.О. Цифрова трансформація освіти як умова формування інноваційної компетентності майбутнього вчителя. *Освітній дискурс*. 2024. № 3. С. 33-40.
4. Терещук Г.В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки*. 2024. № 4. С. 45-52.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.08>

Гаркушевський В.С., м. Вінниця

e-mail: savich2608@meta.ua

Цвілик Р.О., Паламарчук В.О., м. Вінниця

e-mail: tsvilyksv@gmail.com

МЕТОДИЧНІ Й ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ ILIAS

Анотація. Метою статті є обґрунтування особливостей електронного навчання майбутніх педагогів через застосування системи програмного забезпечення ILIAS. Встановлено, що застосування ILIAS у навчанні технологій сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх педагогів середньої та професійної освіти, що виявляються у здатностях: інтеграція знань різних технологій, прийняття обґрунтованих технічних рішень та їх реалізації в умовах віртуальної реальності; добір та оцінювання ефективності технологій; сприймання комп'ютерних моделей технологічних процесів.

Ключові слова: технології, електронне навчання, педагогічний програмний засіб, майбутні педагоги середньої та професійної освіти, сучасні технологічні процеси, засоби моніторингу якості освіти.

Abstract. The purpose of the article is to substantiate the features of e-learning for future teachers through the use of the ILIAS software system. It has been established that the use of ILIAS in teaching technologies contributes to the formation of professional competencies of future teachers of secondary and vocational education, which are manifested in the abilities: integration of knowledge of various technologies, making sound technical decisions and their implementation in virtual reality; selection and assessment of the effectiveness of technologies; perception of computer models of technological processes.

Keywords: construction materials technology, e-learning, pedagogical software, intending teachers of secondary and vocational education, modern technological processes, computer testing.

У сучасній освіті широко застосовуються комп'ютерні технології. Інтенсифікація освітнього процесу нині безвідривно пов'язана з розробкою як окремих навчально-контролюючих тестових програм, так і складних навчальних комп'ютерних систем (НКС). Зокрема, інтелектуальні НКС – це відносно новий вид навчальних систем, здатних підтримувати й контролювати навчання студента на різних рівнях складності з урахуванням його індивідуальних особливостей та забезпеченням для кожного студента можливостей якнайшвидшого та якісного одержання нових знань. Нині одним із перспективних шляхів удосконалення й інформатизації навчального процесу у закладах вищої освіти є впровадження комплексних програмних рішень – систем управління навчанням (англ. Learning Management System, LMS), призначених для створення електронного інформаційного навчального середовища, управління навчанням, розробки, організації, розміщення електронних навчальних матеріалів, адміністрування навчальних ресурсів, відстеження навчальної діяльності здобувачів освіти й оцінювання її результатів. Такі системи успішно використовуються в світових освітніх установах й представлені як комерційними програмними продуктами (наприклад, WebCT, Blackboard, HyperMethod eLearning Server), так і вільним програмним забезпеченням з відкритим кодом (наприклад, Moodle, ILIAS тощо) [10].

На межі XX-XXI ст. напрацювання змісту й методики комп'ютерного контролю знань гостро цікавлять учених, педагогів і фахівців в галузі інформаційних технологій: вивчаються різні види контролю; визначаються типи запитань, їх компоненти і метадані, використовувані, як правило, у формуванні змісту й комплексу контрольних завдань; розробляються математичні методи оцінювання знань й сучасні технології контролю [11].

За умов підвищення ролі самостійної роботи студентів й упровадження якісно нових форм організації освітнього процесу, до яких ми відносимо й електронне навчання, втрачає актуальність функція викладача як джерела інформації - він стає, перш за все, організатором,

консультантом, керівником та експертом навчально-пізнавальної діяльності й самостійної роботи студентів. Оптимальна організація процесу електронного навчання є можливою за умов гнучкого управління з установленням зворотного зв'язку в системі «викладач-студент», коли педагоги забезпечуються інформацією про ступінь збігу реально виконаної дії та дії запланованої. Ефективність зворотного зв'язку досягається системним, регулярним, послідовним контролем й за умов застосування певних методів, що не потребують значних витрат навчального часу на виконання завдань студентами та їхню перевірку викладачем. Саме такою є автоматизована тестова форма контролю в умовах електронного навчання.

Нині недостатньо спеціальних наукових досліджень щодо проблеми організації системи комп'ютерного контролю самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів середньої та професійної освіти у навчанні технологій, що сприятиме підвищенню ефективності електронного навчання і формуванню здатностей до самостійної роботи.

Науковці переконані, що електронне навчання та системний об'єктивний контроль є ефективними засобами диференціації, індивідуалізації й підвищення мотивації студентів до системного самостійного навчання. Здобувачі освіти беруть активну участь в організації й здійсненні власної навчальної діяльності шляхом самоконтролю та самоперевірки через тестування результатів своєї самостійної роботи [7; 8].

Ю. Богачков, М. Самаріна зазначають, що переваги тестування як інструменту оцінювання ефективності електронного навчання порівняно з іншими формами контролю полягають у тому, що, по-перше, тести є якісними й об'єктивними засобами оцінювання і, по-друге, показники тестів орієнтовані на вимірювання й визначення рівнів засвоєння ключових понять, змісту тем і розділів навчальної програми, формування загальних і фахових компетентностей студентів, а не на констатацію наявності у них певної сукупності формально засвоєних знань [5].

Перевагами комп'ютерного тестування є: швидке одержання результатів і звільнення викладача від трудомісткої роботи з обробки тестів; об'єктивність оцінки; комп'ютерне тестування цікавіше порівняно з традиційними формами опитування, що створює позитивну мотивацію у студентів; підвищення ефективності роботи викладацького складу. Встановлено, що проблеми електронного навчання й автоматизованого (комп'ютерного) контролю досягнень в навчанні технологій майбутніх педагогів середньої та професійної освіти, мають два взаємопов'язаних аспекти – методичний та технічний (табл. 1).

Таблиця 1

Методичні й технічні аспекти електронного навчання та контролю

Методичний аспект	Технічний аспект
1. Проектування змісту й методики навчання. 2. Планування й організація контрольних заходів. 3. Визначення типів питань і добір завдань для перевірки знань студентів. 4. Формування комплексу запитань і завдань для опитування. 5. Визначення критеріїв оцінки виконання певного завдання й контрольної роботи в цілому тощо.	1. Автоматичне формування набору контрольних завдань на основі вибраного підходу. 2. Добір і використання в системі контролю різних параметрів. 3. Визначення алгоритмів оцінювання знань і визначення рівнів формування предметних компетентностей тощо.

Сучасні комп'ютерні програмні засоби для тестового контролю забезпечують можливість використання різних форм тестових завдань, адаптації до можливостей користувача, генерації заданої послідовності завдань із загального банку, веб-орієнтований інтерфейс комп'ютерних програмних оболонок інтуїтивно зрозумілий та зручний для використання на різних пристроях [6; 12].

Напрацьовуючи зміст навчання технологій майбутніх педагогів закладів середньої та професійної освіти та створюючи тести, ми керувались рекомендаціями науковців [1-4] та ін., які довели, що основними умовами, необхідними для організації ефективного автоматизованого тестового контролю є:

а) врахування класичної і сучасної тестової теорії, що забезпечує надійність, валідність і ефективність контролю;

б) важливо, щоб тестовий контроль не зводився виключно до перевірки знань студентів;

в) у процесі тестування особливе значення має комплексна перевірка навчальної діяльності, зокрема: динаміки загального розвитку, формування загальних і фахових компетентностей, активності, пізнавальних інтересів, творчих здібностей майбутніх педагогів; професійно зацікавлене;

г) творче ставлення викладача до організації й управління освітнім процесом.

Ми врахували думку дослідників, що тести можуть бути ефективними в освітньому процесі тоді, коли викладач стає розробником нових програмно-методичних засобів, організатором процесу самостійного навчання студентів [9]. Для підвищення ефективності організації самостійної діяльності студентів в навчанні технологій нами було використано ILIAS – вільну веб-орієнтовану систему з відкритим кодом. На основі ILIAS створено й упроваджено в освітній процес електронний курс «Матеріалознавство та технології виробництва конструкційних матеріалів» (рис. 1), а також розроблено систему комп'ютерного тестового контролю знань та вимірювання рівнів навчальних досягнень студентів [1; 2; 10].

Погоджуємось з думкою науковців, що використання навчальної платформи ILIAS може перетворити будь-який нудний або складний зміст навчання на цікавий та легший для розуміння й засвоєння [11-12]. ILIAS надає можливість не лише реалізувати зміст навчання технологій, але й підключати віртуальні аудиторії та оцінювати успішність студентів. Студенти можуть вивчати зміст курсу в будь-якому доступному місці, перевіряти оцінки, створювати та розробляти навчальні матеріали (рис. 2).

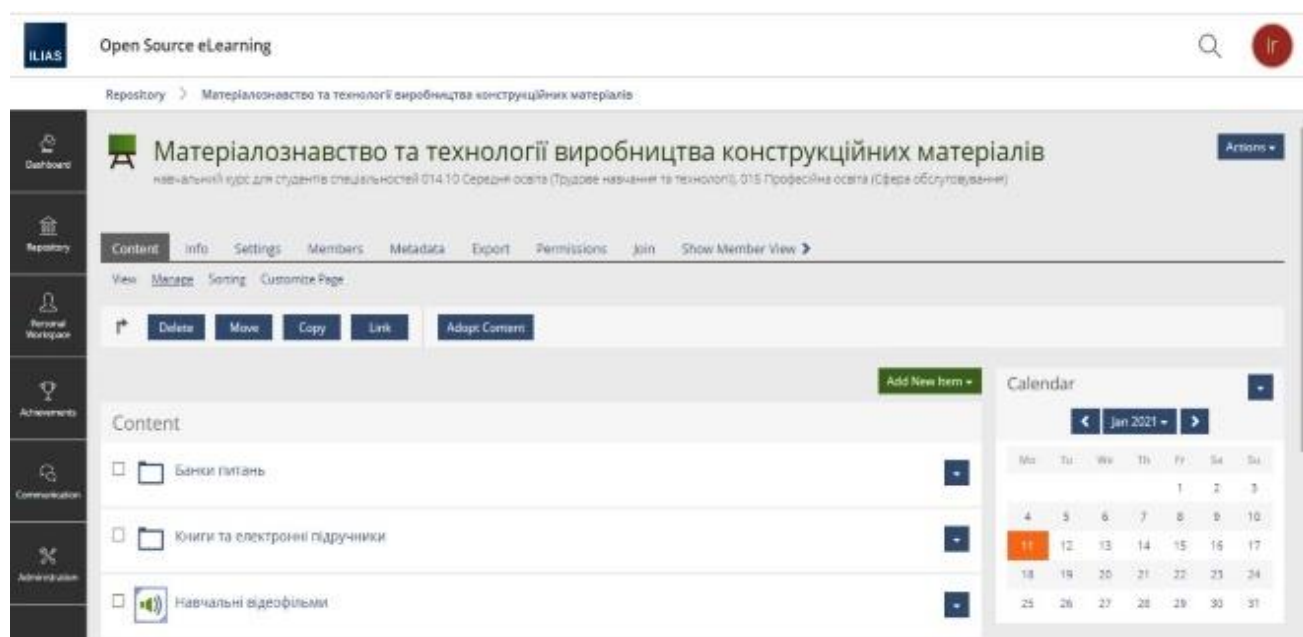

Рис. 1. Інтерфейс електронного курсу «Матеріалознавство та технології виробництва конструкційних матеріалів»

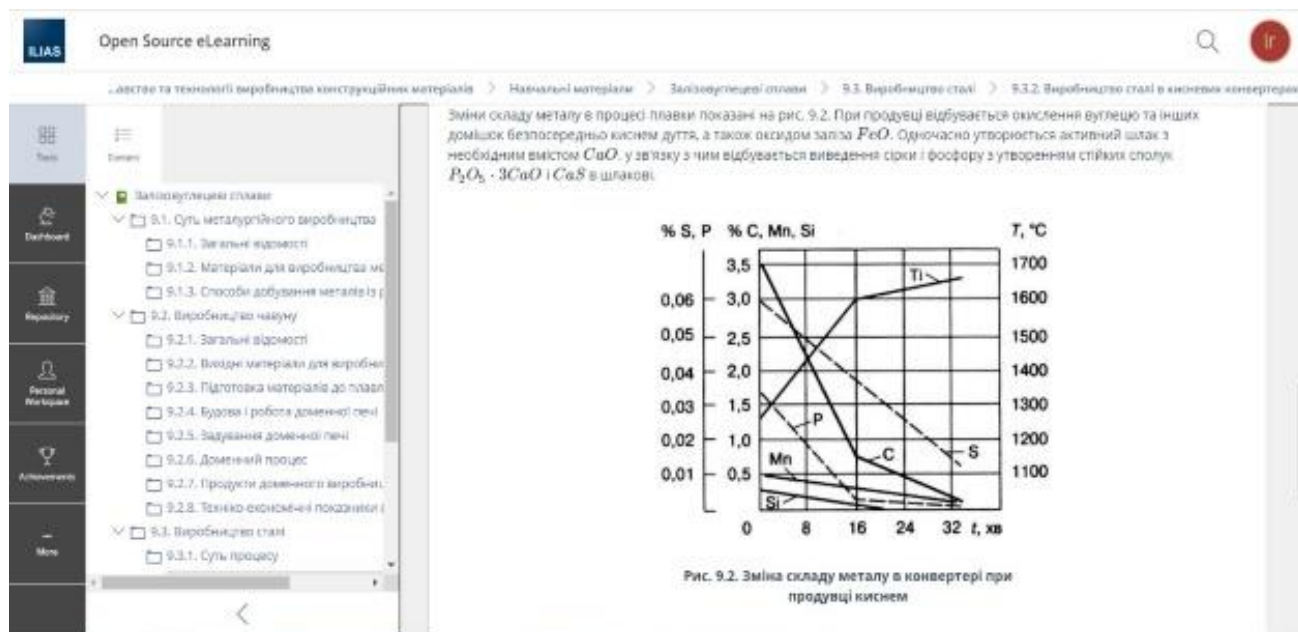

Рис. 2. Змістове наповнення електронного курсу «Матеріалознавство та технології виробництва конструкційних матеріалів»

Вбудовані засоби тестового контролю ILIAS дозволяють здійснювати онлайн-тестування та автоматичну обробку результатів, тобто тестові завдання ILIAS мають розвинені інтерактивні засоби контролю з діагностикою помилок та зворотним зв'язком. В ILIAS використовуються такі тестові завдання: з вибором однієї правильної відповіді (Multiple Choice Question – Single Response); з вибором кількох правильних відповідей (Multiple Choice Question – Multiple Response); на встановлення відповідності (Matching Question); на встановлення послідовності (Ordering Question); з пропущеними текстами (Cloze Question); з короткою текстовою відповіддю (Text Subset Question); з розгорнутою відповіддю (Essay Question); інтерактивне зображення з активними фрагментами (Image Map Question); питання-Flash чи Java-застосунок (Java Applet Question); перевірка числового значення чи проміжку (Numeric Question).

Для одержання доступу до системи ILIAS здійснюється процедура реєстрації облікового запису користувача та отримується унікальний ідентифікатор (логін) і пароль, що будуть використовуватись при кожному вході в систему. Наприклад, або самостійно створюється обліковий запис, скориставшись посиланням на стартовій сторінці, або викладач реєструє студентів, підписує на потрібний курс, а потім видає логіни й паролі (котрі згодом студент може змінити), контролює зміст та обсяги доступної для групи студентів інформації.

Тестові завдання зберігаються у банках тестових завдань і можуть використовуватись у різних тестах, навчальних курсах, комбінаціях. Окремо пропонуються тестові завдання, інтегровані безпосередньо у блок навчального матеріалу – навчальний модуль ILIAS, що призначені для перевірки розуміння засвоєного матеріалу та самоконтролю. Тест ILIAS може бути реалізований як окремий навчальний об'єкт репозиторію – для доступу до тесту варто клікнути на певний заголовок (рис. 3). На стартовій сторінці тесту після натискання кнопки «Розпочати тестування» система згенерує послідовність питань різного типу. Процес тестування полягає у виборі правильної відповіді та її підтвердження шляхом натискання «Наступне» (рис. 4). При переході до останнього запитання з'являється кнопка «Завершити тестування».

Тести		
	1.Атомно-кристалічна будова металів	Дії ▼
	2.Основи теорії кристалізації металів	Дії ▼
	3.Реальна будова кристалів.Дефекти кристалічної решітки	Дії ▼

Рис. 3. Контент тестів

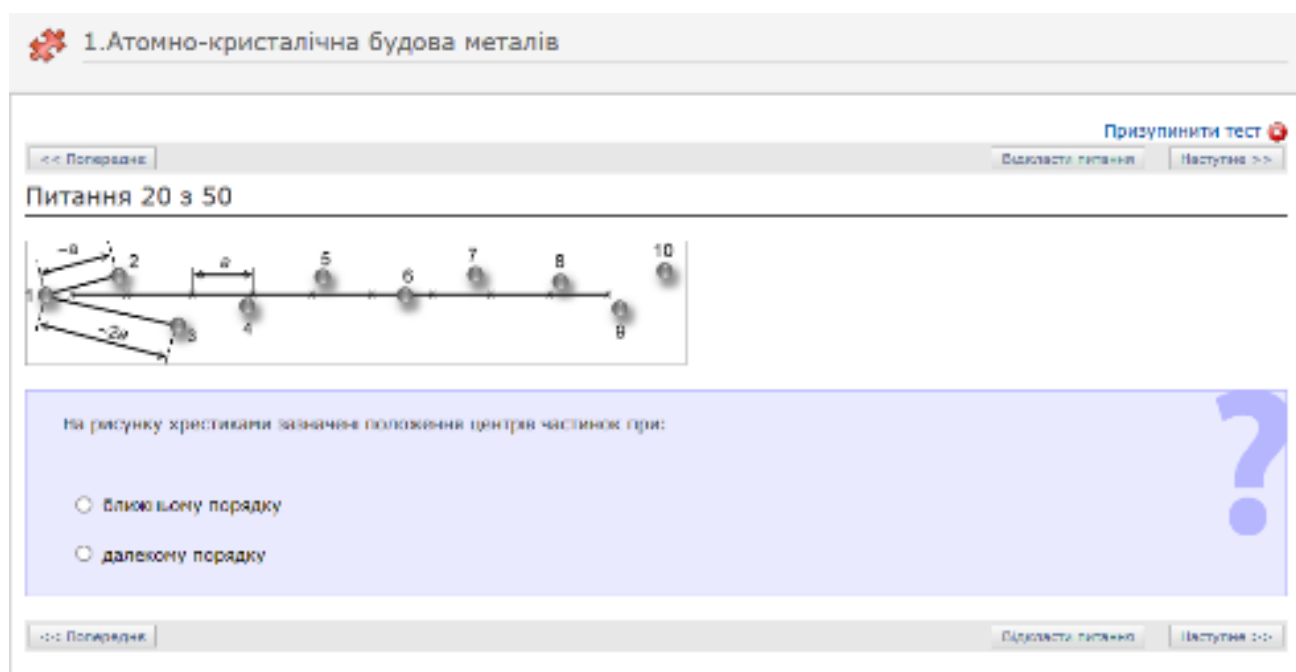

Рис. 4. Приклад сторінки тесту «Атомно-кристалічна будова металів»

Якщо при проходженні тесту активовано обмеження часу для поточної спроби (викладач встановлює часові рамки залежно від складності запитань), з'являється таймер з відліком часу до завершення тестування.

Функція «Відкласти питання» дозволяє перенести поточне запитання на кінець тестування. При цьому до попереднього запитання можна повернутися, натиснувши кнопку «Попереднє». Зазвичай для кожної спроби генерується випадкова послідовність запитань та перерозташування варіантів відповіді. Призупинити процес тестування без завершення поточної спроби можливо за допомогою кнопки «Призупинити тест». Також викладач може активувати додаткові функції для студентів, зорієнтовані передусім на самостійне навчання: кнопка «Показати результати» виводить результати оцінювання запитання, на яке була дана відповідь; кнопка «Підказка» показує коротку додаткову інформацію; кнопка «Зворотний зв'язок» виводить розгорнуту оцінку з відповідними методичними вказівками залежно від обраного варіанту відповіді (правильного, неправильного, часткового тощо); кнопка «Запропоноване рішення» виводить посилання на навчальний модуль, розділ, сторінку, або навчальний елемент, опрацювавши який можна знайти правильну відповідь.

За умов встановлення викладачем спеціальної шкали оцінювання, виводиться бальна оцінка. Додатково одержується інформація про загальну кількість правильних відповідей, відношення максимально можливого й досягнутого результату. Окрім загальної інформації про результати тестування можна переглянути деталізовані результати оцінювання кожного студента й окремого запитання (рис. 5).

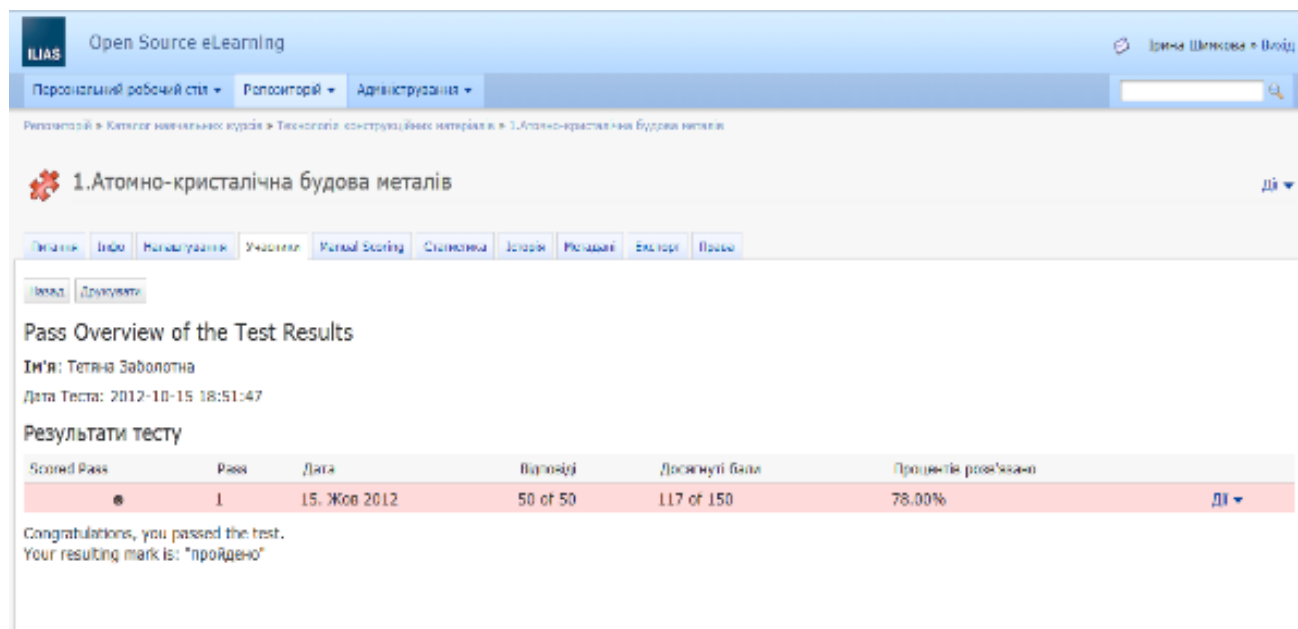

Рис. 5. Результат тесту

Як свідчать наші спостереження, самостійна робота перестає бути формальною ланкою цілісного педагогічного процесу лише в тому випадку, якщо усвідомлюватиметься студентом як істотно необхідний елемент власного розвитку. Для цього ми вибудовували систему завдань так, щоб спонукати майбутнього фахівця до самокерування інформаційно-професійною діяльністю в системі «інформація-знання-інформація».

Застосування системи управління навчанням забезпечило оперативність, підвищення якості освіти й ефективність розробки навчально-методичного забезпечення порівняно з традиційними методами роботи. Комплексна система на базі ILIAS є гнучкою і легкою щодо організаційно-технічного супроводу і розвитку комплексного інформаційно-методичного забезпечення. Застосування комп'ютерного тестового контролю в оцінюванні й самооцінюванні загальних і фахових компетентностей студентів забезпечує високу технологічність проведення контролю й об'єктивність результатів, дозволяє використовувати гнучку шкалу оцінювання знань. Комп'ютерне тестування є ефективним засобом формування мотивації студентів до системного активного самостійного навчання курсу, посилення індивідуалізації навчання, адаптації освітнього процесу до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Список використаних джерел:

1. Берещук М.Я. Тестові завдання в системі самопідготовки і дистанційного навчання студентів: навчальний посібник. Харків: нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2021. 115 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/pdf>
2. Глуханюк В.М., Шимкова І.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування системи управління навчанням COLLABORATOR у створенні електронного освітнього середовища з підготовки педагогів середньої та професійної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 62. С. 5-18.

3. Конструювання тестових завдань для оцінювання результатів навчання: методичний посібник / упоряд. Ю.М. Богачков, М.О. Самаріна. Київ: Науково-методичний центр ВФПО, 2024. 76 с.
4. Кудін А.П., Кудіна Т.М., Кархут В.Я. Програмне забезпечення та інтерактивні інформаційні системи. *Збірник наукових праць Ка"янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна* / ред.: П.С. Атаманчук (гол. наук. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, 2016. Вип. 22. С. 194-197.
5. Тестові технології оцінювання компетентностей учнів: посібник / за ред. Ляшенка О.І., Жука Ю.О. К.: Педагогічна думка, 2015. 181 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/11421/1/.pdf>
6. Цвілик С.Д. Наступність у роботі професійно-технічних і вищих навчальних закладів: теоретичні аспекти проблеми. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2002. Вип. 3. С. 45-49.
7. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Гаркушевський В.С. STEAM-підхід як засіб розвитку творчих здібностей у підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2020. Вип. 56. С. 162-173.
8. Шимкова І.В. Автоматизована система управління навчанням як засіб організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення фахових дисциплін. *Zbiór raportów naukowych. «Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań»*. Część 3/2. Warszawa: Wydawca: Sp. zo. o. «Diamondtradingtour», 2012. Str. 37-42.
9. Alabi Thomas Omotayo, Thaddeus Hellen and Falode Oluwole Caleb. Effects of ILIAS Online Learning Platform on Academic Achievement in Educational Technology among University Students' in Nigeria. *Int. J. Educational & Research*. 2020. 03(09), 13-20.
10. Shymkova I., Tsvilyk S., Hlukhaniuk V., Solovej V., Harkushevskiy V. Use of learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. *Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija*. 2021. Volume V. p. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.
11. Shymkova I., Marushchak O., Tsvilyk S., Hlukhaniuk V., Harkushevskiy V. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. *ENVIRONMENT. TECHNOLOGY. RESOURCES: Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27th-28th, 2024. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekne, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>*
12. Hlukhaniuk V., Solovej V., Tsvilyk S., Shymkova I. STEAM education as a benchmark for innovative training of future teachers of labour training and technology. *Society. Integration. Education – SIE 2020*. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5000>.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.09>

Марущак О.В., м. Вінниця
Нестеренко Я.С., м. Вінниця
Степанюк А.Ю., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Сучасні вимоги інноваційного ринку праці та реформа «Нова українська школа» (НУШ) вимагають від закладів вищої освіти (ЗВО) переходу від підготовки вузькоспеціалізованих кадрів до багатoproфільних фахівців, здатних до міждисциплінарної інтеграції знань. Це створює гостру потребу у формуванні в майбутніх учителів технологій стійкої проєктно-технологічної компетентності, здатної забезпечити реалізацію STEM-орієнтованих освітніх програм. Встановлено, що проєктні технології, особливо через активне використання евристичних методів проєктування, створюють оптимальне середовище для міжпредметної інтеграції (МПІ), вимагаючи при цьому системної

інституційної підтримки (STEM-інфраструктури, проєктних центрів) та багатокомпонентної системи оцінювання. Проєктні технології слугують каталізатором для технологічної інтеграції, переводячи освіту вчителя технологій на рівень координатора міждисциплінарних знань.

Ключові слова: проєктні технології, міжпредметна інтеграція, STEM-освіта, проєктно-технологічна компетентність, учитель технологій, евристичні методи проєктування.

Annotation. Modern requirements of the innovative labor market and the reform of the New Ukrainian School (NUS) require higher education institutions (HEIs) to transition from training highly specialized personnel to multidisciplinary specialists capable of interdisciplinary integration of knowledge. This creates an urgent need to form sustainable design and technological competence in future technology teachers, capable of ensuring the implementation of STEM-oriented educational programs.

It has been established that design technologies, especially through the active use of heuristic design methods, create an optimal environment for interdisciplinary integration (IIT), while requiring systemic institutional support (STEM-infrastructure, design centers) and a multi-component assessment system. Design technologies serve as a catalyst for technological integration, transferring the education of a technology teacher to the level of a coordinator of interdisciplinary knowledge.

Keywords: design technologies, cross-curricular integration, STEM-education, design and technology competence, technology teacher, heuristic design methods.

Цифрова трансформація та розвиток інноваційної економіки в Україні висувають підвищені вимоги до системи професійної підготовки майбутніх фахівців. Суспільний запит вимагає від вищої педагогічної освіти системного підходу, орієнтованого на інтеграцію міждисциплінарних знань, розвиток цифрової грамотності й креативного мислення здобувачів вищої освіти. У контексті педагогічної освіти, зокрема, предметної спеціальності А4 Середня освіта (Технології), це означає необхідність підготовки вчителя, який володіє не лише вузькоспеціалізованими техніко-технологічними навичками, а й здатністю координувати знання з різних освітніх галузей.

Реалізація Концепції «Нова українська школа» (НУШ) вимагає від учителів технологій вміння розробляти та впроваджувати інтегровані уроки в освітній процес. У цьому контексті проєктні технології виступають не просто як один з методів навчання, а як основний механізм, що дає змогу майбутнім педагогам набути здатності до саморозвитку, мобільності та конкурентоспроможності, необхідних для роботи в умовах активних соціально-економічних змін.

Аналіз наукових праць показує, що увагу дослідників зосереджено на двох основних напрямках, зокрема, формуванні проєктно-технологічної компетентності [6; 7; 9] та імплементації STEM-компонентів у професійну підготовку майбутніх фахівців [1; 5]. Наголошується, що проєктна діяльність є інноваційним трендом розвитку сучасної освітньої парадигми «Університет 4.0», що потребує створення спеціалізованих інституцій для супроводу. Науковці також акцентують увагу на необхідності подолання недостатньої професійної підготовки педагогічного персоналу до роботи в умовах нової освітньої парадигми.

Однак, з метою системного впровадження інновацій у професійну підготовку вчителів технологій дослідниками визнається потреба у чітко сформульованій національній стратегії розвитку STEM-освіти, орієнтованій саме на вищу педагогічну освіту. Це є основною умовою для уникнення фрагментарності впровадження інтеграційних механізмів [2; 5; 8; 10]. Таким чином, актуальною залишається потреба у теоретичному обґрунтуванні та систематизації методичних підходів, які забезпечують конвергенцію дисциплін через проєктну діяльність.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні методичних підходів до використання проєктних технологій як ефективного засобу досягнення міжпредметної інтеграції у професійній підготовці майбутніх учителів технологій.

Проектно-технологічна компетентність є однією з основних характеристик майбутнього вчителя технологій. Вона визначається як здатність застосовувати узагальнені знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності [6].

Володіння проектно-технологічною компетентністю передбачає не лише механічне відтворення технологічних процесів, а й здатність виокремлювати основне завдання чи проблему та знаходити способи її оптимального вирішення у реальній професійній діяльності [6; 7]. Ця оптимальність нерозривно пов'язана з проявом таких важливих якостей, як технічне мислення та активність. Отже, проектно-технологічна компетентність майбутнього вчителя технологій має відображати його готовність до застосування знань, що виходять за межі однієї дисципліни.

Проектна діяльність стимулює здобувачів вищої освіти не просто до пасивного засвоєння, а до систематизації та активного засвоєння знань, кульмінацією чого є створення власних інноваційних продуктів [6; 7]. Застосування проектної технології у професійній підготовці сприяє переходу від традиційного процесу формування вузького фахівця до розвитку багатопрофільного фахівця, що характеризує професійну компетентність учителя технологій в інноваційному науково-технічному середовищі.

Формування проектно-технологічної компетентності засобами проектної діяльності вимагає фокусування на евристичному пошуку. Проектно-технологічна компетентність розглядається як здатність знаходити оптимальне рішення проблеми, що вимагає творчої інноваційності та технічного мислення. Для досягнення цієї мети ефективним засобом є евристичні методи проектування. Таким чином, підготовка майбутнього вчителя технологій має зміщуватися з простого навчання технологій до навчання методології інноваційного проектування, що є однією з основних організаційно-методичних умов. Використання евристики дає змогу здобувачам вищої освіти розвинути здатність до творчого вирішення міждисциплінарних завдань.

Сучасна STEM-освіта ґрунтується на системному підході, який вимагає органічної інтеграції природничо-математичних дисциплін, інформаційних технологій та інженерії [1; 5]. Проектна діяльність виступає ідеальним підґрунтям для реалізації міжпредметної інтеграції, оскільки розв'язання прикладних завдань професійного спрямування неможливе без синхронного застосування знань з різних галузей.

Ефективність міжпредметної інтеграції прямо корелює з рівнем інтеграції сучасних технологій у навчальні проекти [2; 8; 10]. Впровадження STEM, зокрема, вимагає використання симуляційних технологій, цифрових інструментів і початкових кроків у використанні технологій доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) для моделювання виробничих процесів, лабораторних робіт і тренінгів з безпеки [1; 5]. Проектна діяльність створює той практичний контекст, який змушує здобувачів вищої освіти інтегрувати знання технологічно, а не лише на рівні теоретичних знань. Отже, проектні технології виступають каталізатором, що забезпечує не просто застосування, а й ефективне засвоєння складних цифрових і симуляційних інструментів.

У контексті підготовки майбутніх учителів технологій проектна діяльність має стратегічне значення для реалізації вимог НУШ. Здобувачі вищої освіти залучаються до розроблення власних проектів, які є інтегрованими навчальними матеріалами. Це забезпечує неперервність професійної підготовки, оскільки розроблені інтегровані проекти можуть бути безпосередньо використані здобувачами вищої освіти під час проходження педагогічної практики. Такий підхід свідчить про глибоку дисциплінарну конвергенцію: традиційна галузь технологій розширюється, висуваючи до вчителя технологій вимоги щодо розроблення інтегрованих уроків. Технологічний процес, що лежить в основі проекту, стає фундаментом, в який органічно вплітаються гуманітарні та природничі знання (наприклад, дизайн, презентація,

розрахунки, екологічна безпека тощо). Таким чином, учитель технологій перетворюється на координатора інтегрованих знань, що свідчить про кардинальну зміну його професійної ролі.

Проектні технології стимулюють розвиток низки ключових компетентностей, важливих для ефективного інтегрованого навчання [3; 4; 7-9; 11]. До них належать навички критичного мислення, співпраці, спілкування, синтезу інформації та стійкості в умовах обмеженого часу та чітко визначеної мети.

Окрім когнітивних навичок, проектні технології надають викладачам можливість вибудувати позитивну історію стосунків зі здобувачами освіти, а головне – підібрати індивідуальні ролі для учасників проекту, підкреслюючи їхні природні таланти. Це є основою для організації ефективної, синергійної міждисциплінарної групової роботи, необхідної для успішного виконання складних інтегрованих завдань.

Успішна реалізація інтегративного потенціалу проектних технологій вимагає комплексного підходу, що передбачає інновації на методичному, інфраструктурному та інституційному рівнях [2; 5; 8].

Як зазначалося вище, формування проектно-технологічної компетентності неможливе без здатності до пошуку оптимальних рішень. Тому застосування евристичних методів проектування є однією з основних організаційно-методичних умов. Система цих методів має забезпечувати здатність здобувачів вищої освіти до творчого пошуку та генерації інноваційних ідей, що протистоїть сліпому наслідуванню інструкцій. Лише шляхом навчання через евристичний пошук можна досягти дійсної міжпредметної інтеграції, оскільки вона вимагає нестандартного поєднання знань з різних галузей для вирішення прикладного завдання.

Одним із головних чинників результативності імплементації STEM-освіти є розвиток матеріально-технічної бази та цифрової інфраструктури, що передбачає створення сучасних STEM-лабораторій, хабів і FabLab-платформ [5]. Ці платформи забезпечують фізичну можливість втілення інтегрованих проектів, що вимагають складного прототипування та використання спеціалізованого обладнання.

Крім того, необхідно оновлювати навчальні програми, акцентуючи увагу на проектній діяльності та розв'язанні прикладних завдань. Важливим елементом адаптивних методів навчання є розроблення індивідуальних освітніх траєкторій, які враховують рівень підготовки та професійні інтереси здобувача вищої освіти. Також важливою є системна підтримка викладачів у галузі інноваційних освітніх технологій та STEM-педагогіки, оскільки недостатня підготовка педагогічного персоналу є вагомим чинником ризику.

Складна природа міждисциплінарних проектів вимагає значних ресурсів і постійного супроводу. Якщо підтримка проектної діяльності є фрагментарною, успіх міжпредметної інтеграції не може бути гарантований. Успішна проектна діяльність вимагає інституціоналізованої системи супроводу. Для цього необхідно створювати спеціалізовані проектні інституції у структурі ЗВО. Основні функції таких центрів передбачають освітню, консультативну, дорадчу та супровідну роботу. Ці центри не лише підтримують внутрішню проектну діяльність, а й сприяють соціально-економічному розвитку регіону, інтегруючи університетські проекти з потребами об'єднаних територіальних громад. Це дозволяє забезпечити зовнішню валідацію проектних завдань та їх потенціал для комерціалізації чи соціального використання, що підкреслює їх міждисциплінарну значущість. Посилення практичної орієнтації також досягається через активізацію співпраці з ІТ-компаніями, виробничими підприємствами й науковими установами, зокрема через механізми дуальної освіти, стажувань і спільних хакатонів.

Концептуальна модель формування проектно-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій засобами інтегративних проектів систематизована в табл. 1.

Таблиця 1

Концептуальна модель формування проектно-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій засобами інтегративних проєктів

Рівень реалізації	Методичний компонент (проектна технологія)	Інтеграційна функція (STEM/МПІ)	Професійний результат (проектно-технологічна компетентність)
Когнітивний	Розв'язання прикладних/проблемних завдань	Застосування евристичних методів проєктування	Формування технічного мислення
Операційний	Створення власних продуктів/проектів	Міждисциплінарні курси (інженерія, ІТ, природничі науки)	Здатність до саморозвитку та мобільності
Організаційний	Групова діяльність і співпраця	Залучення до роботи в науково-дослідних лабораторіях	Володіння інструментами для інтегрованих уроків (НУШ)

У табл. 2 деталізовано організаційно-інституційні чинники, необхідні для успішної імплементації.

Таблиця 2

Організаційно-інституційні чинники успішної імплементації інтегрованих проєктів

Чинник	Приклад реалізації	Цільове призначення
Інфраструктурний	Створення FabLab-платформ та інженерних хабів	Забезпечення можливості фізичного прототипування та симуляції
Нормативно-програмний	Оновлення навчальних програм, упровадження індивідуальних траєкторій	Адаптація змісту освіти до сучасних технологічних трендів
Інституційний супровід	Створення проектно-освітніх центрів	Освітня, консультативна та супровідна робота; зв'язок з регіоном
Професійний розвиток	Системна підтримка викладачів у галузі STEM-педагогіки	Подолання недостатньої підготовки кадрів до нових парадигм

Ефективна система оцінювання міжпредметних проєктів є необхідною умовою для забезпечення якості підготовки майбутніх учителів технологій та повинна відображати комплексність інтегрованих завдань.

Система оцінювання інтегрованих проєктів має бути варіативною і виходити за межі виключно оцінки педагога. Успішне оцінювання має обов'язково включати самооцінку, взаємооцінку учасників групи, а також зовнішню експертну оцінку. Важливою функцією такої багатокомпонентної оцінки є мотивування здобувачів вищої освіти до навчання та вдосконалення.

Складна природа інтегрованих проєктів, які імітують реальні виробничі чи дослідницькі завдання, вимагає залучення зовнішніх експертів (з ІТ-компаній або виробничих підприємств). Залучення цих фахівців до оцінювання забезпечує професійну валідацію інтегрованих знань і навичок здобувачів вищої освіти, що є мірилом ефективності міжпредметної інтеграції в контексті вимог ринку праці.

Оцінювання повинно охоплювати якість процесу, кінцевого продукту, а також його потенціал. До основних критеріїв оцінювання, які відображають інтеграційний характер проєкту, ми відносимо:

– якість презентації та комунікативних навичок. Оцінюється якість доповіді/презентації, що є демонстрацією комунікативних навичок учасників і їхньої здатності чітко та переконливо представити складні результати роботи. Ефективна комунікація є необхідною складовою успішної реалізації та впровадження проєкту;

– глибина розкриття теми та актуальність проблематики. Цей критерій фокусується на глибині розкриття загальної проблематики та її актуальності. Він передбачає оцінку того, наскільки повно і критично проєкт охоплює обрану тему, демонструючи розуміння контексту і значущості поставленої проблеми;

– глибина розкриття предмета та інтеграція спеціалізованих знань. Особлива увага зосереджується на глибині розкриття предмета, що відображає ступінь інтеграції спеціалізованих знань у процес реалізації. Оцінюється точність застосування експертних навичок, наприклад, точність інженерних розрахунків, якість програмної реалізації або коректність застосування фізичних принципів. Це підкреслює міждисциплінарний характер проєкту;

– розуміння міждисциплінарних зв'язків. Оцінка відповідей на питання журі слугує індикатором розуміння міждисциплінарних зв'язків. Здатність швидко та змістовно реагувати на запитання, що виходять за межі однієї навчальної дисципліни, демонструє глибоке осмислення проєкту в ширшому контексті знань;

– перспективні наслідки та сталість проєкту. Оцінюється потенціал проєкту щодо покращення поточної ситуації, можливість його продовження та розвитку (масштабування), а також потенційні шляхи поширення результатів і впливу на цільову сферу. Він визначає довгострокову цінність і життєздатність розробленого рішення.

Критерій «глибина розкриття предмета» у міжпредметному проєкті перетворюється на важливий діагностичний інструмент, що дає змогу точно визначити, які саме дисципліни (наприклад, ІКТ, матеріалознавство, економіка) були найслабше або найсильніше інтегровані в кінцевий продукт. Це сприяє оперативному коригуванню як навчальних програм, так і індивідуальних освітніх траєкторій.

Успішна та системна реалізація інтегрованої проєктної діяльності призводить до формування цілого комплексу професійних якостей, які виводять підготовку майбутнього вчителя технологій на новий рівень. Серед очікуваних результатів виокремлюємо: розвиток здатності до саморозвитку, підвищення мобільності, а також зростання конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Здобувачі вищої освіти, які регулярно залучені до інтегрованих проєктів, розвивають навички критичного мислення, співпраці та синтезу знань, що є основою для інноваційної педагогічної діяльності.

Отже, проєктні технології є не просто однією з інноваційних методик, а ключовим системним засобом для реалізації міжпредметної інтеграції у підготовці майбутніх учителів технологій. Цей підхід забезпечує відповідність професійної підготовки стратегічним вимогам STEM-освіти та Концепції НУШ, перетворюючи вчителя на багатопрофільного фахівця – координатора інтегрованих знань.

Використання проєктних технологій забезпечує формування проєктно-технологічної компетентності, яка вимагає від здобувача вищої освіти не лише володіння технічними знаннями, а й здатності до евристичного пошуку оптимальних рішень. Успіх цього процесу залежить від трьох ключових чинників: 1) евристичної орієнтації методики; 2) створення сучасної STEM-інфраструктури (FabLab-платформи, хаби); 3) інституціоналізації підтримки проєктної діяльності (через створення спеціалізованих консультативних центрів та партнерство з виробництвом).

Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності розроблених методичних підходів. Зокрема, актуальним є розроблення детальних моделей міждисциплінарної інтеграції з використанням новітніх цифрових

технологій (наприклад, деталізація використання AR/VR для моделювання виробничих процесів). Також необхідні розроблення та валідація уніфікованих евристичних алгоритмів проектування, адаптованих спеціально для освітньої галузі, та дослідження впливу зовнішньої експертної оцінки на мотивацію та якість студентських інтегрованих проектів.

Список використаних джерел:

1. Kudria O., Skovronskyi B., Marushchak O., Honcharova N., Sipii V. The Role of Innovative Techniques in Development of STEM-education in Ukraine. *ACADEMIA: Higher Education Policy Network. Special issue: «War, education and development: a pedagogical response to the challenges of modernity»*. 2024. № 35-36. P. 132-155. DOI: <https://doi.org/10.26220/aca.5006>.
2. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2019.168365>.
3. Король В.П., Марущак О.В. Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 37. С. 421-427.
4. Марущак О., Король В.П., Луп'як Д.М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 7. Ч. 1. С. 88-92.
5. Марущак О. Інноваційні підходи до інтеграції STEAM технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського «Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи розвитку» 28 лютого 2025 року). XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член кореспондента НАПН України Віктора Сидоренка (1 березня 2025 року) / за заг. ред. Д. Кільдерова, В. Харламенко. Київ, 2025. С. 189-194.
6. Марущак О.В. Проектно-технологічна діяльність у професійній підготовці майбутніх учителів технологій з дизайну костюма. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини*. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. Ч. 3. С. 165-172.
7. Марущак О.В., Бабійчук І.М., Грищишина О.О. Художньо-проектна компетентність як складова професійної компетентності з основ дизайну майбутнього вчителя технологій. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2019. Вип. II. С. 11-16.
8. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Недзеленко Ю.А. Формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій в умовах інтегративного освітнього середовища. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 38-43.
9. Марущак О.В., Король В.П. Дизайн як змістовна основа формування у майбутнього вчителя технологій технологічної компетентності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 9. С. 42-46.
10. Марущак О.В., Миколук Д.М., Панасюк Я.П., Скотар В.Т. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій. *Topical issues of the development of modern science: Abstracts of the 8th International scientific and practical conference*. Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. Pp. 357-366. URL: <http://sci-conf.com.ua>.
11. Шимкова І.В., Марущак О.В., Цвілик С.Д., Глуханюк В.М., Гаркушевський В.С. Формування загальних і фахових компетентностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій засобами технології апсайклінгу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вип. 70. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. С. 130-147. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-70-130-14>.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.10>

Іванчук А.В., м. Вінниця
Радомський Д.О., м. Вінниця
Головін Р.О., м. Вінниця

e-mail: anatolii.ivanchuk@vspu.edu.ua

КЛАСТЕРИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ОСНОВ МАШИНОЗНАВСТВА

Анотація. У статті обґрунтовується потреба в кластеризації машинознавчих знань майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Встановлено, що їхня підготовка з основ машинознавства має ґрунтуватися на вивченні трьох кластерів навчального матеріалу про технічні явища приводу технологічної машини. Кластери навчального матеріалу про технічні явища приводу технологічної машини сприятимуть організації навчального процесу з використанням методів активізації і стимуляції навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Кластерний підхід дозволить формувати машинознавчу грамотність майбутніх учителів трудового навчання та технологій релевантну змісту їхньої майбутньої фахової діяльності.

Ключові слова: привід технологічної машини; механічна передача; технічні явища; кластер; кластерний аналіз; алгоритм кластерного аналізу.

Abstract. The article justifies the need for clustering of machine learning knowledge of future teachers of labor training and technologies. It is established that their training in the basics of machine learning should be based on the study of three clusters of educational material on technical phenomena of the drive of a technological machine. Clusters of educational material on technical phenomena of the drive of a technological machine will contribute to the organization of the educational process using methods of activating and stimulating the educational and cognitive activity of higher education students. The cluster approach will allow forming the machine learning literacy of future teachers of labor training and technologies relevant to the content of their future professional activities.

Keywords: drive of a technological machine; mechanical transmission; technical phenomena; cluster; cluster analysis; cluster analysis algorithm.

Вивчення основ машинознавства майбутніми вчителями трудового навчання та технологій має вже понад 50-річну історію. Однак у ній відсутні етапи процесу розвитку змісту знань з основ машинознавства. На нашу думку, були лише епохи політехнізму, модернізації політехнізму та відмови від нього. Спочатку зусилля вчителів трудового навчання спрямовувалися на пропедевтику майбутньої профільної підготовки випускників шкіл щодо робітничих спеціальностей. Зокрема формували в них вміння виконувати елементарні технологічні операції, не формували узагальнені машинознавчі знання, а обмежувалися формуванням вмінь читання кінематичних принципових схем найпростіших технологічних машин. Епоха модернізації політехнізму вже мала спрямування на формування машинознавчих знань майбутніх учителів трудового навчання (на той час) на основі загальнотехнічної підготовки на рівні професії інженера-конструктора машинобудівної галузі промисловості. Типовими стали такі навчальні дисципліни як «Нарисна геометрія», «Креслення», «Теоретична механіка», «Теорія механізмів і машин», «Опір матеріалів», «Деталі машин». Логічним її завершенням був курсовий проєкт з «Деталей машин». Майбутні вчителі трудового навчання розв'язували типову для інженера-конструктора задачу розробки проєктно-конструкторської документації для редуктора. Редуктор в якості об'єкту проєктування був вибраний відповідно до узагальненої структурно-функціональної схеми машини: привід машини → робочий орган. Однак його зміст відповідав підготовці проєктувальника машин, а не суті фахової компетентності вчителя трудового навчання та технологій. Іншими словами – це була епоха нерелевантної машинознавчої підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Використання концепції світоглядних

машинознавчих знань означало чергову зміну епох. В її основі була наукова типологія машин за їхнім функціональним призначенням. Однак на практиці використовувався навчальний матеріал епохи модернізації політехнізму, чим було знівельовано світоглядний потенціал машинознавчих знань для майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Метою статі є висвітлення авторського підходу до класифікації знань з основ машинознавства, релевантних суті майбутньої фахової діяльності вчителів трудового навчання та технологій.

Закрита механічна передача – це інша назва редуктора в тому розумінні, що передача захищена від несприятливих впливів із боку навколишнього середовища. Типовими механічними передачами є циліндрична зубчаста, конічна зубчаста, черв'ячна та з позиції проєктувальника техніки вони вивчаються окремо, бо їхні алгоритми проєктних і перевірних розрахунків дещо відрізняються. З позиції ж користувача техніки, підготовленого на основі світоглядних машинознавчих знань достатньо вивчити одну передачу за принципом дії зачеплення, наприклад, циліндричну зубчасту передачу, а також одну передачу за принципом дії тертя, наприклад, пасову передачу. Такий підхід розглядається нами як засіб використання дидактичного потенціалу знань з основ машинознавства в плані використання арсеналу методів активізації і стимуляції пізнавальної діяльності школярів [2].

Розкрити дидактичний потенціал світоглядних машинознавчих знань, на нашій погляд, можливо шляхом використання кластерного аналізу. Наведемо низку цитат, які його характеризують. «... розроблений для вирішення проблеми формування однорідних класів у довільній проблемній ділянці» [4, с. 17]. «... керуються лише евристичними міркуваннями щодо характеру і особливості досліджуваної сукупності об'єктів» [4, с. 17]. «Під кластером розуміють групу однакових або подібних елементів, зібраних разом ...» [3, с. 82]. Проводять за наступним алгоритмом:

- 1) Визначення множини характеристик, по яких будуть оцінюватися об'єкти у вибірці.
- 2) Вибір оптимальної кількості кластерів.
- 3) Обчислення значень ... міри схожості між об'єктами.
- 4) Обґрунтування застосування ... кластерного аналізу для створення груп схожих об'єктів.
- 5) Перевірка достовірності результатів кластеризації.
- 6) Подання та інтерпретація отриманих результатів [1, с. 11].

Таким чином, для механічних передач визначають множину технічних характеристик типових технічних явищ, а саме: передача механічного руху на відстань; зміна кінематичних параметрів механічного руху; зміна силових параметрів механічного руху [5].

Для технічного явища передачі механічного руху на відстань основними характеристиками будуть просторове розміщення кінематичних ланцюгів передачі обертального руху від двигуна до робочого органу та їхня довжина. Зміна кінематичних параметрів механічного руху характеризується, з одного боку, величинами частот обертання валів та їхніх кутових швидкостей, а, з іншого боку, закономірністю зміни частот обертання валів (кутових швидкостей). Зміна силових параметрів механічного руху характеризується величинами обертальних моментів на валах приводу технологічної машини, а також значеннями потужності та закономірностями зміни обертальних моментів і зміни потужності. Звідси слідує, що навчальний матеріал з основ машинознавства можливо розділити на три кластери технічних явищ. У кластерах будь-яка механічна передача буде мати повну подібність із циліндричною зубчастою передачею. За допомогою кластерів навчального матеріалу з основ машинознавства будуть умови для організації навчального відкриття школярами властивостей всіх типових механічних передач. Достовірність результатів кластерного аналізу буде перевірятися шляхом аналізу змісту навчальних посібників з «Деталей машин». Інтерпретацію отриманих результатів кластерного аналізу доцільно організувати у вигляді учнівських доповідей.

Отже, кластерний підхід до визначення змісту навчального матеріалу з основ машинознавства дає можливість вивчати на заняттях у закладах вищої освіти та в закладах загальної середньої освіти одну механічну передачу за принципом дії зачеплення і одну за принципом дії тертя, а характеристики інші видів механічних здобуватимуться шляхом навчального відкриття. Використання кластерів стане опорою для організації інформаційних проєктів з основ машинознавства. Подальші дослідження доцільно продовжити у напрямі розробки систем навчальних технічних задач у межах трьох кластерів навчального матеріалу про технічні явища в приводах технологічних машин.

Список використаних джерел:

1. Еколого-економічна оптимізація виробництва: методи та засоби кластерного аналізу: методичні вказівки / Н.В. Караєва, І.А. Варава. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 36 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/605044fc-d967-4784-99cb-016631335c84/content> (дата звернення: 01.10.2025).
2. Іванчук А.В., Марущак О.В., Красильникова І.В. Технічне мислення майбутніх учителів технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. № 217. С. 137-141. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-137-141>
3. Кравчук К.В., Шевченко С.М. Емпіричні розвідки у педагогіці за допомогою кластерного аналізу як засіб формування науково-дослідних умінь студентів. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя*. 2019. Вип. 18. С. 82-89. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bff026fa-7fbf-47d3-90b7-6cbcb5b2f3a0/content#page=82> (дата звернення: 02.10.2025).
4. Тихонов Є.С., Тихонова К.В. Аналіз існуючих алгоритмів кластеризації даних. Переваги і недоліки. *Зв'язок*. 2020. № 1. С. 17-19. URL: <https://con.dut.edu.ua/index.php/communication/article/view/2421/2322> (дата звернення: 10.10. 2025).
5. Ivanchuk A., Zuziak T., Marushchak O., Matviichuk A., Solovei V. Training pre-service technology teachers to develop schoolchildren's technical literacy. *Problems of Education in the 21st Century*. 2021. Vol. 79. №4. P. 554–567. <https://doi.org/10.33225/pec/21.79.554>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.11>

Подолянчук С.В., м. Вінниця
e-mail: psv017@i.ua

Коропатов С.В., м. Вінниця
e-mail: sergip708@gmail.com

Мельник І.В., м. Вінниця
e-mail: tapicsonnn@gmail.com

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРІЄНТАЦІЇ ДЕТАЛЕЙ ЯК ЕЛЕМЕНТА РОБОТИЗОВАНИХ ВИРОБНИЦТВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття присвячена питанням вивчення основ промислової робототехніки під час підготовки майбутніх учителів технологій. На прикладі пасивної орієнтації деталей показана ефективність використання природних сил та процесів при реалізації сучасних промислових технологій.

Ключові слова: учителі технологій, промислова робототехніка, орієнтація деталей.

Abstract. The article is devoted to the issues of studying the basics of industrial robotics during the training of future technology teachers. The example of passive part orientation shows the effectiveness of using natural forces and processes in the implementation of modern industrial technologies.

Keywords: technology teachers, industrial robotics, part orientation.

Сучасне промислове виробництво характеризується перш за все використанням великої кількості різноманітних технологій. Такі технології можуть являти собою удосконалення наявних способів обробки металів, пов'язаних зокрема з використанням сучасного обладнання та устаткування, або характеризувати нові підходи до організації промислового виробництва. Одним з таких підходів є використання промислових роботів.

В загальному розумінні промисловий робот – це автоматична машина з програмним керуванням, яка відтворює рушійні та розумові функції людини при виконанні виробничих процесів [1, с. 5]. Він має декілька систем, однією з основних серед яких є орієнтувальна система. Зазвичай основне завдання орієнтації полягає в переведенні деталі в стійке помітне положення, яке з одного боку полягає в набутті об'єктом орієнтування рівноважного стану, а з іншого – дозволяє його виокремити з поміж інших подібних об'єктів.

Для досягнення такого результату можуть бути використані різні способи орієнтування, які в загальному розумінні можна розділити на дві великі групи – активні та пасивні. Пасивні методи орієнтації деталей зазвичай реалізуються в процесі їх переміщення без додаткового зовнішнього впливу. Натомість активні методи орієнтації характеризуються використанням приладів, які б визначали точне положення деталі, та різноманітних додаткових пристроїв, які б переводили деталь в задане положення.

Характерним прикладом пасивної орієнтації є переведення в стійке помітне положення деталі у вигляді прямокутної призми. На практиці цей процес зводиться до визначення діапазону нахилу кута рухомої стрічки, а саме його максимального та мінімального значення. Суть полягає в тому, щоб знайти таке значення кута, за якого тіло під дією сили тяжіння саме зайняло б стійке положення. При цьому також визначається інше значення кута нахилу, яке з урахуванням сили тертя між стрічкою та деталлю, унеможливорює самостійний рух деталі донизу по стрічці.

Загалом вивчення питань пасивної орієнтації деталей є частиною складнішого та комплексного процесу технічної підготовки майбутніх учителів. Адже нині світ живе в умовах техногенного суспільства, коли техніка й технології використовуються практично кожною людиною на планеті щодня [6, с. 36]. Природно, що однією з основних змістовних ліній при підготовці майбутніх учителів технологій та інших фахівців освітянської галузі має стати вивчення технологічних основ сучасного виробництва та закономірностей основних виробничих процесів [2, с. 190].

Тому на сьогодні особливого значення набувають питання впровадження робототехніки у навчальний процес закладів освіти [5, с. 202]. При цьому актуальним залишається питання ознайомлення майбутніх учителів технологій з різними видами техніки, в тому числі – вивчення принципів її роботи, конструювання, виготовлення та використання [4, с. 44].

Водночас при підготовці майбутніх учителів технологій слід звертати увагу на те, що сучасне роботизоване виробництво не слід асоціювати виключно з використанням складного та багато функціонального обладнання, яке базується на сучасних засобах комп'ютерної техніки. Доволі часто для вирішення тих чи інших промислових завдань використовуються природні явища, сили та процеси, які не потребують втручання працівника. Все це дозволяє мінімізувати витрати часу, сил, енергії та фінансових ресурсів [3, с. 113]. Прикладом такого підходу якраз і є пасивна орієнтація деталей, яка в багатьох випадках базується на використанні сили тяжіння. Такий підхід дозволяє успішно вирішувати конкретні промислові завдання без значних економічних витрат.

Тому ознайомлення майбутніх учителів технологій з основами промислової робототехніки загалом та особливостями окремих її систем, зокрема системи орієнтування деталей, сприятиме підвищенню рівня технічної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Ніколайчук В.М. Основи робототехніки: навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2008, 76 с.
2. Подолянчук С.В. Вивчення основ промислового виробництва як важливої складової технічної підготовки майбутніх фахівців. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, 8-9 червня 2023 р. Тернопіль: ФОП Шпак, 2023. С. 189-191.
3. Подолянчук С.В. Особливості вивченні основ промислової робототехніки при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. Вип. 62. С. 113-119.
4. Подолянчук С.В. Особливості технічної підготовки учителів трудового навчання та технологій. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки» Херсонського державного університету*. 2024. № 107. С. 44-49.
5. Струтинська О.В., Баранов С.С. Тенденції розвитку освітньої робототехніки в закладах позашкільної освіти. *Фізико-математична освіта*. 2019. № 1(19). С. 196-204.
6. Юрженко В.В. Практика методології техніко-технологічного знання. *Педагогічний Альманах*. 2019. № 42. С. 36-42.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.12>

Грінченко Т.Д., м. Вінниця
e-mail: tatyana_grinchenko@ukr.net

**ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ШКІЛ ВІННИЧЧИНИ
(НА МАТЕРІАЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ
І ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБИНСЬКОГО)**

Анотація. Статтю підготовлено як доповідь на VI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції, присвяченій 40-й річниці з дня заснування кафедри методики трудового навчання. Схарактеризовано освітній процес майбутніх викладачів технологій, музичного, образотворчого, хореографічного мистецтва, які нині є здобувачами вищої освіти факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

Ключові слова: майбутній викладач мистецьких дисциплін, мистецька педагогіка, освітній процес, факультет мистецтв і художньо-освітніх технологій.

Abstract. The article was prepared as a report at the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference dedicated to the 40th anniversary of the founding of the Department of Labor Training Methods. The author characterizes the educational process of future teachers of technology, music, fine arts, and choreography, who are currently are higher education students of the Faculty of Arts and Art Educational Technologies of the M. Kotsiubynskyi VDPU.

Keywords: future teacher of art disciplines, art pedagogy, educational process, Faculty of Arts and Art Educational Technologies.

Наукове обґрунтування сутності та змісту навчання здобувачів мистецьких спеціальностей у вищих навчальних закладах нині є нагальною потребою систематизації обсягу навчального матеріалу з метою утворення єдиної системи якісної підготовки фахівців у галузі культури і мистецтва. Значного потенціалу у формуванні професійної майстерності майбутніх викладачів мистецьких шкіл щороку все більше набуває навчання студентів факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – єдиного у нашому регіоні вищого навчального закладу мистецько-педагогічного напрямку. Нині факультет готується до відзначення першого ювілею – п'ятої річниці свого заснування, яке, з ініціативи ректора університету, доктора педагогічних наук, професора Наталії Лазаренко, відбулося у результаті реструктуризації

факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної та факультету математики, фізики, комп'ютерних наук і технологій. Деканом факультету, його натхненником і засновником є кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор Тетяна Зузяк.

Сьогодні у межах проведення VI Всеукраїнської науково практичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми», присвяченій 40 річниці з дня заснування кафедри методики трудового навчання, маємо згадати про історію злиття в один факультет трьох кафедр, які нині є провідними у підготовці вчителів загальноосвітніх та мистецьких шкіл Вінниччини.

Попри короткий вік свого існування, факультет мистецтв і художньо-освітніх технологій має давню, глибоку і багату історію: сьогодні відзначаємо 40 років з дня заснування кафедри, яка з першого вересня 2020 р. носить назву – кафедра образотворчого, декоративного мистецтва, технологій і безпеки життєдіяльності. Завідувач кафедри – кандидат педагогічних наук, доцент Оксана Марущак. На офіційному сайті дізнаємось, що нині викладачі кафедри забезпечують «викладання понад 80 фахових навчальних дисциплін, здійснюють керівництво написанням кандидатських та докторських дисертацій, курсових та дипломних робіт студентів, керівництво навчальними і педагогічними практиками» [5]. Якість освітнього процесу забезпечується добре обладнаними навчальними кабінетами і лабораторіями, в яких працюють висококваліфіковані викладачі. Це лабораторії робочих та енергетичних машин, електротехніки, теорії і методики навчання технологій, рисунку і живопису, декоративно-вжиткового мистецтва, безпеки життєдіяльності, охорони праці, цивільного захисту, художньо-прикладної графіки та креслення, матеріалознавства тощо.

Варто зазначити, що серед викладацького і студентського складу кафедри є члени Національної спілки художників України – це здобувачка ступеня вищої освіти магістра О. Висоцька, наша випускниця В. Александрой, Заслужений діяч мистецтв України, доцент О. Шинін та професор Т. Зузяк. Кафедра пишається своїми науковими та творчими здобутками: з 2020 р. перемоги у Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах одержали близько 200 здобувачів. На офіційному сайті факультету в галереях викладацьких та студентських робіт представлена творчість як викладачів, так і талановитих студентів. Кожна з робіт заслуговує на високу оцінку поціновувачів мистецтва. Результатом вивчення таких дисциплін як «Рисунок і живопис», «Орнаментика і художній розпис», «Скульптура» стало оздоблення внутрішніх стін корпусу № 2, де знаходиться факультет мистецтв і художньо-освітніх технологій, студентськими роботами і виробами декоративного мистецтва, орнаментикою, картинами, барельєфами, витинанками тощо. Ініціаторами та відповідальними за таку практичну спрямованість навчання є доц. О. Шинін та доц. Т. Голінська.

Серед особливих здобутків кафедри чинне місце займають виставки, пленери, фестивалі. За період з 2020 р. їх на факультеті відбулося близько 70-ти. Це і персональні виставки (О. Шинін, О. Висоцька, К. Роготченко, Н. Вусик та інші), численні «Студентські ARTи», виставки робіт, приурочені до різноманітних свят і пам'ятних дат.

Започаткований на кафедрі вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського факультетський літературно-музичний конкурс «Поезія вільних» (авторка ідеї проф. І. Швець) цього року (2025-26 н.р.) виходить на університетський рівень; до участі в ньому запрошуються здобувачі, які виявили бажання вивчати вибірково дисципліну циклу загальної підготовки «Акторська майстерність». Зазвичай, конкурсний відбір завершується гала-концертом, під час якого проводиться виставка робіт образотворчого

мистецтва. І це вже стало традицією: кожен концертний чи виховний захід супроводжується відповідними тематичні виставками досягнень студентів кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності. Таким чином, можемо стверджувати, що у дружній співпраці студентів усіх спеціальностей, які є на факультеті, відбувається справжній синтез мистецтв, інтегроване навчання, втілюються аксіологічний, ізоаксіологічний [2], синергетичний, герменевтичний, акмеологічний, діяльнісний та інші підходи до підготовки майбутніх викладачів загальноосвітніх та мистецьких шкіл.

Кафедра музики та співів, яка нині має назву кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського (завідувач – доц. Л. Василевська-Скупа) була створена у 1971 р., коли «в сфері вищої освіти виникла нагальна потреба у формуванні висококваліфікованих учителів-музикантів, які б забезпечили виховання естетичної культури, художніх здібностей, моральних людських якостей підростаючого покоління засобами музичного мистецтва» [3]. До викладацького складу кафедри завжди входили непересічні творчі особистості, науково-педагогічна та творча спадщина яких нині заслуговує на окремі ґрунтовні дослідження. До 1975 р. кафедру очолювали завідувачі В. Остроменський, В. Кангеларі, Г. Голик. У період з 1975 р. по 1997 р. завідувачем кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування була кандидат педагогічних наук, професор Плєснїна Тамара Павлівна. Очолюваний нею педагогічний колектив наполегливо працював над підвищенням ефективності навчально-виховного процесу, поліпшенням наукового рівня методики музичного виховання та дисциплін вокально-хорового циклу.

Історія факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій, який ще й досі іноді називають «музично-педагогічним факультетом» (скорочено муз-педом) -це історія життя та науково-педагогічної діяльності знаних на Вінниччині викладачів вокалу та диригування: Н. Білої, В. Бородуліна, В. Бриліної, В. Варшавського, Н. Вікторовської, В. Волкова, К. Дабіжі, Н. Ісаєвої, Т. Карпової, С. Краснова, О. Лаврінчук, О. Обревко, І. Пацкань, Н. Прушковської, Л. Семенової, А. Сідоренко, Ю. Синюка, Л. Ставінської, Н. Сізової, В. Третьак, М. Фіголя, Г. Шкільнюк, Ж. Штепи та багатьох інших. Всі вони залишили багатий науково-педагогічний спадок, який нині вартий наукових переосмислень та впровадження у навчальний процес. Окремих дослідних пошуків та систематизації історичних джерел заслуговує постать нашого видатного майстра хорового мистецтва, Народного артиста України Віталія Івановича Газінського. Кожен, кому пощастило працювати з ним, бути присутнім на його концертах, пам'ятає магію, енергетику, його неперевершену майстерність у створенні переконливих інтерпретацій, вміння розкривати художні образи виконуваних творів, а також розвивати голосові та артистичні здібності кожного з артистів очолюваних ним хорових колективів. Сьогодні творчість В. Газінського, його внесок у «формування особистісних та професійних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва» [6, с. 7] широко досліджується його учнями і колегами, які наголошують на думці, що «педагогічні, творчо-виконавські, диригентсько-хорові здобутки великого митця В. Газінського заслуговують уваги педагогів, хормейстерів, музикознавців та іншого кола науковців [6, с.8]. Впродовж 19-ти років (1997-2016 рр.) В. Газінський очолював кафедру вокально-хорової підготовки, теорії і методики музичної освіти. Нині кафедра з гордістю носить його ім'я і береже традиції, започатковані нашим видатним вчителем і артистом.

Плеядою талановитих випускників пишається колектив кафедри музичного і перформативного мистецтва (завідувач проф. Н. Мозгальова) [5]. Кафедра забезпечує кадровим складом усі творчі колективи Вінницької обласної філармонії ім. М. Леонтовича (симфонічний оркестр, камерний оркестр «Аркада», Народний ансамбль пісні і танцю

«Поділля»). Науково-педагогічний колектив кафедри береже традиції, закладені, нажаль, нині вже відійшовшими у вічність викладачами – В. Гуменюком, Т. Макаровою, В. Рябініним, Б. Нестеровичем та ін.; створено пам'ятну аудиторію заслуженого діяча мистецтв Анатолія Федоровича Завальнюка – нашого видатного дослідника життєвого і творчого шляху М. Леонтовича. В Музеї кафедри (аудиторія 408) нині відбуваються заняття народного оркестру народних інструментів, яким керує відомий у Вінниці музикант, викладач Юрій Кшивак. Студенти мають можливість поринути в історію факультету і кафедри.

Щороку оновлюються навчальні приміщення. Відремонтовано хореографічні аудиторії (№ 421, Мала та Синя концертні зали у мистецькому центрі). У травні 2025 р. відбулось урочисте відкриття оновленої знаменитої аудиторії 303, в якій незабутню творчу атмосферу впродовж свого довгого професійного життя створював доцент Володимир Михайлович Сініцин.

У своїх попередніх дослідженнях [1] ми звертали увагу на зміни в освітньому процесі, спричинені війною, досліджували психологічний стан студентів та викладачів, їх прагнення здійснити свій особистий внесок на шляху до Перемоги, допомагати Збройним силам України. Головною метою вважаємо «збереження культурного коду українців. На тлі посилення уваги до оновлення змісту і покращення якості мистецько-освітніх процесів» маємо виховати нове покоління здобувачів вищої освіти, які в майбутньому стануть хранителями традицій і трансляторами українського мистецтва [1, с. 168].

Аналіз офіційної сторінки факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій на сайті ВДПУ ім. М. Коцюбинського та сторінки факультету у фейсбуці свідчить про активну наукову, педагогічну і виховну роботу викладачів та студентів, підготовку та участь у конкурсах професійної майстерності, здобуті численні перемоги в них. Ми щиро пишаємось тим, що цілих п'ять поверхів корпусу № 2 ВДПУ ім. М. Коцюбинського, де майструють, грають, співають, малюють і танцюють, нині віддані навчанню викладачів мистецтва і краси, яка обов'язково допоможе здобути жадану Перемогу і врятує світ.

Список використаних джерел:

1. Грінченко Т.Д., Зузяк Т.П., Сідорова І.С. Трансформація мистецької освіти в умовах воєнного стану (на прикладі факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій ВДПУ імені М.Коцюбинського). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2024. Вип. 31. С. 161-168.
2. «Ізоаксіологізми»: у Вінниці відкрили виставку художника Олександра Шиніна. URL: <https://vinnitsa.info/article/izoaksiolohizmy-u-vinnytsi-vidkryly-vystavku-khudozhnyka-oleksandra-shynina-foto>
3. Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського. Офіційна сторінка кафедри на сайті ВДПУ ім. М. Коцюбинського. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/fmhot/?p=kvhp>
4. Кафедра музичного та періформативного мистецтва. Офіційна сторінка кафедри на сайті ВДПУ ім. М. Коцюбинського. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/fmhot/?p=kmpm>
5. Кафедра образотворчого, декоративного мистецтва, технологій і безпеки життєдіяльності. Офіційна сторінка кафедри на сайті ВДПУ ім. М. Коцюбинського. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/fmhot/?p=kodm>
6. Сідорова І.С., Грінченко Т.Д., Василевська-Скупа Л.П. Педагогічні ідеї Віталія Івановича Газінського у контексті професійної підготовки здобувачів музично-педагогічної освіти. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2023. Вип. 2. С. 7-17. [https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023\(2\)-01](https://doi.org/10.31652/3041-1009-2023(2)-01)

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.13>

Сусло Л.В., Мельничук С.В., м. Умань
e-mail: suslo-larisa654@ukr.net

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. За одне покоління відбуваються серйозні зміни, які впливають на всі аспекти життя людини, включаючи безпеку. На основі аналізу наукового та практичного дискурсу підкреслюються основні вимоги до впровадження інновацій у викладання дисциплін з безпеки у заклади вищої освіти. Наразі це є важливою складовою підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до професійної діяльності.

Ключові слова: здобувач, охорона праці, безпекова компетентність.

Annotation. In just one generation, serious changes have taken place that affect all aspects of human life, including safety. Based on an analysis of scientific and practical discourse, the main requirements for the introduction of innovations in the teaching of safety disciplines in higher education institutions are highlighted. Currently, this is an important component of the training of future teachers of vocational education and technology for professional activity.

Keywords: applicant, occupational safety, security competence.

Формування безпекової компетентності повинно бути головною метою підготовки майбутніх фахівців у будь-якій галузі, оскільки сучасний світ стає все більш небезпечним місцем для життя людей через війни, хвороби, епідемії та інші конфлікти. З огляду на сучасні обставини, одна з основних ролей системи вищої освіти полягає в підготовці здобувачів вищої освіти до професійної безпеки в повсякденному житті, а саме до створення безпечних умов, як для себе так і для тих, хто поряд.

Науковець С. Дембіцька вважає, що людина постійно перебуває в зоні ризику позбутися здоров'я та життя. Це зумовлено, що в процесі праці можуть бути нещасні випадки, травмування та професійні захворювання, які виникають від процесу створення і експлуатації технологічних комплексів. Крім того в процесі життєдіяльності людина піддається різним небезпекам природного, техногенного та соціального характеру, що вказує на виконання пріоритетного завдання вищої освіти, а саме формування культури безпеки в майбутнього фахівця [1, с. 104].

Дотримання вимог безпеки праці на уроках трудового навчання і технологій має важливе значення, оскільки специфіка проведення цих уроків пов'язана з використанням різних травмонебезпечних предметів. Основним завданням безпеки праці є зниження ризиків травматизму, розвитку професійних захворювань та зменшення кількості нещасних випадків під час трудового процесу, а також підвищення продуктивності праці [2, с. 47].

Одним із професійних компонентів майбутнього вчителя трудового навчання та технологій повинен стати безпековий компонент. Безпековий компонент поєднує в собі знання з охорони праці, безпеки життєдіяльності та інших безпекових питань, як безпековий вимір, що є невід'ємною частиною професійної діяльності майбутнього фахівця. Тому опанування комплексом професійних компетентностей, які мають формуватися освітніми компонентами нормативного та вибіркового блоку, передбачає формування професійної компетентності з питань безпеки, а саме:

- здатність визнавати та виконувати обов'язки вчителя трудового навчання та технологій, відповідно до посадових інструкцій на робочому місці;
- вміння застосовувати знання про законодавство та державні стандарти України з охорону праці та безпеки життєдіяльності в освітньому процесі;

- вміння організовувати власну безпечну працю із дотриманням вимог безпеки праці (є готовність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до застосовування набутих компетентностей з безпечною реалізацією себе як у професійній діяльності так і повсякденному житті);
- вміння підбирати методичне забезпечення для проведення інструктажів з питань безпеки, навчання та перевірки відповідних знань;
- вміння організовувати та дотримуватися безпечних умов на робочому місця та просторі особливо санітарно-гігієнічних вимог та норм до закладів освіти;
- вміння організовувати безпечне середовище як особистої так і колективної безпеки і суспільства в цілому, проводити моніторинг можливих небезпечних ситуацій та обґрунтувати загальні підходи та збереження життя і здоров'я працівників в умовах можливих загроз та від надзвичайних ситуацій;
- вміння організовувати безпечне виконання робіт з дотриманням вимог безпеки до обладнання та виконання технологічних процесів;
- вміння вирішувати будь-які професійні і особистісні завдання з усвідомленням головного принципу – безпеки праці;
- вміння виконувати у повному обсязі обґрунтовувати та забезпечувати заходи щодо колективної та особистої безпеки в межах своїх посадових обов'язків вчителя трудового навчання та технологій [5, с. 75].

Питання безпеки в умовах становлення нової парадигми освіти в закладах вищої освіти при формуванні безпекової компетентності через впровадження інновацій має стати першочерговою нормою професійної діяльності. В результаті майбутній вчитель трудового навчання та технологій набуде важливих професійних здібностей та зокрема формування безпекових компетентностей.

Тому можна відносно розділити весь процес формування безпекової компетентності в майбутнього вчителя трудового навчання та технологій на кілька основних етапів. Реалізація одного із таких етапів відбувається у процесі здобуття першого «бакалаврського» рівня вищої освіти. Опанування здобувачем дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності», фахових дисциплін та дисциплін вільного вибору, з використанням міжпредметних та міжтематичних зв'язків, впровадженням інноваційних, інтерактивних методів навчання, що передбачає формування «культури безпеки» [3, с. 27].

Діяльність вчителя передбачає, що на кожному уроці трудового навчання та технологій учні мають виконати практичну роботу. Таким чином, майбутній вчитель трудового навчання та технологій на кожному уроці повинен вміти мотивувати учнів звертати увагу на дотримання правил безпечної роботи в навчальних майстернях, основ гігієни праці та виробничої санітарії, безпечних прийомів роботи з верстатами та інструментами, заходів попередження виробничого травматизму, правил електробезпеки та пожежної безпеки [4, с. 76].

Передусім необхідно звернути увагу саме на пошук нових підходів до опанування майбутніми вчителями трудового навчання та технологій питань безпеки. Такий освітній процес має передбачати не тільки просту передачу готових знань, а й акцентуватися на створенні умов для інноваційно-пізнавальної діяльності, що буде враховувати наявний досвід. Інноваційні технології навчання, такі як інтерактивні методи навчання, дидактичні ігри, метод проектів, диспути, метод портфоліо, круглі столи, кейс-методики, тощо використовуються при викладанні безпекових дисциплін [4]. Означені види занять являють собою засіб моделювання і вивчення проблем виробництва у різних аспектах, особливо з питань професійної безпеки. Також цінним є не тільки ознайомлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій з теоретичними основами гігієни та санітарії, пожежної безпеки,

електробезпеки, техніки безпеки тощо, а й набуття практичних навичок, які можна буде реалізувати під час виконання професійних обов'язків.

Здійснивши аналіз щодо провадження інновацій у процесі викладання освітнього компонента «Охорона праці та безпека життєдіяльності» в закладах вищої освіти при підготовці майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, що передбачає формування безпекової компетентності, а для реалізації в професійної діяльності запорукою саме стануть сформовані м'які професійні навички.

Однією з визначальних цілей професійної діяльності має бути виховання у майбутніх вчителів трудового навчання та технологій свідомого ставлення до охорони життя і здоров'я людини як найвищої цінності. Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до професійної діяльності та розвиток знань з безпеки професійної діяльності повинні ґрунтуватися на підвищенні рівня викладання дисципліни безпеки за допомогою інновацій. Майбутні вчителі трудового навчання та технологій отримають користь від розвитку професійної компетентності, компетентностей з безпеки та м'яких професійних навичок.

Список використаних джерел:

1. Азізов Т., Люльченко В., Орлова О. Концептуальні засади формування культури безпеки в учасників освітнього процесу закладів вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2024. Вип. (1). С. 102-109.
2. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи: навч. посіб. / С.О. Апостолук, В.С. Джигирей, А.С. Апостолук та інш. К: Знання, 2006. 215 с.
3. Люльченко В.Г., Сусло Л.В. Формування культури безпеки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» у закладах вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: зб. наук. праць. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. 2023. Вип. 1(9). С. 23-30. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/279331> (дата звернення: 28.09.2025).
4. Нагайчук О.В. Формування компетентностей з охорони праці та безпеки життєдіяльності у майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. 2019. Вип. 18. С. 241-250. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4914.18.2018.162396> (дата звернення: 29.09.2025).
5. Сусло Л.В. Інноваційні технології формування безпекової компетентності в здобувачів вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2024. Вип. 1. С. 73-80.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.14>

Мозгальов А.А., Кізім С.С., м. Вінниця
e-mail: mozgaliovan@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність упровадження компетентнісного підходу як провідної методологічної основи у практику підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Сучасний ринок праці вимагає від ІТ-фахівців підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності, що є свідченням необхідності переходу від традиційної «знаннєвої» парадигми до орієнтації на формування низки професійних і цифрової компетентності. Реалізація цього підходу передбачає не лише передачу знань, а й використання інноваційних освітніх технологій, а також створення цифрового освітнього середовища в закладах вищої освіти для підвищення якості підготовки та розвитку цифрової грамотності здобувачів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, інформаційні технології (ІТ), підготовка фахівців, професійні компетенції, цифрова компетентність, цифрове освітнє середовище, ринок праці.

Abstract. *The article substantiates the feasibility of introducing a competency-based approach as a leading methodological basis in the practice of training future specialists in information technology. The modern labor market requires IT specialists to increase their professional level and competitiveness, which is evidence of the need to transition from the traditional «knowledge» paradigm to an orientation towards the formation of a number of professional and digital competencies. The implementation of this approach involves not only the transfer of knowledge, but also the use of innovative educational technologies, as well as the creation of a digital educational environment in higher education institutions to improve the quality of training and the development of digital literacy of applicants.*

Keywords: *competency-based approach, information technology (IT), training of specialists, professional competencies, digital competence, digital educational environment, labor market.*

Сучасний ринок праці все більше потребує фахівців, які прагнуть до підвищення свого професійного рівня, здатних налагоджувати ефективну комунікацію та співпрацю з зарубіжними і вітчизняними фахівцями. Сучасна модель фахівця з інформаційних технологій вимагає пошуку нових підходів до професійної підготовки з метою забезпечення його конкурентноспроможності на ринку праці, ефективної реалізації знань і умінь, успішного виконання своїх професійних функцій. Це є свідченням необхідності використання компетентнісного підходу у практиці підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Питання професійної підготовки фахівців з інформаційних технологій висвітлено в працях В. Бикова, Р. Гуревича, А. Гуржія, Н. Опущко та ін., концептуальні засади компетентнісного підходу розкрито у працях Н. Бібік, Н. Нагорної, М. Нагач та ін., тлумачення понять «компетентність», «цифрова компетентність» здійснено в роботах Дж. Равена, Н. Морзе, О. Кузьмінської, К. Рудницької та ін. Водночас аналіз наукової літератури показав, що впровадження компетентнісного підходу в практику підготовки фахівців з інформаційних технологій розкрито недостатньо.

Мета – науково обґрунтувати доцільність впровадження компетентнісного підходу в практику підготовки майбутніх фахівців цифрової галузі.

Як відомо, вимоги до підготовки фахівців цифрової галузі з кожним роком зростають, адже в українському суспільстві збільшується роль інформаційно-комунікативних технологій, здійснюються процеси інтеграції вищої освіти в європейський освітній простір, що вимагає впровадження компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців в закладах вищої освіти.

Поняття «компетентнісний підхід» К. Рудницька ототожнює з рівнем освіченості, що визначається спроможністю розв'язувати питання різної складності на основі набутих знань. На думку авторки, компетентнісний підхід не «заперечує значення знань», але «акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання» (Рудницька, 2016, с. 241).

Він передбачає не лише трансляцію знань, умінь і навичок в процесі навчання, а й формування у майбутніх фахівців низки професійних компетенцій. Реалізація цього підходу вимагає використання інноваційних освітніх технологій, сучасних форм і методів навчання. Головне – навчити студентів самостійно застосовувати в практичній діяльності професійні навички та вміння. В зв'язку зі сказаним, компетентнісний підхід можна вважати провідним у підготовці майбутніх фахівців.

Цю думку підтверджує М. Нагач, наголошуючи, що компетентнісний підхід в освіті стає останнім часом все більш «поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики», що проголошується як державами, так і «впливовими міжнародними організаціями». Орієнтація на нього дасть можливість підсилити практичну орієнтацію освіти, значення набутого досвіду, навичок, вмінь, що спираються на наукові знання. У реалізації компетентнісного підходу визначальним є зорієнтованість на розвиток «смыслових орієнтацій, системного комплексу умінь, досвіду, адаптаційних можливостей, способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту» (Нагач, 2008, с. 5).

Більшість науковців розуміють «компетентнісний підхід» як спрямованість освітнього процесу на формування ключових і предметних компетентностей майбутнього фахівця. Так, В. Химинець вважає, що компетентнісний підхід скеровує освіту «на формування цілого набору компетентностей (умінь, знань, навичок, ставлень), якими мають оволодіти студенти». Також вчений відзначає, що традиційна система освіти концентрувала основні зусилля на наданні знань, розвитку умінь і навичок, що «догматично абсолютизувало знання і сформувало знаннявий підхід до навчання». Також основна увага фокусувалася на самих знаннях, «а те, для чого вони необхідні залишалося поза увагою» (Химинець, 2009, с. 34).

На думку Р. Гуревича, В. Кобисі, Г. Гордійчук, О. Коношевського реалізація компетентнісного підходу вимагає створення в закладах вищої освіти цифрового освітнього середовища, що включає формування кадрового забезпечення, розвиток інформаційних ресурсів і матеріально-технічної бази, підготовку програм і навчально-методичних матеріалів в закладах освіти. Освітніми наслідками створення цифрового освітнього середовища вчені вважають підвищення у здобувачів мотивації до навчання, формування їх цифрової грамотності, розвиток цифрових компетенцій викладачів (Р. Гуревич, В. Кобися, 2023).

Отже, проведений аналіз наукових праць дозволив зробити висновок, що «компетентнісний підхід» в освіті вимагає не тільки передачі знань, умінь і навичок від викладача до студента, а й формування у майбутніх фахівців цифрової компетентності – як сукупності взаємопов'язаних якостей (знань, навичок, умінь), що є необхідними для здійснення продуктивної діяльності в галузі інформаційних технологій. Основою для реалізації компетентнісного підходу в закладах вищої освіти може стати створення цифрового освітнього середовища, що значно підвищить якість та вдосконалисть зміст освіти за рахунок використання цифрових освітніх ресурсів, розвитку цифрової грамотності здобувачів у галузі цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р., Кобися В., Гордійчук Г., Коношевський О. Цифрове освітнє середовище в закладах освіти. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2023. Вип. 73. С. 8-12.
2. Нагач М.В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США: автореф. дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» Університет менеджменту освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2008. 21 с.
3. Рудніцька К.В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. (38). С. 214-244.
4. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 360 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.15>

Марущак О.В., м. Вінниця
Висоцька О.В., Павлик С.О., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ДЕКОРАТИВНИЙ РИСУНОК ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА СТИЛІЗАЦІЇ, АРХІТЕКТОНІКИ ТА ПРИНЦИПІВ КОМПОЗИЦІЇ У ПРОСТОРОВИХ МИСТЕЦТВАХ

Анотація. У статті визначено декоративний рисунок як унікальний вид художньої творчості, що функціонує в галузі просторових мистецтв і графіки, становлячи методологічне поєднання академічного рисунка і декоративної графіки. Обґрунтовано необхідність формування у митця дуалістичного візуального мислення, що передбачає здатність спочатку провести конструктивний аналіз об'єкта з натури, а потім свідомо трансформувати його до умовно-площинної графічної мови. Розглянуто термін «декоративність»,

акцентовано увагу на архітектонічності як фундаментальному принципі, що забезпечує внутрішню системність, логіку твору та стилістичну суцільність. Досліджено стилізацію як основний художній метод декоративного перероблення натурного зображення. Проаналізовано методи стилізації: узагальнення, абстрагування та трансформація. Встановлено, що в площинних композиціях ритмічна організація постає основним механізмом керування увагою, компенсуючи свідому відмову від повітряної перспективи. Наголошено на універсальності методологічних принципів декоративного рисунка для сучасних технологій.

Ключові слова: декоративний рисунок, стилізація, архітектоніка, композиція, просторові мистецтва, абстрагування, ритм, дуалістичне візуальне мислення.

Abstract. The article defines decorative drawing as a unique type of artistic creativity that functions in the field of spatial arts and graphics, constituting a methodological combination of academic drawing and decorative graphics. The need to form dualistic visual thinking in the artist is substantiated, which involves the ability to first conduct a constructive analysis of an object from nature, and then consciously transform it into a conventionally planar graphic language. The term «decorativeness» is considered, attention is focused on architectonicity as a fundamental principle that ensures internal systematicity, logic of the work and stylistic integrity. Stylization is studied as the main artistic method of decorative processing of a natural image. The methods of stylization are analyzed: generalization, abstraction and transformation. It is established that in planar compositions, rhythmic organization becomes the main mechanism for controlling attention, compensating for the conscious rejection of aerial perspective. The universality of the methodological principles of decorative drawing for modern technologies is emphasized.

Keywords: decorative drawing, stylization, architectonics, composition, spatial arts, abstraction, rhythm, dualistic visual thinking.

У сучасних умовах перед художником декоративного мистецтва постають нові завдання, вирішення яких вимагає високого рівня професійної підготовки. Він має володіти не лише професійними технічними прийомами виконавської майстерності, а й бути здатним до глибокого творчого мислення, розуміти природу художньої творчості. Це є необхідною умовою для створення самобутніх, творчих виробів, що представляють неповторно-індивідуальне авторське мистецтво [9].

Декоративний рисунок визначено як унікальний вид художньої творчості, що функціонує у галузі просторових мистецтв і графіки. Він становить методологічне поєднання академічного рисунка, що забезпечує конструктивну та об'ємну основу, та декоративної графіки, що вносить площинність та умовність. Естетичні закономірності, що виявляються у декоративному рисунку, є спільними для фундаментальних видів мистецтва, таких як живопис, скульптура та архітектура. Ці спільні закономірності, на думку Н. Урсу та І. Гуцул, сприяють досягненню синтезу мистецтв, органічному поєднанню елементів, наприклад, у театральних постановках чи архітектурно-скульптурних ансамблях [15].

Особливого значення набуває формування дуалістичного візуального мислення у майстра, який працює з декоративним рисунком. Академічний рисунок вимагає відтворення форми через тривимірний аналіз (пластична анатомія, конструктивна побудова), тоді як декоративний рисунок вимагає свідомого умовно-площинного трактування [9]. Успіх декоративної роботи залежить від здатності художника спочатку провести глибокий конструктивний аналіз об'єкта з натури, а потім цілеспрямовано трансформувати цей аналіз до площинної графічної мови, використовуючи узагальнення, але зберігаючи при цьому сутність та естетичне ставлення до зображуваного. Це свідоме заміщення натурності умовністю є фундаментальним для досягнення декоративного ефекту.

Термін «декоративність» у галузі мистецтва використовується у двох основних, взаємопов'язаних аспектах, які визначають функціональні межі декоративного рисунка.

По-перше, він стосується безпосередньо декоративного зображення, яке виконується на площині. У цьому випадку застосовується двовірна перспектива, що забезпечує ефективне відображення зв'язку предметів з простором [9]. Декоративний рисунок характеризується

максимальною здатністю відображати на площині багатство композиційного, лінійно-плямкового та орнаментального змісту видимої форми, використовуючи графічні засоби, що посилюють виразні пластичні особливості об'єкту.

По-друге, термін «декоративність» вказує на художній метод, спрямований на створення об'ємного художнього образу [9]. У цьому аспекті декоративний рисунок слугує ескізом або проектом для матеріальних виробів, які можуть бути виконані карбуванням, різьбленням по дереву, каменю, чи кістці. У такому разі рисунок є не лише кінцевим витвором, а й важливим етапом перероблення натурного зображення засобами декоративної графіки, що забезпечує подальше втілення у матеріалі. Завершена декоративна композиція, незалежно від того, чи є вона площинною, чи об'ємною, є самостійним витвором мистецтва, що передає глядачеві емоції, думки та почуття.

Композиція твору відіграє визначальну роль у сприйнятті його глядачем. У процесі її побудови першочерговим завданням є забезпечення цілісності, динаміки та руху. Усі елементи, включаючи колір, тон і деталі, мають бути узгоджені та підпорядковані єдиній меті, формуючи певну єдність. До універсальних законів композиції, які забезпечують гармонійність і пропорційність форми, належать вимоги цілісності, співрозмірності та ритмічної організації.

Композиція впливає на емоції глядача через баланс між динамікою та статикою. Динаміка створюється асиметричним розташуванням елементів і контрастом відношень (величин, кольорів, сенсів), що викликає «зоровий рух». Слабка динаміка виражається нюансними відношеннями елементів. На противагу цьому, статична структура (урівноваженість) характеризується симетричністю або тотожними відношеннями величин форми [2]. Чим нижче до краю полотна розміщені елементи, тим статичнішою є композиція [14].

Для декоративного мистецтва важливого значення набуває ритмічна організація цілого [9]. Оскільки декоративний рисунок свідомо відмовляється від повітряної перспективи, що є основним засобом створення ілюзії глибини у реалістичному мистецтві, ритм стає основним механізмом керування увагою та створення візуального руху. «У площинній композиції ритмічне чергування, повторення або прогресія мотивів дає змогу ефективно організувати орнаментальні побудови» [9], компенсуючи втрату ілюзії глибини виключно за рахунок графічних і тональних засобів.

Для досягнення естетичної досконалості елементи композиції мають розташовуватися відповідно до принципу Золотого перетину [14]. Це універсальний закон гармонії, який зустрічається в природі (наприклад, у пропорціях листя соняшника або спіралях молюсків) [3], і тому є важливим для створення впорядкованих і візуально збалансованих орнаментальних композицій.

Архітектонічність є фундаментальним принципом декоративної стилізації, що забезпечує внутрішню системність і логіку твору. Цей принцип полягає у вибудовуванні системи зв'язків окремих частин та елементів у певну цілісність, що забезпечує стилістичну суцільність [9].

Для застосування архітектонічності художник має володіти глибоким конструктивним аналізом форми, що передбачає знання пластичної анатомії та вміння бачити складну форму через аналогію простих геометричних форм, таких як паралелепіпед, циліндр чи куля. Принцип архітектонічності виступає як регулятор художньої свободи. Він вимагає, щоб декоративний рисунок враховував матеріал, з якого об'єкт виготовлений, та його конструктивні особливості.

У декоративно-ужитковому мистецтві архітектоніка визначає, що графічна трансформація (стилізація) не може порушувати фундаментальну міцність або функціональність форми. Наприклад, рисунок для різьблення по дереву повинен бути не лише естетично виразним, а й конструктивно логічним для V-подібних канавок, які формують рельєф. Таким чином, архітектонічність підпорядковує художній задум логіці матеріалу, що є важливим для створення стилістично суцільного та естетично значущого твору.

Стилізація є основним художнім методом, що використовується для декоративного перероблення натурного зображення. Вона передбачає узагальнення та спрощення зображуваних фігур з метою приведення їх до форми, зручної для орнаментальної побудови [9]. Стилізовані форми є засобом дизайну, монументального та станкового образотворчого мистецтва для посилення декоративності.

Декоративна стилізація базується на абстрагуванні – ментальному процесі відволікання від несуттєвих, випадкових ознак з метою зосередження уваги на найбільш значущих деталях, що відображають суть об'єкта [9]. Стилізація досягається за рахунок спрощення обрисів об'єктів і виявлення найвиразніших ліній. При цьому відбувається повна або часткова відмова від об'ємно-реалістичних форм, перехід на їх аплікативне (площинне) трактування.

Для посилення виразності використовуються контрасти, зокрема, лінія та пляма, світла і темна, а також контраст взаємодоповнюючих кольорів. Характер декоративного перероблення «залежить від пластичної ролі елемента у композиції, а саме, чи є він домінантою, чи другорядним, підпорядкованим елементом» [9].

Таблиця 1

Методологічний аналіз стилізації природних форм у декоративному рисунку

Метод стилізації	Характеристика та мета (обґрунтування)	Графічні засоби (точка, лінія, пляма)	Результат і втілення
Узагальнення (спрощення)	Зведення складної натурної форми до її основних обрисів. Мета: чіткість силуету та підпорядкування ритмічним побудовам орнаменту	Площинне трактування, повна або часткова відмова від об'ємно-реалістичних форм; використання чіткої контурної лінії	Створення базових орнаментальних мотивів, зручних для рапорту. Наприклад, спрощення обрисів листя
Абстрагування	Свідоме відволікання від випадкових ознак для акцентування на найбільш значущих деталях, що відображають суть об'єкта	Контрасти тону (світла і темна пляма) або кольору; виокремлення виразних, домінантних ліній і ходів	Мотиви, де емоційний вплив форми важливіший за її реалістичне відображення (наприклад, зосередження на плавній тягучій формі стволів в'юна)
Трансформація (перероблення)	Активна зміна природної форми для підпорядкування її вимогам площинного декору (симетрія, дзеркальність, динаміка)	Ламаний або звивистий силует; застосування контрастів під час графічної обробки; імпровізаційно-асоціативне мислення	Адаптація природних форм (квітів, тварин) для створення замкнених орнаментальних побудов, наприклад, у народних розписах

Класичним прикладом глибокого декоративного перероблення природних форм рослинного світу є петриківський розпис. У цій техніці природні об'єкти, такі як мак, калина чи ромашка, свідомо втрачають свою об'ємну реалістичність. Вони трансформуються в ідеалізовані, площинні мотиви, які підпорядковуються вимогам орнаменту і специфіці виконання (наприклад, пензлем з котячої шерсті).

Наприклад, природний мак є об'ємною квіткою, тоді як у петриківці він перетворюється на стилізований символ оберегу, зображений технікою «зернятка» або плоским «перехідним мазком». Ця трансформація відображає перехід від натурного зображення до чистого орнаменту, підпорядкованого ритмічній організації. Цей декоративний канон є результатом багатовікової оптимізації процесу. Мінімальні графічні засоби (лінія, пляма, точка) дають максимальну естетичну виразність, яка легко відтворюється в умовах обмеженого інструментарію та технології, що доводить надзвичайну ефективність декоративного рисунку як художнього інструменту.

У традиційному прикладному мистецтві декоративний рисунок тісно пов'язаний з матеріалом. Гуцульська кераміка (кахлі, дзбанки) демонструє, як рисунок підпорядковується технології [4]. Сюжетно-тематичні зображення, включаючи побутові сценки та образи святих, «виконуються узагальненими, чіткими лініями, що є необхідною вимогою щодо витримування специфіки розпису на глині та умов високотемпературного випалу» [9].

У різьбленні по дереву, особливо у техніці рельєфного різьблення, декоративний рисунок відіграє роль конструктивної схеми. Він трансформується у лінійно-конструктивні моделі, які визначають глибину та напрямки різання (наприклад, V-інструментом). Тут рисунок є геометричним каркасом для об'ємного декору, що чітко підтверджує функцію архітектонічності. Графічне рішення має забезпечити конструктивну логіку та пластичні можливості матеріалу.

Стилізація є важливим елементом у сучасному дизайні, де вона використовується для посилення декоративності, часто відходячи від ілюзії натуральності.

Сучасні технології дають змогу переносити складні декоративні рисунки на великоформатні матеріали. Зокрема, виробники керамічних плит створюють масштабні «керамічні картини» або імітують текстильні шпалери [1]. «Керамічні картини» – декоративні панелі великих розмірів і плити максі форматів, які можуть створювати в інтер'єрі акцентні стіни. Як, наприклад, нова екзотична серія Tadelakt бренду CIR – Manifatture Ceramiche. Цей напрям може нагадувати фрески, графіті, акварелі (рис. 1).

Сучасні тенденції в дизайні інтер'єру демонструють кореляцію флористичних та графічних мотивів із поширеним сегментом керамічної плитки, що імітує шпалери (wallpaper). Доки виробники wallpaper винаходять технології для вологих приміщень та екстер'єру, виробники плитки створюють їм конкуренцію. Це досягається шляхом інтенсивного вдосконалення технологій високореалістичного відтворення в кераміці декорів, характерних для паперових чи текстильних шпалерних покриттів (рис. 2). Зазначений технологічний прогрес забезпечує точну передачу фактури, дрібних орнаментів – цитат із історичних стилів, графічних елементів, колористичної палітри, а також ефекту старіння («walldecor»). У результаті, імітація настільки досконала, що такі плитки навіть при торканні складно відрізнити від шпалер.

Це вимагає від художника здатності до інтерпретації та імпровізації у роботі з нетиповими сюжетами, такими як стилізовані урбаністичні пейзажі. Декоративна графіка тепер може передавати не лише форму, а й текстуру, відтворюючи ефекти старіння та дрібні візерунки, що робить кінцевий виріб на дотик невідрізним від шпалер.

Принципи декоративного рисунку є універсальними методологічними інструментами для сучасної візуальної комунікації. Оскільки традиційний декоративний рисунок був спрямований на відображення лінійно-плямкового змісту видимої форми, його закони (ритм, контраст, динаміка) є основою для створення візуально привабливого контенту і в цифровому середовищі. Майстерність у декоративному рисунку стає підґрунтям для розуміння візуальної комунікації, де орнамент замінюється повторюваними графічними модулями, що керують увагою споглядача на площині екрана.

Рис. 1. «Керамічні картини». CIR – Manifatture Ceramiche (Gruppo Romani)

Рис. 2. «Шпалери» від Ceramica EURO Fly Zone

Таким чином, декоративний рисунок є незамінною методологічною основою у галузі просторових мистецтв. Його функція полягає у свідомій трансформації натурних форм через стилізацію (узагальнення, спрощення, абстрагування). Це творчий акт, який вимагає розвиненого образно-асоціативного мислення та високої професійної дисципліни. Цінність декоративного рисунка полягає у його здатності підпорядковувати природну форму вимогам площинного орнаменту та матеріалу. Це досягається завдяки ефективному використанню графічних засобів (точка, лінія, пляма) з метою посилення виразних пластичних особливостей.

Забезпечення стилістичної цілісності твору можливе лише за умов дотримання принципу архітектонічності, який підпорядковує графічний рисунок конструктивній логіці форми та матеріалу виготовлення.

У площинних побудовах універсальні закони композиції (цілісність, пропорційність, динаміка) реалізуються насамперед через ритмічну організацію. Ритм є основним інструментом, що компенсує відсутність об'ємно-просторової перспективи, створюючи ілюзію руху та візуальну гармонію.

Перспективи подальшого розвитку майстерності у декоративному рисунку вимагають не лише збереження знань про традиційні канони, а й здатності адаптувати ці методологічні принципи до нових матеріалів, таких як високотехнологічна кераміка та цифрові медіа. Це відкриває шлях до індустріального дизайну та архітектурного декору, де майстерність декоративного рисунка залишається основою візуальної грамотності та художньої ефективності.

Список використаних джерел:

1. Cersaie 2022. Тренди в кераміці для архітектури-2. URL: <https://projectfromitaly.com/ua/cersaie-2022-trendy-v-keramizi-dlya-arhitektury-2/>
2. Hair-Клас. Орляно Н. Стиль та композиція в дизайні. URL: <https://surl.li/afbeea>
3. Золотий переріз. Історія, використання в архітектурі, мистецтві, де зустрічається в природі. URL: <https://buki.com.ua/blogs/zolotii-pereriz-istoriia-vikoristannia-v-arhitekturi-mistectvi-de-zustricajetsia-v-prirodi/>
4. Івашків Г. Декор гуцульської народної кераміки. 2017. URL: https://zaxid.net/dekor_gutsulskoyi_narodnoyi_keramiki_n1416253
5. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилізація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
6. Марущак О.В., Заєць Л.В., Касько К.Я. Розвиток творчого потенціалу майбутніх художників декоративного мистецтва засобами академічного та декоративного рисунка. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 39-42.
7. Марущак О.В., Касько Я.А., Лесик А.Р., Черненко Д.С. Формування художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва: психолого-педагогічний аспект. *Scientific research as a mechanism of effective human development*. Proceedings of the VIII International scientific and practical conference. (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 231-236.
8. Марущак О.В., Козак В.О., Бородаєвська Т.О., Мартиняк М.В. Педагогічний потенціал національного орнаменту у професійній підготовці майбутніх художників декоративного мистецтва. *Innovative Solutions to Modern Scientific Challenges*. Proceedings of the XI International scientific and practical conference (February 21-23, 2024). Zagreb, Croatia, International Scientific Unity. 2024. Pp. 162-167.
9. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.

10. Марущак О.В., Красильникова І.В., Гусонька О.О., Заєць Л.В., Русавська Ю.О. Теоретичні основи створення робочих рисунків орнаменту. *Science and technology: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 249-257.
11. Марущак О.В., Лесик А.Р., Романенко С.В. Декоративний рисунок як засіб формування композиційного і творчого мислення у майбутніх художників декоративного мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 63-66.
12. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
13. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.
14. Основи художньої композиції: правила і прийоми. URL: <https://lihtaryk.com.ua/osnovi-hudozhnoyi-kompoziczii-pravila-i-prijomi/>
15. Урсу Н.О., Гуцул І.А. Теоретичні основи композиції: навчально-методичний посібник для студентів ЗВО художніх та художньо-педагогічних спеціальностей. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. 166 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.16>

Гриценко Л.О., м. Полтава
e-mail: grucenko@ukr.net
Сліпченко З.С., м. Полтава
e-mail: zaharslip@gmail.com

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТУ І ЛОГІСТИКИ

Анотація. У статті розглядається значення педагогічних ситуацій як інструменту формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі транспорту і логістики. Проаналізовано визначення і типології педагогічних ситуацій, їх зв'язок із професійно-практичною підготовкою, представлено модель застосування ситуаційного навчання у фахових дисциплінах та наведено рекомендації щодо впровадження таких технологій у навчальні програми закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Ключові слова: педагогічна ситуація; професійна підготовка; професійна освіта; фахівці з транспорту і логістики; педагогічна майстерність; компетентнісний підхід; інноваційні освітні технології; практична спрямованість освіти; професійна мотивація; навчальний кейс; ситуаційне навчання.

Abstract. The article discusses the importance of pedagogical situations as a tool for developing the professional competence of future specialists in the field of transport and logistics. It analyses the definition and typology of pedagogical situations, their connection with professional and practical training, presents a model for the application of situational learning in professional disciplines, and provides recommendations for the implementation of such technologies in the curricula of vocational and higher education institutions.

Keywords: pedagogical situation; professional training; professional education; transport and logistics specialists; pedagogical skills; competence-based approach; innovative educational technologies; practical orientation of education; professional motivation; educational case study; situational learning.

Сучасні вимоги ринку праці висувають до випускників закладів освіти не лише глибокі теоретичні знання, а й здатність швидко приймати рішення у нестандартних робочих умовах, ефективно взаємодіяти в команді, прогнозувати логістичні процеси та управляти ризиками. У цьому контексті педагогічні ситуації – як цілеспрямовано створені навчальні ситуації, наближені до реальних професійних умов – набувають ключової ролі у формуванні практичних навичок та професійних компетентностей майбутніх транспортних і логістичних фахівців. Поняття та методологічні засади використання педагогічних ситуацій розвинені в сучасній українській педагогіці та дидактиці як засіб активізації професійного навчання [1; 6; 7].

Педагогічна ситуація у професійній підготовці — це відтворена або сконструйована навчальна ситуація, яка містить професійно значимі проблеми, суперечності або варіанти рішень, що вимагають від здобувача застосування фахових знань, умінь і ціннісних орієнтирів. Зокрема, О. Барабаш розглядає педагогічні ситуації як елемент технології розвивального та проблемного навчання, який сприяє формуванню рефлексивних і практичних компетентностей студентів [1].

Є спеціальні дослідження, що описують структуру готовності майбутніх педагогів професійної освіти до навчання майбутніх кваліфікованих робітників сфери транспорту і логістики до трудової діяльності (мотиви, когнітивні знання, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти) і підкреслюють роль практичних ситуацій у формуванні цих компонентів. Для галузі транспорту й логістики, де рішення часто приймаються в умовах обмеженої інформації та високої відповідальності, моделювання професійних ситуацій у навчанні є ключовим. Д. Гоменюк розглядає готовність майбутніх педагогів до професійно-педагогічної діяльності як цілісне утворення із мотиваційно-ціннісним, пізнавальним, діяльнісним компонентами. Л. Левицька визначає структуру готовності: мотиваційного, пізнавального, практичного (діяльнісного) та суб'єктного компонентів.

Українські науковці пропонують моделі формування логістичної компетентності, що комбінують теоретичну підготовку, практичні кейси, симуляції та стажування у реальних підприємствах. У дослідженнях підкреслюється потреба в цілісній системі педагогічних умов: сприятливе середовище, проблемно-орієнтовані завдання, міжпредметна інтеграція, використання ІТ та партнерство з індустрією.

Педагогічна ситуація у професійній підготовці визначається як створена навчальна умова, що містить професійно значимі проблеми, суперечності або варіанти рішень, які потребують від студента застосування знань і вмінь. Як відзначає О. Дубасенюк [4, с. 37], педагогічні ситуації сприяють розвитку мислення, рефлексії та готовності до професійної діяльності.

Для фахівців з транспорту і логістики ситуаційне навчання має особливе значення. За спостереженнями Н. Маланюк [5, с. 45], формування професійної готовності вимагає моделювання реальних виробничих обставин, у яких студент повинен приймати рішення, використовуючи аналітичні та комунікативні навички. Як зазначає Т. Туркот, ситуаційне навчання стимулює формування професійної ідентичності майбутнього педагога [8, с. 98].

Розглянемо цілі використання педагогічних ситуацій у підготовці фахівців з транспорту і логістики:

- формування професійних компетентностей (професійно-орієнтовані знання й уміння, навички прийняття рішень, відповідальність);
- розвиток критичного мислення, аналітики процесів і рефлексії;
- підвищення мотивації навчання через наближення контенту до реальної праці. Ці цілі відповідають виявленим компонентам готовності до професійної діяльності у транспортній галузі (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивний).

Виділимо типи педагогічних ситуацій у фахових предметах:

- операційні ситуації – відпрацювання професійних дій (маршрутизація, вантажообробка, оформлення документів);
- аналітичні кейси – розбір логістичних ланцюгів, оптимізація витрат, моделювання ризиків;
- кризові/екстрені сценарії – аварійні ситуації, затримки поставок, збої в ланцюгах поставок, де студент має приймати рішення в умовах невизначеності;
- комунікативні ситуації – переговори з клієнтами, взаємодія між учасниками ланцюга поставок. Розмежування допомагає проектувати заняття та оцінювання.

Розглянемо структуру педагогічної ситуації: опис контексту і вихідних даних (реальний кейс або змодельований сценарій); чітке формулювання завдання та очікуваних результатів; обмеження й ресурсні умови (час, бюджет, інформація); рольова організація (індивідуальна/групова) та критерії оцінювання; рефлексивна частина: аналіз рішень, обґрунтування, висновки і рекомендації.

Такий підхід відповідає технології проблемного та ситуаційного навчання, описаній у сучасній українській методичній літературі [1; 3; 7; 8].

Практична модель впровадження в навчальному процесі:

1. Інтеграція у навчальні програми. Вбудовувати ситуаційні модулі в кожен фахову дисципліну (законодавство транспорту, оперативне управління, логістика складування тощо). Розробити циклічну послідовність: прості операційні ситуації → складні кейси → міждисциплінарні проекти. Таке поетапне ускладнення дозволяє нарощувати компетентності поступово.

2. Методи і форми занять. Кейсові уроки, бізнес-ігри, симулятори транспортно-логістичних процесів, робота з реальними замовленнями у партнерстві з підприємствами; моделювання кризових ситуацій із обмеженими ресурсами, де студенти в групах шукають оптимальні рішення та захищають стратегію; використання ІТ-інструментів (TMS/WMS-симулятори, таблиці оптимізації, карти маршрутів). Такі форми забезпечують синтез теорії й практики та відповідають запитам індустрії.

3. Оцінювання навчальних результатів. Критеріально-орієнтоване оцінювання: оцінка якості рішення, обґрунтування вибору, ефективність запропонованої стратегії, командна взаємодія. Використання портфолію кейсів, практичних звітів та відеодокументації рішень. Така система дозволяє оцінювати не лише знання, а й готовність до професійної діяльності.

Отже, педагогічні ситуації виступають дієвим інструментом формування професійної готовності майбутніх фахівців з транспорту і логістики, поєднуючи теоретичну підготовку з наближеними до реальності практичними вправами. Ефективне включення ситуаційних методів в навчальні програми вимагає тісної співпраці з індустрією, розвитку банку кейсів і вдосконалення системи оцінювання практичних компетентностей. Для їх реалізації необхідно забезпечити міждисциплінарну інтеграцію, партнерство з підприємствами та системне оцінювання результатів навчання.

Список використаних джерел:

1. Барабаш О.Д. Педагогічні ситуації як елемент технології розвивального навчання. 2021.
2. Безугла Л.С. Логістика: навчальний посібник / Державна аграрна академія та ін. 2021. (навчальний посібник з основ логістики).
3. Васецька Л.І. Проблемні педагогічні ситуації: навч. посібник. 2022.
4. Дубасенюк О.А. Проблеми педагогізації професійної освіти: монографія. 2016.
5. Маланюк Н. Формування готовності майбутніх фахівців залізничного транспорту до професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020.

6. Маліновська К. Педагогічні умови формування економічної культури майбутніх техніків з транспортних технологій та управління перевезеннями, 2024.
7. Основи педагогіки та інноваційні технології у вищій школі: навчальний посібник для здобувачів ступеню доктора філософії (PhD) за третім (освітньо-науковим) рівнем у галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Проблемні педагогічні ситуації / Укладач Л.І. Васецька. Запоріжжя: [ЗДМУ], 2023.
8. Туркот Т.І. Професійна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2020.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.17>

Бохонько Є.О., м. Хмельницький
e-mail: evgenboh@ukr.net

Князевич Т.І., м. Хмельницький
e-mail: tanaknazevic87@gmail.com

ВИГОТОВЛЕННЯ ГОДИННИКА З МЕТАЛУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Розглянуто виготовлення годинника з металу як ефективний засіб формування професійних умінь майбутніх учителів технологій. Проектна діяльність, спрямована на створення металевого годинника, забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, сприяє розвитку інженерного мислення, технологічної грамотності та творчого підходу до виконання виробничо-технологічних завдань. Поєднання технологічних операцій з художнім оформленням сприяє формуванню дизайнерського бачення, здатності до аналізу та прийняття оптимальних технологічних рішень. У процесі реалізації проекту студенти опановують особливості металорізальних операцій, методи декоративної обробки та технологію збирання годинникового механізму.

Ключові слова: металевий годинник; проектна діяльність; технологічна освіта; професійні уміння; інженерне мислення; декоративна обробка; технологічні операції.

Abstract. The process of manufacturing a metal clock is considered as an effective tool for developing the professional skills of future technology teachers. Project-based activity aimed at creating a metal clock ensures the integration of theoretical knowledge and practical skills, promotes the development of engineering thinking, technological literacy, and a creative approach to solving production and technological tasks. The combination of technological operations with artistic design contributes to the formation of designer vision, the ability to analyse and make optimal technological decisions. In the course of implementing the project, students master the specifics of metal-cutting operations, decorative finishing techniques, and the technology of assembling the clock mechanism.

Keywords: metal clock; project-based activity; technology education; professional skills; engineering thinking; decorative finishing; technological operations.

Виготовлення годинника з металу є надзвичайно актуальним і перспективним напрямом у сучасній технологічній освіті. Цей вид проектної діяльності не лише знайомить студентів із реальними технологічними процесами, але й формує комплексні навички, необхідні майбутнім педагогам технології. У процесі роботи зі створення годинника поєднуються різні аспекти: технічні знання, інженерне мислення, креативний підхід до дизайну та художнє оформлення. Саме це дає змогу розвивати цілісний підхід до навчання, де теорія і практика тісно переплітаються. Інтеграція технологічного мислення та інженерної креативності є ключовою складовою підготовки фахівців, які здатні не лише володіти професійними навичками, а й впроваджувати інновації. Проектна діяльність, спрямована на виготовлення годинника, стимулює розвиток аналітичного мислення та творчих здібностей, що є надзвичайно важливим для формування майбутніх вчителів технології. Вони мають навчитися не лише виконувати певні технологічні операції, а й розуміти, як їх можна поєднати для

створення функціонального та естетично привабливого виробу.

Проектна діяльність у трудовому навчанні базується на принципах цілісності знань і практики, де виготовлення годинника з металу виступає як ефективний засіб інтеграції цих компонентів. Це дозволяє не лише закріпити теоретичні знання, а й розвинути практичні вміння через безпосереднє застосування матеріалу і технологій. Завдяки цьому студенти можуть краще зрозуміти особливості металургійних процесів, механічних операцій та художнього оформлення.

Проектна діяльність впливає на формування професійних компетентностей, які включають знання технологій, вміння аналізувати і прогнозувати технологічні процеси, а також розвивати творчі підходи до вирішення завдань. Виробництво годинника є складним комплексним процесом, що потребує послідовності, уважності до деталей та відповідальності, що сприяє формуванню професійної культури і відповідальності. У процесі виготовлення годинника студенти аналізують інформацію, вибирають оптимальні технологічні рішення, оцінюють матеріали та методи обробки. Це сприяє формуванню навичок критичного мислення, планування і прийняття відповідальних рішень.

Компетентнісний підхід у навчанні передбачає не лише засвоєння фактів, а й здобуття практичних умінь, які можна застосовувати у різних професійних ситуаціях. Проект виготовлення годинника допомагає розвивати такі компетентності, як технологічна грамотність, інженерне мислення, художньо-творче бачення і вміння організувати робочий процес.

Перший етап включає створення детального макету годинника, який слугує планом для подальшої роботи. Виготовлення заготовки починається з розмітки на металевій пластині, де за допомогою креслень і лінійок наноситься контур основи годинника. Важливо точно виміряти розміри, оскільки від цього залежить якість кінцевого виробу. На рис. 1 зображено вирізану заготовку для годинника.

Рис. 1. Заготовка для годинника

Вирізання основи виконується з дотриманням технологічних норм, щоб уникнути деформацій і пошкоджень металу. На підготовленій заготовці планується розміщення римських цифр, які вказують години, а також створюється центральний отвір для встановлення механізму годинника. Цей етап вимагає уважності і точності, оскільки всі наступні дії залежать від правильно виконаної розмітки. На рис. 2 зображено готовий циферблат.

Рис. 2. Готовий циферблат

Художнє оформлення композиції циферблату, декорування металевої поверхні різноманітними техніками (наприклад, гравірування, патинування, фарбування) та нанесення дизайнерських елементів, які не лише прикрашають виріб, а й підкреслюють індивідуальний стиль. Це розвиває творчі здібності та художній смак. На рис. 3 зображено завершений виріб.

Рис. 3. Завершений виріб

Патинування чи нанесення контрастних фарб дозволяє сформувати унікальний вигляд циферблату, підкреслити індивідуальність виробу та практикувати сучасні декоративні технології [1], [2]. Застосування гравірування і розпису на металі розвиває увагу до деталей, координацію й естетичний смак. Фінальним етапом є нанесення захисного шару (лаку чи воску), що забезпечує довговічність та естетичність годинника. Цей комплекс обробок сприяє поглибленню розуміння технологічних процесів та набуттю вмінь у сфері художнього оформлення.

На завершальному етапі здійснюється акуратний монтаж годинникового механізму та встановлення стрілок. Студенти практикують точність, дрібну моторику й уважність до технічних нюансів збирання. Перевіряється працездатність виробу, правильність руху стрілок та зручність користування годинником. Остаточна презентація готового виробу формує комунікативні

навички, сприяє розвитку вміння обґрунтувати вибір дизайнерських і технологічних рішень, а також стимулює формування навичок професійного самопредставлення.

Виготовлення годинника з металу як навчальний проєкт для майбутніх вчителів технології є прикладом багатоскладової освітньої практики, де поєднано теорію, інновації й творчу діяльність. Процес створення виробу сприяє загальному розвитку технологічної культури, формує компетентності, затребувані в сучасному навчальному середовищі, а також мотивує до самостійного професійного зростання [3], [4]. Ознайомлення студентів із повним циклом виробництва: від макетування до презентації результату, сприяє їхній готовності до інноваційної діяльності, здатності до аналізу власних дій і відповідального підходу до роботи. Саме цей проєкт підвищує зацікавленість студентів у технологічних дисциплінах, розвиває здатність до впровадження новаторських підходів та інтеграції міждисциплінарних знань, що є невід'ємною складовою професійної підготовки сучасного педагога.

Список використаних джерел:

1. Виготовлення годинника [Електронний ресурс]. Naurok. 12.10.2023. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Використання інноваційних технологій виготовлення виробів [Електронний ресурс]. Naurok. 16.01.2022. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
3. Інноваційні підходи до вивчення галузі «Технології» [Електронний ресурс]. Ериб ЧНПУ, 2021. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
4. Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи [Електронний ресурс]. ТРГНПУ, 2022. URL: <https://tpgnpu.ho.ua> (дата звернення: 15.10.2025).

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.18>

Марущак О.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

Біль Т.О., м. Вінниця
e-mail: tbil69529@gmail.com

**ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Анотація. У тезах розглянуто роль традицій українського живопису та декоративно-прикладного мистецтва у формуванні художньо-естетичних уявлень і професійних компетентностей здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей. Акцент зроблено на використанні національних художніх зразків в освітньому процесі, поєднанні академічних технік з народними ремеслами, формуванні кольористичної культури як одного з ключових аспектів естетичного виховання. Подано педагогічні підходи та практичні рекомендації щодо інтеграції декоративно-прикладних мотивів у заняття з образотворчого мистецтва.

Ключові слова: живопис, декоративно-прикладне мистецтво, традиції, естетичне виховання, кольористична культура.

Abstract. The theses consider the role of the traditions of Ukrainian painting and decorative and applied arts in the formation of artistic and aesthetic ideas and professional competencies of higher education students in art specialties. The emphasis is on the use of national artistic samples in the educational process, the combination of academic techniques with folk crafts, the formation of coloristic culture as one of the key aspects of aesthetic education. Pedagogical approaches and practical recommendations for the integration of decorative and applied motifs into fine art classes are presented.

Keywords: painting, decorative and applied arts, traditions, aesthetic education, coloristic culture.

Українське мистецтво – це багатогранний феномен, що коріниться в глибині століть. Воно відображає історію народу, його духовні прагнення та культурні традиції, відчуття тощо. Українські художники зробили великий внесок у світову культурну скарбницю, збагачуючи її унікальними барвистою символікою, відчуттями, широкомасштабними видами всього можливого через пензель.

Українське мистецтво є потужним джерелом духовності, що поєднує глибину традицій з відкритістю до нових художніх форм. В умовах сучасного суспільства, коли глобалізаційні процеси нерідко розмивають національні межі культури, особливого значення набуває естетичне виховання здобувачів вищої освіти на основі українського мистецького спадку [1-3; 7; 8].

Формування художнього світогляду молоді не може бути повним без розуміння традицій живопису та декоративно-прикладного мистецтва, у яких зберігається філософія нашого народу, його емоційність, любов до природи, символіка кольору і форми.

Живопис – це не лише техніка, а спосіб бачити й відчувати світ. У виданні «Український живопис» (Київ, 1989 р.) простежується шлях становлення національної школи – від іконопису до модерного мистецтва ХХ століття. Для українських митців колір завжди мав духовне значення: теплі жовті, червоні й золотаві тони символізували радість, життя, віру в добро.

Живопис помітно розширив сферу тематичного охоплення дійсності, а його реалістична спрямованість стала особливо відчутна. Побут трудящих міста і села, свята і народні звичаї, мотиви природи в її буденній красі, пейзажі, портрети, натюрморти – усе вважалося гідним уваги мистецтва. Це було завоюванням часу, завоюванням демократичної естетики. До прикладу картина Трохименка Карпа Дем'яновича «Над великим шляхом», 1926 р. (рис. 1) – це роздум про вічність, про шляхи історії і сучасність рідної землі. Краєвид захоплює своїм епічним, пісенним розмахом. Тут багато простору, хвилюючої далечини [10, с. 8, с. 57].

Рис. 1. «Над великим шляхом», 1926 р.

Як зазначав Йоганнес Іттен у праці «Мистецтво кольору» [4], саме колір формує емоційний настрій композиції. Цей принцип активно використовується у навчанні здобувачів вищої освіти, коли аналіз картини переходить у практичне створення власних кольорових варіацій. Так здобувачі вищої освіти навчаються не просто копіювати реальність, а передавати внутрішній стан, настрій, духовний досвід.

Рис. 2. «Flames», 1961 р.

Українське декоративно-прикладне мистецтво – це живий літопис нації. Вишивка, ткацтво, кераміка, розпис, різьблення – кожен із цих видів має глибоку символіку [1; 3; 5; 7; 8]. У книзі «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» з видавництва львівського університету (1969 р.) підкреслюється, що народна творчість є основою художнього мислення і водночас школою духовності.

Візерунки української вишивки не лише прикрашають нашу історію та культуру, а й несуть смислове навантаження [1]: ромби символізують землю і плодючість, хвилясті лінії – воду, білий – волю, червоний колір – життя, чорний – пам'ять. Такі знання дають змогу здобувачам вищої освіти глибше розуміти зміст декоративних елементів і застосовувати їх у сучасному мистецтві.

Мотиви на такому килимі позбавлені одноманітності і сухої чіткості в своєму розміщенні. Рисунок утворюють сміливі, вільно вигнуті лінії, фон часто здається хвилястим і завдяки тому, що нитки для нього підбиралися з невеликою різницею в тоні, нагадує сміливі мазки, нанесені пензлем. Цей килим є яскравим прикладом художньої свободи та майстерності українських народних ткачів XVIII ст.

Майстри декоративного розпису не відтворюють предмети навколишньої дійсності натуралістично, а творчо переосмислюють їх, підкреслюючи характерні риси певної речі, іноді навіть свідомо перебільшуючи окремі деталі [1; 5; 6]. Такий художній прийом надає творам декоративного мистецтва емоційності, узагальненості та символічного звучання. Всі малюнки, навіть найскладнішої композиції, виконуються митцем, як правило, без попередніх ескізів і наміток контуру олівцем.

Кольорові гармонії утворюються переважно з обмеженої кількості фарб. У кожного майстра є свої улюблені тони і він користується відповідною палітрою фарб.

Рис. 3. Килим, с. Панське (нині Черкаської області). XVIII ст., КДМУНДМ

Народними майстрами декоративного розпису створена невичерпна скарбниця орнаментальних малюнків, надзвичайно різноманітних, багатих фантазією і кольоровою трактовкою [1; 5; 6]. Традиції українських настінних розписів широко використовуються в багатьох галузях художньої промисловості, що найбільше надихає [9, с. 26; с. 186].

У контексті сучасної мистецької освіти, що інтегрує традиційні засади та інноваційні підходи, наукові та педагогічні публікації виступають ілюстрацією того, яким чином теоретичні основи та методичне забезпечення можуть сприяти ефективному становленню та розвитку національних художніх шкіл.

В українських закладах освіти дедалі частіше впроваджуються інтегровані курси, що поєднують живопис, дизайн і декоративно-прикладне мистецтво. Здобувачі вищої освіти створюють власні композиції, використовуючи мотиви петриківського розпису, геометричні орнаменти Полтавщини чи кольорову символіку гуцульських візерунків тощо.

Таке поєднання традиції й академізму формує у здобувачів освіти не лише технічні навички, а й духовну чутливість, гордість за власну культуру, розуміння її значення в контексті світового мистецтва.

Особливе місце у формуванні художнього бачення посідає колір, який відіграє в оформленні значну роль. Колористичне рішення, знайдене в ескізах, зрештою має бути втілене в декораціях, адже від того, як будуть написані декорації, залежить реалізація мальовничого задуму художника. Майстерність театральньо-декораційного живопису ґрунтується на тих самих засадах, що й станкове мистецтво, однак має свої особливості, які

необхідно знати молодому художнику. Вона вимагає не лише точного відчуття кольору та форми, а й розуміння простору, світла, взаємодії декорацій з актором і глядачем.

Також одна з головних особливостей декораційного живопису полягає в тому, що вона повинна ясно сприйматися з далекої відстані і з різних місць залу для глядачів. Зважаючи на це необхідно, щоб за своїм характером і мальовничою мовою вона була сильною і звучною, мазок – енергійним і впевненим, а колірні та тональні співвідношення, що утворюють форму, – в основному зведені до трьох-чотирьох: світла, півтону, рефлексу, тіні, що дає змогу сучасним художникам бути обізнаними і бачити мистецтво з усіх сторін [4, с. 54].

Викладач мистецтва у XXI столітті має бути не лише технічним наставником, а й культурним провідником. Його завдання – навчити здобувачів вищої освіти бачити красу в простому, шукати натхнення не тільки з простору Pinterest, а й у традиціях, розуміти зв'язок між сучасним і минулим.

Ефективним є проведення тематичних майстер-класів з вишивки, писанкарства, ткацтва, а також створення міждисциплінарних проєктів, де мистецтво поєднується з культурологією, історією, етнографією, що сприяє збереженню пам'яті про своє коріння.

Такі підходи перетворюють освітній процес на живу творчу лабораторію, у якій народна культура стає джерелом натхнення для сучасного мистецтва.

Відтак, традиції українського живопису та декоративно-прикладного мистецтва – це не лише минуле, а й духовна основа сучасності. Вони навчають молодь мислити образно, відчувати красу, розуміти своє коріння. Використання цих традицій у мистецькій освіті сприяє формуванню гармонійної особистості, здатної до творчого мислення, культурного діалогу та збереження національної ідентичності.

Зокрема, інтеграція ґрунтовного вивчення мотивів, технік і символіки традиційного мистецтва у навчальні програми забезпечує здобувачів вищої освіти необхідним методологічним підґрунтям для створення новаторських мистецьких проєктів. Оволодіння цими традиціями стає потужним джерелом інспірації та інструментом для розроблення власного, впізнаваного художнього стилю, що є важливим для майбутніх фахівців мистецької галузі. Таким чином, українські художні традиції виступають не лише об'єктом вивчення, а й активним чинником формування професійної компетентності та національно свідомої, естетично розвиненої творчої еліти.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Issue 11. Part 1. 2020. С. 31-38.
2. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V., Rohotchenko O.O. Artistic and aesthetic competencies development: training teachers using decorative and applied arts. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference (May 22th-23th, 2020, Rezekne)*. Rezekne: Rezeknes Tehnologiju Akademija, 2020. Volume V. 719-728.
3. Зузяк Т.П., Марущак О.В. Досвід визначних майстрів гончаротворення як передумова етнокультурного виховання студентської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 186-191.
4. Йоганнес Іттен. Мистецтво кольору. ArtHuss, 2022. 96 с.
5. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.
6. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова

формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024). Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

7. Марущак О.В., Романенко Т.М., Шевченко М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво як елемент підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до естетичного виховання учнівської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 204-207.

8. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.

9. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів: Видавництво Львівського університету, 1969. 192 с.

Український живопис: сто вибраних творів: альбом / авт.-упоряд. Ю.В. Беличко. Київ: Мистецтво, 1989. 191с.: іл.

РОЗДІЛ III

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.19>

Титаренко В.П., м. Полтава
Ковальчук В.О., м. Полтава
e-mail: vezkovalchuk@gmail.com

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У тезі розглянуто значення впровадження освітніх технологій, спрямованих на розвиток екологічного мислення учнів як важливої складової освіти для сталого розвитку. Проаналізовано сучасні підходи до інтеграції екологічної освіти в навчальний процес, що базуються на принципах міждисциплінарності, практичної діяльності та усвідомленого ставлення до довкілля. Обґрунтовано доцільність використання проектного, інтерактивного, дослідницького навчання, кейс-технологій та елементів гейміфікації у формуванні відповідального ставлення до природи. Підкреслено роль учителя технологій у формуванні в учнів екологічної культури та навичок критичного осмислення впливу техніки і технологій на сталий розвиток суспільства.

Ключові слова: екологічне мислення, сталий розвиток суспільства, освіта для сталого розвитку, освітні технології, екологічна культура.

Abstract. The thesis examines the importance of implementing educational technologies aimed at developing students' environmental thinking as a key component of education for sustainable development. The study analyzes modern approaches to integrating environmental education into the learning process based on interdisciplinarity, practical activity, and conscious attitudes toward the environment. The use of project-based, interactive, research, case-study, and gamification methods in forming responsible environmental behavior is substantiated. The role of technology teachers in shaping students' environmental culture and critical understanding of the impact of technology on the sustainable development of society is emphasized.

Keywords: environmental thinking, sustainable development of society, education for sustainable development, educational technologies, environmental culture.

Сучасна освіта постає потужним інструментом розвитку екологічної свідомості та формування у молоді здатності діяти відповідально щодо довкілля. Підвищення рівня екологічного мислення учнів є необхідною умовою переходу до моделі сталого розвитку суспільства, у центрі якої – гармонійна взаємодія людини, техніки та природи.

Як зазначає Л. Чистякова, сталий розвиток потребує оновлення змісту та технологій підготовки педагогічних кадрів, зокрема майбутніх учителів трудового навчання та технологій [1, с. 123-124]. Вона підкреслює, що екологічна культура формується на основі поєднання наукових знань і практичних дій, спрямованих на відповідальне ставлення до природного середовища. Ефективним засобом розвитку екологічного мислення є включення до освітнього процесу екодизайну та технологій апсайклінгу – переробки матеріалів із наданням їм нового функціонального призначення [1, с. 125-127]. Такі підходи не лише розвивають творчість, а й

демонструють, як інноваційна діяльність може сприяти збереженню ресурсів і скороченню відходів, що відповідає філософії сталого розвитку.

У сучасних умовах навчання має переходити від передавання знань до створення умов для активного пізнання і практичного досвіду. Як доводять А. Трутень і С. Толочко, ефективність екологічної освіти визначається правильним вибором методів і технологій, які забезпечують інтеграцію пізнавальної, діяльнісної та ціннісної сфер учнів [2, с. 1525-1527]. Серед інноваційних засобів виділяють проєктне навчання, інтерактивні технології, кейс-методи, гейміфікацію та мультимедіа, які сприяють розвитку критичного мислення та підвищенню екологічної компетентності [2, с. 1528-1531].

Актуальність розвитку екологічного мислення підкреслюється також у колективній монографії під ред. С. Толочко, де наголошено на необхідності інтеграції освіти для сталого розвитку в усі рівні професійної підготовки. Автори підкреслюють, що формування екологічної компетентності учнів і педагогів має здійснюватися на основі діяльнісного підходу, поєднання пізнавальної, практичної та ціннісної складових навчання [5, с. 215-219]. Саме така єдність дає змогу перейти від декларативного знання про екологічні проблеми до практичних дій у напрямі сталого розвитку суспільства.

Проєктна діяльність дає змогу учням безпосередньо досліджувати екологічні проблеми свого середовища — від сортування відходів до створення енергоефективних рішень у школі. Наприклад, участь у міжнародних екологічних ініціативах «Black Sea Box» або «Green Steps» сприяє підвищенню екологічної обізнаності та формуванню розуміння власного внеску у сталий розвиток [2, с. 1530-1532]. Використання рольових ігор, воркшопів і ток-шоу з екологічної тематики сприяє залученню емоційно-ціннісної сфери, що є необхідною умовою формування сталих переконань.

Питання інтеграції ідей сталого розвитку в педагогічну освіту порушено також у працях Н. Постернак і С. Білявського. Автори зазначають, що організація освітнього процесу в сучасній школі має ґрунтуватися на поєднанні екологічних, соціальних та економічних компонентів сталого розвитку [3, с. 45]. Освіта, за їхнім визначенням, повинна виховувати екологічно свідомих громадян, здатних оцінювати наслідки науково-технічного прогресу та приймати рішення, орієнтовані на суспільне благо [3, с. 46-47]. Таке завдання передбачає підготовку педагогів до інтеграції екологічного змісту у всі предметні галузі та використання сучасних технологій навчання.

Важливий теоретичний фундамент окреслює концепція освіти для сталого розвитку (ОСР), розроблена в українських і міжнародних наукових дослідженнях. О. Висоцька трактує освіту для сталого розвитку як «систему безперервного навчання, що забезпечує формування нового типу мислення — мислення відповідальності перед природою, суспільством і майбутніми поколіннями» [4, с. 26]. У своїй праці авторка підкреслює, що ОСР повинна виховувати в учнів уміння бачити взаємозв'язки між природними, соціальними й економічними процесами, приймати екологічно обґрунтовані рішення та діяти на основі моральних і громадянських цінностей [4, с. 31-35]. Ефективна реалізація цієї концепції передбачає міждисциплінарний підхід, активні методи навчання, а також орієнтацію на реальну практичну діяльність [4, с. 42-46].

Отже, розвиток екологічного мислення учнів у контексті сталого розвитку суспільства можливий лише за умови комплексного використання освітніх технологій, що поєднують когнітивну, діяльнісну та емоційно-ціннісну компоненти навчання. Учитель технологій має стати фасилітатором, який не лише навчає технічних умінь, а й формує екологічно орієнтований світогляд, демонструючи практичні способи зменшення негативного впливу людини на природу.

Використання інноваційних методів – від апсайклінгу й екодизайну до проєктів, гейміфікації та цифрових ресурсів – дає змогу реалізувати головну мету екологічної освіти: формування свідомого, відповідального громадянина, здатного мислити системно і діяти на благо довкілля та сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Чистякова Л.О. Сталий розвиток і екологічна освіта: проблеми впровадження в процесі підготовки вчителя трудового навчання та технологій. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. 2020. Вип. 93. С. 123-128.
2. Трутень А.В., Толочко С.В. Інноваційні методи та технології у формуванні екологічної компетентності в учнів старших класів. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 5(23). С. 1525-1532.
3. Білявський С.М., Постернак Н.О. Особливості організації освітнього процесу в умовах сталого розвитку. *Педагогічні інновації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Миколаїв: МНАУ, 2021. С. 45-47.
4. Висоцька О.Є. *Освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник*. Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. 128 с.
5. Екологічна освіта і виховання в умовах сталого розвитку: монографія / за ред. С.В. Толочко. Київ: ІПВ НАПН України, 2024. 328 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.20>

Зузяк Т.П., м. Вінниця

e-mail: zuzyak@ukr.net

Бабчук Ю.М., м. Вінниця

e-mail: babchuk@vspu.edu.ua

Чадюк Г.Ф., м. Вінниця

e-mail: gallinkachaduk@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЄКТУВАННІ ДЕКОРАТИВНИХ ВИРОБІВ

Анотація. У статті розглянуто тенденції впровадження інноваційних технологій у художнє проєктування декоративних виробів. Проаналізовано роль цифрових інструментів – комп'ютерного моделювання, 3D-друку, лазерного різання, візуалізаційних програм – у формуванні сучасного художнього образу. Визначено взаємодію традиційних та інноваційних технік у контексті сучасного декоративного мистецтва. етичних художніх цінностей у поєднанні з технічним прогресом.

Ключові слова: інновації, художнє проєктування, декоративно-ужиткове мистецтво, цифрові технології, дизайн, 3D-моделювання.

Abstract. The article examines the trends in the introduction of innovative technologies into the artistic design of decorative products. The role of digital tools – computer modeling, 3D printing, laser cutting, visualization programs – in the formation of a modern artistic image is analyzed. The interaction of traditional and innovative techniques in the context of modern decorative art is determined. ethnic artistic values in combination with technical progress.

Keywords: innovation, artistic design, decorative and applied arts, digital technologies, design, 3D modeling.

Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво перебуває на етапі активної трансформації, зумовленої розвитком цифрових технологій та інноваційних методів візуалізації. Художнє проєктування – як процес створення естетично та функціонально досконалого виробу – дедалі частіше інтегрує до свого арсеналу інструменти комп'ютерного моделювання, 3D-друку, лазерного гравіювання, а також технології доповненої та віртуальної реальності. Ці засоби не лише розширюють можливості митця, а й формують нову культуру творчого мислення, де традиційна ручна праця поєднується з інженерною точністю цифрового середовища.

Інноваційні підходи в художньому проектуванні являють собою системне поєднання творчої інтуїції з передовими технологіями та теоретичними основами дизайну. Ключовим компонентом цих підходів є концепція дизайн-мислення, яке орієнтує на створення інноваційного продукту, здатного змінювати предметне оточення і підвищувати якість сприйняття [5]. Теоретичний базис інновацій в художньому проектуванні включає дослідження закономірностей композиції, колористики, формоутворення, а також аналіз сучасних технологічних можливостей, що дозволяють втілити ідеї у життя.

Важливою складовою інноваційного проектування є використання цифрових інструментів – 3D-моделювання, віртуальної і доповненої реальності, автоматизації виробничих процесів, що надають змогу оптимізувати роботу художника та розширити межі його творчості. Інновації змінюють підходи до навчання фахівців, акцентуючи увагу на розвитку креативного потенціалу, умінні генерувати нестандартні ідеї та адаптуватись до динамічних умов ринку [2].

Методологічно інноваційне художнє проектування передбачає послідовність етапів: пошук і аналіз ідеї, розробка концепції, експеримент з матеріалами і техніками, цифрове та фізичне моделювання, створення прототипів та впровадження виробу [1]. Таке комплексне бачення дозволяє ефективно комбінувати традиційні і новітні методи, забезпечуючи гармонійне поєднання естетики та функціональності.

У сучасній художній практиці цифрові технології стали невід’ємним інструментом, що радикально трансформує традиційні підходи до створення мистецьких творів. Вони відкривають нові горизонти для митців, забезпечуючи широкі можливості щодо моделювання, візуалізації та реалізації творчих ідей із високою точністю та швидкістю [3]. Основними цифровими інструментами є 3D-моделювання, віртуальна та доповнена реальність, комп’ютерний дизайн, цифровий живопис і анімація. Ці технології дозволяють художникам здійснювати експерименти зі світлом, формою, кольором і текстурою, що значно розширює палітру засобів художнього вираження.

Проте застосування цифрових технологій у творчості вимагає не лише технічної майстерності, а й глибокого розуміння художніх концептів, що забезпечує адекватний баланс між технологічними можливостями і змістовною наповненістю твору. Сучасний митець у цифровому середовищі постає як творець комплексних проектів, які поєднують естетику, технології та соціокультурний зміст.

Серед найбільш ефективних сучасних інструментів художнього проектування варто виокремити:

- 3D-моделювання (програми *Blender*, *Rhino*, *Fusion 360*, *ZBrush*), що дозволяє створювати складні об’єми, структури й моделі майбутніх виробів із високою точністю;
- лазерне різання та гравіювання, яке забезпечує делікатне опрацювання матеріалів (дерево, шкіра, акрил, метал), дозволяючи відтворювати найтонші декоративні деталі;
- 3D-друк, що відкриває нові можливості у створенні форм, неможливих для традиційної обробки;
- комп’ютерна візуалізація та рендеринг, які дають змогу попередньо оцінити естетичний ефект об’єкта в різних умовах освітлення та середовища.

Усі ці технології дозволяють художнику не лише проектувати, а й контролювати процес реалізації, що підвищує якість кінцевого результату та точність втілення творчого задуму [1].

Синтез традиційних художніх методів і сучасних технологій є одним із провідних напрямів розвитку декоративного мистецтва XXI ст. Наприклад, техніки різьблення по дереву, інкрустації чи ткацтва сьогодні можуть бути вдосконалені за рахунок цифрового попереднього проектування або лазерного нарізання матеріалу. Така інтеграція дозволяє зберегти національні художні традиції, водночас розширюючи межі експерименту, точності й матеріальної різноманітності [4].

Художник стає не лише ремісником, а й дослідником матеріалу, технологічним інноватором, який створює синтез естетики минулого та можливостей сучасності.

Особливої актуальності набуває впровадження інноваційних технологій у навчальний процес закладів мистецької освіти. Використання програм 3D-моделювання, цифрового креслення, візуалізації та макетування розвиває у студентів просторове мислення, точність і вміння поєднувати художній задум із технологічною доцільністю [1]. Таким чином, сучасна підготовка художників-реставраторів має інтегрувати цифрові засоби у навчальні програми як необхідну складову професійної компетентності.

Інноваційні технології докорінно змінюють підходи до художнього проектування декоративних виробів, розширюючи межі творчості та підвищуючи якість естетичного результату. Цифрові інструменти сприяють точності, гнучкості та варіативності формотворення, а їх поєднання з традиційними техніками забезпечує збереження культурної спадщини у новітньому форматі. У майбутньому саме інтеграція технологічних та мистецьких процесів визначатиме розвиток декоративного мистецтва, формуючи нову культуру матеріального середовища та художнього мислення.

Список використаних джерел:

1. Бабчук Ю.М., Коломієць Д.І. Використання майбутніми вчителями трудового навчання та майстрами виробничого навчання комп'ютерних програм для проектування виробів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця, 2010. Вип. 24. С. 216-221.
2. Бабчук Ю.М., Коломієць Д.І., Макар З.Ю. Навчання майбутніх учителів технологій проектуванню та виготовленню меблів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. К.-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 44. С. 270-275.
3. Бабчук Ю.М., Бабляк А.Р., Резніченко А.В. Інноваційні художні техніки обробки деревини у декоративно ужитковому мистецтві. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 92-98.
4. Швець О.А., Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М. Сучасні технології художньої обробки деревини у змісті професійної підготовки майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2024. Вип. 73. С. 124-133.
5. Швець О.А., Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М. Синтез мистецтва і дизайну. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2024. Вип. 4. С. 8-16.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.21>

Красильникова І.В., м. Вінниця
Городинська Л.В., м. Вінниця
Терещенко Р.М., м. Вінниця
e-mail: ivs1327@gmail.com

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МИСТЕЦЬКОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У тезах проаналізовано виховний та навчально-пізнавальний потенціал народної педагогіки в освітньому процесі школярів; описано технології використання традицій українського народу на уроках технологій та у позаурочний час; розкрито зміст системи виховання молоді засобами української народної обрядовості та звичаєвих традицій; описано зміст мистецького виховання школярів засобами народної педагогіки.

Ключові слова: уроки технологій, освітній процес, позаурочна діяльність школярів, гурткова робота, народні традиції, виховний процес.

FOLK PEDAGOGY AS A MEANS OF DEVELOPING EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES AND ARTISTIC EDUCATION OF SCHOOLCHILDREN

Abstract. *The abstract analyzes the educational and cognitive potential of folk pedagogy in the educational process of schoolchildren; describes techniques for using Ukrainian folk traditions in technology classes and extracurricular activities; reveals the content of the system of youth education through Ukrainian folk rituals and customs; describes the content of art education for schoolchildren through folk pedagogy.*

Keywords: *technology lessons, educational process, extracurricular activities for schoolchildren, club work, folk traditions, educational process.*

The political and economic situation currently facing our country requires a review and rethinking of many established concepts about the essence, methods, and principles of labor education for young people. The ideas set out in the Concept of the National School proclaim that the organization, content, forms, and methods of teaching and educating the younger generation must take into account the centuries-old history and age-old cultural and historical traditions of their people, formed on the basis of national culture and enriched by the achievements of universal human culture.

In addressing these issues, it is important to rethink the pedagogical ideas of Ukrainian ethnopedagogy, which will ensure, first and foremost, the formation of the consciousness of Ukrainians as an ethnic group, contribute to the elimination of contradictions between the scientific and folk systems of personal education, and serve as a basis for enriching the younger generation with the achievements of the labor culture of previous generations [1; 2].

Since the use of the achievements of ethnopedagogy in the educational process and understanding it as the basis of scientific theory of education is, in our opinion, a prerequisite for the formation of professional pedagogical science. According to K.D. Ushinsky: «It is not pedagogy or educators, but the people themselves and their great figures who pave the way to the future: education only follows this path and, acting in concert with other social forces, helps individuals and new generations to follow it» [4].

Addressing the issue of labor education based on folk traditions and customs requires an analysis of the state of contemporary pedagogical practice, which is characterized by a general growth in national self-awareness and increased interest in the origins of traditional culture and ethnic history. The general pattern of relations between science and the spiritual culture of a people is that scientific interests correspond to real ethno-national situations: every national revival has invariably aroused interest in the problem of spirituality [3].

Building the educational process on the basis of the educational experience of the Ukrainian people allows this social institution to exert an indirect influence on the development of relationships and the formation of the schoolchild's personality. The ideas formed here about the objective value of the educational influence of the cultural heritage of the Ukrainian people on the personality of the student open the way to identifying the pedagogical conditions necessary to increase the effectiveness of the educational influence of lessons in general education schools and classes in extracurricular educational institutions.

The use of the achievements of the pedagogical culture of the people in the process of educating the younger generation, understanding it as the basis of scientific theory of education, is one of the main conditions for the formation of the Ukrainian national school. According to K.D. Ushinsky: «It is not pedagogy, nor educators, but the people themselves and their great figures who pave the way to the future: education only follows this path and, acting in concert with other social forces, helps individuals and new generations to follow it». Therefore, turning to the sources of folk pedagogy will contribute to deepening the ties between scientific and folk education

systems and their close cooperation [5].

Therefore, in modern conditions, it is important to combine scientific and national components in the content of school education, which contributes to the dissemination of objective knowledge about traditional Ukrainian labor rituals and customs, and creates conditions for raising the national dignity and self-awareness of the younger generation. Such a harmonious combination of the above components creates conditions for a more complete education of students, forms in them the need to continue their education throughout their lives, and lays the foundation for true citizens of modern Ukraine who are able to easily adapt to rapidly changing political and socio-economic conditions. When defining a new orientation for education, it is necessary to achieve results that enable the younger generation to continue their education throughout their lives and easily adapt to constantly changing political and socio-economic conditions.

The development of well-rounded, nationally conscious individuals with a sense of self-worth and high moral qualities is also made possible by the harmonious combination of scientific and national components in the content of education. An important role in this process is played by the methodologically correct organization of the study of folk traditions, customs, and related rituals, which should be based on the national worldview, philosophy of the people, and national ideology [6].

This necessitates the selection of appropriate educational content, as well as various forms and methods of educational work based on folk labor traditions, customs, and rituals. Teachers who practice this type of educational activity must first of all carefully consider the content of any form of work, clearly define pedagogical tasks and rational ways of solving them, since the organizational forms and methods of using the traditions, customs, and related rituals of the Ukrainian people in the process of educating students should contribute to a deep understanding of the essence of these traditions, knowledge of the socio-historical conditions of their origin, and, on this basis, the formation of respect for them in the younger generation and the need for the constant use of the cultural and historical heritage of their native people.

Therefore, the implementation of the content of education in general education schools with the introduction of a national component requires the selection of such forms and methods of teaching and education that are based on a harmonious combination of scientific and folk-pedagogical principles of teaching.

The leading principles of traditional folk education at the present stage of development of pedagogical science are considered to be:

- natural conformity – taking into account the multifaceted and holistic nature of the schoolchild;
- cultural conformity – implementing the process of labor education in the cultural environment native to the adolescent or close to it;
- ethnicization of education – filling it with national content;
- unity of the universal and the national – providing for the formation of a high spiritual culture in the adolescent;
- humanism – reorienting the strategy of labor education towards the abilities, interests, and inclinations of the younger generation;
- democracy – ensuring the observance of partnership relations between participants in the educational process;
- the developmental nature of education – reorienting the process of education and upbringing from subject content to procedural and motivational aspects of education;
- cooperation and co-creation – joint organization of creative, active activities of teachers and students;
- individualization and differentiation – the fullest realization of the creative development

of each student;

- optimization – involves each student achieving the highest possible level of development of their creative abilities, knowledge, skills, mental functions, and modes of activity possible at their age and in their circumstances [3; 4; 5].

One of the methodological aspects of successfully teaching and educating students based on the traditions and customs of the Ukrainian people should be teaching methods. The experience of the best teachers gives us grounds for making certain recommendations regarding the use of methods and techniques as components of methods and independent pedagogical categories in the practice of introducing a national component into the teaching and education of students.

In our opinion, the implementation of this type of educational and training activity by teachers should be based on the fact that each method performs a specific educational, training, or developmental function [5], and their selection in accordance with the above functions should both influence the development of adolescents' consciousness, ways of thinking, and evaluative activity, and create conditions for increasing the effectiveness of the educational impact of lessons and the pedagogical skills of teachers.

To solve the task at hand, we can recommend the following methods of organizing educational and cognitive activities for further use in teaching and education with the introduction of a national component:

- verbal – verbal-informational, verbal-heuristic, which include conversation, storytelling, and explanation;
- visual – visual-informational, visual-heuristic, visual-research, which include observation, illustration, demonstration, and excursions;
- practical – practical-research, which include practical work;
- inductive-deductive – based on the student's opinion, their ability to draw conclusions and generalizations, and include perception of material, comparison, generalization, evaluation of facts, phenomena, and actions, and establishment of cause-and-effect relationships;
- stimulation of educational and cognitive activity – educational discussions, emotional influence of the teacher during educational and upbringing work during and outside of class, encouragement by teachers of vocational training of students to engage in educational activities, and tactful, non-offensive punishment for various types of violations;
- control and self-control – student surveys, written assignments, practical tests, self-control.

We also recommend using didactic teaching methods, among which preference should be given to comparison, questioning, reasoned argumentation, generalization, and evaluation of the type of activity.

Based on the above recommendations regarding changes to the content of education and the principles, methods, and techniques of vocational training used in its implementation, certain conclusions and recommendations can be made regarding the forms of educational organization. The content of the principles, ideas, and means of the folk education system, as well as the best psychological and pedagogical achievements of modern science, have convinced us that educational influence should be directed at the individual or a group or collective of students. However, even in the latter case, in our opinion, it is the adolescent who is at the center of the educational process. [1; 2]

In the context of school education, students must exercise their right to have their own opinion and position in solving any tasks. The national education system promotes a flexible and harmonious combination of various types of activities (individual, group, collective, independent, etc.) in which the student's personality is formed. Nevertheless, the main form of education in

modern national schools is the lesson.

An integral part of student education is the following forms of independent work by students to study the cultural heritage of the Ukrainian people: organization of extracurricular activities, planning and monitoring homework and self-study in order to compensate for shortcomings caused by the low professional level of teachers' training in the implementation of the national component in the education system. Reality has shown that there is a lack of specificity in tasks of this kind, as well as a lack of systematic control and accounting for these activities on the part of teachers, which leads to a loss of interest among students in performing these tasks.

An analysis of the scientific and methodological literature allows us to recommend the following forms of extracurricular ethnographic work for the implementation of student education and training with the introduction of the national component:

1. Preparation and conduct of discussions, reports, presentations, lectures, and educational events, with priority given to folklore materials collected by students.
2. Systematic involvement of students in collecting samples of folk art, organizing folklore and ethnographic expeditions, conducting individual recordings of a folklore nature, meetings with elders in order to familiarize students with the spiritual and economic heritage of the Ukrainian people, with the subsequent use of the collected materials in the process of educating students.
3. Holding folklore festivals: evening gatherings, folklore-based leisure evenings, etc.
4. Ensuring unity and continuity in the study of Ukrainian folk labor traditions, customs, and related rituals in the process of club and extracurricular activities. Particular attention should be paid to the need to revive folk arts and crafts in the system of extracurricular and after-school educational work among students [4].

Here we must note that the functioning of folk decorative and applied art clubs and studios, their educational influence on personality formation, contribute to the development of integrative qualities in adolescents – social and labor activity, which is defined in psychological and pedagogical literature as purposeful, energetic activity for the benefit of society, which is impossible without a creative approach, determined, in our opinion, by the following provisions:

- folk art and applied art contribute to the development of skills to solve problems, navigate new conditions, and overcome difficulties;
- folk art and applied art excites and stimulates interest in this activity, as it is always associated with discovering something new, searching for something unknown.

Список використаних джерел:

1. Українське народознавство: навч. посібник /С.П. Павлюк [та ін.]; ред. С.П. Павлюк. 3 вид., випр. Київ: Знання, 2006. 568 с.
2. Назаренко О.М. Педагогіка: навч. посібник. Одеса: Фенікс, 2022. 146 с.
3. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз українського народу. Київ: Velorum, 2025. 160 с.
4. Пономарев А., Боряк О., Космина Т. Українці. Народні вірування, повір'я, демонологія. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 216 с.
5. Макарчук С.А. Етнічна історія України: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 471 с.
6. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 559 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.22>

Джевага Г.В., м. Чернігів
Путніков В.В., м. Чернігів
Філіпович В.М., м. Чернігів
e-mail: dzhevaga.g@gmail.com

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН СЕРВІСІВ І ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Анотація. Окрім розповіді і пояснення навчального матеріалу під час теоретичних занять у закладах професійно-технічної освіти доцільно використовувати візуалізацію понять і складних для сприйняття і розуміння процесів у комп'ютерних технологіях. Розвиток цифровізації освіти та застосування генеративного штучного інтелекту створює нові можливості для візуалізації навчального матеріалу.

Ключові слова: візуалізація навчального матеріалу, інфографіка, комп'ютерна анімація, генеративний штучний інтелект, онлайн сервіси візуалізації, Canva.

Abstract. In addition to narration and explanation of educational material during theoretical classes in vocational education institutions, it is advisable to use visualization of concepts and processes in computer technologies that are difficult to perceive and understand. The development of digitalization of education and the application of generative artificial intelligence creates new opportunities for visualization of educational material.

Keywords: visualization of educational material, infographics, computer animation, generative artificial intelligence, online visualization services, Canva.

Візуалізація навчального матеріалу є важливим чинником для кращого розуміння навчального матеріалу під час проведення теоретичних занять у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема за напрямком підготовки фахівців цифрових технологій. Паралельне візуальне сприйняття об'єкту вивчення необхідне для підвищення ефективності навчання, оскільки специфіка дисциплін, пов'язаних з комп'ютерними науками, вимагає розуміння складних невидимих процесів [2]. Цифрові технології оперують багатьма абстракціями, такі як алгоритми роботи програмного забезпечення, мережеві протоколи, структура даних, кодування інформації. Візуалізація у вигляді діаграм та блок-схем дозволяє зробити невидиме видимим, що полегшує їхнє сприйняття та розуміння [3]. За допомогою комп'ютерної анімації можна розкрити внутрішню логіку роботи центрального чи графічного процесорів, продемонструвати як функціонують компоненти комп'ютерної системи, наприклад, взаємодія CPU з оперативною пам'яттю.

В Україні дослідження візуалізації за допомогою цифрових ресурсів, підготовкою педагогів та впровадження нових освітніх стандартів «Нової української школи» здійснювали О. Савченко, К. Пономарьової, Д. Безуглого, Л. Білоусової, Н. Житеньова та інші. Наукові роботи науковців стосуються впровадження візуалізації навчального матеріалу в освітній процес через презентації та інфографіку. Дослідження застосування сучасних технологій, включаючи імерсивні (VR/AR) та 3D-моделювання, для візуалізації складних навчальних концепцій розкриті у наукових роботах Т. Голуб, Є. Крюкова, О. Коваленко та інших. Дослідження А. Лурія та І. Матюгіна присвячені покращенню пам'яті та засвоєння інформації через візуальні образи.

Концентрація уваги на головному та підвищення запам'ятовування здійснюється через візуалізацію образів за допомогою інфографіки, фотографій, гістограм та комп'ютерної анімації, що активізує візуальне сприйняття матеріалу та асоціативну пам'ять [1]. Уникнення суто текстових слайдів допомагає утримувати увагу учнів, які часто мають досвід швидкого сприйняття контенту через гаджети [2]. Візуалізація також дозволяє одразу продемонструвати застосування теорії на практиці. Наприклад, замість складного опису передачі даних по

мережевому протоколу можна продемонструвати цей процес на симуляторі чи через комп'ютерну анімацію. Таким чином, може формуватися ментальна модель роботи програмного забезпечення чи апаратних засобів, або процесів кодування інформації.

Для візуалізації навчального матеріалу з дисциплін комп'ютерних наук можна використовувати широкий спектр онлайн-сервісів, які допомагають створювати схеми, інфографіку, анімації та інтерактивні моделі у мультимедійній презентації, що особливо важливо для розуміння абстракцій.

Створення блок-схем, діаграм UML (Unified Modeling Language), схем баз даних (ER-діаграм) та топологій комп'ютерних мереж можна реалізовувати у Lucidchart, diagrams.net, Draw.io (<https://app.diagrams.net/>), Figma та Miro. Безкоштовні ресурси мають широкий набір шаблонів, можливість спільної роботи онлайн та інтеграція з Google Workspace чи Microsoft Office.

Для демонстрування динамічних процесів, що є ключовими для комп'ютерних наук, є AlgoExpert та VisuAlgo. Дані інструменти дозволяють інтерактивної візуалізації алгоритмів і структур даних, наприклад, сортування елементів, пошук інформації, графічні алгоритми. Це допомагає студентам побачити, як змінюється структура даних на кожному кроці алгоритму.

Візуалізація веброзробки за допомогою CodePen та JSFiddle, які демонструють роботи коду HTML, CSS, JavaScript у реальному часі. Ідеально для візуального представлення того, як код впливає на інтерфейс або анімацію на вебсторінці. Педагог може на платформі покроково набирати код і одночасно дозволяє спостерігати, як формується вебсторінка з чистого аркушу. Ці сервіси є ідеальними для візуалізації алгоритмів, що працюють на клієнтській стороні оформлення вебсторінки. Наприклад, JavaScript може динамічно змінювати порядок елементів у списку, а здобувачі освіти можуть одразу бачити результат у візуальній формі. Також швидко продемонструвати, як бібліотеки jQuery або чистий JavaScript створюють складні візуальні ефекти або інтерактивні елементи, які є визначними для сучасного вебдизайну.

Сервіси для створення якісного дизайну мультимедійних презентацій, плакатів та інфографіки є Canva, Venngage та Prezi. Сервіс Prezi дозволяє створювати нелінійні, динамічні презентації, які надають можливість «мандрувати» між різними частинами схеми або моделі, зосереджуючись на взаємозв'язках. Venngage – це онлайн-сервіс, спеціалізований на створенні високоякісного візуального контенту, зокрема інфографіки, звітів, презентацій та діаграм. Його ключова особливість полягає в тому, що він орієнтований не на загальний дизайн, як Canva, а на візуалізацію даних і складних концепцій, що робить його ідеальним для звітів з кількісними показниками, академічних досліджень та освітніх матеріалів.

Одним із найпопулярніших онлайн-сервісів для цифрового графічного дизайну є Canva. Ресурс якісно оптимізований як для роботи на десктопній версії комп'ютера, так і для мобільних пристроїв, через використання принцип drag-and-drop (перетягни та залиш) і базується на роботі з шаблонами. Canva має тисячі готових шаблонів для різних форматів роботи зі створення презентацій, постів у соцмережах, резюме, графіків, діаграм, інфографіки, анімацій та відео. Окремо є функція генеративного штучного інтелекту у розділі «Canva Magic Studio», яка спрямована на створення тексту (Magic Write), зображення (Text to Image) за текстовим описом – промтом, анімації та презентації. Це система автоматизації створення дизайну від ідеї до готового візуального продукту (Magic Design). Наприклад, користувач вводить промт, під час якого доречно завантажувати власне зображення: «На зображенні відобразити передачу даних між клієнтом і сервером, основний колір зображення – зелений, 3D-стиль», і ШІ генерує кілька унікальних варіантів зображення, серед яких користувач може обрати оптимальний варіант для подальшого редагування. Це зручно для педагога, коли в стокових бібліотеках немає потрібної інфографіки. Функція «генерація відео/анімації» дозволяє створювати короткі відеоролики або

GIF-анімацію за промтом, задаючи напрямок руху, стиль та основний сюжет.

У середовищі Canva передбачено редагування та маніпуляції із зображеннями. Ці інструменти дозволяють користувачам без редакторів цифрових зображень виконувати складні операції. «Magic Eraser (Чарівна гумка)» призначена для видалення небажаних об'єктів із зображення без пошкодження фону. «Magic Edit (Чарівне редагування)» – замінює об'єкти на зображенні за допомогою ШІ. Користувач виділяє об'єкт і описує, на що його потрібно замінити. Наприклад, замінити десктопний комп'ютер на лептоп. «Magic Morph (Чарівний морф)» – трансформація тексту або елементів дизайну в інший об'єкт чи стиль, наприклад, перетворення тексту коду на блок-схему або на елементи геометричних фігур.

Отже, онлайн сервіси та інструменти генеративного штучного інтелекту дозволяють інтегрувати у цілісний робочий процес створення освітнього візуального продукту. Це дозволяє користувачу шукати та генерувати зображення, текст, анімацію, заготовки слайдів та додавати їх у мультимедійну презентацію, не виходячи з онлайн редактора Canva.

Список використаних джерел:

1. Голуб Т.П., Крюкова Є.С., Коваленко О.О. Сучасні технології візуалізації навчальної інформації. *Інформаційно-комунікативні технології в освіті*. 2021. Вип. 32. Т. 2. С. 174-177. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/32/part_2/36.pdf
2. Соловейчук О.М., Черненко Н.М. Вплив цифровізації на створення візуального контенту в освітній діяльності. *Інноватика в освіті, дизайні та мистецтві*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 р.). Одеса: Університет Ушинського, 2025. С. 108-115. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/22267>
3. Швирка В.М. Технології візуалізації в освітньому процесі вищої школи: змістовий та функційний аспекти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 3 (181), С. 55-68. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/9714>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.23>

Рябець С.І., м. Кропивницький
Литус Є.Г., м. Кропивницький
e-mail:1432002@ukr.net

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ STEM-УРОКІВ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ЗЗСО

Анотація. Одним із ключових напрямів модернізації освітнього процесу є впровадження STEM-освіти, яка сприяє розвитку технічної грамотності, інженерного мислення та відповідних практичних навичок учнів ЗЗСО. Найбільш доцільно це реалізувати на уроках технологій. Саме методичним особливостям проведення STEM-уроків і присвячене це дослідження. При цьому наголошується на врахуванні чіткої підготовки всіх етапів уроку, активному залученні учнів до практичної діяльності, створенні можливостей для командної роботи та використання різноманітних стратегій оцінювання результатів навчання.

Ключові слова: STEM, методика, технологічна освіта, етап уроку, учень.

Abstract. One of the key areas of modernization of the educational process is the introduction of STEM education, which contributes to the development of technical literacy, engineering thinking and relevant practical skills of students of ZZSO. It is most expedient to implement this in technology lessons. This study is devoted to the methodological features of conducting STEM lessons. At the same time, it is emphasized to take into account the clear preparation of all stages of the lesson, the active involvement of students in practical activities, the creation of opportunities for teamwork and the use of various strategies for assessing learning outcomes.

Keywords: STEM, methodology, technological education, lesson stage, schoolboy.

Постановка наукової проблеми. STEM-освіта є за своїм визначенням міждисциплінарною що сприяє розвитку учнів у галузях науки, технологій, інженерії та математики [1, с. 7]. У контексті технологічної освіти методика навчання такого міждисциплінарного курсу має особливе значення, оскільки дозволяє учням на практиці реалізувати знання з різних дисциплін, що сприяє формуванню навичок, необхідних для роботи в технологічних сферах. Важливим аспектом є впровадження інтегрованих уроків, що дозволяють учням розв'язувати реальні життєві проблеми з використанням отриманих знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд джерел з проблематики методики навчання STEM підтверджує великий інтерес з боку науковців та викладачів до питань залучення учнів до освітньої діяльності в цій сфері. Так, Дослідження О. Курносенка [2] присвячене проблемам впровадження STEM-освіти в українських школах, зокрема, розвитку інтегрованого підходу до навчання робототехніки. О. Патрикеева [6] розглядає умови та моделі впровадження STEM-освіти в закладах освіти, зокрема акцентуючи на важливості застосування робототехніки у навчанні. О. Максимова [3] вивчає значення проєктної діяльності та робототехніки як основних напрямів STREAM-освіти для дітей, підкреслюючи важливість практичних навичок. Н. Морзе В. та ін. [5] розглядають вплив робототехніки на формування ключових і предметних компетентностей учнів через STEM-освіту. Проте, не всі аспекти методики STEM-освіти висвітлені в публікаціях.

Мета і завдання. Отже, **метою** нашого дослідження є висвітлення деяких важливих, на наш погляд, методичних особливостей проведення STEM-уроків у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Методика проведення STEM-уроків в технологічній освітній галузі включає в себе кілька ключових етапів. Основним завданням є створення освітнього процесу, який дозволяє учням не тільки здобути теоретичні знання, а й застосувати їх на практиці через вирішення реальних завдань [8, с. 95].

Першим етапом є формулювання проблеми, яка буде розв'язуватись під час уроку. Проблема повинна бути актуальною та пов'язаною з реальними життєвими ситуаціями. Це дозволяє учням відразу побачити практичне застосування своїх знань і спонукає їх до активного пошуку рішень. Проблемне питання може бути, наприклад, пов'язане з розробкою роботизованої системи, проєктуванням механізмів або вирішенням завдань автоматизації.

Другим етапом є активна діяльність учнів щодо розв'язання визначеної проблеми. Цей етап передбачає застосування міждисциплінарних знань: учні повинні працювати з математичними моделями, фізичними принципами та інженерними підходами для реалізації своїх ідей. На цьому етапі учні використовують інструменти та матеріали, необхідні для втілення свого задуму, що дозволяє їм безпосередньо взаємодіяти з технологіями та розвивати практичні навички.

Після виконання практичних завдань необхідно здійснити аналіз отриманих результатів. Це важливий етап, оскільки він дає можливість учням оцінити, наскільки ефективно вони вирішили поставлену проблему, виявити помилки та визначити шляхи їх усунення. Аналіз результатів також допомагає учням усвідомити, як отримані знання можуть бути застосовані в реальних умовах.

Підготовка до STEM-уроку є важливим етапом, що вимагає ретельного планування. Ось кілька основних кроків, які слід враховувати при підготовці [4]:

- *Визначення основної ідеї уроку:* чітке формулювання мети та завдань уроку є основою для подальшої роботи.
- *Формулювання проблемного питання:* проблема повинна бути достатньо цікавою і актуальною для учнів, щоб вони могли розв'язувати її з використанням знань з різних предметних областей.
- *Підготовка матеріалів:* для успішної реалізації уроку необхідно підготувати всі

необхідні матеріали, інструменти, програмне забезпечення, що відповідають вимогам конкретного проекту.

– *Часове планування*: важливо визначити час, який буде потрібен для виконання завдань: чи це один урок, чи цілий проєкт, що охоплює кілька днів або тижнів.

STEM-урок має включати різноманітні стратегії, які сприяють розвитку креативності, критичного мислення та навичок командної роботи учнів. Однією з таких стратегій є запитання та обговорення [6, с. 30]. Використовування запитань на початку уроку для стимулювання учнів до роздумів та пошуку рішень допомагає налаштувати учнів на активну участь у процесі. Це не тільки розвиває їхнє нестандартне мислення, а й сприяє їхній залученості до теми уроку, допомагаючи сформулювати глибше розуміння проблеми.

Мозковий штурм – ще одна важлива стратегія, що сприяє розвитку комунікаційних навичок та взаємодії серед учнів. У процесі обговорення ідей всі учасники уроку мають можливість висловити свої думки, обговорюючи різні шляхи вирішення завдання. Це дозволяє учням навчитися слухати і враховувати різні точки зору, а також знаходити креативні підходи до вирішення проблем [9].

Планування та дослідження є важливим етапом, який включає в себе не лише пошук матеріалів, а й більш глибоке вивчення теми. Учні мають можливість переглядати відео, консультуватися з фахівцями та здійснювати власні дослідження для отримання нових ідей та рішень. Цей процес дозволяє учням отримати більш широкую картину і краще зрозуміти, як їхні ідеї можуть бути реалізовані на практиці.

Практична діяльність та тестування дозволяють учням розробляти концепції і випробовувати їх у реальних умовах. Під час виконання практичних завдань учні тестують свої ідеї, що дає змогу оцінити ефективність рішень та знайти оптимальні варіанти. Це важливий етап, що дає можливість побачити результат своєї праці і визначити, наскільки теоретичні знання відповідають реальним вимогам.

Наприкінці уроку учні повинні мати можливість вдосконалити і коригувати результати. На цьому етапі вони можуть покращити свої проєкти, внести зміни та перепроектувати вироби. Це реалізує принципи постійного вдосконалення, стимулюючи учнів до аналізу своїх досягнень і покращення результатів. Така стратегія допомагає не лише засвоїти навички роботи в команді, а й вчить учнів бути відкритими до змін та шукати нові способи досягнення кращих результатів.

Оцінювання в STEM-освіті повинно бути орієнтоване на процес розвитку учнів, а не тільки на кінцевий результат. Формувальне оцінювання є найкращим способом моніторингу прогресу учнів, оскільки воно дозволяє відстежувати як учні опановують знання і навички на кожному етапі роботи. Оцінювання може включати [7]:

– *Розробку дослідницької пропозиції*: оцінка здатності учнів формулювати проблему та пропонувати шляхи її вирішення.

– *Створення концептуальної карти*: це допомагає оцінити рівень розуміння теми та здатність учнів організовувати свої ідеї.

– *Розробка проєкту*: оцінка результатів роботи учнів на основі їхніх практичних досягнень і втілення ідей у реальному житті.

Висновки. Методика навчання STEM у технологічній освіті дозволяє створити інтегрований освітній простір, що поєднує науку, технології, інженерію та математику в реальних умовах. Такий підхід не лише сприяє розвитку критичного та творчого мислення, а й готує учнів до майбутніх викликів у професійній діяльності. Важливими складовими успіху є чітке планування уроків, активне залучення учнів до практичної діяльності, створення можливостей для командної роботи та використання різноманітних стратегій оцінювання результатів навчання.

Список використаних джерел:

1. Бутурліна О.В. Переосмислення української STEM-освіти – 2022. *Освітня робототехніка*: зб. наук. праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 квітня 2022 р.). Дніпро, 2022. С. 7-9.
2. Курносенко О.В. STEM-освіта: проблеми та напрямки впровадження. URL: http://tsiurupynsk-school2.edukit.kherson.ua/distancijne_navchannya/mo_vchiteliv_fiziko-matematichnih_nauk/stem-osvita_problemi_ta_napryamki_vprovadzhennya/ (дата звернення 22.10.2025 р.).
3. Максимова О.О. Проектна діяльність та робототехніка як провідні напрями STREAM-освіти дітей. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 50. С. 163-169.
4. Марченко І., Дуняшенко Н. Особливості STEM-уроку в закладах загальної середньої освіти. *Педагогічний вісник Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. В. Сухомлинського*. 2020. Вип. 1-2. С. 324-338.
5. Морзе Н.В., Гладун М.А., Дзюба С.М. Формування ключових і предметних компетентностей учнів робототехнічними засобами STEM-освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65, № 3. С. 37-52.
6. Патрикеева О.О., Лозова О.О., Горбенко С.Л. STEM-освіта: умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою*. 2017. № 1. С. 28-31.
7. Піддячний М. Теоретико-методичні засади проектування і реалізації STEM-освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. Вип. 32. С. 188-193.
8. Починок М. Інноваційні технології та STEM-проекти у центрі освітніх інновацій: розробка, впровадження та перспективи розвитку в умовах НУШ. *Збірник матеріалів «STEM-школа – 2022»*. К.: Видавничий дім «Освіта», 2022. С. 94-101.
9. Сириця А. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій в умовах НУШ. *Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє*: матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Умань, 10 жовтня 2024 р.). Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2024. С. 264-273.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.24>

Марущак О.В., м. Вінниця
Будикіна Б.С., Табачук М.С., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ЕТНОДИЗАЙН ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічне обґрунтування та аналіз практичної ефективності етнодизайну як дієвого педагогічного інструменту у процесі формування стійких ціннісних орієнтацій та зміцнення національної ідентичності учнівської молоді в умовах модернізації національної освіти та глобалізаційних викликів. Визначено, що етнодизайн становить синтез традиційних культурних елементів та інноваційних проектних практик, функціонує як потужний носій символічного коду національного мистецтва. Доведено, що інтеграція етнодизайну в освітній процес сприяє розвитку креативного мислення, формуванню стійких художніх цінностей, які трансформуються у світоглядні орієнтири, а також забезпечує успішну соціалізацію та етнокультурну ідентифікацію молоді. Представлено ефективні педагогічні технології, включаючи музейно-педагогічну діяльність, інтерактивні форми роботи з носіями традицій та впровадження цифрових інструментів, зокрема AR/VR-імерсій.

Ключові слова: етнодизайн, національна ідентичність, ціннісні орієнтації, педагогічний інструмент, учнівська молодь, художньо-образна природа, символічний код, креативне мислення.

Annotation. The article provides a theoretical and methodological justification and analysis of the practical effectiveness of ethnodesign as an effective pedagogical tool in the process of forming sustainable value orientations and strengthening the national identity of schoolchildren in the context of the

modernization of national education and globalization challenges. It is determined that ethnodesign is a synthesis of traditional cultural elements and innovative design practices, functions as a powerful carrier of the symbolic code of national art. It is proven that the integration of ethnodesign into the educational process contributes to the development of creative thinking, the formation of sustainable artistic values, which are transformed into worldview guidelines, and also ensures successful socialization and ethnocultural identification of young people. Effective pedagogical technologies are presented, including museum-pedagogical activities, interactive forms of work with traditionalists, and the introduction of digital tools, in particular AR/VR immersions.

Keywords: *ethnodesign, national identity, value orientations, pedagogical tool, students, artistic and figurative nature, symbolic code, creative thinking.*

Проблема становлення ціннісних орієнтацій учнівської молоді набула особливої актуальності в сучасних умовах модернізації національної системи освіти України та її інтеграції в європейський простір. В. Ганчева, Т. Лященко зазначають, що цінності, як важливий елемент структури особистості, виступають найважливішим регулятором поведінки людини. Формування цих орієнтацій є стратегічним завданням закладів освіти, які поряд із сім'єю відіграють вирішальну виховну роль [4].

Сучасна молодь, однак, значною мірою підпадає під вплив дестабілізуючих соціокультурних процесів, таких як глобалізація суспільства, політичні та моральні кризи, а також нівелювання загальнолюдських цінностей. Значна частина учнівської молоді відчуває розгубленість перед майбутнім, а матеріальні проблеми, зокрема низькі особисті доходи, є домінуючими викликами [3]. У цьому контексті виховання мусить протиставити зовнішньому матеріалізму та уніфікації глибоку внутрішню, духовну стійкість. І. Бондар розглядає етнодизайн як форму впливу на культурно-мистецький розвиток України та важливий чинник, що здатен об'єднати суспільство через звернення до традиційного мистецтва, забезпечуючи культурну та духовну рівновагу [2].

Етнодизайн у сучасному педагогічному дискурсі трактується як синтез традиційних культурних елементів та інноваційних проектних практик. Ця синтетична природа дає змогу не лише зберегти ідентичність, а й адаптувати навчальні плани до динамічних вимог глобалізації та цифрової доби. І. Бондар зазначає, що етнодизайн, як важливий компонент проектної культури, став місцем перетину культурних пластів [2]. Виступаючи дієвим засобом естетичного, гуманістичного та національного виховання учнівської молоді, він має глибинне коріння, що яскраво відображає традиційний виховний ідеал українського народу [19].

Осмислення феномену етнодизайну як елемента етнокультурних цінностей є актуальним, оскільки дизайн загалом впливає на формування менталітету як окремої людини, так і народу [2]. Це підкреслює стратегічну орієнтацію дизайн-освіти, спрямовану не лише на формування професійних компетентностей, а й на становлення особистості через взаємодію з мистецтвом.

Етнодизайн трактується як один з основних носіїв символічного коду своєрідності національного мистецтва. Його художньо-образна природа зумовлює здатність відображати національні символи, культурні архетипи та традиційні естетичні коди. Своєрідність традиційних художніх форм утворює зовнішній шар національних ознак культури, тоді як своєрідність уявлень створює глибший шар національних особливостей.

В освітньому процесі робота з символічними елементами українського народного мистецтва стає відправною точкою авторського задуму багатьох дизайнерських проектів. Це дає змогу здобувачам освіти засвоювати знакові та символічні функції об'єктів проектування, що розглядаються як втілення певних соціально-культурних ознак і цінностей. Таким чином, інтеграція етнодизайну в навчальні дисципліни формує у здобувачів освіти цілісний художній світогляд, а також розвиває здатність до критичного мислення та інтерпретації культурних

кодів у сучасному проектному середовищі.

Інтеграція етнокультурного змісту істотно впливає на художньо-професійний розвиток молоді, формуючи візуальну культуру, образне мислення та креативний потенціал [1; 5; 8; 13; 14; 16; 17; 20]. Українські дослідники та китайські колеги стверджують, що етнодизайн є ефективним інструментом розвитку креативного мислення та творчого розв'язання проблем. Завдяки народному мистецтву у молоді розвиваються творчі здібності, інтуїція, кмітливість та художній смак.

Етнодизайн є динамічною освітньою стратегією, що зміцнює креативні навички та будує міжкультурну компетентність [6; 7; 9; 11; 12; 21]. У глобалізованому світі, де зростання конкуренції висуває нові вимоги до продукції, яка має презентувати національну самобутність, «етнодизайн дозволяє створювати продукти з високою доданою вартістю, що мають як естетичну, так і символічну значущість» [18]. Отже, виховання через етнодизайн є інвестицією у формування конкурентоспроможних фахівців, здатних використовувати національні культурні коди для досягнення успіху на світовому ринку.

Ціннісні орієнтації є своєрідною установкою свідомості, що визначає потреби, бажання та прагнення особистості, виступаючи важливим регулятором її поведінки [4]. Інтегруючи національні традиції та символіку в процес художнього пізнання, етнодизайн формує у здобувачів освіти стійкі художні цінності, які мають властивість поступово трансформуватися у світоглядні та життєві орієнтири. Такий підхід сприяє становленню гармонійної особистості через глибоку взаємодію з мистецтвом і культурою.

Художньо-естетична стратегічна ціль реалізується через залучення учнівської молоді до опанування загальнолюдськими цінностями та багатством духовної й матеріальної культури українського народу. А. Нога зазначає, що цей процес не лише передає знання, а й забезпечує етнокультурну ідентифікацію та соціалізацію молоді, використовуючи національну культуру як ключовий фактор розвитку людини [18].

Особлива ефективність етнодизайну як педагогічного інструменту полягає в його здатності впливати на емоційно-чуттєву сферу молоді. На відміну від суто когнітивних методів, які часто використовуються для декларативного формування цінностей, народне мистецтво, що лежить в основі етнодизайну, безпосередньо впливає на почуття молодих людей. Цей емоційно насичений мистецький досвід є важливим для формування змісту національної свідомості та менталітету.

Умова успішної реалізації виховної мети полягає у приділенні пильної уваги розвитку у здобувачів освіти здатності до відчуття гармонії в духовних і матеріальних явищах, розуміння краси природи та людських взаємин. Саме звернення до емоційної сфери, що закладене у художньо-образній природі етнодизайну, «дозволяє трансформувати художнє сприйняття в стійкі світоглядні позиції, пропонуючи внутрішню опору молоді, яка часто відчуває розгубленість через сучасні моральні та соціальні кризи» [3].

Інтеграція етнодизайну в освітній процес сприяє реалізації також важливих трудових та етичних цілей. Художнє навчання, що включає ремесла та роботу з народною культурою, виховує в молоді любов до праці, повагу до людей праці, а також шанобливе ставлення до народної художньої культури, звичаїв і традицій.

Народне мистецтво та ремесла найкраще зберігають традиційний виховний ідеал українського народу [19]. У процесі практичної діяльності, наприклад, під час занять з композиції чи спеціальної технології, у молоді формується логіка створення конструкції, винахідливість у використанні властивостей матеріалу, а також уміння об'єднувати найрізноманітніші предмети побуту у стрункий ансамбль. Це практичне вираження естетичної та етичної гармонії є протиположним чистому матеріалізму, забезпечуючи внутрішню культурну стійкість.

Для ілюстрації механізму формування цінностей через осмислення символічного коду етнодизайну у табл. 1 ми відобразили системний зв'язок між його елементами та ціннісними орієнтирами.

Таблиця 1

Зв'язок символічного коду етнодизайну з формуванням ціннісних орієнтацій

Елемент етнодизайну	Символічний код (зміст національної свідомості)	Формовані ціннісні орієнтації	Педагогічний механізм
Орнаментика (регіональна)	Культурні архетипи, національна своєрідність, регіональна єдність	Національна ідентичність, міжкультурна компетентність	Художньо-образне пізнання, інтерпретація культурних кодів
Декоративно-ужиткове мистецтво (ремесла)	Шанобливе ставлення до спадщини, традиційний виховний ідеал	Любов до праці, повага до традицій, професійно-важливі якості	Набуття первинного досвіду творчої професійної діяльності
Колористика та гармонія	Естетичні коди, гармонія природи та людини	Естетична чутливість, відчуття гармонії, світоглядні орієнтири	Вплив на емоційно-почуттєву сферу, трансформація художніх цінностей

Для максимального залучення учнівської молоді до українських традицій засобами етнодизайну необхідно використовувати комплекс простих та ефективних освітніх технологій, які можна поділити на експозиційно-пізнавальні та інтерактивно-діяльнісні форми.

До експозиційно-пізнавальних форм належать музейно-педагогічна діяльність, відвідування культурно-мистецьких заходів, виставок творів народного мистецтва, тематичних виставок-презентацій, а також використання аудіо- та відеозаписів з етнографічних експедицій. Ці форми розширюють художні горизонти та поглиблюють знання про національну спадщину.

Особливе значення в популяризації народного мистецтва серед молоді має використання інтерактивно-діяльнісних форм. Це передбачає особисте спілкування з носіями традицій у форматі творчих зустрічей з майстрами народної творчості, відвідування майстер-класів, персональних виставок або майстерень. Жива взаємодія з майстрами забезпечує передачу не лише технічних навичок, а й духовного та емоційного ставлення до спадщини, що є важливим для формування національної свідомості.

Прикладом однією з найбільш комплексних та ефективних педагогічних технологій, що сприяє залученню молоді до традицій, є знайомство з технологіями виготовлення української народної іграшки, зокрема вузлової ляльки. Вузова лялька є унікальним етнодизайнерським проектом, оскільки синтезує декілька видів традиційного українського декоративно-ужиткового мистецтва.

У процесі виготовлення вузлової ляльки використовуються орнаментика різних етнографічних регіонів України, традиційні техніки вишивання, фарбування тканини рослинними барвниками, ткацтво, вибійка, бісероплетіння, валяння з вовни, а також автентичні прийоми зав'язування наміток та оздоблення очіпків. Такий комплексний підхід має виняткове значення, інтегруючи елементи мистецтва різних етнографічних регіонів, він дає змогу здобувачам освіти практично осмислювати регіональне розмаїття як невід'ємну складову національної єдності та цілісності української культури.

Сучасні соціокультурні процеси вимагають вироблення нових освітніх моделей, які б забезпечували гармонійний баланс між збереженням культурної спадщини та впровадженням новітніх технологій. З метою подолання слабкої вагомості місцевих традицій у галузі сучасного дизайну необхідна інтеграція інноваційних інструментів, що розширюють інструментарій здобувачів освіти та актуалізують спадщину в сучасному проєктному середовищі.

Ефективність навчання забезпечується використанням таких цифрових технологій, як AR/VR-імерсії (для візуалізації орнаментів, наприклад, петриківського розпису чи гуцульського різьблення), 3D-моделювання артефактів і застосування цифрових лабораторій для відтворення народних орнаментів у графічному дизайні. Цей підхід відповідає світовим тенденціям. Наприклад, у китайській дизайн-освіті подібні практики доповнюються VR-реконструкціями каліграфії та 3D-відтворенням орнаментів. Таким чином, використання етнодизайну, поєданого з сучасними технологіями, дає змогу формувати візуальну культуру, образне мислення та креативний потенціал, необхідний для міжнародної конкурентоспроможності.

У табл. 2 ми представили детальну класифікацію освітніх технологій, що сприяють інтеграції етнодизайну.

Таблиця 2

Класифікація освітніх технологій впровадження етнодизайну

Категорія технологій	Конкретні форми роботи / приклади	Педагогічна функція
Аутентично-діяльнісні	Виготовлення вузлової ляльки (синтез ремесел), майстер-класи, творчі зустрічі з майстрами	Формування навичок творчого розв'язання проблем, соціалізація, передача менталітету
Експозиційно-пізнавальні	Музейно-педагогічна діяльність, тематичні виставки-презентації, етнографічні аудіо- та відеозаписи	Розширення художніх горизонтів, залучення до українських традицій
Цифрове інноваційне	AR/VR-імерсії для візуалізації орнаментів, 3D-моделювання артефактів, цифрові лабораторії	Актуалізація спадщини в сучасному проєктному середовищі, розвиток креативних навичок для глобального ринку

Проведене дослідження підтверджує, що етнодизайн є незамінним і високоефективним педагогічним інструментом у системі виховання учнівської молоді. Його інтеграція в освітній процес забезпечує гармонійний розвиток особистості, поєднуючи естетичне, трудове, гуманістичне та національне виховання. Етнодизайн, як форма збереження образів народного мистецтва в епоху глобалізації, ефективно впливає на емоційно-чуттєву сферу молоді, що є необхідною умовою для трансформації художніх цінностей у світоглядні орієнтири та зміцнення національної свідомості.

Для успішного формування національної ідентичності та соціалізації молоді важливим є використання комплексних етнодизайнерських проєктів, що дають змогу інтегрувати регіональну орнаментику та автентичні техніки, демонструючи єдність української культури. Водночас, актуалізація цього інструментарію вимагає органічного поєднання традиційної музейно-педагогічної діяльності та особистого спілкування з носіями культури з інноваційними цифровими методами, включаючи AR/VR-технології.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Issue 11. Part 1. 2020. С. 31-38.

2. Бондар І. Етнодизайн як форма збереження образів народного мистецтва в умовах глобалізації. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2020. Том 3. № 2. С. 192-201. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.3.2.2020.220078>
3. Вознюк О.М. Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій як чинник національного виховання учнівської молоді. *Часопис Київського гуманітарного університету*. 2017. № 4. С. 88-92.
4. Ганчева В., Лященко Т. Особливості формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді. *Нові технології навчання*. 2021. № 95. С. 20-30. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.02>
5. Зузяк Т.П., Марущак О.В. Досвід визначних майстрів гончаротворення як передумова етнокультурного виховання студентської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 186-191.
6. Марущак О.В. Інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну: синергія традицій та інновацій. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 277-280.
7. Марущак О.В., Бабійчук І.М., Грицишина О.О. Художньо-проектна компетентність як складова професійної компетентності з основ дизайну майбутнього вчителя технологій. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2019. Вип. II. С. 11-16.
8. Марущак О.В., Гандзій Н.В., Красильникова І.В., Голінська Т.М. Автентичність традицій в сучасному мистецькому просторі України. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*: зб. наук. пр. Вінниця, 2025. Вип. 5. Т. 2. С. 41-51. [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2025\(5-2\)-22](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2025(5-2)-22)
9. Марущак О.В., Горбенко І.В., Клоченок Д.К. Дизайн як проектна складова підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 38. С. 339-344.
10. Марущак О.В., Дощечкіна І.В., Недзеленко Ю.А. Формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій в умовах інтегративного освітнього середовища. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 38-43.
11. Марущак О.В., Зузяк Т.П. Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проектування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8(164). С. 209-215. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905849>.
12. Марущак О.В., Король В.П. Дизайн як змістовна основа формування у майбутнього вчителя технологій технологічної компетентності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки*: зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 9. С. 42-46.
13. Марущак О.В., Линник В.Ю., Луценко А.П. Етнокультурне виховання старшокласників засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / за ред. М.С. Курача, І.В. Цісарук. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2024. С. 113-118.
14. Марущак О.В., Мартиновська В.А., Миколишена Б.О. Декоративне мистецтво як відображення культурної ідентичності. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 24-28.
15. Марущак О.В., Миколук Д.М., Панасюк Я.П., Скотар В.Т. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій. *Topical issues of the development of modern science: Abstracts of the 8th International scientific and practical conference*. Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. Pp. 357-366. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

16. Марущак О.В., Романенко Т.М., Шевченко М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво як елемент підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до естетичного виховання учнівської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 204-207.

17. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.

18. Нога А. Сучасний етнодизайн в айденциці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77, том 3. С. 46-52. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-3-6>

19. Свиридчук Н. Технології залучення учнівської молоді до українських традицій засобами етнодизайну. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 154-164. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/136>

20. Соловей В.В., Зюзьк Т.П., Марущак О.В. Українське народне мистецтво як засіб формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців декоративного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*. 2023. № 13(27) 2023. С. 625-638. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-625-638](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-625-638).

21. Шимкова І.В., Цвілик С.Д., Марущак О.В., Глуханюк В.М. Цифрова трансформація музеїв як інноваційний метод збереження та популяризації культурної спадщини України в контексті світових тенденцій. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*: зб. наук. пр. Вінниця, 2025. Вип. 5. Т. 1. С. 85-92. [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2025\(5-1\)-10](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2025(5-1)-10).

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.25>

Василевська-Скупа Л.П., м. Вінниця

e-mail: lpvasylevska@gmail.com

Буткалюк І.В., м. Вінниця

e-mail: vanyabutkaluk@gmail.com

КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Анотація. Статтю присвячено теоретичному аналізу креативного потенціалу музично-ритмічного виховання школярів в процесі позакласної роботи. Обґрунтовано роль музично-ритмічних рухів для повноцінного естетичного вдосконалення дитини, для її гармонійного і фізичного розвитку. В статті підкреслено, що рухові вправи, спів, музичні ігри та казки розвивають розумові і фізичні здібності школярів, творчу фантазію, уяву та сприяють їхньому гармонійному розвитку. Визначено важливість позакласної роботи для музично-ритмічного виховання молодших школярів, розвитку творчої індивідуальності.

Ключові слова: музично-ритмічне виховання школярів, позакласна робота, рухові вправи, спів, музичні ігри, морально-естетичне виховання, інтелектуальний та творчий розвиток.

Abstract. The article is devoted to the theoretical analysis of the creative potential of musical and rhythmic education of schoolchildren in the process of extracurricular activities. The role of musical and rhythmic movements in the full aesthetic development of a child and in their harmonious and physical development is substantiated. The article emphasizes that physical exercises, singing, musical games, and fairy tales develop the mental and physical abilities of schoolchildren, their creative imagination, and contribute to their harmonious development. The importance of extracurricular activities for the musical and rhythmic education of younger schoolchildren and the development of creative individuality is determined.

Keywords: musical and rhythmic education of schoolchildren, extracurricular activities, physical exercises, singing, musical games, moral and aesthetic education, intellectual and creative development.

В сучасних умовах розвитку мистецької освіти особливого значення набуває формування творчої особистості, здатної творити культурні цінності, здійснювати наукові відкриття, які докорінно будуть змінювати світ, прискорювати економічний й технологічний розвиток України.

Ефективним засобом реалізації такого завдання є позакласна робота, під час якої створюються умови для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку школярів, формування їх компетентностей. Водночас ефективним засобом розвитку творчої індивідуальності може стати музично-ритмічне виховання, адже танець є пластично-просторово-часовим видом мистецтва, у якому художні образи створюються за допомогою естетично забарвлених, музично-організованих, ритмічно змінюваних рухів і поз людського тіла. Його творчий потенціал генетично закладений вже у самій його природі. Так, танцювальні рухи з прадавніх часів слугували індивідуальним художнім вираженням сприйняття виконавцем оточуючого світу. За допомогою різноманітних поз і міміки танцюристи висловлювали свої почуття, емоції та думки. [2, с. 455].

Творчі можливості музично-ритмічного виховання були високо оцінені педагогами і видатними хореографами, які створили власні хореографічно-педагогічні системи: В. Верховинцем, М. Вігман, М. Грехем, А. Дункан, Е. Жак-Далькрозом, Р. Лабаном, Т. Морозовська та ін.

На думку дослідниці креативного потенціалу хореографії Т. Морозовської мета музично-ритмічних рухів у навчанні учнів сприймати та розуміти мистецтво, розвитку їхніх здібностей та здатності до творчості, збагаченні їхнього чуттєвого сприйняття себе та навколишнього світу через відчуття свого тіла, розширення його фізичних можливостей, створенні позитивного образу «Я», оптимістичної «Я-концепції», формуванні необхідних соціальних навичок тощо» [2, с. 465].

Серед великої кількості форм художнього виховання підростаючого покоління музично-ритмічні рухи займають особливе місце. Вони володіють величезними можливостями для повноцінного естетичного вдосконалення дитини, для її гармонійного і фізичного розвитку. Адже у школярів гармонійно розвиватимуться творчі здібності, удосконалюючи дитячу творчість. Музично-ритмічні рухи як джерело естетичних вражень учнів формують його художнє «Я», за допомогою якого він залучається до соціального життя.

Синкретичність танцювального мистецтва має на увазі розвиток відчуття ритму, уміння чути і розуміти музику, погоджувати з нею свої рухи, одночасно розвивати і тренувати м'язову силу корпусу ніг, пластику рук, грацію, виразність і образність. Такі заняття формують не тільки правильну поставу, але і прищеплюють основи етикету і грамотної манери поведінки в суспільстві, дають уявлення про акторську майстерність [3, с. 52].

Специфіка музично-ритмічного виховання визначається його багатограним впливом на школярів, зокрема на розвиток їхньої емоційно-почуттєвої сфери, фізичного вдосконалення тіла дитини, допомагає набутти впевненості у власних силах, дає поштовх до самовдосконалення, до постійного розвитку. Водночас музичний супровід сприяє морально-естетичному вихованню, інтелектуальному та творчому розвитку. Відомо, що рухові вправи, спів, музичні ігри та казки розвивають розумові і фізичні здібності школярів, творчу фантазію, уяву та сприяють їхньому гармонійному розвитку.

Під час позакласної роботи важливо планувати етапи музично-ритмічного виховання, а саме:

- Освоєння основ ритміки, азбуки народного танцю, нескладних елементів історико-побутових і бальних танців.
- Вдосконалення одержаних знань, вивчення класичного екзерсису (основи

правильного фізичного розвитку і ритмічного виховання дитини), освоєння репертуару історико-побутових і масових бальних танців, вивчення і виконання народних танців.

– Розвиток акторської майстерності і виховання здібності до танцювально-музичної імпровізації.

В процесі позакласної роботи з метою музично-ритмічного виховання молодших школярів доцільно використовувати музичні казки: Л. Макаренкова «Калинова сопілка», О. Стеценко «Гарбузова родина та друзі». Разом з тим, для розвитку креативності учнів варто використовувати народнопісенний фольклор: «Був собі журавель» (обробка Ю. Соколовського), «Вербова дощечка» (обробка М. Дремлюги), «Веселі гуси», «Веснянка», «Вийди, вийди, сонечко», «Вийди, вийди, Іванку» (обробка В. Уманця), «Гагілка» (обробка Ж. Колодуба), «Галя по садочку ходила» (обробка І. Щербаков), «Женчичок-бренчичок» (обробка М. Леонтовича), «Журавель», «Іди, іди, дощику», «Козел та коза» (обробка В. Соколова), «Корольок», «Котику сіренький», «Край долини мак», «Ой є в лісі калина», «Ой ішли герої», «Ой літає соколонько» (обробка Г. Верьовки), «Ой минула вже зима», «Ой на горі жита много» (обробка І. Мартона), «Подольночка» (обр. Р. Ревуцького) «Якби мені черевички» (обр. Є. Козака, сл. Т. Шевченка) та ін.

Отже, музично-ритмічне виховання школярів в процесі позакласної роботи є ефективним засобом розвитку музично-естетичної культури, фізичного та духовного становлення школярів, формування їхньої національної свідомості та має чималий креативний потенціал, опанування якого збагачує творчу індивідуальність, здатну в майбутньому творити культурні цінності і прискорювати економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Белінська Т.В., Василевська-Скупа Л.П., Костюк Л.О. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 51. С. 414-418.
2. Отич О.М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / за ред. І.Я. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 752 с.
3. Педагогічні умови формування творчого освітньо-виховного середовища в позашкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник / за ред. С.І. Якименко. К.:Видавничий дім «Слово», 2016. 184 с.
4. Сідорова І.С., Коберська Я.М. Значення інтерактивних технологій у музично-естетичному вихованні школярів. *Формування професіоналізму фахівця в мистецькій та технологічній освіті: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / Т.П. Зузяк (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. Вип. 1. С. 32-37.
5. Liudmyla Vasylevska-Skupa, Tetiana Belinska, Kateryna Kushnir, Iryna Sidorova, Lidiia Ostapchuk. Science-Modern Formation of mastery of artistic and pedagogical communication of future teachers of music in the process of vocal and choral activities. *Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros*. 2022. P. 72-82.
6. Vasylevska-Skupa, L., Onofriichyk, L., Teplova, O., Kushnir, K., Shvets, I., Harmonizing armonizing the mind: exploring the psychological impact of vocal therapy on music university students | Harmonizando a mente: Explorando o impacto psicológico da terapia vocal em estudantes universitários de música *Convergencias: Revista de Investigacao e Ensino das Artes* [This link is disabled.](#), 2024, 17(34), pp. 123-138.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.26>

Коробань О.В., м.Умань
e-mail: koroban.o@udpu.edu.ua

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ ЗПТО ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОГРАМУВАННЯ

Анотація. У статті розглянуто проєктну діяльність як ефективний інструмент формування професійних компетентностей учнів комп'ютерного профілю закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Особливу увагу приділено ролі проєктного методу у процесі вивчення програмування. Акцентовано на тому, що участь у проєктній діяльності сприяє розвитку не лише технічних знань і навичок, а й ключових компетентностей: критичного мислення, комунікації, командної роботи та самоорганізації.

Ключові слова: проєктна діяльність, програмування, професійні компетентності, практична підготовка, навчальний проєкт.

Abstract. The article examines project-based learning as an effective tool for developing professional competencies of computer science students in vocational education institutions. Particular attention is paid to the role of project-based methods in the process of learning programming. It is emphasized that participation in project activities promotes the development not only of technical knowledge and skills, but also of key competencies such as critical thinking, communication, teamwork, and self-organization.

Keywords: project-based learning, programming, professional competencies, practical training, educational project.

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій потреба у висококваліфікованих ІТ-фахівцях зростає з кожним роком. Водночас система закладів професійно-технічної освіти (ЗПТО) має адаптуватися до викликів часу, оновлюючи підходи до підготовки майбутніх спеціалістів комп'ютерного профілю. Одним із найбільш ефективних методів у цьому процесі є проєктна діяльність, особливо при вивченні ключових дисциплін, таких як програмування.

Проєктна діяльність – це форма організації навчання, яка передбачає активну участь здобувачів освіти у створенні практично значущого продукту. У контексті програмування, в рамках проєктної діяльності учні вчаться розробляти програми, планувати свою роботу, проєктувати алгоритми, шукати оптимальні рішення. Крім технічних навичок, формуються й ключові компетентності: командна робота, тайм-менеджмент, аналітичне та критичне мислення, вміння презентувати результати своєї праці.

Проєкти можуть бути як індивідуальними, так і командними, а також відбуватися в рамках навчального модуля або як окремі практичні завдання. Важливо й те, що проєктна діяльність дозволяє враховувати індивідуальні інтереси учнів. Хтось захоплюється іграми – і може реалізувати просту гру. Іншого цікавить створення сайтів – і він може спробувати себе у веб-розробці. Такий підхід мотивує до навчання, підвищує зацікавленість та дозволяє краще зрозуміти реальні можливості професії.

Наприклад, розробка простого застосунку – калькулятора, менеджера задач або гри – дозволяє учневі пройти всі етапи створення програмного продукту: від аналізу завдання та побудови алгоритму до тестування і презентації готової програми. Під час такої діяльності формуються важливі фахові навички: робота з умовами, циклами, масивами, функціями, об'єктно-орієнтованими конструкціями. Більше того, учні вчаться читати та коментувати код, працювати в команді, використовувати системи контролю версій та інші інструменти сучасного розробника.

Проєктна діяльність також стимулює розвиток м'яких навичок: комунікації, відповідальності, самоорганізації. Коли учень працює над власним або командним проєктом, він відчуває відповідальність за результат, навчається планувати свою роботу, презентувати її та аргументовано захищати свої рішення.

Таким чином, проєктна діяльність при вивченні програмування є не лише ефективним інструментом навчання, а й ключовим чинником формування конкурентоспроможного фахівця. Вона допомагає поєднати знання й практику, розвивати навички, актуальні для сучасної IT-індустрії, і готує учнів ЗПТО до реального професійного середовища, де від них очікують не лише знань, а й умінь діяти самостійно, відповідально й творчо.

Отже, проєктна діяльність у процесі вивчення програмування – це не просто ефективний освітній інструмент, а основа формування сучасного IT-фахівця, здатного не лише програмувати, а й аналізувати, співпрацювати, адаптуватися до змін. Інтеграція проєктних методів у навчальний процес – це крок до якісної освіти, що відповідає викликам часу.

Список використаних джерел:

1. Басистий П.В., Карабін О.Й. Проєктна діяльність як інструмент формування професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. *Інноваційна педагогіка*, 2018. Вип. 5. С. 66-69. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/5/17.pdf>
2. Косович О. Проєктна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*, 2011. Вип. 22. С. 76-78. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5d030122-fab9-402a-be3f-d4a1ecb1901d/content>
3. Мочан Т. Проєктна діяльність в освітньому процесі майбутніх операторів з обробки інформації та програмного забезпечення на засадах компетентнісного підходу. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. No. 4. P. 566-574. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/32274/1/МОЧАН.pdf>
4. Проєктна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник / В.О. Радкевич та ін. Житомир: «Полісся», 2020. 236 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.27>

Красильникова І.В., м. Вінниця
Вариченко А.Є., Людвиг О.В., м. Вінниця
e-mail: ivs1327@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛЯРСТВА НА СКЛІ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАСОБУ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У тезах проаналізовано творчий потенціал мистецтва малярства на склі як засобу розвитку культурних цінностей школярів у позаурочній діяльності, зокрема у гуртковій діяльності; розкрито можливості малярства на склі, яке поєднує в собі мистецькі та культурні традиції українського народу, яке допомагає формувати та розвивати у школярів людські цінності особистості; описано переваги використання мистецтва малярства на склі у виховному процесі школярів.

Ключові слова: малярство на склі, позаурочна діяльність школярів, гурткова робота, культурні традиції, людські цінності особистості, виховний процес.

USING THE CREATIVE POTENTIAL OF PAINTING ON GLASS IN EXTRACURRICULAR ACTIVITIES OF SCHOOLCHILDREN AS A MEANS OF CULTURAL DEVELOPMENT OF THE INDIVIDUAL

Abstract. The abstract analyzes the creative potential of glass painting as a means of developing cultural values in schoolchildren in extracurricular activities, particularly in club activities; it reveals the possibilities of glass painting, which combines the artistic and cultural traditions of the Ukrainian people and helps to form and develop human values in schoolchildren; the advantages of using glass painting in the educational process of schoolchildren are described.

Keywords: painting on glass, extracurricular activities for schoolchildren, club work, cultural traditions, human values, educational process.

At the present historical stage in our country, considerable attention is being paid to the development of folk crafts in the context of reviving the spiritual and material heritage of the Ukrainian people. Schools and extracurricular educational institutions play an essential role, as their activities are aimed at developing creative abilities, aesthetic tastes, and practical skills in the process of learning individual crafts.

Earlier, we studied the educational potential and influence of the art of pysanka and vytynanka on the development of human values [1; 2].

One type of decorative art is glass painting, which is not very common today, but should still take its rightful place in the art education of schoolchildren.

Glass painting is a bright page in visual folklore, nourished by the rich artistic traditions of past years. Painting on glass reflects the aesthetic tastes of the people, the realities of everyday life, social motives, and an understanding of the phenomena of the surrounding world. Here, fairy tales and truth, fantasy and reality are organically combined. At present, the methodology for teaching painting on glass in clubs is not yet sufficiently developed.

Since ancient times, glass painting has been popular among the Ukrainian people. It was especially common in the western regions of Ukraine, in Ivano-Frankivsk and Lviv regions. These paintings are always bright and simple in structure. The images are flat and outlined in black.

Drawings on glass are most often done with oil paints diluted with linseed oil, and preferably with oil varnish, so that the work dries quickly. The technique is not complicated. Take a piece of glass cut to the size of the drawing. The glass is thoroughly washed with soap and a cloth or foam sponge and rinsed several times with water. Then it is wiped dry with a cloth or a piece of newspaper [3].

The glass should be free of scratches and defects, as these will always be visible under the paint layer. The glass should also be wiped with cotton wool and cologne until completely clean, but then rinsed with water and wiped with newspaper. The glass pane should be washed on both sides.

The drawing is first done on a piece of paper the same size as the glass. The contours of the drawing are simplified and generalized, and the shapes are treated as flat.

The drawing on paper is done with clear, generalized lines. It is important to remember that the image on the glass will always be mirror-opposite, i.e., what is on the left side of the drawing will be on the right side of the glass, because after completion, the drawing is turned so that the paint is on the underside of the glass (i.e., at 180°). This must be taken into account when composing the design, tracing the drawing on a light box or using tracing paper, placing the reflective side on the back of the drawing.

If you turn the paper over, the drawing will be mirror-reversed on the back. Glass is placed over this image. If you are drawing something where it does not matter which side is left and which is right, there is no need to trace the drawing onto the back of the paper. You can immediately place glass on the drawing and draw on it [4].

The drawing is clearly visible through the glass. Take a pen or soft brush and black ink. With a pen dipped in ink, draw the outline of the drawing visible through the glass and all its details on the glass. The ink dries fairly quickly. Once the drawing is dry, you can paint over it with oil paints, i.e., fill in the areas with color.

A drawing on glass cannot be completed in one session because oil paint does not dry immediately. If you draw a detail, you have to wait for the paint to dry. Once the paint is dry, you can finish the drawing with another paint and set it aside until it is completely dry.

Painting on glass could be an easily mastered and interesting form of artistic work for middle school children. The advantage of this art form is that the main material – glass is inexpensive and

readily available. Oil or tempera paints are simple tools. Painting on glass carries on the rich artistic traditions of our people and has a rightful place alongside other types of decorative art in the supplementary education of schoolchildren. Both girls and boys can learn to paint. The recommended age is 10-15 years, but students of all ages can participate in this club.

Depending on the composition of the club and the abilities of the students, the teacher can choose different areas of work: developing the traditions of folk painting on glass or embodying original children's compositions in the technique of painting on glass [5].

The club's work begins with an introduction to the general history of painting on glass and Ukrainian folk painting in particular. The story is accompanied by videos, slides, reproductions, and original paintings. Trips to museums and exhibitions are desirable. After an excursion and lecture review of the history and present state of painting on glass, the next stage is an introduction to the principles of decorative composition. The basics of decorative composition can be studied using examples of various types of folk decorative art: paintings on glass, «malyovanka» (decorative paintings), easel and wall paintings, decorative paintings on household items, etc. Works by professional artists of decorative and applied art, marked by refined taste, a vivid sense of imagery and decorativeness, and an original stylistic language, can also serve as examples.

The activities of the club members are based on and developed through artistic experience, the study of compositional principles, painting on glass, and other types of decorative art, which positively influences the development of imagination and stimulates the creativity of young artists.

The following tools and materials are required for this work: thin (3-4 mm) sheet glass, a sketchbook, tempera, oil, and gouache paints, black and colored ink, brushes of various sizes (thin № 1-3, medium № 4-6 and large № 12-18), foam rubber for tamping, tracing paper, pencils, cardboard, silicate and PVA glue, sandpaper, soda, chalk powder, soap for cleaning glass, wooden slats for frames, nails, screws, hammer, file, thin sheet metal, strong cord, rulers, scissors for paper and metal, pliers, screwdriver [5].

Work on a pictorial composition on glass is divided into the following stages:

1. Preparatory period: choosing a theme for sketch research; creating a working sketch; selecting a color palette for the painting; preparing the glass (cutting, sanding the edges, degreasing).
2. Painting on glass: execution of a contour drawing; application of decorative elements and small details; filling the drawing with color; sketching the background and enriching the artwork with additional materials – foil, colored paper, etc.
3. Composition design and product finishing: selecting material for the frame; making a frame that emphasizes the idea and gives the work a finished look; working on creating an exhibition.

After studying decorative compositions by folk and professional artists, children create their own compositions using refined stylistic imagery, adding their own touches each time. Selected established techniques and means of stylization in folk art help students find the right solution for themes in painting on glass. And they are interested in everything – images of flora and fauna, folk customs and rituals, the historical past and the present. The teacher monitors the children's gradual mastery of painting techniques, complicating, differentiating, and diversifying the tasks, giving them the opportunity to choose their own themes. After collecting the relevant materials and developing the future composition, a colour working sketch is made. Next, a suitable colour palette for painting is selected [6].

The next step is to prepare the glass. After a preliminary introduction to safety techniques, and under the close supervision of the teacher, the students do everything themselves from start to finish.

The cut glass is degreased. First, it is sprinkled with ground chalk or tooth powder, and then washed off with a soda solution and warm water. It can also be cleaned with cologne or alcohol. When all the preparatory operations are complete, the students begin painting on the glass. When teaching children to paint on glass, especially at the initial stage, it is recommended not to over-detail the composition, which leads to excessive fragmentation of the drawing plane and disrupts the integrity of perception; not to draw overly thin contour lines; and to try to use a limited number of colors from the palette, which facilitates the creation of pictorial harmony.

The painting is done in the following sequence. A working sketch is placed under the glass (previously moistened with water for better adhesion or attached with clamps) and all the main contours are outlined with black paint or ink, and after they dry, the rest of the small details and decorative elements are added. To prevent grease stains from reappearing on the glass, you need to draw carefully, without touching its surface with your hand.

When the black paint is dry, start filling in the areas of the drawing with the appropriate colors, using the sketch you have developed. The paints are applied in turn, for example, first fill in all the areas that are yellow, then green, etc., gradually filling in the drawing from light to dark tones. The background of the composition is painted last. When picking up paint on a brush, try to fill the area of the drawing outlined by the contour as evenly as possible. If you need to reveal some texture in the composition, it is better to do this with a brush, and for uniform filling of the plane, you can use foam pads. For large areas of glass, larger pads are made, and for smaller areas, smaller ones (a separate pad or brush is required for each paint).

Classes in glass painting are an effective way to engage students in learning about various types of decorative and applied arts. They contribute to the development of creative abilities, imaginative thinking, aesthetic taste, and the formation of a special «cinematic» sense of reverse effect, awakening interest in the history, ethnography, and culture of our people. The immediacy of perception of the surrounding world, figurative thinking, unexpected associations, and analogies make children's creativity in the technique of painting on glass interesting and original.

Список використаних джерел:

1. Красильникова І.В., Божок І.О., Бурнос Є.О. Використання творчого потенціалу мистецтва саїнківських витинанок у підготовці майбутніх вчителів технологій. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 4. С. 35-38.
2. Савчук І.В., Тихолаз Д.В. Виховання художньо-естетичного смаку школярів засобами мистецтва писанкарства. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 2. С. 125-131.
3. Плазовська Л.В. Декоративне мистецтво: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2024. 308 с.
4. Пічкур М.О. Теорія і практика композиції: навчальний посібник. К.: Видавництво Ліра К, 2022. 238 с.
5. Шпак О. Малювання на склі другої половини ХХ ст.: нові матеріали. *Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. К., 2003. № 1. С. 91-99.
6. Шпак О. Малярство на склі Східного Опілля та Західного Поділля середини – другої половини ЧЧ ст. (матеріали польових досліджень 2011р.). *Народознавчі зошити*. 2012. № 3. С. 552-562.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.28>

Цвілик С.Д., м. Вінниця
Стрембіцький Д.В., м. Вінниця
Дишкант Д.І., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ Й УЯВЛЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНИХ ЗАВДАНЬ

Анотація. Запропоновано систему графічних завдань, що є важливим фактором формування просторового мислення й уявлень здобувачів освіти в навчанні креслення. Встановлено, що застосування графічних завдань дає можливість реалізувати зв'язки креслення з технікою та промисловим виробництвом – читання робочих креслеників деталей, складальних та будівельних креслеників, урахування деяких технологічних вимог у виконанні креслеників і ескізів деталей. У розв'язанні завдань забезпечується формування цілісної системи графічних компетентностей учнів, що сприяє використанню здобутих знань у процесі навчання інших дисциплін та в практичній діяльності.

Ключові слова: креслення, графічні завдання, активізація пізнавальної діяльності, система завдань.

Abstract. The article proposes a system of graphic tasks, which is an important factor in the formation of spatial thinking and ideas of students in the teaching of drawing. It has been established that the use of graphic tasks makes it possible to realize the connections of drawing with technology and industrial production – reading working drawings of parts, assembly and construction drawings, taking into account some technological requirements in the execution of drawings and sketches of parts. When solving tasks, the formation of a holistic system of graphic competencies of students is ensured, which contributes to the use of acquired knowledge in the process of teaching other disciplines and in practical activities.

Keywords: drawings, graphic tasks, activation of cognitive activity, system of tasks.

Характерною ознакою навчання креслення нині є відсутність залучення здобувачів загальної середньої освіти до систематичної цілеспрямованої активної практичної роботи на заняттях. Це зумовлює необхідність проведення дослідження, спрямованого на активне залучення учнів до пізнавальної діяльності на заняттях з креслення шляхом виконання різноманітних графічних завдань. Нині актуально розглядати мету навчання креслення не лише як формування певного обсягу інструментальних умінь виконувати графічні побудови, але й глибоке усвідомлення освітнього процесу. Навчання креслення має стати важливою передумовою формування графічної культури здобувача загальної середньої освіти, розвитку його інтелекту [3; 4].

Аналіз літературних джерел показав, що над різними проблемами методики навчання креслення в Україні активно працювали В. Буринський, А. Верхола, В. Науменко, Г. Райковська, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський, В. Чепок, З. Шаповал, Н. Щетина, М. Юсупова та низка інших дослідників. Проте, проблема розробки системи графічних завдань з вивчення закономірностей методу проєкціювання та прийомів побудови зображень у процесі виконання креслень технічних деталей нерозв'язаною. Графічні завдання сприяють міцному засвоєнню учнями закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) навчального матеріалу і є засобом розвитку інтересу до знань і мотивації до оволодіння новими видами діяльності (використання задач з практичним змістом, ознайомлення учнів в процесі розв'язання задач з елементами технології промислового виготовлення деталей тощо) [2]. Наприклад, графічне завдання, для виконання якого учні мають не лише застосувати вивчені раніше правила, але й самостійно визначити способи вирішення деяких нескладних проблем – вибір головного зображення і необхідної кількості зображень, застосування корисних розрізів у зображенні внутрішньої форми предмета. Окремі завдання можуть орієнтувати учнів до самостійного здобування знань, тобто процес розв'язання стає джерелом знань.

Графічні завдання є фактором встановлення міжпредметних зв'язків – використання вивчених у математиці геометричних побудов для виконання зображень на кресленні,

застосування учнями знань з креслення для виконання зображень на уроках математики, фізики, трудового навчання тощо [5].

Розв'язання завдань є також засобом контролю графічних компетентностей. Обґрунтований добір завдань дає можливість усунути формалізм у знаннях учнів та активізувати процес повторення матеріалу. І, насамперед, графічні завдання є засобом формування графічних здатностей. Зокрема, в процесі розв'язання графічних завдань на побудову зображень формуються навички роботи олівцем без інструментів у виконанні ескізів, технічних малюнків. Розв'язуючи завдання, учні оволодівають навичками читання креслеників.

Графічні завдання на розвиток просторових уявлень учнів (читання креслеників, порівняння зображень, доповнення невисначаючих зображень на кресленику, застосування в зображеннях предметів розрізів і перерізів тощо) розвивають спостережливість та окомір. Учні порівнюють предмети та зображення, виявляють пропорції деталей із визначенням їх форми, логічно мислять (аналітичний підхід до розчленування форми деталі на найпростіші геометричні тіла) під час виконання ескізів деталей з натури і технічних малюнків, читають креслення в певній послідовності, формують вимірювальні навички (робота з різними вимірювальними інструментами) [1]. Ці розумові операції є складовою процесу технічного конструювання учнів в навчанні технологій в ЗЗСО. Використовуючи напрям виробничого застосування, графічні завдання поділяють на такі групи:

1. Завдання на читання робочих креслеників з даними про шорсткість поверхні, допуски, технічні умови та вимоги.
2. Завдання, що є спрощеними моделями виробничих завдань, наприклад, виконання ескізів без деяких даних про особливості обробки поверхонь.
3. Завдання, що є окремими частинами, елементами, операціями, і входять без змін у виробничі завдання (побудова креслень за певними зображеннями, наприклад, виконання розрізів і перерізів, нанесення розмірів, побудова додаткових виглядів, аналіз форми за даним кресленням тощо).
4. Завдання, що є пропедевтичними до практичного застосування, наприклад, побудова третіх проекцій, невисначаючих проекцій точок на поверхні предмета, низка спеціальних завдань на розвиток просторових уявлень учнів.

Існує низка способів розв'язання більшості графічних завдань (табл. 1).

Таблиця 1

Застосування способів розв'язання графічних завдань

Спосіб розв'язання графічних завдань	Застосування
Словесно-описовий (евристичний)	Використовується у розв'язанні задач на читання креслеників, служить засобом переведення певної графічної інформації на кресленні у слово; використовується у відповідях учнів на питання; у порівнянні зображень, об'єкта і зображення тощо
Графічний	Використовується у тих випадках, коли відповідь необхідно виразити графічно. Форма вихідних даних в таких завданнях може бути словесною, графічною, натурною, комбінованою, а форма фіксації результату розв'язання – рисунок, креслення, схема тощо. Графічні способи розв'язання задач можуть бути різними залежно від характеру отриманої відповіді, форм діяльності, підготовленості учнів до процесу розв'язання, дидактичної мети навчання
Предметно-маніпуляційний	Використовується, коли окремі графічні операції включені в інші види діяльності – моделювання, конструювання, складально-розбиральні операції, регулювання, контроль, порівняння зображення і об'єкта

У ЗЗСО графічні завдання застосовуються не лише в кресленні та навчанні технологій, але й у навчанні інших предметів, таких як фізика, математика, хімія. У фізиці, наприклад, до графічних відносять всі задачі, в яких з аналізу графіків, наведених в умові, отримують дані для відповіді, а також задачі, що розв'язуються на основі побудови графіків. Низка математичних задач на побудову близькі до відповідних у кресленні (побудова розгортки, виконання ескізів). На відміну від фізичних, математичних та інших розв'язання графічної задачі вимагає особливої широти та різноманітності зв'язків процесу отримання результату з раніше засвоєним матеріалом. Процес розв'язання графічної задачі вимагає від учнів, окрім аналітичних розумових операцій у поєднанні з логічним аналізом, ще й виконання деяких специфічних операцій. Для вдосконалення процесу застосування графічних задач необхідним є процес їх обґрунтованого відбору відповідно до певного етапу навчання, розділу, теми, визначеної мети, формування досвіду творчої діяльності та емоційно-ціннісних відношень, систематизації знань та встановлення наступності в змісті графічної, трудової та загальноосвітньої підготовки учнів [8; 9].

Існує низка способів розв'язання графічних завдань, що знайшли застосування в різноманітних сферах людської діяльності. Проте у виконанні графічних документів використовуються лише окремі з них. Крім того, багаторічною практикою розробки графічних документів було створено спеціальні засоби відображення предметів, що спрощують читання та виконання креслеників, схем та забезпечують однозначність їх сприймання. Наприклад, на креслениках технічних деталей замість ліній перетину елементів поверхні, за умови наявності спряжувальної поверхні (галтелі), зображують умовну лінію - лінію переходу. Лінії переходу дозволяється замінювати циркульними лініями, а для плавних спряжень поверхонь – не показувати зовсім. Різьбові поверхні деталей на креслениках теж зображають умовно. І таких прикладів є багато.

Багато дослідників надають графічним завданням особливого значення в освітньому процесі, вважаючи, що навчальний матеріал стає предметом діяльності, коли він знаходить прояв у завданні [5; 6; 7]. Завдання, на їхню думку, є узагальнюючою й обов'язковою формою викладу навчального матеріалу. Тому функція системи навчальних завдань полягає не лише в закріпленні вивченого, але й у забезпеченні розуміння, усвідомлення й засвоєння матеріалу [7].

На початковому етапі навчання основних закономірностей побудови зображень, очевидно, неможливо обійтися без абстрактних об'єктів. Але їх можливо наповнити реальним змістом, розглядаючи точку як вершину багатогранника, пряму - як ребро, площину - як грань, а сам багатогранник - як частину технічної деталі. Оскільки практичні графічні завдання мають багато спільного з виробництвом (графічний спосіб розв'язання задач із застосуванням проєкційного методу, оперування образами геометричних елементів або технічних деталей, що можна представити у вигляді сукупності геометричних тіл тощо), то в процесі навчання технологій варто розв'язувати графічні завдання, пов'язані з реальними технічними об'єктами, на засадах проєктно-технологічного підходу. Окрім виготовлення виробів, учні можуть виконувати проєктні роботи, а саме: вибір об'єкту проєктування, обґрунтування цього вибору, складання ескізу, добір матеріалів, розробку конструкції, вибір технології обробки деталей виробу, їх з'єднання, оздоблення, розробку конструкторської і технологічної документації, елементи екологічного й економічного аналізу, нескладні маркетингові операції, елементи менеджменту проєкту. Приклади графічних завдань наведено на рис. 1-3.

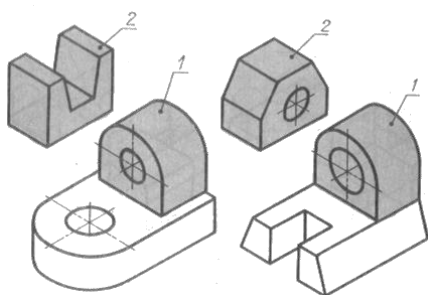

Рис. 1. Завдання на моделювання форми деталі

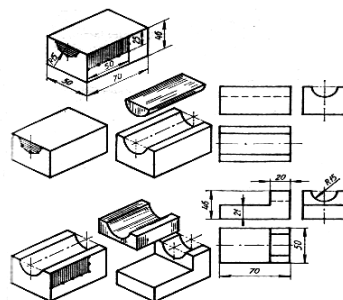

Рис. 2. Завдання на виконання проєкцій за аксонометричним зображенням та розмічуванням

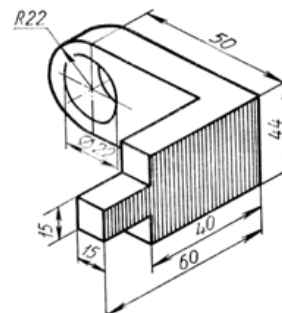

Рис. 3. Завдання на заміну просторового положення деталі

Розв'язання завдань є засобом застосування учнями отриманих знань на практиці. Це активізує процес навчання й самостійну роботу учнів ЗЗСО, підвищує їх пізнавальну активність. В основу добору змісту графічних завдань покладено принципи: урахування сучасних тенденцій і потреб у розвитку виробничих галузей, що можуть складати зміст навчання техніки і технологій; орієнтування на вивчення технологічних процесів (механічних, хімічних, біологічних, енергетичних, інформаційних), що є найтипівішими, та відповідають індивідуальним можливостям учнів і рівню розвитку комп'ютерних технологій навчання в ЗЗСО; включення навчального матеріалу, що має значний інтелектуальний, виховний і розвивальний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Буравицький В.Є., Музика О.Р., Цвілик С.Д. Напрацювання системи графічних задач в навчанні креслення в школі. *Актуальні проблеми математики, інформатики, фізики і технологічної освіти: зб. наук. пр.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Україна», 2018. Вип. 15. С. 106-109.
2. Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д., Шимкова І.В. Особливості графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій на засадах компетентнісного підходу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*/ Гол. ред.: Мартинюк М.Т. Умань: «ВПЦ», 2018. С. 96-104.
3. Голіяд І.С. Активізація навчальної діяльності студентів на заняттях з креслення засобами графічних завдань: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2005. 269 с.
4. Гуревич Р.С., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Формування графічної культури майбутніх учителів технологій у педагогічних ВНЗ. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: збірник наукових праць.* К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 45. С. 216-221.
5. Кравчук І.В., Кравчук В.В., Цвілик С.Д. Особливості реалізації міжпредметних зв'язків креслення з основами виробництва під час навчання технологій у середній школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць.* 2013. Вип. 36. С. 34-38.
6. Цвілик С.Д. Рейтингова система оцінювання якості засвоєння студентами графічних дисциплін. *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2006. № 3. С. 50-53.
7. Цвілик С.Д. Визначення змісту графічних завдань з метою реалізації наступності в формуванні професійних знань і вмінь учителя трудового навчання. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems.* 2005. Вип. 8. С. 482-487. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/2155>
8. Цвілик С.Д., Колесник Ю.М., Педоренко Е.Ю. Дефінітивний аналіз основних понять графічної підготовки учнів старшої та професійної школи. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 4. С. 71-77.

9. Щетина Н.П. Графічна діяльність як засіб розумового розвитку учнів УШ-ІХ класів на уроках креслення. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2002. № 3. С. 12-14.

10. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. environment. technology. resources. *Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024*. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekene, Latvia, 2024. P. 485-492. 529 p. <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.29>

Чорноус Л.Л., м. Вінниця
e-mail: larisachornous@gmail.com

Юкальчук Л.П., м. Вінниця
e-mail: lesyayukalchuk@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ І ЦИФРОВИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ-ЗАКРІЙНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «ІСКРИ НАТХНЕННЯ» ДНЗ «ВЦПТОТД»)

Анотація. У статті проаналізовано ефективність змішаного педагогічного підходу у професійно-технічній освіті, імплементованого через творчий проєкт «Іскри натхнення». Досліджено чотири основні підходи: дослідницько-аналітичний, традиційний практичний (метод наколки), інноваційний цифровий (3D-моделювання) та конструктивно-клієнтоорієнтований (кваліметрія статури). Визначено, що використання проєктної технології забезпечує формування комплексних професійних компетентностей, включаючи критичний аналіз, об'ємно-просторове мислення, цифрову грамотність і навички роботи з індивідуальним замовником. Цей досвід підтверджує, що синергія класичних ремісничих технік і сучасних технологій є запорукою підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі дизайну та конструювання одягу.

Ключові слова: проєктна діяльність, професійна компетентність, кравець-закрійник, метод наколки, 3D-моделювання одягу, кваліметрія статури, змішане навчання, творчий розвиток.

Annotation. The article analyzes the effectiveness of a blended pedagogical approach in vocational education, implemented through the creative project «Sparks of Inspiration». Four main approaches are studied: research-analytical, traditional practical (tattoo method), innovative digital (3D modeling) and constructive-client-oriented (body qualimetry). It was determined that the use of design technology ensures the formation of complex professional competencies, including critical analysis, three-dimensional thinking, digital literacy and skills of working with an individual customer. This experience confirms that the synergy of classical craft techniques and modern technologies is the key to training competitive specialists in the field of clothing design and construction.

Keywords: design activity, professional competence, tailor-cutter, tattoo method, 3D-clothing modeling, body qualimetry, blended learning, creative development.

Сучасний ринок праці висуває підвищені вимоги до фахівців у сфері дизайну та пошиття одягу. Майбутні кравці-закрійники повинні володіти не лише бездоганними технічними навичками, а й глибоким розумінням історичного та сучасного дизайну, а також здатністю інтегрувати CAD/CAM системи у виробничий процес. У цьому контексті професійна підготовка майбутніх кравців і закрійників вимагає постійного оновлення підходів до навчання у зв'язку з швидкими змінами на ринку праці та новими вимогами до якості фахівців [5, с. 585-586]. Особливо важливими є розвиток проєктної культури, творчого мислення та вмінь працювати з інноваційними технологіями, що дають змогу майбутнім фахівцям орієнтуватися в умовах виробництва [3, с. 177].

У відповідь на ці виклики професійно-технічна освіта активно впроваджує проєктні технології як основний засіб формування цілісного міжпредметного професійного мислення, «що сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних навичок» [3, с. 176]. Оволодіння проєктними методами дає змогу перейти на вищий рівень особистої освіченості, виробляє вміння пов'язувати теорію з практикою, розуміти значущість її застосування в конкретних умовах [5, с. 586].

У Державному навчальному закладі (ДНЗ) «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» одним з пріоритетних завдань підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є орієнтація на інтереси особистості, адекватні сучасним тенденціям суспільного розвитку. Такий підхід створює умови для вибору та структурування освітнього матеріалу на засадах диференціації й інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для здобуття освіти, реалізації індивідуальних потреб і здібностей [5, с. 588]. Колектив центру активно працює над проблемою формування у майбутніх кравців і закрійників професійної компетентності високого рівня, розглядаючи в цьому контексті проєктну діяльність як один з найефективніших засобів.

Проєктна діяльність виступає інструментом для створення унікальних передумов особистісного та професійного саморозвитку майбутніх кравців, закрійників, набуття ними навичок орієнтуватися в освітньому просторі, узагальнювати теоретичні знання та інтегрувати їх у фахові вміння, самостійно конструювати та інтегрувати свою діяльність в досягненні прогресивно нового в галузі швейного виробництва [5, с. 589-590].

Основними вимогами до застосування методу проєктів в освітньому процесі є: визначення проблемного завдання (ситуації); теоретична, практична, пізнавальна значущість проєкту; організація дослідницької роботи здобувачів освіти (індивідуальна, парна, групова); формування змістової частини проєкту з фіксацією поетапних результатів; добір методів дослідження; збір, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи (презентація, публікація, веб-сторінка, тощо); оформлення та презентація результатів; оцінювання проєкту; висновки, визначення перспективних напрямів подальшого дослідження [6, с. 498-499].

Творчий проєкт «Іскри натхнення», реалізований у ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій і дизайну», є яскравим прикладом такої інтеграції. Проєкт визначається як творчий, середньостроковий та міжпредметний, охоплюючи моделювання та художнє оформлення одягу, спеціальне малювання та конструювання одягу. Філософія проєкту, відображена у девізі Пабло Пікассо: «Натхнення існує, але знайти його можна тільки в процесі роботи», підкреслює, що компетентність формується винятково через активну діяльність і творчий пошук, а не через пасивне засвоєння теорії.

Основна мета проєкту полягає у розвитку творчих здібностей здобувачів освіти через пошук засобів створення нового виробу (весільної сукні) та, що особливо важливо, у формуванні вміння працювати для конкретного замовника.

Структура проєкту «Іскри натхнення» відображає повний професійний цикл розроблення виробу та охоплює:

- підготовчий етап – формулювання концепції та мети;
- пошуково-науковий етап – робота з інформаційними джерелами та створення банку ідей;
- творчий етап – реалізація ідей через модулі (муляж, 3D, ескізування);
- конструкторський етап;
- підсумковий (авторський) етап.

Визначення проєкту як міжпредметного (моделювання, малювання, конструювання)

підтверджує глибоке розуміння того, що професія закрійника-конструктора вимагає конвергенції естетичних і технічних навичок. Успіх проекту залежить від інтегрованого навчального плану, де теоретичні основи малювання та моделювання безпосередньо застосовуються під час практичних та конструкторських етапів, забезпечуючи підготовку цілісного та багатoproфільного фахівця.

Дослідницько-аналітичний підхід реалізується у контексті пошуково-наукового етапу, який є підґрунтям для всіх подальших творчих і конструкторських рішень. Його завдання включає інтенсивну роботу з інформаційними джерелами, формулювання концепції, дослідження історії моди, аналіз особливостей білого кольору, а також вивчення новітніх тенденцій (зокрема, колекцій Будинку моди «Шанель» та весільних трендів 2025 року).

Методика роботи включала бесіди («Сукня моєї мрії»), перегляд збірок ескізів і професійних відеоматеріалів, таких як «Весільні сукні: тренди 2025 – Wedding dresses» та «Весільні тренди: нові ідеї та кольори».

Головним очікуваним результатом цього етапу є набуття здобувачами освіти навичок критичного аналізу та обґрунтованого запозичення елементів проєктних завдань. Це вимагає від здобувачів освіти не лише ознайомлення з візуальним матеріалом, а й розуміння його контексту. Наприклад, вивчення історії костюма, зокрема аналіз «Білої сукні в історії костюма» та колористичних теорій (де білий є ахроматичним кольором), дає змогу здобувачам освіти розуміти культурну та історичну еволюцію форм.

Таке поглиблене вивчення сприяє розвитку у здобувача освіти не просто загальної ерудиції, а формування в нього аргументаційної бази. Щоб здійснити «обґрунтоване запозичення елементів», необхідно розуміти їхнє походження, символізм і конструктивну доцільність. Таким чином, дослідницький підхід перетворює процес створення ескізу з інтуїтивного малювання на інтелектуально обґрунтований дизайнерський вибір. Цей процес цілеспрямовано формує навичку наукової роботи в прикладному контексті, що є важливим для подальшого професійного розвитку фахівця.

Творчий етап проєкту демонструє свідоме використання змішаного педагогічного підходу, поєднуючи тактильні ремісничі техніки з передовими віртуальними інструментами. Цей гібридний підхід є запорукою підготовки адаптивного фахівця.

Перший модуль творчого етапу зосереджений на розвитку об'ємно-просторового мислення засобами традиційного муляжного методу, відомий як наколка. Завданням є створення моделей весільних суконь з флізеліну безпосередньо на манекені.

Методологічна цінність наколки полягає у наданні можливості пошуку нових форм одягу безпосередньо в об'ємі. Це незамінний метод для відчуття матеріалу, його пластичності та драпірування, що не може бути повністю замінено плоским конструюванням. Освітня вимога передбачає суворе дотримання основного правила: взаємно перпендикулярне розташування ниток основи і підкання, які мають співпадати з вертикальними та горизонтальними лініями на манекені. Це навчає здобувачів освіти відчувати фізичні властивості тканини та контролювати натяг, розвиваючи практичні навички моделювання.

Паралельно з тактильним методом проєкт упроваджує інноваційний цифровий підхід. Завданням другого модуля є ознайомлення з програмою 3-х мірного моделювання та анімації одягу, яка дає змогу створювати fashion моделі різної складності. Здобувачі освіти отримують початкові навички роботи з 3D-моделювання форми, зокрема, з використанням мобільного додатку.

Упровадження 3D-моделювання формує у здобувачів освіти цифрову грамотність, що необхідно для автоматизованого виробництва, швидкого прототипування та ефективної міжнародної комунікації дизайнерських рішень.

Навчальний заклад свідомо інвестує час у вивчення як наколки, так і 3D-моделювання. Це не є дублюванням, а, навпаки, стратегічною інтеграцією. Метод наколки (модуль 1) розвиває інтуїтивне, мистецьке відчуття форми, тоді як 3D-моделювання (модуль 2) розвиває інженерне мислення та швидкість візуалізації.

Таке поєднання забезпечує послідовний перехід, зокрема, розуміння форми, отримане через тактильну роботу з матеріалом (драпірування), переноситься на віртуальну 3D-платформу, дозволяючи створювати реалістичні та технічно коректні цифрові моделі. Ця синергія готує гібридного фахівця, який здатен успішно працювати як в індивідуальному пошитті (вимагає глибокого відчуття матеріалу), так і в цифровому дизайні (вимагає технічної візуалізації). Це забезпечує стійкість випускника до динамічних технологічних змін в індустрії моди.

Клієнтоорієнтований підхід є кульмінацією проєкту, інтегруючи дослідницькі, практичні та конструктивні навички для вирішення конкретного професійного завдання – роботи з індивідуальним замовником.

Очікуваним результатом проєкту є створення моделей та/або фор-ескізів весільних суконь, включаючи роботу для конкретного замовника (модуль 3). Це завдання є єдиним способом перевірити вміння застосовувати набуті знання та навички під час створення фасонів одягу для індивідуального клієнта, що є однією з головних ідей проєкту.

Основним елементом на цьому етапі є конструкторський аналіз. Мета проєкту вимагає вибору форми, формулювання ідей та створення ескізу сукні із застосуванням додаткового аналізу вимірів статури – кваліметрії його візуального образу.

Конструкторський етап, присвячений аналізу об'ємно-силуетної форми статури, має на меті досягнення відповідності обраної форми весільної сукні статурі конкретного замовника та модному напрямку. Кваліметрія в цьому контексті виходить за межі простого зняття мірок. Це аналітичний інструмент, що вимагає суб'єктивної естетичної оцінки, підкріпленої об'єктивними метриками. Закрійник повинен не просто намалювати бажаний фасон, а й професійно обґрунтувати свій вибір силуету перед замовником, враховуючи пропорції тіла.

У практичній реалізації здобувачі освіти, виступаючи у ролі закрійників, застосовують знання для адаптації загальних трендів (наприклад, силуети «рибка», «пишний», «А-силует» або «міні») до унікальних пропорцій клієнта. Цей підхід формує навички професійної консультації та конструктивної відповідальності за кінцевий естетичний результат, забезпечуючи перехід випускника від ролі «техніка-виконавця» до «дизайнера-консультанта».

Успіх проєкту «Іскри натхнення» пояснюється послідовним упровадженням чотирьох основних педагогічних підходів, які відображають повний цикл професійної діяльності кравця-закрійника – від ідеї до індивідуальної конструкції. Наведена нижче матриця демонструє взаємозв'язок між етапами проєкту, використаними підходами та сформованими компетентностями (табл. 1).

Проектна діяльність у форматі «Іскри натхнення» забезпечила комплексний розвиток як вузькопрофесійних, так і загальних ключових компетентностей. Серед них – розвиток образного мислення, уяви, фантазії, стійкості уваги та спостережливості. Крім того, проєкт мотивував здобувачів освіти до пізнавальної діяльності та стимулював продуктивні творчі функції мислення.

Особливого значення набуває здатність здобувачів освіти створювати нове або якісно вдосконалювати виріб, що існує (модель одягу). Це вимагає не просто відтворення стандартних рішень, а застосування критичного аналізу та набутих знань для створення оригінальних ідей ескізів весільних суконь на основі новітніх тенденцій.

Таблиця 1

**Матриця інтеграції педагогічних підходів і формування професійних компетентностей
у проєкті «Іскри натхнення»**

Етап проєкту (модуль)	Основний педагогічний підхід	Конкретні методи / інструменти	Сформована компетентність
1. Пошуково- науковий	Дослідницько- аналітичний	Дослідження історії моди, колористики, аналіз трендів (2025), формування банку ідей	Критичний аналіз, навички наукової роботи, формування дизайнерської концепції
2. Творчий (модуль 1)	Традиційний практико- орієнтований	Муляжний метод (наколка), робота з флізеліном на манекені, формування силуетної форми	Об'ємно-просторове мислення, практичні навички моделювання, відчуття матеріалу
3. Творчий (модуль 2)	Інноваційний цифровий	Ознайомлення з 3D- моделюванням одягу, робота з мобільним додатком	Цифрова грамотність, технічна візуалізація, робота з передовими технологіями
4. Творчий (модуль 3) та конструкторський	Клієнтоорієнтований та конструктивний	Кваліметрія статури замовника, створення персоналізованого ескізу, аналіз об'ємно-силуетної форми	Уміння працювати із замовником, конструктивний розрахунок, адаптація моделі до індивідуальних особливостей
5. Підсумковий	Інтегрований (авторська реалізація)	Виробниче навчання, реалізація моделі	Професійна відповідальність, завершення циклу «Дизайн – конструкція – виробництво»

Кінцевим критерієм успіху та професійної зрілості є підсумковий етап – авторська реалізація проєкту під час виробничого навчання в індивідуальній роботі. Цей етап підтверджує, що здобувач освіти може перетворити дослідницьку концепцію на реальний, технологічно складний продукт, адаптований до індивідуальних вимог клієнта.

Проект успішно реалізував індивідуалізований підхід, що підтверджується різноманіттям обраних здобувачами освіти силуетів для своїх замовників, таких як «рибка», «приталений», «пишний», «А-силует» та «міні». Така варіативність демонструє, що проєктна діяльність дає змогу кожному здобувачу освіти продемонструвати унікальну інтерпретацію модних трендів та ефективно застосувати кваліметрію до різних типів статури. Здатність до індивідуальної адаптації моделі свідчить про високий рівень конструктивної компетентності.

Таким чином, проєкт «Іскри натхнення» слугує переконливою моделлю ефективного формування професійної компетентності майбутніх кравців-закрійників засобами інтеграції різноманітних педагогічних підходів. Забезпечення різнобічної підготовки досягається завдяки

чотирьом чинникам: дослідницько-аналітичній базі, традиційній практичній майстерності, цифровій інноваційності та клієнтоорієнтованому конструюванню.

Найбільш значущим для сучасної індустрії моди є стратегічне поєднання тактильного муляжного методу (наколка) з інноваційним 3D-моделюванням. Це формує гібридного фахівця, який володіє глибинним розумінням форми, що є результатом ручної роботи, і водночас здатний до швидкої, точної та якісної роботи в умовах цифрової трансформації виробництва.

Клієнтоорієнтований підхід, підкріплений застосуванням кваліметрії статури, відіграє вирішальну роль у формуванні навичок професійної консультації та конструктивної відповідальності. Це дає змогу випускникам успішно адаптувати загальні дизайнерські рішення до індивідуальних особливостей замовника, що є життєво необхідним для конкурентоспроможності на ринку індивідуального пошиття.

Враховуючи високу результативність проєкту, рекомендується поглиблювати інтеграцію цифрових інструментів, зокрема, 3D-моделювання, з метою забезпечення повноцінної віртуальної реалізації виробничого циклу. Подальше впровадження подібних міжпредметних, середньострокових творчих проєктів у систему професійно-технічної освіти забезпечить підвищення конкурентоспроможності випускників та їхню готовність до динамічних вимог світового ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Марущак О.В. Проектно-технологічна діяльність у професійній підготовці майбутніх учителів технологій з дизайну костюма. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини*. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. Ч. 3. С. 165-172.
2. Марущак О.В., Горбенко І.В., Клоченок Д.К. Дизайн як проектна складова підготовки майбутніх учителів технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 38. С. 339-344.
3. Марущак О.В., Луп'як Д.М. Формування проектної культури майбутнього вчителя технологій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*: зб. наук. пр. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 51. С. 174-179.
4. Шевченко М.О., Марущак О.В. Проектування моделей одягу засобами графічного дизайну у професійній підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. *Графічна підготовка як складова професійної освіти вчителя трудового навчання і технологій*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. I. С. 15-18.
5. Юкальчук Л.П., Чорноус Л.Л., Марущак О.В. Реалізація ідей продуктивного навчання у проєктній діяльності майбутніх кравців, закрійників на уроках професійно-теоретичної підготовки. *Modern research in science and education. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 585-595.
6. Юкальчук Л.П., Чорноус Л.Л., Марущак О.В. Формування проєктної компетентності майбутніх кравців і закрійників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти швейного профілю. *Modern research in science and education. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 494-504.
7. Чорноус Л.Л., Юкальчук Л.П. Формування у майбутніх кравців і закрійників знань з основ колорблукінгу засобами проєктної діяльності. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 176-184.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.30>

Замишляєв Д.В., м. Вінниця

e-mail: dimazamyshlyayev@gmail.com

Селезньов С.М., м. Вінниця

e-mail: irina.sergey.seleznyova@gmail.com

Кшивак Ю.І., м. Вінниця

e-mail: kshyvakmusic@gmail.com

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ГРИ НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ: ПЕРЕВАГИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ

Анотація. Стаття узагальнює сучасні методи та цифрові технології у викладанні гри на ударних інструментах у закладах мистецької та вищої освіти України. Розглянуто змішане та персоналізоване навчання (включно з «перевернутим класом» і мікропрогресією), відеоаналіз і аудіометричний фідбек, використання тактильних метрономів, VR/AR/MR-середовищ, мобільних застосунків і цифрових аудіоробочих станцій (DAW).

Ключові слова: ударні інструменти, методика викладання, змішане навчання, перевернутий клас, відеоаналіз, тактильний метроном, VR/AR/MR, DAW, мікропрогресія, формувальне оцінювання, андрагогіка; українська музична освіта.

Abstract. The article synthesizes contemporary methods and digital technologies for teaching percussion in Ukrainian secondary arts and higher education. It examines blended and personalized learning (including the flipped classroom and micro-progression), video analysis and audiometric feedback, the use of haptic metronomes, VR/AR/MR environments, mobile apps, and digital audio workstations (DAWs).

Keywords: percussion, pedagogy, blended learning, flipped classroom, video analysis, haptic metronome, VR/AR/MR, DAW, micro-progression, formative assessment, andragogy, Ukrainian music education.

Актуальні трансформації музичної освіти зумовили перехід навчання гри на ударних інструментах від переважно очної індивідуальної форми до гібридних екосистем, у яких поєднуються синхронні заняття у класі з асинхронною самостійною роботою, відео завданнями та тренажерами. У межах українських типових програм базовою залишається індивідуальна форма заняття з дидактикою «показ – наслідування – вправляння» та поетапним контролем [3, с. 6]. Це задає стабільну рамку, всередині якої доречно інтегрувати цифрові інструменти без руйнування перевірених методичних засад. Паралельно цифровізація освіти сформувала запит на системну підготовку викладачів музичного мистецтва: від педагога очікують не просто володіння застосунками, а й розуміння дидактично коректних сценаріїв їх упровадження, формувального оцінювання та безпеки цифрового середовища [5, с. 62-66]. У цьому контексті метою є стислий науково обґрунтований огляд сучасних методів і технологій навчання ударників з висвітленням переваг, обмежень і практичних орієнтирів, сумісних з українськими нормативами.

Одним з ключових напрямів модернізації виступає змішане та персоналізоване навчання. Поєднання аудиторних уроків (демонстрація техніки, корекція рухових патернів, робота з тембром і динамікою) із самостійними онлайн-модулями (ритмічні тренажери, читання з листа, слухові диктанти, короткі тести) дозволяє винести рутинні завдання в позааудиторний час і зосередити очні зустрічі на елементах моторики та ансамблевій взаємодії. Модель «перевернутого класу» доречна для перенесення теорії (метр, читання партитур, рудименти, ритмічні вправи) в асинхронний режим, тоді як практичні аспекти звукобудування, координації та контролю відскоку паличок опрацьовуються разом з викладачем.

Суттєвим інструментом стала інтеграція відеоаналізу. Уповільнене відео фіксує траєкторії

паличок, висоту підйому, симетрію аплікатури й рухи корпусу та кистей, що у реальному часі часто непомітні. Аудіометричні показники – стабільність пульсу, характер свінгового відхилення, внутрішнє відчуття ритму – доповнюють картину, формуючи основу для саморефлексії студента та предметної корекції викладача. До сенсорних засобів належать і тактильні (haptic) метрономи. На початкових етапах вони корисні як помічник темпового орієнтування, проте дослідження фіксують зменшення ефекту зі зростанням складності завдань і ризик формування залежності від «вібра-підказок»; тому застосування має бути дозованим і цілеспрямованим із переходом до аудіо контекстів і «кліка по підголоску» [6].

Особливі можливості демонструють immersive-технології. VR/AR/MR-системи для навчання на барабанах забезпечують зворотній зв'язок у реальному часі щодо координат ударів, їхньої точності та синхронізації, пропонують режими «дуету», модулі читання ритмів і тренування поліритмії. Публікації останніх років показують позитивний вплив на ритмічну точність і сприймання ритму в дистанційних сценаріях самонавчання, що відкриває перспективи інклюзії та масштабування практик ансамблевого мислення за межі аудиторії [7]. Водночас ці системи потребують уважного налаштування, аби мінімізувати затримки та небажану квантизацію, які можуть спотворювати відчуття «груву» і стилістичні мікровідхилення «laid-back/push».

Цифрові аудіоробочі станції (DAW) посідають окреме місце як середовище розвитку слуху, почуття ритму, та ансамблевої взаємодії. Робота з кліком і «грув-треками», створювання власних партій, play-along-супроводу (фонограмма), транскрипція фраз і оригінальне звучання ударних дозволяють студенту бачити й чути причинно-наслідковий зв'язок між моторикою та звучанням. Українські дослідження пропонують модель самоосвіти дорослих із використанням DAW, наголошуючи на автономності студента, практичній спрямованості, та внутрішній мотивації [3]. У практиці це може виглядати як порівняння «до / після» з коригуванням техніки, артикуляції та динаміки.

Український контекст додає важливі акценти щодо гнучкого поєднання синхронних і асинхронних форматів під час дистанційної або змішаної організації занять. Дослідники відзначають значущість вправ на розвиток ритмічного чуття, безпечного освітнього середовища, регулярного конструктивного зворотного зв'язку та прозорих критеріїв оцінювання, що уможливають валідне вимірювання мікропрогресії студента [5, с. 62-67]. Історико-методичні студії про витоки ударної освіти на теренах України підсилюють спадкоємність традиції, дозволяють критично осмислювати новації та уникати технократичного спрощення складних педагогічних задач [2]. Таким чином, сучасна модель постає не як «цифрова заміна» класики, а як інтеграція: індивідуальний урок зберігається як ядро організації навчання, тоді як цифрові засоби підсилюють контроль, візуалізацію прогресу й розширення доступу [3, с. 6].

Переваги описаних рішень полягають у персоналізації й адаптивності (індивідуальні траєкторії зростання від рудиментів до стилістичних патернів і ансамблевої інтеграції), у наявності об'єктивної аналітики (варіативність таймінгу, «heat-map» промахів, трекінг мікропрогресії), інклюзивності (електронні установки, practice-pads, «тихі» інструменти та віртуальні набори знижують бар'єри гучності і вартості) та мотивації (гейміфікація, короткі цикли успіху). Водночас слід урахувувати ризики: технічні (затримки, надмірна квантизація у DAW/VR, що збіднює природні мікровідхилення «груву»), методичні (заміщення живої кінестетичної корекції викладача тренажерами), психофізіологічні (перевантаження сенсорними стимулами й показниками), а також етичні й правові (цифрова нерівність доступу, авторське право на бекінг-треки та семпли). Окремо виокремлюється «haptic-залежність», коли тактильний метроном не переводиться в аудіоконтексти, що суперечить завданню формувати внутрішній пульс [1].

Практичні орієнтири можна узагальнити як баланс традиції та цифри з приблизною

пропорцією 70/30. Більшу частину часу становить цілеспрямована робота в класі над звукоутворенням, апаратом, читанням з листа й ансамблевими фрагментами; меншу – структуровані цифрові активності: короткий щоденний ритмічний «розігрів» у застосунку з KPI, дві-три короткі VR/AR-сесії на тиждень для координації й поліритмії, а також DAW-щоденник із регулярними записами та самоаналізом.

Узагальнюючи, сучасна методика викладання ударних інструментів розвивається як інтегративна система, у якій класичні засади формування звуковидобування, координації та ансамблевого слуху поєднуються з цифровими засобами, що забезпечують об'єктивний фідбек, персоналізацію та масштабованість. Найстійкіший ефект виявляється у змішаній моделі, де індивідуальний урок підкріплено короткими асинхронними кроками з чіткими метриками та фіксацією прогресу. Haptic-метрономи, VR/AR та DAW слід розглядати як інструменти, ефективність яких залежить від методичного нагляду й узгодження з освітніми цілями; саме тоді вони підсилюють, а не замінюють педагогічну майстерність і сприяють формуванню внутрішнього почуття ритму, музичного мислення та готовності до реальних ансамблевих практик [3, с. 3].

Список використаних джерел:

1. Коваленко О.М. Використання цифрових аудіо робочих станцій у музичній самоосвіті дорослих: автореф. дисертації. Київ: ІІО НАПН України, 2025.
2. Рало Г. Початки навчання гри на ударних інструментах у спеціальних музичних закладах Одеси в XIX столітті. *Південноукраїнські мистецькі студії*. 2023. № 1.
3. Типова навчальна програма «Музичний інструмент – ударні інструменти» (початкова мистецька освіта, елементарний підрівень). Київ: ДНМЦЗКМО, 2020.
4. Лі Хайцзюань. Цифрові технології для мистецької освітньої галузі. *Цифрова трансформація освіти та науки*: матеріали I Всеукр. наук-практ. конф. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023.
5. Ярошенко І.В. Розвиток почуття ритму в умовах дистанційного навчання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2024. № 3(94).
6. Mead D. The Haptic Metronome: A Study on Steady Tempo. 2024.
7. Pinkl J., et al. Multimodal Drumming Education Tool in Mixed Reality. *Multimodal Technologies and Interaction*, 2024.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.31>

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Гріщенко Т.В., м. Вінниця
e-mail: tata.savalchuk@gmail.com

Руцький І.Г., м. Вінниця
e-mail: nekomunedoverau@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

Анотація. У статті розглянуті актуальні проблеми впровадження цифрових технологій у гурткову роботу екологічного спрямування зі старшокласниками. Представлено класифікацію цифрових інструментів та запропонована методика поетапного впровадження, що базується на принципах доцільності, поступовості та інтегративності, та описано практичні проекти. Методика забезпечує інтеграцію цифрових технологій з традиційними навичками трудового навчання, розвиток STEM-компетентностей та дослідницького мислення.

Ключові слова: цифрові технології, гурткова робота, екологічна освіта, STEM-освіта, проєктна діяльність, технології, позашкільна освіта, цифрова компетентність.

Abstract. The article considers the current problems of implementing digital technologies in environmental group work with high school students. The classification of digital tools is presented and a methodology for phased implementation is proposed based on the principles of expediency, gradualness and integrativity, and practical projects are described. The methodology ensures the integration of digital technologies with traditional skills of labor training, the development of STEM competencies and research thinking.

Keywords: digital technologies, group work, environmental education, STEM education, project activities, technologies, extracurricular education, digital competence.

Сучасний етап розвитку суспільства зіштовхується з екологічними викликами, такими як: зміна клімату, забруднення, виснаження ресурсів. Одночасно вони вимагають від молодого покоління не лише екологічної свідомості, а й здатності використовувати сучасні технології для моніторингу стану довкілля та пошуку шляхів вирішення екологічних проблем [7; 8; 12; 13].

Гурткова робота як форма позашкільної освіти створює умови для впровадження інноваційних технологій навчання [3; 4].

Однак аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема використання цифрових технологій саме в гуртковій роботі екологічного спрямування зі старшокласниками залишається недостатньо дослідженою. Бракує конкретних методик, що поєднували б екологічну освіту з цифровими інструментами в умовах позашкільної освіти.

Мета статті: обґрунтувати та розробити методику використання цифрових технологій у гуртковій роботі екологічного спрямування зі старшокласниками.

Цифрові технології в освіті – це сукупність апаратних засобів (комп'ютери, планшети, датчики, інтерактивні дошки) та програмного забезпечення, що забезпечують збір, обробку, зберігання, передачу та візуалізацію інформації в цифровому форматі з метою підвищення ефективності навчання, підвищення точності дослідження, розвиток цифрової компетентності, формування системного мислення [6; 10].

Розроблено класифікацію цифрових технологій за функціональним призначенням (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація цифрових технологій для гурткової роботи екологічного спрямування

Категорія технологій	Інструменти	Застосування в екогуртку
Вимірювальні	Датчики, Arduino	Моніторинг параметрів довкілля
Геоінформаційні	GPS, QGIS, Google Earth, ArcGIS Online, дрони	Картування об'єктів, аналіз змін ландшафту, планування маршрутів досліджень
Аналітичні	Excel, Google Sheets, Python	Статистична обробка даних досліджень, побудова графіків, виявлення закономірностей
3D-моделювання	Tinkercad, SketchUp, Blender, Fusion 360	Проектування екологічних об'єктів (годівниці, теплиці, системи автополиву)
Мобільні застосунки	iNaturalist, PlantNet	Визначення видів рослин/тварин, моніторинг якості повітря, фіксація спостережень

На основі аналізу теоретичних джерел та власного досвіду, сформульовано п'ять принципів впровадження цифрових технологій у гурткову роботу екологічного спрямування:

- паритетність (рівнозначність екології та технологій);
- взаємодоповнюваність (технології служать екології);

- практико-орієнтованість (вирішення реальних проблем);
- системність (цілісне бачення);
- інноваційність (використання сучасних досягнень).

Розроблено п'ятиетапну модель впровадження цифрових технологій протягом навчального року:

- мотиваційний (екологічні квести);
- навчальний (освоєння інструментів);
- дослідницький (збір даних);
- аналітичний (обробка результатів);
- презентаційний (оформлення проєктів).

Пропонуємо наступні практичні приклади застосування цифрових технологій в проєктах, які можна реалізувати в гуртковій роботі зі старшокласниками.

1. Розумна годівниця з сонячною панеллю. Учні проєктують, виготовляють дерев'яний каркас, конструюють механізм подачі корму, інтегрують сонячну панель та виконують автоматизацію за допомогою Arduino. В результаті виконання учні покращать навички розуміння альтернативної енергетики, програмування та здійснення екомоніторингу за птахами.

2. Міні-теплиця з автоматичним поливом. Учні виготовляють каркас з брусів, здійснюють покриття полікарбонатним волокном, конструюють систему зрошення, виконують автоматизацію за допомогою Arduino та датчиками вологості та температури, також вирощують рослини, аналізують дані температури й вологості за допомогою Excel.

3. Компостер з цифровим моніторингом. Учні складають конструкцію з дошок, встановлюють датчики температури та вологості, виконують завдання з програмування за допомогою Arduino, ведуть журнал розкладання компосту, та використовують його для саду та озеленення.

4. Вироби з вторсировини. Учні здійснюють 3D-моделювання обраних предметів (органайзери, підставки чи ін.), виконують порізку, термообробку пластику та складають свої конструкції. Також, здійснюють декоративне оздоблення, розраховують здійснений екологічний ефект та прогнозують соціальне підприємництво.

Отже, обґрунтовано доцільність використання цифрових технологій у гуртковій роботі екологічного спрямування. Наведено класифікацію цифрових технологій з прикладами застосування в екологічних дослідженнях. Запропонована методика поетапного впровадження, виділені принципи та його етапи. Описані проєкти, які можна реалізувати зі старшокласниками, що будуть корисними для модернізації гурткової роботи в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Гріщенко Т.В., Загоруйко Б.М. Методика застосування екологічних технологій та формування екологічної культури у старшій школі. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. 352 с.

2. Глуханюк В.М., Гріщенко Т.В., Бурнос Є.О. Гурткова та позакласна робота як ефективний засіб формування екологічно-технологічної культури учнів старшої школи. *Проєктування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць / С. Д. Цвілик (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. 185 с.

3. Дем'яненко В.М. Формування проєктно-технологічної компетентності майбутніх учителів технологій: монографія / Київ: УМО НАПН України, 2016. 248 с.

4. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: монографія. Львів: Світ, 1999. 302 с.
5. Коршевнюк Т.В. Екологічна освіта учнів в умовах профільної школи: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 464 с.
6. Поліхун Н.І., Постова К.Г., Сліпухіна І.А., Онопченко Г.В. Впровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів. *Обдарована дитина*. 2018. № 1. С. 26-37.
7. Пруцакова О.Л. Формування екологічної культури учнів основної школи у процесі навчання біології: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ, 2009. 254 с.
8. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: монографія. Київ: Віпол, 2004. 540 с.
9. Сидоренко В.К. Інтеграція трудової і професійної підготовки школярів. Київ: Педагогічна думка, 2007. 208 с.
10. Стрижак О.Є., Стрижак О.Є., Сліпухіна І.А., Поліхун Н.І., Чернецький І.С. STEM-освіта: основні дефініції. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 62, № 6. С. 16-33.
11. Терещук А.І. Теорія і практика формування творчої активності учнів у процесі технологічної освіти: монографія. Умань: Сочінський, 2011. 404 с.
12. Топузов О.М., Топузов О.М., Самойленко О.М. Концептуальні засади розвитку екологічної освіти для сталого розвитку в Україні. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 117-126.
13. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives / UNESCO. Paris: UNESCO, 2017. 62 p.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.32>

Цвілик С.Д., м. Вінниця
Вовчук Д.І., Зубленко Д.М., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Анотація. В статті зазначено особливості окремих методів інтерактивного навчання учнів старшої школи. Встановлено, що застосування інтерактивних мультимедійних технологій під час навчання художньої обробки деревини учнів старшої школи створює умови для підвищення ефективності освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, здатності мислити й творити.

Ключові слова: навчання технологій, художня обробка деревини, інтерактивність, мультимедійні технології, творча і проєктна діяльність.

Abstract. The article describes the features of individual methods of interactive teaching of high school students. It has been established that the use of interactive multimedia technologies in teaching high school students artistic woodworking creates conditions for increasing the efficiency of the educational process, contributes to the high intellectual development of students, ensures the mastery of the skills of self-development of the personality, the ability to think and create.

Keywords: teaching technologies, artistic woodworking, interactivity, multimedia technologies, creative and project activities.

Навчання технологій учнів старшої школи забезпечує гармонійний та усебічний розвиток особистості за умов ефективної організації навчання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей. У навчанні технологій практична робота учнів поєднується з теоретичним навчанням, що підвищує їхню працездатність, завдяки зміні виду діяльності та позитивно впливає на розвиток практичних здатностей. Під час занять навчання художньої обробки деревини на засадах інформаційно-комунікаційних технологій фізична діяльність учнів

поєднується з розумовою, адже учням доводиться розв'язувати низку творчих завдань, зокрема: конструювання виробів, виконання навчальних і творчих проєктів, розробку технології їх виготовлення тощо. За цих умов учні застосовують знання основ наук і технологій та одержують нові знання, що сприяють розвитку їхніх розумових здібностей. У роботах багатьох дослідників зазначається, що у зацікавленості й активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів у процесі роботи над творчим проєктом значну роль відіграють різноманітні інтерактивні методи з використанням можливостей комп'ютерних технологій [4-9].

У сучасній освіті джерелом знань виступає не лише вчитель, але й комп'ютер через інформаційно-комунікаційні технології. Учні усвідомлюють отриману інформацію, трактують її, застосовують у конкретних умовах; водночас усвідомлюючи й розуміючи сутність речей, розвивають когнітивні й вербальні здатності. Саме ці характеристики властиві інтерактивним технологіям. «Інтерактивний» (від англ. «inter» – взаємний і «act» – діяти) – здатний до взаємодії, діалогу. Можна стверджувати, що інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має цілком конкретні і прогнозовані цілі. Одна з таких цілей – створення комфортних умов, за яких учень відчуває свою успішність й інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним процес навчання. Сутність інтерактивного навчання полягає в такій організації навчального процесу, за якої практично всі учасники залучаються до процесу пізнання; мають можливість розуміти й рефлексувати з того, що вони знають і думають.

Інтерактивне навчання вирішує низку завдань: розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями; вирішує завдання інформаційного забезпечення, без якого неможливо реалізувати спільну діяльність; розвиває загальні навчальні вміння й навички (аналіз, синтез, постановка цілей тощо), тобто забезпечує розв'язання навчальних завдань; забезпечує виховну мету, привчаючи працювати в команді, прислухатися до чужої думки. Під час інтеракцій відбувається сприймання учнями навчального матеріалу кількома органами чуттів одночасно, за рахунок чого досягається інтеграція (узагальнення, систематизація, взаємопроникнення) інформації; візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного подання процесів; з'являються можливості імітації складних реальних експериментів та розвитку когнітивних структур та інтерпретації учнів.

Важливим аспектом напрацювання інтерактивного навчання є добір засобів інтерактивного навчання, що відповідають комплексу психологічних, дидактичних та методичних вимог. Такими специфічними дидактичними умовами до таких засобів є: адаптивність до індивідуальних можливостей учня; забезпечення інтерактивності навчання; реалізація комп'ютерної візуалізації навчальної інформації; розвиток інтелектуального потенціалу учня; системність і структурно-функціональна зв'язаність подання навчального матеріалу; забезпечення повноти (цілісності), наступності й неперервності дидактичного циклу навчання [2; 5; 7; 8].

Методичні вимоги до інтерактивних засобів навчання ідентифікують зміст та характеристики навчального предмета, специфіку відповідної науки, її поняттєво-категорійного апарату, особливості методів дослідження її закономірностей, можливості реалізації сучасних методів обробки інформації. Цими методичними вимогами є: подання навчального матеріалу з опорою на взаємозв'язок і взаємодію поняттєвих, образних і дієвих компонентів мислення; відображення системи термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку; надання учневі можливості виконання різноманітних контрольних заходів [6; 9].

Використання інтеракцій під час навчання технологій обробки деревини сприяє: активізації пізнавальної діяльності; розвитку колективного результативного навчання та активної суб'єктної діяльності; становленню атмосфери моральних норм і правил спільної

діяльності; формуванню навчальної групи як групової спільноти; особистій рефлексії та формуванню навичок аналізу і самоаналізу під час групової рефлексії; креативній організації освітнього процесу; формуванню мотиваційної готовності до особистісної взаємодії у навчальних й інших ситуаціях.

Застосування ІКТ під час інтерактивного навчання технологій художньої обробки деревини може бути вираженням через: взаємодію між учнями за допомогою різних видів електронного зв'язку (зворотний зв'язок); створення навчальних програмних засобів (НПЗ) з певних компонентів (шаблони, форми, графічні малюнки тощо) або власних продуктів (тести, карти, таблиці тощо); активну діяльність учнів із змістом НПЗ – засвоєння, зміна; вплив на учнів (процес, порядок виконання завдань, тестів НПЗ, самоконтроль/контроль за виконанням завдань, розвиток мислення під час вибору, обчислення, виконання графічних зображень, уведення аналітичної інформації тощо).

Інформаційно-комунікаційні навчальні технології є інтерактивними і сприяють реалізації низки дидактичних можливостей: комунікативності – комутації інформації за допомогою різних видів електронного зв'язку (форуму, чату, конференції, дошки оголошень тощо); адаптивності – підтримки сприятливих умов процесу навчання (організація демонстрацій, самостійних робіт, наступність знань); продуктивності – зміни або доповнення інформації; креативності – створювати новий продукт або розв'язувати проблеми на основі запропонованого матеріалу. Ученими педагогами визначено певні *види інтерактивності* в освітньому процесі:

- *інтерактивність зворотного зв'язку* забезпечує можливість поставити питання, що цікавить, і одержати відповідь або проконтролювати процес засвоєння матеріалу;
- *тимчасова інтерактивність* дозволяє самостійно визначати початок, тривалість процесу навчання і швидкість просування за навчальним матеріалом;
- *порядкова інтерактивність* дозволяє учню вільно визначати черговість використання елементів, фрагментів, множин, полігонів інформації;
- *змістова інтерактивність* дає можливість учню змінювати, доповнювати або ж зменшувати обсяг змістової інформації;
- *творча інтерактивність* проявляється у створенні учнями власного продукту креативної діяльності: Веб-проект, власний Веб-сайт, електронні тести, вправи тощо [3; 4; 6].

Технологія інтерактивного навчання може здійснюватися в різноманітних формах: робота в парах; ротаційні (змінні) трійки; карусель; робота в малих групах; акваріум; незавершена пропозиція; мозковий штурм; броунівський рух; дерево рішень; суд від свого імені; цивільні слухання; рольова (ділова) гра; позиціонування; дискусія; дебати тощо.

Нами запропоновано використання мультимедійних технологій навчання художньої обробки деревини у старшій школі з використанням інтерактивних дошок. Нами створено презентацію з 40 слайдів уроку навчання художньої обробки деревини. Наведемо деякі з них (рис. 1).

Перевага інтерактивного навчання в тому, що учні якісно засвоюють навчальний матеріал, збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. На нашу думку, ефективними інтерактивними технологіями є такі, що забезпечать теоретичну і практичну підготовленість учня до творчого застосування знань у проектно-технологічній діяльності. Важливим аспектом оцінювання ефективності навчання технологій є імітаційні методи та рейтингування учасників, що створює можливості само оцінювання та рефлексії як складових інтерактивної діяльності [1;5;10]. Творчі завдання, на відміну від традиційних вимагають від учасників не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у собі елементи невідомого і мають, як правило, множину правильних і неправильних відповідей.

Тема: Інструмент для художньої обробки деревини.

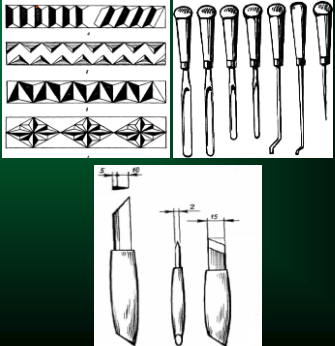
Мета:
Освітня: Допомога в засвоєнні знань про художню обробку деревини.
Виховні: Виховувати охайність, прагнення до краси.
Розвиток: Розвинути в учнів увагу, пам'ять, уяву, фантазію при різьбленні.

Тип уроку: комбінований.

Міжпредметні зв'язки:
Фізика: механічні властивості деревини, металів.
Математика: розрахунки, властивості геометричних фігур, визначення розмірів елементів геометричних фігур.

Матеріали та інструменти: набір інструментів для різьблення, дерев'яні заготовки, олівці, лінійки, струбишки, плакати.

Різалний інструмент
(Плоскі, напівкруглі, кутові, кільцюгарзи)

Плоскопрорізне різьблення.

- Виконується в одній площині свердлінням або випилюванням, часом з додатковою обробкою іншими видами різьблення. За своїми різновидами воно буває **контурно-силуетним**, **скрізним-прорізним** і **ажурно-прорізним**. У літературі широко відомі різні назви цього різьблення: прорізне, випилювальне, пропильне чи архітектурне.
- Контурно-силуетне різьблення** становить плоске силуетне зображення, вирізане по зовнішньому контуру (часом з елементами інших видів різьблення на плоскій поверхні).
- Скрізне-прорізне різьблення** – плоске зображення зі скрізними прорізами чи свердлінням, але з перевагою фону над прорізами.
- Ажурно-прорізне різьблення** – плоске зображення з чисельними прорізами чи свердлінням, нагадує ажурні візерунки (мереживо), іноді з прямою чи жолобковою тріщиною фаскою на краях зображення.
- Технологія виконання прорізного різьблення доволі проста, робиться шляхом свердління скважних отворів і випилювання необхідних частин, за допомогою різноманітного інструменту. Прорізне різьблення існує в різних варіантах. Воно може проглядатись наскрізь і не мати спеціального фону, мати накладний фон з різних матеріалів, накладатись в один чи декілька пластів, сполучатись з іншими видами різьблення. Використовують різні породи деревини (вільха, ялина, кедр, іва, тополь).

Структура заняття:

Організаційна частина: а) перевірка наявності учнів;
б) перевірка готовності учнів до заняття;

Актуалізація опорних знань учнів
(повторення раніше вивченого матеріалу).

Організація уроку:
Клас розділяється на 4 групи учнів. Кожній групі дається певна кількість запитань, на які кожен з учнів повинен дати відповідь, яка оцінюється в один бал. Всі інші учні виправляють або доповнюють відповідь при потребі.
Після відповідей учитель виставляє оцінки кожній з груп і доповнює відповіді учнів. Також проводиться демонстрація готових виробів. Учні роздаються різні і заготовки для різьблення. Кожна група з допомогою наставника виконує певний елемент різьби.
По закінченні роботи учитель підводить підсумки, виставляє оцінки, звертаючи увагу на відповідні помилки і відзначає кращі роботи.

Різьблення з вибраним фоном чи малюнком

- Практично виконується так само. Різниця між ними лише в тому, що поглиблюється фон чи зображення. Часом фон чи елементи зображення робляться на різному рівні по відношенню до основної площини. При цьому отримуємо багатопланове площинне різьблення. Вертикальний надріз робиться без піднурення, тобто суворо вертикально, а ще краще з невеликим нахилом у бік фону. Це дає можливість полегшити підрізання та обробку країв зображення. Глибина фону чи зображення досягається не за один прийом, а робиться поступовим вибиранням деревини до постійної глибини. Після закінчення вибирання фону чи зображення обробляють край, що виступають, при необхідності заовальюють кромку. Різьблення на м'яких породах деревини виконується натисканням однією або обома руками на різкучий інструмент, на твердих – за допомогою киянка.

Рельєфне різьблення.

- Вирізане на деревині зображення, випукле по відношенню до фону і повністю оброблене по всій поверхні, називають рельєфним різьбленням. В свою чергу, воно поділяється на декілька видів:
- Борельєфне** – різьблення з низьким рельєфом, який не перевищує середини об'єму зображуваних елементів;
- Зорельєфне** – різьблення з високим рельєфом, який перевищує середину об'єму зображення;
- Ажурно-рельєфне** – різьблення з високим рельєфним зображенням, доведеним до об'єму з частково або повністю видаленим фоном;
- Контррельєфне** – різьблення зі зворотним рельєфним зображенням у глибині деревини з чітково вираженим рельєфним контуром по периметру зображення.
- Рельєфне різьблення широко використовують в оздобленні меблів, входних дверей, фронтонів будинків, а особливо ажурно-рельєфне у внутрішньому оздобленні православних та католицьких храмів. Контррельєфним різьбленням виконують пекарські дошки, оригінальні сюжетні композиції.
- Для даної групи різьблення підбирають деревину м'яких порід: липу, осину, вільху.

Рис. 1. Слайди мультимедійної презентації з обробки деревини

Головною рисою такого інтерактивного навчання є можливість використання учнями досвіду під час розв'язання проблемних завдань. Учніма надається максимальна свобода розумової діяльності у побудові логічних ланцюгів. Застосування інтерактивних мультимедійних

технологій під час навчання технологій створює умови для підвищення ефективності освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, здатності мислити й творити.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навчально-методичний посібник (пробне видання) / За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. Тернопіль - Умань, 2007. 208 с.
2. Кадемія М.Ю., Сисоєва О.А. Інтерактивні засоби навчання: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. 217 с.
3. Козяр М.М., Кузик А.Д. Застосування мультимедійних телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2006. Вип. 10. С. 340-345.
4. Михальчук О.І., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування інтерактивних мультимедійних технологій у профільному навчанні обробки деревини учнів старшої школи. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (гол.) та ін. В.: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 2. С. 30-35.
5. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках виробничого навчання: теорія і методика: монографія / В.В. Бербец, Н.В. Дубова, О.М. Коберник та ін.; за заг. ред. О.М. Коберника. К.: Науковий світ, 2003. 292 с.
6. Скільський Д.М. Вивчення художньої обробки деревини в школі. Розвиток творчих здібностей учнів: навчальний посібник. Тернопіль, 2003. 54 с.
7. Ткачук Г.В. Методика використання освітніх веб-ресурсів у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики: монографія. Умань: Видавець «Сочінський», 2011. 177 с.
8. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovei, Volodymyr Harkushevskiy USE of Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. *Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija*. 2021. Vol. V. p. 470-482. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.
9. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. *Environment. Technology. Resources*. Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekene, Latvia, 2024. P. 485-492. <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.
10. Shymkova I., Tsvilyk S., Hlukhaniuk V, Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnolģiju akadēmija. 2023. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.33>

Марущак О.В., м. Вінниця
Мординська Є.С., м. Вінниця
Латуша Р.М., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті обґрунтовано теоретико-методичні засади формування трудових умінь у здобувачів освіти Нової української школи. Зазначено, що формування трудових умінь у НУШ базується на синергії трьох ключових підходів: компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого. Доведено, що практична реалізація компетентнісного та діяльнісного підходів забезпечується застосуванням сучасних освітніх технологій. Провідною інтерактивною технологією визначено проектну діяльність. Необхідною умовою ефективності освітнього процесу є імплементація цифрових технологій. Особлива увага приділяється обґрунтуванню ефективності гібридної моделі навчання, яка передбачає інтеграцію швидкості візуалізації, що надається цифровими інструментами, з незамінним тактильним досвідом і навичками роботи з обладнанням у навчальній майстерні. Розглянуто значущість STEM/STEAM-інтеграції з природничою та математичною освітніми галузями як засобу розвитку системного технічного мислення та креативності.

Ключові слова: трудові уміння, Нова українська школа, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, особистісно орієнтований підхід, освітня галузь «Технології», проектно-технологічна компетентність, підприємницька компетентність, 3D-моделювання, STEM-інтеграція.

Abstract. The article substantiates the theoretical and methodological principles of the formation of labor skills in students of the New Ukrainian School. It is noted that the formation of labor skills in the NUS is based on the synergy of three key approaches: competency-based, activity-based, and personality-oriented. It is proven that the practical implementation of the competency-based and activity-based approaches is ensured by the use of modern educational technologies. The leading interactive technology is defined as project activity, which contributes to the combination of theoretical knowledge with the practical implementation of the idea. A necessary condition for the effectiveness of the educational process is the implementation of digital technologies. Special attention is paid to substantiating the effectiveness of the hybrid learning model, which involves the integration of the speed of visualization provided by digital tools with indispensable tactile experience and skills in working with equipment in the training workshop. The significance of STEM/STEAM integration with science and mathematics educational fields as a means of developing systemic technical thinking and creativity is examined.

Keywords: labor skills, New Ukrainian School, competency-based approach, activity-based approach, personality-oriented approach, educational branch «Technologies», design and technological competence, entrepreneurial competence, 3D modeling, STEM integration.

У сучасних умовах глобалізації та прискореного технологічного прогресу реформування національної системи освіти набуває стратегічного значення. Перехід України до моделі Нової української школи (НУШ) спрямований на відхід від знанневої парадигми на користь компетентнісної, що закріплено у Законах України «Про освіту» та Державному стандарті базової середньої освіти [5]. Головною вимогою до випускника сучасної школи є не просто володіння теоретичними знаннями, а здатність до швидкої адаптації, творчого мислення та застосування набутих умінь у реальному житті.

У цьому контексті навчальний предмет «Технології» перетворюється з традиційного трудового навчання на потужний чинник розвитку особистості, що сприяє формуванню практичних і соціальних навичок, необхідних в умовах сучасного ринку праці [21]. Мета викладання технологій у НУШ полягає у формуванні компетентної, творчої та соціально активної особистості, яка здатна самостійно приймати рішення, планувати діяльність й ефективно

застосовувати знання у життєвих ситуаціях. Це вимагає наукового обґрунтування методичних основ і вивчення обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом.

Формування трудових умінь у НУШ базується на системі взаємопов'язаних підходів, які забезпечують системність і практичну спрямованість освітнього процесу. Ключовими серед них є компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи.

Одним з провідних напрямів є компетентнісний підхід, який передбачає не лише оволодіння технічними прийомами, а й розвиток здатності застосовувати їх у реальному житті. У Державному стандарті базової середньої освіти для 5-9 класів освітня галузь «Технології» має потужний компетентнісний потенціал, у контексті якого основною є проектно-технологічна компетентність. Ця компетентність реалізується через обов'язкові загальні результати навчання, такі як «Створюємо та втілюємо технологічні рішення» та «Досліджуємо технологічні процеси» [5]. У процесі технологічної діяльності здобувач освіти має навчитися працювати в команді, організовувати власну діяльність, здійснювати самооцінку результатів своєї праці. Таким чином, трудові уміння набувають характеру життєвих компетентностей.

Окрім проектно-технологічної, освітня галузь формує й інші важливі ключові компетентності, зокрема, соціальну та громадянську компетентності, які розвиваються в процесі продуктивної співпраці в групі та чіткого розподілу ролей під час виконання спільних проектів.

Водночас важливою є інформаційно-цифрова компетентність, що передбачає здатність учня здобувати та критично осмислювати інформацію з різних (друкованих, аудіовізуальних, цифрових) джерел і використовувати її для творчого самовираження. Залучення онлайн-ресурсів, віртуальних конструкторів, програм для 3D-моделювання, електронних майстер-класів суттєво розширює можливості уроків. Такі засоби не лише роблять навчання сучасним і цікавим, а й формують у здобувачів освіти інформаційну грамотність, що є необхідною умовою життя у цифровому суспільстві.

Компетентнісне навчання має чітку практичну мету, а саме – підготувати здобувачів освіти, які будуть успішними, конкурентними та цінними на ринку праці. Це свідчить про те, що трудові уміння не можуть бути лише ремеслом. Вони обов'язково мають інтегруватися в елементи підприємницької компетентності, що вимагає від учня не простого виготовлення виробу (наприклад, модель або макет), а проведення попереднього аналізу його потенційної ринкової цінності, життєздатності та цільової аудиторії, і виходить за рамки традиційного трудового навчання.

Діяльнісний підхід є вирішальним для якісного формування саме умінь, на відміну від пасивного засвоєння знань. Його реалізація передбачає активну участь здобувачів освіти у практичній діяльності, експериментуванні та виконанні дослідницьких і творчих завдань. У цій моделі вчитель виступає не як джерело інформації, а як наставник, фасилітатор і партнер у процесі пізнання [9].

Структура навчального процесу, успадкована від попередньої школи, часто є нерелевантною у сучасному середовищі, якщо вона фокусується виключно на адміністративних функціях передачі знань. Сучасна система розвитку особистості має концентруватися на триєдності процесів: навчання, розвиток і виховання [9]. Ефективна реалізація діяльнісного підходу вимагає створення таких навчальних ситуацій, де здобувачі освіти можуть проявити ініціативу, випробувати різні способи розв'язання проблеми та провести якісну самооцінку.

Прикладом практичного впровадження діяльнісного підходу є забезпечення принципу наступності між ланками освіти. Трудове загартування, набуте учнями в початковій школі (наприклад, розвиток дрібної моторики через арт-корекцію та конструювання [18]), має бути систематично використане у подальшому навчанні в базовій школі, гарантуючи безперервний і системний розвиток навичок.

Особистісно орієнтований підхід і педагогіка партнерства визначають нову роль педагога. Учитель технологій стає фасилітатором, який стимулює творчість, підтримує здобувачів освіти та допомагає їм побачити у звичайній трудовій діяльності можливості для самореалізації. Це відповідає філософії дитиноцентризму, що лежить в основі НУШ.

Крім технічних умінь, надзвичайно важливим є формування у здобувачів освіти ціннісного ставлення до праці. Цей аспект виходить за межі виготовлення речей, адже важливо не лише навчити виготовляти речі, а й виховати повагу до праці, розуміння її економічного та суспільного значення [6]. Систематична трудова діяльність допомагає формувати у здобувачів освіти такі риси, як наполегливість, акуратність, відповідальність, а також загальну культуру праці.

Ціннісне ставлення ефективно закладається засобами профорієнтаційної функції предмету «Технології» [19]. Коли здобувачі освіти вивчають технологічні процеси (наприклад, засвоєння традиційних технологій виготовлення черпального паперу або реалізація напрямку проектування «Кулінарія» [20]), вони не лише здобувають практичні навички, а й усвідомлюють ланцюжок створення вартості, необхідність різних професій і водночас мають можливість приміряти на себе майбутню професійну роль.

Сучасні освітні технології забезпечують практичну реалізацію компетентнісного та діяльнісного підходів, роблячи процес навчання інтерактивним, міждисциплінарним і максимально наближеним до реальних виробничих процесів.

Проектна діяльність є однією з провідних інтерактивних технологій, що дає змогу здобувачам освіти поєднати теоретичні знання з практичною реалізацією ідеї у вигляді конкретного продукту (моделі, виробу, макета). Це підвищує внутрішню мотивацію, розвиває комунікативні вміння, навички планування, розподілу обов'язків і самоорганізації.

Практична реалізація проектної діяльності може бути структурована за принципом послідовного ускладнення, наприклад:

5 клас – складання квадрату або серветки з клаптиків тканини, що тренує дрібну моторику та точність;

6 клас – виготовлення панно або аплікації, що вимагає застосування основ композиції та роботи з різними матеріалами;

7-8 класи – виготовлення прихватки або ковдри, що підвищує вимоги до техніки шиття та планування часу;

9 клас – проектування та виготовлення складного виробу, як-от сумка або елементи одягу, що включає повний цикл від креслення до оздоблення.

На етапі планування та аналізу проекту вкрай ефективно застосовувати елементи підприємницького планування, адаптовані для шкільного рівня. Наприклад, при розробленні виробу здобувачі освіти можуть використовувати:

- SMART-критерії (конкретний, вимірний, досяжний, релевантний, обмежений у часі) для чіткого формулювання цілей проекту та визначення термінів;

- SWOT-аналіз для оцінки проекту з точки зору ринкової ніші, аналізу сильних і слабких сторін виробу, а також виявлення можливостей та загроз (наприклад, конкуренції чи дефіциту матеріалів).

Такий підхід трансформує урок технологій у своєрідну бізнес-лабораторію, де у здобувачів освіти формуються навички, необхідні для успішної практичної самореалізації.

Залучення цифрових технологій є необхідною умовою для формування інформаційної грамотності, яка є обов'язковою вимогою життя у сучасному суспільстві. Під час навчання технологій цифровізація значно розширює можливості освітнього процесу та підвищує його візуальну привабливість.

Особливого значення набуває використання програм для 3D-моделювання та

віртуальних конструкторів. Освітні онлайн-платформи, такі як MozaWeb і Lifelique, пропонують 3D-засоби наочного навчання, які дають змогу візуалізувати об'єкти та технологічні явища, недоступні для вивчення у реальних умовах [3]. Використання вільно доступного програмного забезпечення, зокрема, Tinkercad, дає змогу здобувачам освіти швидко прототипувати ідеї, імітувати технічне креслення та підготувати дизайн продукту до 3D-друку [2]. Застосування таких 3D-наочностей значно зменшує час, необхідний для вивчення складної теми.

Для підвищення мотивації та забезпечення оперативного зворотного зв'язку (формувального оцінювання) застосовуються інтерактивні інструменти та гейміфікація. Сервіси миттєвого опитування, такі як Kahoot!, Plickers (що дозволяє швидко зчитувати відповіді учнів) та H5P (для створення інтерактивного контенту) [1], є ефективними засобами для закріплення знань про матеріали, інструменти та технологічні послідовності. Крім цифрових засобів, використовуються інтерактивні ігри з тактильним компонентом. Наприклад, на уроках обслуговуючої праці гра «Визнач на дотик» (ідентифікація деталей чи матеріалів із заплющеними очима) або «Склади речення» (збирання технологічної інструкції з карток) [7] тренують сенсорну майстерність, швидкість реакції та знання професійної термінології.

Використання цифрових інструментів з метою планування та візуалізації та традиційних майстерень для фінальної реалізації виробу формує гібридну модель навчання. Хоча 3D-моделі суттєво підвищують швидкість засвоєння концепції, вони не можуть повністю замінити тактильного досвіду, навичок роботи з ручним інструментом і розуміння властивостей матеріалу. Отже, ефективна методика НУШ вимагає використання цифрових засобів на етапі ідеї та проектування, а традиційного ручного обладнання – для фінального втілення та розвитку сенсорно-моторних навичок.

Для систематизації основних вимог та інструментів, що застосовуються у предметно-перетворювальній діяльності, доцільно використати аналітичну таблицю, яка пов'язує вимоги Державного стандарту з практичною методикою (табл. 1).

Таблиця 1

**Компетентнісний потенціал освітньої галузі «Технології»
та його практична реалізація в НУШ (на основі Держстандарту)**

Група результатів навчання (загальний результат)	Ключові компетентності, що формуються	Конкретні методи / інструменти реалізації	Обґрунтування (приклади вмінь)
Досліджуємо технологічні процеси (здобувач освіти досліджує потреби та ідеї)	Інформаційно-цифрова, підприємницька, математична	Аналіз ринку, SWOT-аналіз, пошук OER (Open Educational Resources)	Розроблення концепції виробу з урахуванням цільової аудиторії та економічної доцільності
Створюємо та втілюємо технологічні рішення (здобувач освіти проектує, планує та виготовляє виріб_	Проектно-технологічна, природнича, обізнаність у галузі культури	3D-моделювання (Tinkercad, MozaWeb), інтегровані уроки STEM	Навички прототипування, технічного креслення та роботи з сучасним обладнанням
Співпрацюємо та оцінюємо результат (здобувач освіти здійснює самооцінку та працює в команді)	Соціальна, громадянська, ціннісне ставлення до праці	Інтерактивні ігри («Склади речення»), командні проекти, формувальне оцінювання (Plickers, Kahoot!)	Здатність розподіляти обов'язки, вести діалог, проводити якісний контроль і рефлексію власної діяльності

Інтеграція освітньої галузі «Технології» з іншими галузями, зокрема математичною та природничою, є основним напрямом оновлення змісту НУШ. Провідною формою такої інтеграції є STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) або STEAM (з додаванням Art), що сприяє розвитку системного технічного мислення, креативності та здатності до експериментування.

У контексті інтегрованих уроків у здобувачів освіти формується цілісне бачення світу та розуміння практичної цінності набутих знань. Конкретні приклади інтеграції включають сценарії виховних заходів, які поєднують математику, інформатику та технології (наприклад, «STEAM-шоу»). Здобувачі освіти можуть застосовувати геометричні розрахунки та масштабування, здобуті на уроках математики, для точного проєктування виробу, а навички інформатики – для 3D-моделювання та створення презентації проєкту.

Успішна реалізація компетентнісного та діяльнісного підходів ускладнюється необхідністю постійного підвищення професійної кваліфікації педагога. Учитель технологій має бути готовим до інновацій, мати глибокі знання фахових методик, володіти сучасними технологіями та вміти формувати у здобувачів освіти спільні для ключових компетентностей уміння.

Для підтримки інноваційного освітнього процесу розробляються спеціалізовані ресурси та курси підвищення кваліфікації. Існують курси, орієнтовані на впровадження зарубіжного досвіду, використання хмарних середовищ і цифрових інструментів (наприклад, методика використання віртуальної інтерактивної дошки Padlet або сервісів GoogleClass) [20], що є особливо важливим в умовах дистанційного навчання.

Учителі також використовують методичні інструменти, такі як «Конструктор навчальних планів та програм НУШ» [8] та відкриті освітні ресурси (Open Educational Resources (OER)). OER надають безкоштовний доступ до навчальних програм, посібників, відеолекцій та мультимедійних презентацій, що дає змогу педагогам постійно оновлювати свій арсенал інструментів і контенту.

Таким чином, формування трудових умінь у здобувачів освіти Нової української школи є багатограним і системним процесом, що виходить за рамки традиційного викладання ручної праці. Воно базується на синергії трьох ключових підходів: компетентнісного (орієнтація на життєві та професійні навички), діяльнісного (навчання через активну практику) та особистісно орієнтованого (педагогіка партнерства і ціннісне виховання).

Ключові компетентності, визначені Державним стандартом, зокрема, проєктно-технологічна, соціальна, інформаційно-цифрова та підприємницька, досягаються виключно через інтенсивну, практико-орієнтовану діяльність. Сучасні освітні технології – проєктна діяльність, 3D-моделювання, інтерактивні платформи та STEM-інтеграція – становлять необхідну методичну базу для досягнення цих результатів. Вони сприяють ефективному інтегруванню технічних знань з навичками планування (наприклад, використання SWOT-аналізу) та формуванню ціннісного ставлення до праці. Особливого значення набуває впровадження гібридних методик, які поєднують швидкість візуалізації, що надається цифровими інструментами (MozaWeb, Tinkercad), з незамінним тактильним досвідом, що здобувається у навчальній майстерні. Це забезпечує повноцінний розвиток як технічного мислення, так і дрібної моторики.

Сучасний зміст навчального предмету «Технології» передбачає формування особистості, здатної творити, мислити системно, працювати в команді й адаптуватися до постійно мінливих вимог цифрового та економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках. URL: <https://nus.org.ua/2019/01/30/10-onlajn-resursiv-shho-znadoblyatsya-na-urokah/>
2. 14 найкращих безкоштовних програм для 3D-моделювання: все, що вам потрібно знати. URL: <https://www.meshy.ai/uk/blog/best-free-3d-modeling-software>

3. 3D-засоби наочного навчання для школи: mozaWeb і Lifelique. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/3d-zasobi-naochnogo-navchannya-oglyad-osvitnih-onlajn-platform-mozaweb-i-lifelique>
4. Kudria Oksana, Skovronskyi Bohdan, Marushchak Oksana, Honcharova Nataliia, Sippii Volodymyr. The Role of Innovative Techniques in Development of STEM-education in Ukraine. *ACADEMIA: Higher Education Policy Network. Special issue: «War, education and development: a pedagogical response to the challenges of modernity»*. 2024. № 35-36. Р. 132-155.
5. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
6. Дуляк М.М. Ціннісне ставлення до праці. 2021. URL: <https://vseosvita.ua/library/cinnisne-stavlennna-do-praci-406884.html>
7. Інтерактивні технології на уроках трудового навчання. Методично-практичний посібник / Упорядник: Чемшит В.Г. Полтава: ПОІППО. 2007. 120 с.
8. Конструктор навчальних планів та програм. URL: <https://toolkit.nushub.org.ua/>
9. Манойленко Н. Діяльнісний підхід в формуванні ключових компетенцій в процесі підготовки вчителів технологій. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 11 (III). С. 128-131.
10. Марущак О. Інноваційні підходи до інтеграції STEAM технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського «Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи розвитку» 28 лютого 2025 року). XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член кореспондента НАПН України Віктора Сидоренка (1 березня 2025 року) / за заг. ред. Д. Кільдерова, В. Харламенко. Київ, 2025. С. 189-194.
11. Марущак О.В. Інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну: синергія традицій та інновацій. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 277-280.
12. Марущак О.В., Бондарь М.В., Бортник О.Б. Інтегрований урок як засіб формування інформаційної культури здобувачів освіти під час навчання технологій. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / за ред. М.С. Курача, І.В. Цісарук. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2024. С. 108-112.
13. Марущак О.В., Латуша Р.М., Нестеренко Я.С. Основні напрями реалізації інтеграції у формуванні в майбутніх учителів технологій компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: Збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 19-23.
14. Марущак О.В., Латуша Р.М., Нестеренко Я.С., Степанюк А.Ю. Формування у майбутніх учителів технологій компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва засобами інтеграції. *Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2025. Pp. 316-326.
15. Марущак О.В., Озеруга Д.В., Ткаченко А.Г., Ціцілін М.О. Організаційно-педагогічні умови формування в учнів старших класів компетенцій з основ дизайну. *European congress of scientific achievements. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2024. Pp. 312-318.
16. Марущак О.В., Степанюк А.Ю., Вариченко А.Є. Формування проектної культури майбутніх учителів технологій засобами дизайну. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: Збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 59-62.
17. Марущак О.В., Терещенко Р.М., Мельник В.А. Інтеграція STEAM-технологій у професійну підготовку майбутніх учителів технологій: виклики та шляхи вирішення. *Сучасні тенденції підготовки*

майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 30-34.

18. Особливості проведення уроків трудового навчання у початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/osoblivosti-provedennya-urokiv-trudovogo-navchannya-u-pochatkoviy-shkoli-209430.html>

19. Скиба М. Як можна покращити концепцію профорієнтації школярів. 2021. URL: <https://nus.org.ua/2021/01/21/yak-mozhna-pokrashhyty-kontseptsiiyu-proforiyentatsiyi-shkolyariv/>

20. Технології / Трудове навчання. Каталог курсів підвищення кваліфікації 2025 з напрямку Технології / Трудове навчання. URL: <https://hub.atoms.com.ua/category/tehnologii-trudove-navcanna/>

21. Що таке компетентнісний підхід у навчанні – відповідає Державна служба якості освіти. 2022. URL: <https://nus.org.ua/2022/01/28/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.34>

Глуханюк В.М., м. Вінниця

e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Заболотна К.С., м. Вінниця

e-mail: katazabolotna151@gmail.com

Боднар В.С., м. Вінниця

e-mail: V417028@gmail.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»

Анотація. У статті розглянуто проблему вивчення особливостей та можливостей людини, умов цілеспрямованої дії на розвиток її творчого потенціалу, створенню повноцінного навчаючого й розвиваючого середовища. Ефективне вирішення проблеми здійснюється шляхом використання в навчанні сучасних педагогічних і технологічних систем, які базуються на засадах проєктно-технологічної діяльності, що забезпечує одночасний розвиток, навчання і виховання учнів, шляхом залучення їх в активну творчу діяльність. У статті увагу зосереджено на формуванні високого рівня технологічної культури як частини загальної культури, та забезпечення прискореного розвитку технологічного середовища за рахунок формування системно і глобально мислячих особистостей, що володіють інноваційним стилем мислення і діяльності необхідно формувати особистість, яка здібна до досягнення високих результатів перетворювальної діяльності в умовах свободи вибору і конкуренції.

Ключові слова: проєктно-технологічна діяльність, технологія, проєкт, проектування.

Abstract. In the article goes about the problem of studying the features and possibilities of human, the conditions of targeted action for the development of creativity, creating a complete teaching and developing environment. The effective problem solving is done by use of modern teaching and learning process systems based on the principles of design and technology, providing simultaneous development, training and education of students by involving them into active creative work. The article focuses on the formation of a high level of technological culture as part of the general culture, and ensuring accelerated development of the technological environment by forming systematically and globally minded individuals that have innovative way of thinking and activities necessary to form a personality that is capable of achieving high results transformational activities in freedom of choice and competition.

Keywords: design and technological activities, technology, project, design.

Перед людиною, в зв'язку з розвитком науки й техніки, постає ряд нових завдань та вимог до особистості. Створення умов для розвитку творчого потенціалу, творчої активності учнів є однією з важливих сучасності. Дидактики та методисти намагаються знайти таку методику, систему, яка б дозволила вирішити завдання, які лежать в основі реформування

освіти. Ця складна і необхідна реформа забезпечується шляхом впровадження і використання нових інформаційних технологій, сучасних досягнень психолого-педагогічних наук, інноваційних систем в праці вчителя [1].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності процесу цілеспрямованої дії на розвиток творчого потенціалу учнівської молоді, та створенню повноцінного навчаючого й розвиваючого середовища.

Освітня галузь «Технологія» допомагає сформувати в учнів життєво важливі основи технологічних знань і вмінь, залучити їх до різних видів практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної і підприємницької доцільності, соціального досвіду; а також покликана сформувати в школярів досвід самостійної практичної діяльності.

Найбільш ефективно ці задачі можуть бути вирішені шляхом використання в навчанні сучасних педагогічних і технологічних систем, які базуються на засадах проєктно-технологічної діяльності, що забезпечує одночасний розвиток, навчання і виховання учнів, шляхом залучення їх в активну творчу діяльність.

Суть поняття «проєктно-технологічна діяльність» пов'язана з такими науковими поняттями й категоріями як «діяльність», «технологія», «проєкт», що мають різноплановий характер.

Розглянемо основні складові поняття проєктно-технологічної діяльності.

Діяльність як загальне поняття є рушійною силою і умовою суспільного прогресу. Основна мета її – забезпечити збереження і неперервний розвиток людського суспільства. У діяльності здійснюється перетворююча роль людини.

У філософській, соціальній, психологічній, педагогічній літературі чимало робіт присвячено цій проблемі. В них увага наукових досліджень зосереджена на місці і ролі діяльності в суспільному та особистому житті людини, на структурі, видах і умовах діяльності.

Серед багатьох філософських визначень діяльності заслуговує на увагу визначення цієї категорії. Вона розглядає діяльність не лише як форму активного ставлення людини до навколишньої дійсності, зміст якої складають наступна її зміна та перетворення, а й створення людиною умов для свого існування і розвитку.

Наступним структурним елементом діяльності є активність, котра проявляється в тому чи іншому способі оволодіння суб'єкта об'єктом. Трапляється, що до зазначених елементів додають четвертий елемент – знаряддя і засоби діяльності, котрі являють собою складну й розгалужену систему «штучних органів» суспільної людини, за допомогою яких вона здійснює необхідні перетворення предметів діяльності.

Будь-яка діяльність – явище історичне. Через зміни, що постійно відбуваються у суспільних відносинах, зазнає змін і діяльність людей. З одного боку, потреби суспільства є першоосновою діяльності людини, з іншого, вони виступають результатом діяльності. У комплексі це є першопричиною існування різноманітних форм і видів людської діяльності.

Аналіз літературних джерел показав, що дослідники теорії діяльності не виділяють результат як окремий структурний елемент. Водночас усі вчені одностайні у висновку про те, що завершеність процесу діяльності визначається досягнутим результатом. Отже, приходимо до висновку, що, здійснюючи системний аналіз конкретного виду діяльності, необхідно обов'язково вивчати її результативність.

Наступним базовим поняттям є «технологія». Технологія відіграла важливу роль у розвитку всіх цивілізацій, але, незважаючи на це, об'єктом теоретичного аналізу вона стала відносно недавно. У сучасних умовах, коли технологія проникає в усі галузі виробничої і невиробничої сфер економіки, вона пронизує усі форми життєдіяльності людини (навчальну, професійну, дозвільну, управлінську, комунікативну, ігрову діяльність), а отже, є підстави

стверджувати, що технологія є багатоаспектним і багаторівневим поняттям і повинна вивчатися філософськими, психологічними, економічними, педагогічними й іншими науками, яка базується на поняттях технологічної культури.

В основі поняття технологічної культури лежить перетворююча діяльність людини, у якій виявляються його знання, уміння і творчі здібності. Перетворююча діяльність сьогодні проникає в усі сфери людського життя і діяльності – від промисловості і сільського господарства до медицини і педагогіки, дозвілля і керування.

Технологічну культуру можна розглядати в соціальному (широкому) і особистісному (вузькому) планах. У соціальному плані технологічна культура – це рівень розвитку життя суспільства на основі доцільної й ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій у матеріальному і духовному виробництві [3].

В особистісному плані технологічна культура – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і перетворення себе і навколишнього світу.

Технологічна культура визначає місце людини в природі і суспільстві, рамки його втручання в природні процеси, формує відповідне бачення світу і проявляється в технологічному світопізнанні. Під технологічним світопізнанням ми розуміємо систему технологічних поглядів на природу, суспільство, людину і його мислення. В його основі лежить глобальне, планетарне світобачення, що представляє собою єдність біосфери, соціосфери, техносфери.

Отже, технологічна культура - рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, що виражається в сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва і дозволяє йому ефективно приймати участь в сучасних технологічних процесах на основі гармонічної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем.

Наступним поняттям що входить до складу технології як категоріального комплексу є технологічна освіта. Технологічна освіта є основою в оволодінні учнями технологічної культури, досягнутим рівнем перетворювальної діяльності в матеріальному і духовному виробництві і сфері послуг.

Основною метою технологічної освіти є підготовка молоді до успішного й гармонічного функціонування в інформаційному й технологічно-збагаченому світі. У сучасних умовах потрібно готувати не просто професіонала, працівника в сфері виробництва продукції чи послуг, а орієнтуватися на підготовку суб'єкта власної життєдіяльності.

Технологічна освіта повинна формувати високий рівень технологічної культури як частини загальної культури, забезпечувати прискорений розвиток технологічного середовища за рахунок формування системно і глобально мислячих особистостей, що володіють інноваційним стилем мислення і діяльності необхідно формувати особистість, яка здібна до досягнення високих результатів перетворювальної діяльності в умовах свободи вибору і конкуренції.

Загальними компонентами технологічної освіти, як і технологічної культури являються технологічні знання, технологічні уміння і навички, технологічні якості особистості.

Таким чином, технологічна освіта - це процес і результат активного засвоєння людиною технологічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей з метою формування технологічної культури, що проявляється в готовності до творчої і гармонійної перетворювальної діяльності на науковій основі.

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Остаповець Б.С. «Організація проектно-технологічної діяльності учнів у старшій школі». Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2018.
2. Мачача Т.С., Сидоренко В.К. Проектно-технологічна культура як соціокультурна та

педагогічна проблема. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2009.

3. Соловей В.В. Технологічна культура як важлива професійна якість учителя технологій (трудового навчання). Київ-Вінниця: Планер, 2015.

4. Тарара А.М. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів у процесі проєктно-технологічної діяльності. Київ: Педагогічна думка, 2008.

5. Титаренко В., Савенко І. Культура праці як складова культури особистості майбутніх вчителів трудового навчання. *Українська професійна освіта*. 2017.

6. Шамралюк О.Л. Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю як актуальна проблема професійної освіти в умовах інноваційних перетворень. Київ-Вінниця: Планер, 2016.

7. Нагорна О. Особливості реалізації технологічної культури в педагогічній діяльності майбутнього фахівця. *Молодий вчений*. № 12 (76), 2019.

8. Ніколайчук С.П. Проєктно-технологічна діяльність майбутніх учителів технологій у процесі їх професійної підготовки. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2012. Вип. 31.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.35>

Цвілик С.Д., м. Вінниця
Сазонов Д.О., м. Вінниця
Мокрогуз М.О., м. Вінниця
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ЗАСОБИ МУЛЬТИМЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ АКТИВІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті розглядаються проблеми застосування засобів мультимедіа як інструментарію активізації когнітивної діяльності здобувачів загальної середньої освіти. Встановлено, що призначення мультимедійного уроку з розвитку когнітивних здібностей учнів є таким: вивчення нового матеріалу, добір і подання нової інформації; закріплення набутих знань, відпрацювання предметних компетентностей; повторення, практичне застосування одержаних знань і сформованих здатностей; узагальнення, систематизація знань. Для посилення когнітивного ефекту уроку вчителеві варто акцентувати увагу учнів на завданнях деформалізованого уроку. Для цього вчитель добирає необхідні форми і методи проведення уроку, освітні технології, прийоми педагогічної техніки.

Ключові слова: когнітивна діяльність, здобувачі загальної середньої освіти, технології, мультимедіа.

Abstract. The article examines the problems of using multimedia as a tool for activating the cognitive activity of secondary school students. It has been established that the purpose of a multimedia lesson for the development of students' cognitive abilities is as follows: studying new material, selecting and presenting new information; consolidating acquired knowledge, practicing subject competencies; repeating, practical application of acquired knowledge and formed abilities; generalizing, systematizing knowledge. To enhance the cognitive effect of the lesson, the teacher should focus students' attention on the tasks of the deformed lesson. For this, the teacher selects the necessary forms and methods of conducting the lesson, educational technologies, pedagogical techniques.

Keywords: cognitive activity, secondary school students, technologies, multimedia.

Сучасна освіта зорієнтована на діяльнісні, розвивальні технології, що формують в учнів певні ключові й предметні компетентності: здатність до освіти, уміння оперувати й керувати інформацією, швидко приймати рішення, пристосовуватись до потреб ринку праці (основні життєві компетенції). Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, а також економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність мультимедійного навчання технологій у закладах загальної середньої освіти.

Аналіз та дослідження сучасної вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури засвідчує, що педагогічні аспекти застосування мультимедійних технологій та відповідних засобів в освітньому процесі широко висвітлено в наукових працях М. Жалдака, Р. Гуревича, Ю. Машбиця, С. Ракова та інших. Незважаючи на те, що вченими проведено багато досліджень з проблеми використання засобів мультимедіа у навчанні технологій у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), вона і досі залишається відкритою для вивчення.

Мультимедійне навчання технологій вимагає проєктування й розроблення таких засобів навчання, які б дозволили поєднати різні види інформаційного середовища (тексти, музику, графіку, звук, реалістичні зображення) з діяльнісною (інтерактивною) формою навчання, що дає можливість підвищити мотивацію навчання за рахунок комп'ютерної візуалізації, мультимедійного подання об'єктів вивчення. Безперечно, що застосування засобів мультимедіа сприяє засвоєнню термінології, вивченню призначення об'єктів і засобів праці (назв і призначення органів керування верстатами, назв і призначення інструментів тощо) та формує освітню траєкторію технологічного навчання учнів ЗЗСО та їхній когнітивний розвиток у процесі навчання [1-4].

У когнітивному розвитку учня комп'ютер є не об'єктом вивчення, а джерелом і засобом подання інформації та інтегрованих знань. Є певні перестороги щодо надмірного застосування комп'ютерів, зокрема: підвищена втомлюваність, розпорошена увага, сповільнення сприймання, тривале входження у процес роботи. З іншого боку, інтерес до комп'ютера підвищує працездатність, зосереджує увагу і підвищує темп роботи, сприяє створенню і диференціюванню стійких зв'язків у системі знань. Можливість прикладного комп'ютерного середовища демонструвати різні складні явища дає змогу закріпити ці зв'язки [3; 8; 9].

У розв'язанні завдань за допомогою комп'ютера залежно від дидактичних цілей і рівня підготовки учні можуть: використовувати готову програму, самостійно складати алгоритм розв'язання задачі; самостійно складати програму для розв'язання задачі [1]. На уроці з використанням засобів мультимедіа в учнів розвивається пізнавальна діяльність, логічне мислення, увага, пам'ять, вони стають більш активними, адже такий спосіб подачі інформації має ознаки ігрового [3]. Застосування засобів мультимедіа в освітньому процесі є різноманітним: використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій; розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту; моделювання процесів і явищ; забезпечення дистанційної форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова систем контролю й перевірки предметних та ключових компетентностей учнів (використання контролюючих програм-тестів); створення і підтримка сайтів навчальних закладів; створення презентацій навчального матеріалу; здійснення проєктної діяльності учнів тощо [2].

Ефективний вплив на людину здійснює та інформація, що впливає на кілька органів чуття. Саме цим пояснюється роль мультимедійних засобів навчання, що виникли з появою потужних багатофункціональних комп'ютерів, якісних навчальних програм, розвинутих комп'ютерних систем навчання в системі освіти. З метою підвищення ефективності когнітивної (пізнавальної) діяльності учнів, пошуку раціональних методів і шляхів розв'язання завдань освітнього процесу доцільним є проведення мультимедійних уроків технологій усіх типів (особливо уроків вивчення нового матеріалу, узагальнення та систематизації знань). Для проведення контролю знань доцільним є використання комп'ютерного тестування. У різних ситуаціях мультимедійні засоби навчання можуть виконувати різні дидактичні функції: служити опорою (слуховою, зоровою) для подальшого засвоєння учнями знань, ілюстрацією або засобом повторення та узагальнення навчального матеріалу, замінити традиційний посібник-книгу. Вчитель враховує умови навчальної роботи, вікові особливості дітей, рівень знань учнів, їхній життєвий досвід та технічні можливості обладнання комп'ютерного класу. Мультимедійний супровід ґрунтується на

фактичному та ілюстративному матеріалі значних обсягів, що використовується у навчальних цілях, має чітке дидактичне призначення, педагогічну спрямованість, відповідає змісту навчання й легко активізується на комп'ютері. Навчальна інформація, подана через мультимедійні засоби має бути науково обґрунтованою і безпомилковою. Спрощення допустиме лише в тій мірі, в якій воно не впливає на жодну із сутностей того явища, що описується. Система понять має подаватися на логічній, науковій основі.

Ефективним засобом є розробка презентацій учнями, з наступною демонстрацією. Презентація містить інформації більше, ніж передбачено програмним матеріалом, але ця інформація має бути логічно пов'язана з матеріалом уроку. Плануючи зміну видів навчальної діяльності, рекомендується передбачити введення форм роботи моніторингового характеру, наприклад, «легкий» моніторинг, коли вчитель орієнтуючись на активність учнів після перегляду презентації, оцінює її ефективність. Це допоможе встановити «зворотний зв'язок» для контролю за засвоєнням матеріалу. Необхідно створити атмосферу взаємодії і взаємної відповідальності. За умов високої мотивації учасників освітньої взаємодії можливий позитивний результат мультимедійного уроку [1].

Наприклад, під час навчання технологій обробки деревини учнів ЗЗСО на перших етапах можливо використати елемент мультимедійного супроводу у вигляді інтерактивної вправи «Навчаючи – вчуся». Правила цієї вправи наступні: впродовж кількох хвилин відбувається ознайомлення з інформацією на слайді; після опрацювання матеріалу слайду відбувається обговорення в парах учнів одержаної інформації; учні уважно слухають один одного, прагнуть запам'ятати якомога більшу кількість інформації (якщо потрібно, роблять записи); після опрацювання інформації у парах учнів, відбувається обговорення в колективі.

Далі учні розв'язують картку-слайд, що містить запитання з розділу «Будова деревини». Відповіді записують у відповідні порожні комірки. За кожну правильну відповідь команда одержує бали. Учитель за допомогою кодів правильних відповідей встановлює кількість правильних відповідей та відповідно кількість одержаних балів кожної команди. Оголошуються результати.

Завдання 1. На рис.1. зображено будову стовбура, а на рис. 2 його розрізи. Впишіть відповідність позицій на рисунках їхнім назвам.

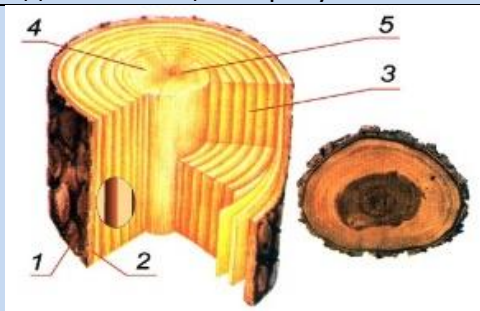

Рис. 1
Серцевина
Кора
Заболонь
Ядро
Камбій

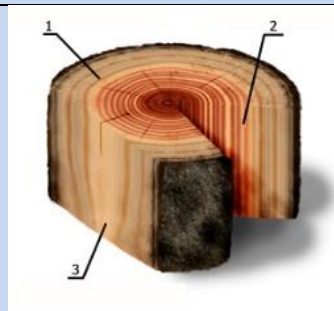

Рис. 2
Радіальний
Поперечний
Тангенціальний

Однією з безперечних переваг мультимедійного уроку є посилення наочності. Вчитель визначає послідовність подачі зображень на екран, щоб навчальний ефект був максимальним. У добірї наочності варто дотримуватись вимог оптимальності впливу кількості й розмірів зображень на сприймання матеріалу, щоб не відволікати від основного або порушувати увагу учнів.

Важливим аспектом мультимедійного навчання є можливість уведення комп'ютерного тестування, визначення рівнів навчальних досягнень та залучення учнів до процесів самооцінки, що є важливим для поглиблення їхніх когнітивних здібностей ЗЗСО [5-6]. Практика свідчить, що, завдяки мультимедійному супроводу занять, вчитель економить до 30% навчального часу порівняно з традиційною роботою на класній дошці [3; 7].

Призначення мультимедійного уроку з розвитку когнітивних здібностей учнів є таким: вивчення нового матеріалу, добір і подання нової інформації; закріплення набутих знань, відпрацювання предметних компетентностей; повторення, практичного застосування одержаних знань і сформованих умінь та навичок; узагальнення, систематизації знань. Для посилення когнітивного ефекту уроку вчителю варто акцентувати увагу учнів на завданнях уроку, щоб проведення мультимедійного уроку не стало просто формалізованою процедурою. Виходячи з цього, вчитель добирає форми і методи проведення уроку, освітні технології, прийоми педагогічної техніки.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навчально-методичний посібник (пробне видання) / За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. Тернопіль - Умань, 2007. 208 с.
2. Козяр М.М., Кузик А.Д. Застосування мультимедійних телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2006. Вип. 10. С. 340-345.
3. Миколайчук К.В., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Вивчення можливостей мультимедійних технологій профільного навчання у старшій школі. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб.наук. праць / О.В. Марущак (гол.) та ін. В.: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 2. С.42-47.
4. Михальчук О.І., Гаркушевський В.С., Цвілик С.Д. Застосування інтерактивних мультимедійних технологій у профільному навчанні обробки деревини учнів старшої школи. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (гол.) та ін. В.: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 2. С. 30-35.
5. Цвілик С.Д. Рейтингова система оцінювання якості засвоєння студентами графічних дисциплін. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. № 3. С. 50-53.
6. Vitaliy M. Hlukhaniuk, Viktor V. Solovej, Svitlana D. Tsvilyk, Iryna V. Shymkova. STEAM education as a benchmark for innovative training of future teachers of labour training and technology. *Society. Integration. Education. SIE*. 2020. Vol. 5. p. 211-221. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5000>
7. Iryna Shymkova, Svitlana Tsvilyk, Vitalii Hlukhaniuk, Viktor Solovej, Volodymyr Harkushevskiy USE of Learning management system ILIAS in teaching technologies for intending teachers of secondary and vocational education. *Rezekne: Rezeknes Tehnologiju akademija*. 2021. Vol. V. p. 470-482. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6313>.
8. Iryna Shymkova, Oksana Marushchak, Svitlana Tsvilyk, Vitaliy Hlukhaniuk, Volodymyr Harkushevskiy. Application of upcycling technology in the project activity of future teachers of labor education and technology. *Environment. Technology. Resources*. Proceedings of the 15 th International Scientific and Practical Conference on June 27 th–28th, 2024. Volume II, I: Rezekne Academy of Technologies, Rezekene, Latvia, 2024. P. 485-492. URL: <https://journals23.rta.lv/index.php/ETR/issue/view/212>.
9. Shymkova, I., Tsvilyk, S., Hlukhaniuk, V., Marushchak O. Content modeling and organization of environmental training of the future labor training teacher in higher education institutions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. 17th Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 2023. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7129/6078>. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol1.7129>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.36>

Соловей В.В., Король Д.М., м. Вінниця
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

НАРОДНІ ПРОМИСЛИ ТА РЕМЕСЛА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто роль народних промислів і ремесел України як важливого чинника національної освіти учнів у процесі технологічного та трудового виховання. Проведено аналіз педагогічного потенціалу традицій народного мистецтва, їх впливу на формування духовно-культурних цінностей особистості. Обґрунтовано доцільність інтеграції елементів народних ремесел у зміст сучасних уроків технології та трудового навчання. Визначено шляхи використання національних традицій у формуванні творчих, морально-патріотичних якостей учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: народні ремесла, народні ремесла, національна освіта, технології, трудове навчання, українська культура, традиції, виховання.

Abstract. The article considers the role of folk arts and crafts of Ukraine as an important factor of national education of students in the process of technological and labour education. The author analyses the pedagogical potential of folk art traditions and their influence on the formation of spiritual and cultural values of the individual. The expediency of integrating elements of folk crafts into the content of modern technology and labour education lessons is substantiated. The ways of using national traditions in the formation of creative, moral and patriotic qualities of students of secondary schools are determined.

Keywords: folk arts and crafts, national education, technology, labour training, Ukrainian culture, traditions, upbringing.

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується кардинальними змінами, спрямованими на формування духовно багаті, морально зрілої особистості, здатної цінувати національну культурну спадщину. Реалії сьогодення – війни, суспільні трансформації, глобалістичні процеси – актуалізують питання національної освіти, адже від рівня формування національної ідентичності залежить стабільність суспільства, здатність захищати культурні та духовні цінності свого народу.

Виховання національно свідомого громадянина неможливе без опори на культурний досвід, історичну пам'ять, традиції. Одним із дієвих засобів формування ціннісних орієнтацій є ознайомлення молоді з народними промислами та ремеслами, які акумулюють духовність, емоційність та культурні коди українізму.

Наукові джерела свідчать, що народна творчість є ефективним педагогічним засобом виховання духовно-ціннісних орієнтацій учнів [1; 2; 5; 8]. Українські дослідники стверджують, що технології (трудове навчання) мають широкі можливості для використання елементів декоративно-прикладного мистецтва, що впливає не лише на розвиток практичних навичок, а й на формування національної ідентичності [6].

Народні ремесла формувалися як сукупність практичних навичок, спрямованих на виготовлення необхідних у побуті речей. Однак з часом вони набували ознак художньої діяльності, перетворюючись в матеріальних носіїв духовності та естетичних ідеалів народу. За М. Гнатюком, народні ремесла – це історично сформовані форми ручної праці, які поєднують утилітаризм і артистизм [3].

Українські традиційні ремесла є важливою складовою матеріальної та духовної культури народу. До них належать різні види декоративно-ужиткового мистецтва, що сформувалися під впливом природних ресурсів, історичних умов та місцевих традицій: гончарство, ткацтво, вишивка, різьблення по дереву, писанкарство, ковальство.

Дослідники зазначають, що кожен орнамент, символ, колір у народній творчості має сакральне значення і відображає систему уявлень про світ, добро, красу, духовність [4; 7].

У народних ремеслах поєднуються матеріальна і духовна культура: через предмети побуту учень торкається історії, символіки та естетики [6]. Практична діяльність (виготовлення рушників, писанок, виробів з дерева) сприяє формуванню: естетичного смаку, цінувати ставлення до роботи, повага до традицій та історії сім'ї, емоційний зв'язок з рідною культурою.

Т. Єфіменко стверджує, що народне мистецтво має унікальний потенціал морального впливу, оскільки учень не лише споглядає культурний артефакт, а й переживає процес його створення [5].

Національне виховання передбачає формування поваги до історії та культури свого народу, любові до Батьківщини, громадянської відповідальності.

На думку І. Ткаченка, засоби народної творчості є безпосереднім джерелом формування духовно-моральних якостей учнів, оскільки вони апелюють до емоційної та чуттєвої сфери [9].

Технології (трудове навчання) – це шкільний предмет, який поєднує в собі: досвід практичної діяльності, творчості, елементи підприємництва та культурологічна складова.

Л. Коломієць наголошує, що саме цей предмет має потужний потенціал для реалізації принципу «навчання через творення» [6].

Інтеграція традиційних ремесел в освітній процес з точки зору технології має значний педагогічний потенціал.

По-перше, це сприяє патріотичному вихованню, адже працюючи з техніками української вишивки, живопису чи орнаменту, учні знайомляться з національними символами та їх значенням.

По-друге, такі заняття забезпечують трудове виховання: школярі вчаться працювати акуратно, акуратно, доводити розпочату роботу до кінця, відповідаючи за результат.

Третій аспект – моральне виховання. Заняття ремеслом формують повагу до роботи майстра, повагу до традицій і сімейних цінностей, адже знання часто передаються з покоління в покоління.

Водночас рукоділля стимулює творчий розвиток: учні мають можливість створити власний виріб, проявити фантазію, поекспериментувати з формами і техніками.

Естетична складова не менш важлива – робота з декоративними матеріалами допомагає розвинути почуття гармонії, композиції, колірних поєднань і формує індивідуальний художній смак.

У змісті навчальних програм наголошується на важливості національної складової. Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) передбачає культурну та громадянсько-патріотичну складові в освітній сфері «Технології».

Концепція «Нової української школи» визначає ключову компетентність усвідомлення національної ідентичності, яка передбачає вивчення національної культури через активну роботу.

Таким чином, використання народних ремесел у технологічній освіті (трудовому навчанні) є не тільки педагогічно доцільним, а й нормативно обґрунтованим.

Сучасна педагогіка пропонує низку ефективних технологій:

- проєктна діяльність: виготовлення виробу (рушник, декорована коробка, писанка).
- майстер-класи з майстрами народних ремесел (реальних та онлайн).
- музейна педагогіка (заняття в музеях народної творчості).
- інтеграція з STEAM (поєднання ремесел з технологіями ЧПУ, 3D-моделювання).

На прикладі різьблення по дереву учень вивчає традиційний регіональний орнамент, розробляє ескіз, виготовляє продукт, презентує результат. Таким чином, відбувається інтеграція історії, культури, образотворчого мистецтва та технологій.

Аналіз педагогічних практик (І. Бондар, Л. Шевченко, Н. Кравець) свідчить, що школярі

демонструють вищу мотивацію до навчання під час роботи над проектами, пов'язаними з культурою їхнього регіону [2; 7; 10].

Таким чином, ремесла виконують функцію інструменту національного самовизначення, дозволяючи учням не тільки пізнавати традиції, а й творити їх власноруч.

Народні промисли та ремесла України є потужним чинником національного виховання учнівської молоді. Вони поєднують у собі художню творчість, морально-етичні цінності та культуру праці. Інтеграція елементів народного мистецтва в технологічну освіту сприяє формуванню гармонійної, творчої і духовно багатой особистості, здатної цінувати і примножувати культурну спадщину свого народу.

Список використаних джерел:

1. Андрусів О. Традиції народного мистецтва в сучасній освіті. Київ: Видавництво «Освіта», 2018. 152 с.: іл.
2. Бондар І. Педагогічний потенціал народних ремесел у вихованні школярів. Львів: Світ, 2019. 184 с.: іл.
3. Гнатюк М. Народні промисли України: історія, теорія, сучасність. Харків: Ранок, 2020. 210 с.
4. Дмитренко В. Українська декоративна культура: традиції та сучасність. К.: Либідь, 2017. 176 с.: іл.
5. Єфіменко Т. Народна творчість як чинник духовного розвитку особистості. Одеса: Астропринт, 2021. 144 с.: іл.
6. Коломієць Л. Сосновий трудового виховання: національний контекст. К.: Педагогічна думка, 2016. 196 с.: іл.
7. Кравець Н. Художественные промыслы в системе эстетического воспитания школьников. Полтава: Оріяна, 2019. 132 с.: іл.
8. Марущак О.В., Зузяк Т.П. Формування у майбутніх педагогів професійної компетенції з дизайн-проектування засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 8(164). С. 209-215. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3905849>
9. Марущак О.В., Зузяк Т.П., Соловей В.В. Розвиток у майбутніх учителів технологій, педагогів професійної освіти художньо-творчих здібностей під час навчання декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 59. С. 54-64. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-54-64>
10. Мельник Р. Українські народні промисли: педагогічні аспекти навчання. *Вісник Саратовського державного університету*. Чернігів: Десна, 2018. 168 с.: іл.
11. Соловей В.В., Зузяк Т.П., Марущак О.В. Українське народне мистецтво як засіб формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців з декоративного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*: журнал. 2023. № 13(27). 2023. С. 897. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-625-638](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-625-638)
12. Ткаченко І. Національне виховання учнівської молоді засобами народної творчості. Вінниця: Нова книга, 2020. 154 с.: іл.
13. Шевченко Л. Формування творчої особистості засобами декоративно-прикладного мистецтва. К.: Генезис, 2021. 178 с.: іл.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.37>

Шимкова І.В., м. Вінниця
Бортник О.Б., Нікітіна І.І., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано педагогічні умови ефективної інтеграції цифрових технологій у профільне навчання основ дизайну старшокласників. Проаналізовано сутність поняття «педагогічні умови», розкрито специфіку навчання дизайну в профільній школі в контексті цифровізації освіти.

Ключові слова: педагогічні умови, цифрові технології, профільне навчання, основи дизайну, старшокласники.

Abstract. The article theoretically substantiates the pedagogical conditions for effective integration of digital technologies into specialized teaching of design fundamentals to high school students. The essence of the concept of «pedagogical conditions» is analyzed, and the specifics of teaching design in a specialized school in the context of digitalization of education are revealed.

Keywords: pedagogical conditions, digital technologies, specialized education, design fundamentals, high school students.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується інтенсивною цифровізацією навчального процесу, що відкриває нові можливості для формування предметних компетентностей учнів. Особливо актуальним це є для профільного навчання, яке спрямоване на поглиблену підготовку старшокласників відповідно до їхніх інтересів та професійних намірів. Навчання основ дизайну як складової технологічної освіти потребує інноваційних підходів, оскільки сама професія дизайнера нерозривно пов'язана з цифровими технологіями.

У педагогічній науці поняття «педагогічні умови» трактується по-різному. Одні дослідники визначають їх як сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, спрямованих на вирішення поставлених педагогічних завдань. Інші розглядають педагогічні умови як сукупність взаємопов'язаних факторів, необхідних для створення цілеспрямованого освітнього процесу з використанням сучасних педагогічних технологій. Треті трактують це поняття як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися або суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [1; 2; 3]. Узагальнюючи різні підходи, під педагогічними умовами розумітимемо умови, що сприяють ефективній інтеграції цифрових технологій у навчання основ дизайну старшокласників у профільній школі.

Педагогічні умови класифікують за різними критеріями: організаційні, психолого-педагогічні, дидактичні, методичні [4]. Для нашого дослідження важливим є системний підхід, який передбачає виділення взаємопов'язаних умов різного характеру, що в комплексі забезпечують ефективність навчального процесу.

Профільне навчання в старшій школі спрямоване на поглиблену підготовку учнів у обраній освітній галузі та передбачає врахування їхніх професійних намірів [4]. Дизайн як навчальний предмет може входити до змісту різних профілів: художнього, технологічного, інформаційно-технологічного.

Навчання основ дизайну має свою специфіку, яка полягає в інтеграції художньо-естетичного, технічного та проєктного компонентів. Учні мають оволодіти не лише теоретичними знаннями про принципи композиції, кольорознавства, типографіки, а й практичними навичками створення дизайн-проєктів. Формування дизайн-компетентностей передбачає розвиток креативного

мислення, візуальної грамотності, здатності до проектної діяльності.

Сучасний дизайн нерозривно пов'язаний з цифровими технологіями. Професійні дизайнери використовують спеціалізоване програмне забезпечення (Adobe Photoshop, Illustrator, Figma, Canva та інші), працюють з графічними планшетами, створюють інтерактивні прототипи. Тому інтеграція цифрових технологій у навчання дизайну є не лише методичним прийомом, а й необхідною умовою для підготовки учнів до реалій сучасної дизайн-індустрії.

Цифрові технології надають учням можливість експериментувати з різними техніками, швидко вносити зміни в роботи, створювати складні композиції, що було б неможливо або вкрай трудомістко у традиційному форматі. Водночас використання цифрових інструментів потребує системного підходу до їх впровадження та дотримання певних педагогічних умов.

На основі аналізу наукової літератури та специфіки навчання дизайну виділяємо чотири взаємопов'язані педагогічні умови ефективної інтеграції цифрових технологій у профільне навчання основ дизайну.

Перша умова – забезпечення готовності педагогів до використання цифрових технологій у навчанні дизайну. Ключовою фігурою в інтеграції цифрових технологій є вчитель, який має володіти не лише предметними знаннями з дизайну, а й відповідною цифровою компетентністю. Готовність педагога передбачає кілька компонентів.

По-перше, це технологічна грамотність – уміння користуватися комп'ютером, мережею Інтернет, периферійним обладнанням (графічні планшети, принтери). По-друге, володіння спеціалізованим програмним забезпеченням для дизайну, розуміння можливостей різних цифрових інструментів та доцільності їх застосування на різних етапах навчання. По-третє, методична компетентність – здатність органічно інтегрувати цифрові технології в структуру уроку, добирати відповідні завдання, організовувати проектну діяльність учнів.

Важливим є також психологічна готовність педагога до інновацій, відкритість до нових технологій, бажання вдосконалювати свою професійну майстерність. Учитель має постійно оновлювати свої знання, адже цифрові технології швидко розвиваються, з'являються нові програми та сервіси.

Друга умова – створення цифрового освітнього середовища для навчання дизайну. Ефективна інтеграція цифрових технологій неможлива без відповідного матеріально-технічного забезпечення. Цифрове освітнє середовище для навчання дизайну має включати компоненти, які представлено у табл. 1.

Цифрове освітнє середовище має бути гнучким, адаптивним, доступним. Важливо також забезпечити інформаційну безпеку, навчити учнів правилам роботи з цифровими ресурсами, дотримання авторських прав.

Третя умова – реалізація компетентнісного підходу через проектну діяльність з використанням цифрових інструментів. Формування дизайн-компетентностей найефективніше відбувається через практичну проектну діяльність. Компетентнісний підхід передбачає не просте засвоєння знань, а формування здатності застосовувати їх для розв'язання реальних творчих завдань.

Проектна діяльність у навчанні дизайну реалізується через чотири етапи. На аналітичному етапі учні досліджують проблему, аналізують аналогії та створюють мудборди за допомогою цифрових технологій. Концептуальний етап передбачає генерацію ідей через цифровий скетчинг на графічних планшетах та брейнстормінг на онлайн-дошках. Проектувальний етап включає розробку деталізованого дизайну у професійних графічних редакторах та створення макетів або прототипів. На презентаційному етапі учні оформлюють результати та публікують роботи на спеціалізованих платформах (Behance, Dribbble).

Таблиця 1

Компоненти цифрового освітнього середовища для навчання дизайну

Компонент	Складові	Характеристика
Апаратне забезпечення	Комп'ютери	Сучасні ПК з достатньою потужністю для роботи з графічними редакторами
	Монітори	Якісні монітори з точною кольоропередачею
	Графічні планшети	Пристрої для цифрового малювання та скетчингу
	Периферійне обладнання	Сканери, принтери для роботи з візуальними матеріалами
	Мережа	Стабільне високошвидкісне підключення до Інтернету
Програмне забезпечення	Професійні програми	Adobe Creative Cloud, Sketch, Figma для просунутого рівня
	Безкоштовні альтернативи	Canva, GIMP, Inkscape для початкового етапу навчання
	Онлайн-платформи	Інструменти для колаборації та створення прототипів
	Ліцензування	Легальний доступ через освітні ліцензії
Інформаційні ресурси	Бібліотеки ресурсів	Шрифти, зображення, шаблони для використання в проєктах
	Навчальні матеріали	Туторіали, відеоуроки, онлайн-курси
	Портфоліо	Приклади робіт професійних дизайнерів
	База знань	Структурована колекція ресурсів, доступна для учнів
Організаційний компонент	Матеріальна база	Спеціально обладнаний кабінет/лабораторія дизайну
	Часові ресурси	Розклад для ефективного використання обладнання
	Технічна підтримка	Система обслуговування та підтримки обладнання
	Доступність	Забезпечення рівного доступу всіх учнів до ресурсів

Важливо, що проєктна діяльність формує не лише предметні дизайн-компетентності, а й ключові компетентності: критичне мислення, комунікацію, здатність до співпраці, інформаційно-цифрову компетентність.

Четверта умова – забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання засобами цифрових технологій. Учні профільних класів мають різний рівень початкової підготовки, різні темпи засвоєння матеріалу, різні стилі навчання та творчі здібності. Диференціація та індивідуалізація навчання дозволяють враховувати ці особливості.

Цифрові технології надають широкі можливості для індивідуалізації. По-перше, це диференціація за складністю завдань. Для учнів з базовим рівнем можна використовувати інтуїтивно зрозумілі онлайн-сервіси (Canva, Crello), готові шаблони та покрокові інструкції. Для просунутого рівня – професійні інструменти, складні багатоетапні проєкти, експериментальні техніки.

По-друге, індивідуальні освітні траєкторії. Учні можуть обирати напрям спеціалізації (графічний дизайн, веб-дизайн, дизайн інтер'єру), відповідно до своїх інтересів та професійних планів. Цифрові ресурси дозволяють створити банк завдань різного рівня та спрямування.

По-третє, адаптивність темпу навчання. Онлайн-платформи, відеоуроки, туторіали дозволяють учням опрацьовувати матеріал у власному темпі, повертатися до складних моментів, додатково практикуватися. Учителю може надавати індивідуальні консультації, використовуючи можливості цифрової комунікації.

По-четверте, різноманітність форм представлення результатів. Учні можуть обрати формат підсумкового проєкту відповідно до своїх сильних сторін: цифрова ілюстрація, інфографіка, дизайн сайту, відеопрезентація, анімація.

Важливим аспектом є також формувальне оцінювання з використанням цифрових технологій. Електронні портфоліо дозволяють відстежувати прогрес учнів, фіксувати всі етапи роботи над проектами, рефлексувати власні досягнення. Онлайн-платформи для зворотного зв'язку дають змогу вчителю оперативно коментувати роботи, надавати рекомендації.

Виділені педагогічні умови не є ізольованими, вони тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Готовність педагога є передумовою для створення ефективного цифрового освітнього середовища, адже саме вчитель обирає програми, формує банк ресурсів, організовує простір. Цифрове середовище, у свою чергу, створює можливості для реалізації проектної діяльності та індивідуалізації навчання.

Компетентнісний підхід через проектну діяльність потребує як готовності педагога організувати такий процес, так і відповідного технічного забезпечення. Диференціація навчання неможлива без різноманітності цифрових інструментів та ресурсів різного рівня складності. Лише комплексна реалізація всіх чотирьох умов забезпечить ефективну інтеграцію цифрових технологій у профільне навчання основ дизайну. Впровадження має бути системним, поетапним, з постійним моніторингом результатів та корекцією процесу.

Список використаних джерел:

1. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_4_5.
2. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія. 2-е вид., перероб. і допов. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. 343 с.
3. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 308 с.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі: затв. наказом МОН України від 11.09.2009 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0854290-09> (дата звернення: 15.10.2025).
5. Shymkova I., Hlukhaniuk V., Rakhmanov A. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF TECHNOLOGICAL COMPETENCE FORMATION IN HIGH SCHOOL STUDENTS. Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice» (October 20-22, 2025. Berlin, Germany). European Open Science Space, 2025. 180-190 pp. ISBN 979-8-89704-960-8 (series). <https://doi.org/10.70286/EOSS-20.10.2025>.
6. Шимкова І.В., Нікітіна І.І., Никитюк Д.В. Формування ключових компетентностей учнів старшої школи засобами STEAM-проектів на уроках технологій. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 121-123.*

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.38>

Шимкова І.В., м. Вінниця
Камінський В.В., м. Вінниця
Рахманов А.А., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Критичне мислення є ключовою компетентністю сучасного старшокласника, розвиток якої можливий через проектну діяльність на уроках технологій. Це поняття розглядається в контексті компетентнісного підходу НУШ та психологічних передумов у старшому шкільному віці. Правильно організована проектна діяльність на уроках технологій комплексно розвиває не лише критичне мислення, а й усі ключові компетентності НУШ, готуючи учнів до життя в умовах невизначеності та змін інформаційного суспільства.

Ключові слова: критичне мислення, старшокласники, проєктна діяльність, уроки технологій, ключові компетентності, Нова українська школа.

Abstract. *Critical thinking is a key competence for modern high school students, the development of which is possible through project-based activities in technology classes. This concept is examined in the context of the New Ukrainian School's (NUS) competence-based approach and the psychological prerequisites in senior school age. Properly organized project-based activities in technology classes comprehensively develop not only critical thinking but also all key NUS competencies, preparing students for life in conditions of uncertainty and changes in the information society.*

Keywords: *critical thinking, high school students, project activity, technology lessons, key competencies, New Ukrainian School (NUS).*

У контексті сучасних освітніх трансформацій та реалізації Концепції Нової української школи формування критичного мислення набуває особливого значення як однієї з ключових компетентностей, що забезпечує здатність учнів до успішної самореалізації в умовах інформаційного суспільства XXI століття. Фундаментальна мета сучасної освіти полягає не стільки в наданні учням готової інформації, скільки в розвитку критичного способу мислення, що дозволяє орієнтуватися в невизначеному майбутньому, критично аналізувати інформаційні потоки та приймати виважені рішення.

Водночас традиційні методи навчання, орієнтовані на репродуктивне засвоєння знань, часто не створюють достатніх умов для розвитку цієї компетентності. Особливо гостро ця проблема постає в старшій школі, де завершується формування формально-логічного мислення і створюються оптимальні психологічні передумови для розвитку критичних здібностей.

Проєктна діяльність на уроках технологій має значний дидактичний потенціал для вирішення цієї проблеми, оскільки органічно поєднує теоретичне пізнання з практичною перетворювальною діяльністю, створюючи природне середовище для розвитку критичного мислення через вирішення реальних, особистісно значущих проблем. Проте механізми та педагогічні умови ефективного використання проєктної діяльності для розвитку критичного мислення потребують додаткового теоретичного обґрунтування та методичної розробки.

Проблема розвитку критичного мислення перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних дослідників. Теоретичні засади розвитку критичного мислення розроблено в працях С. Терно [1, 2], який обґрунтував систему взаємопов'язаних положень про властивості, функції та засоби формування критичного мислення. Роль критичного мислення в сучасній освіті досліджували О. Белкіна-Ковальчук [3], Л. Усанова, І. Усанов, О. Штепа [4], які визначили його як рефлексивне, усвідомлене, обґрунтоване мислення, що характеризується здатністю до аналізу та критичної оцінки інформації.

Психологічні особливості розвитку мислення в старшому шкільному віці висвітлені в роботах вітчизняних психологів, які підтверджують сензитивність цього періоду для формування критичних здібностей. Міжнародні дослідження доводять позитивну кореляцію між розвиненим критичним мисленням і академічними досягненнями, здатністю до саморегульованого навчання та психологічним благополуччям підлітків [5].

Критичне мислення визначається як рефлексивне, усвідомлене, обґрунтоване мислення, що характеризується здатністю до аналізу та критичної оцінки інформації [4]. У педагогічній літературі його розглядають як «мислення високого порядку» або «мислення другого порядку», що забезпечує усвідомленість, самостійність, рефлексивність та контрольованість інтелектуальних процесів. На відміну від мислення «першого порядку», яке спрямоване на безпосереднє розв'язання задачі, критичне мислення передбачає рефлексію над власними мисленнєвими процесами, аналіз способів мислення та їх коригування.

Дослідники виділяють основні ознаки критичного мислення [3]: здатність самостійно аналізувати та порівнювати інформацію з різних джерел; уміння виявляти логічні помилки, суперечності та маніпуляції в аргументації; навички обґрунтування власної думки з використанням доказів та логічних побудов; готовність переглядати свої позиції на основі нових доказів та аргументів; відкритість до сприйняття різних точок зору та готовність до конструктивного діалогу.

Компетентнісний підхід, проголошений Концепцією Нової української школи, спрямований на формування не лише знань, а й здатності їх застосовувати в реальному житті [6]. Критичне мислення займає центральне місце серед ключових компетентностей, оскільки пронизує всі сфери життєдіяльності особистості та виступає інструментом розвитку інших компетентностей.

У контексті НУШ критичне мислення забезпечує розвиток пізнавальної та самоосвітньої компетентності через уміння самостійно здобувати, аналізувати та застосовувати знання; формування інформаційно-цифрової компетентності через критичне сприйняття інформації, розпізнавання маніпуляцій та фейків; розвиток комунікативної компетентності через аргументацію власної позиції, ведення конструктивного діалогу; становлення громадянської компетентності через здатність до виваженої оцінки суспільних явищ, прийняття відповідальних рішень. Отже, критичне мислення забезпечує ефективний розвиток інших компетентностей та є необхідною передумовою успішної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Старший шкільний вік (15-17 років) характеризується якісними змінами в інтелектуальному розвитку, що створює сприятливі умови для формування критичного мислення. За класифікацією Ж. Піаже, у цьому віці завершується перехід до стадії формальних операцій, що передбачає розвиток абстрактного мислення та здатність до гіпотетико-дедуктивних міркувань.

Дослідження підтверджують, що розвинене критичне мислення у підлітків позитивно корелює з академічними досягненнями, здатністю до саморегульованого навчання, здоровим способом життя та психологічним благополуччям [7]. Старшокласники з високим рівнем критичного мислення демонструють кращу здатність до прийняття рішень, розв'язання проблем та творчого підходу до навчальних завдань.

Проектна діяльність створює оптимальні умови для розвитку критичного мислення через низку взаємопов'язаних механізмів. Кожен проект базується на реальній проблемі, що потребує вирішення. На організаційно-підготовчому етапі учні мають проаналізувати проблемну ситуацію, виявити її суть та суперечності, сформулювати конкретне завдання, що вимагає критичного осмислення наявної ситуації, здатності побачити проблему там, де інші бачать звичайну ситуацію.

Наприклад, замість формулювання «виготовити табурет», проблемне завдання може звучати так: «У шкільній бібліотеці не вистачає місць для сидіння під час масових заходів. Як можна вирішити цю проблему з урахуванням обмеженого простору для зберігання меблів?». Таке формулювання вимагає критичного аналізу ситуації, виявлення обмежень та пошуку нестандартних рішень (наприклад, складних або штабельованих конструкцій).

На конструкторському етапі учні самостійно збирають інформацію з різних джерел, аналізують існуючі рішення подібних проблем, вивчають властивості матеріалів та технологій. Це потребує розвитку інформаційно-аналітичних умінь: пошуку релевантної інформації; критичної оцінки достовірності джерел; порівняння суперечливих даних; виявлення переваг та недоліків різних підходів; синтезу інформації для створення нового рішення. Учні навчаються ставити критичні питання: «Чи можна довіряти цьому джерелу?», «Які аргументи

підтверджують цю думку?», «Які альтернативні точки зору існують?», «Що може бути упущено в цьому аналізі?».

Важливою складовою конструкторського етапу є розробка декількох варіантів вирішення проблеми та їх критичне порівняння. Учні мають проаналізувати переваги та недоліки кожного варіанту за різними критеріями (функціональність, естетичність, економічність, технологічність, екологічність тощо) та обґрунтувати вибір оптимального рішення. При цьому розвивається здатність до багатокритеріального аналізу, розуміння того, що ідеального рішення не існує, і вибір завжди передбачає певні компроміси. Учні навчаються зважувати різні фактори та приймати виважені рішення на основі раціонального аналізу, а не емоційних уподобань.

Критичне мислення неможливе без рефлексії – здатності аналізувати власні мисленнєві процеси та діяльність. Проектна діяльність передбачає систематичну рефлексію: аналіз власного розуміння проблеми (на організаційному етапі), оцінка адекватності обраних критеріїв та методів аналізу (на конструкторському етапі, самоконтроль діяльності, аналіз помилок та їх причин (на технологічному етапі), комплексна рефлексія всього процесу та результатів (на заключному етапі).

Заключний етап проекту (публічний захист) розвиває комунікативний аспект критичного мислення – здатність не тільки мислити критично, а й переконливо аргументувати свою позицію та конструктивно сприймати критику.

Список використаних джерел:

1. Терно С.О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 275 с.
2. Метод проектів – ефективна технологія навчання. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1415/> (дата звернення: 17.10.2025).
3. Усанова Л., Усанов І., Штепа О. Формування критичного мислення в системі компетентнісної підготовки фахівців. *Українська професійна освіта*. 2024. № 16. С. 48-55. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2024.16.314293>
4. Белкіна-Ковальчук О.В. Роль критичного мислення в сучасній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 52. С. 219-224.
5. Sun R.C.F., Hui E.K.P. Cognitive Competence as a Positive Youth Development Construct: A Conceptual Review. *The Scientific World Journal*. 2012. Vol. 2012. Article ID 210953. <https://doi.org/10.1100/2012/210953>
6. Компетентнісний підхід до навчання як основа Нової української школи. URL: <https://naurok.com.ua/kompetentnisniy-pidhid-do-navchannya-yak-osnova-novo-ukra-nsko-shkoli-412026.html> (дата звернення: 17.10.2025).
7. Психологія старшокласників. URL: <https://psychology.space/psypedia-post/psychologiya-starshyh-klasiv/> (дата звернення: 17.10.2025).
8. Як розвивати критичне мислення в учнів. *Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/> (дата звернення: 17.10.2025).
9. Шимкова І., Цвілик С., Нікітіна І. Психолого-педагогічні засади навчання технологій у старшій школі. *Modern Science: Research, Economy and Innovation*. Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. October 22-24, 2025. Zagreb, Croatia. 209-213 pp. ISBN 979-8-89704-981-3 (series). <https://doi.org/10.70286/ISU-22.10.2025>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.39>

Голінська Т.М., м. Вінниця
e-mail: Holinska.Tetiana@vspu.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено сутність інноваційних технологій у системі мистецької освіти, їх вплив на формування творчих компетентностей здобувачів, а також роль цифровізації у модернізації освітнього процесу. Розглянуто інтерактивні, мультимедійні, проєктні, інформаційно-комунікаційні та візуалізаційні технології, що забезпечують ефективну реалізацію мистецької освіти у закладах позашкільної освіти.

Ключові слова: інноваційні технології, мистецька освіта, цифровізація, інтерактивне навчання, творчість, позашкільна освіта.

Abstract. The article highlights the essence of innovative technologies in the art education system, their impact on the formation of creative competencies of applicants, as well as the role of digitalization in the modernization of the educational process. Interactive, multimedia, project, information and communication and visualization technologies that ensure the effective implementation of art education in out-of-school education institutions are considered.

Keywords: innovative technologies, art education, digitalization, interactive learning, creativity, out-of-school education.

Мистецька освіта у XXI столітті постає як важливий компонент формування креативної особистості, здатної мислити образно, емоційно, міждисциплінарно. У сучасних умовах вона має виходити за межі традиційних методик і активно інтегрувати інноваційні технології, що змінюють підходи до навчання, сприйняття мистецтва та способи творчої самореалізації.

Серед ефективних технологій сучасності – інтерактивні методи (діалогічне навчання, тренінги, рольові ігри), цифрові платформи (Artsteps, Canva, Miro), а також використання віртуальної та доповненої реальності для створення мистецьких проєктів. Ці інструменти дозволяють інтегрувати традиційні мистецькі дисципліни з технологічними компетенціями.

Інноваційні технології у мистецькій освіті – це сукупність нових методів, засобів і форм організації навчального процесу, які сприяють формуванню творчих, естетичних і цифрових компетентностей здобувачів. Вони базуються на принципах інтерактивності, міждисциплінарності, самостійності й проєктності.

Серед провідних напрямів інновацій – використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), мультимедійних ресурсів, інтерактивних середовищ, дистанційних форм навчання, а також упровадження елементів гейміфікації, віртуальної та доповненої реальності (VR/AR).

Цифрові технології стали не лише технічним інструментом, а й культурним явищем. Сучасний педагог має вміти використовувати онлайн-платформи (Canva, Artsteps, Padlet, Miro, Google Workspace) для створення візуального контенту, проведення майстер-класів і виставок у форматі онлайн.

Використання VR/AR дає змогу учням «занурюватися» у простір картини, вивчати архітектурні стилі, знайомитися з музеями світу у віртуальному форматі. Наприклад, додатки Google Arts & Culture, Artivive або SketchAR дозволяють поєднати мистецьку практику з цифровим досвідом.

Інтерактивні методи навчання (тренінги, воркшопи, рольові ігри, дебати, творчі лабораторії) сприяють розвитку комунікаційних та соціальних компетентностей. Мультимедійні технології (відео, анімація, аудіо, інтерактивні презентації) допомагають створити навчальне середовище, де поєднуються звук, колір, рух і емоція – ключові складові художнього сприйняття.

Наприклад, створення відеопроєктів або анімаційних роликів на теми живопису, музики чи театру стимулює учнів мислити не лише як виконавців, а як митців, продюсерів, режисерів.

Інноваційна мистецька освіта передбачає залучення здобувачів до проєктної діяльності, у межах якої вони реалізують власні ідеї – від створення інсталяцій до проведення фестивалів чи благодійних виставок. Такі проєкти сприяють розвитку навичок планування, командної роботи, самопрезентації й критичного мислення.

Креативне мислення формується через методи дизайн-мислення, майндмепінгу, візуального сторітелінгу, що допомагають перетворити ідею на художній продукт.

Сучасний педагог мистецьких дисциплін стає не лише викладачем, а й куратором, фасилітатором і наставником творчого процесу. Він організовує навчання як партнерську взаємодію, допомагаючи кожному здобувачу знайти власний стиль, форму самовираження і напрям розвитку. Важливо, щоб педагог постійно підвищував цифрову компетентність, володів сучасними програмами для творчості (Photoshop, Procreate, Blender, FL Studio тощо) і умів інтегрувати їх у навчання.

Використання інноваційних технологій у мистецькій освіті дає такі результати:

- підвищення мотивації учнів до творчої діяльності;
- розвиток медіа- та цифрової грамотності;
- формування комунікативних та презентаційних навичок;
- розширення можливостей самовираження;
- залучення до культурного обміну та міжнародних проєктів.

Отже, інноваційні технології трансформують мистецьку освіту, роблячи її відкритою, гнучкою й інтерактивною. Вони створюють умови для всебічного розвитку особистості, здатної мислити критично, діяти творчо й ефективно взаємодіяти у цифровому суспільстві.

Подальші перспективи полягають у створенні освітніх платформ для віртуальних галерей, гібридних майстерень і спільних мистецьких проєктів із використанням штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Воробйова І. Інноваційні технології у мистецькій освіті. Львів, 2022.
2. Коваль О. Цифрові інструменти у навчанні мистецтв. Київ, 2023.
3. UNESCO. Arts Education for Creative Futures. Paris, 2021.
4. Resnick M. Lifelong Kindergarten: Cultivating Creativity through Projects, Passion, Peers, and Play. – MIT Press, 2017.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.40>

Шимкова І.В., м. Вінниця
Погорілко В.І., м. Вінниця
Танигіна А.М., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ AI-ІНСТРУМЕНТІВ У НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИЗАЙНУ

Анотація. У статті досліджується проблема інтеграції інструментів штучного інтелекту у навчання комп'ютерного дизайну об'єктів технологічної діяльності. Проаналізовано можливості сучасних AI-платформ, зокрема Canva та ChatGPT, для підвищення ефективності освітнього процесу. Розглянуто функціональні можливості AI-інструментів на різних етапах дизайн-процесу: концепції, візуалізації, прототипування та презентації. Обґрунтовано, що використання AI-технологій сприяє демократизації дизайн-освіти, знижує технічні бар'єри для початківців та дозволяє студентам концентруватися на розвитку концептуального мислення і творчих здібностей.

Ключові слова: штучний інтелект, комп'ютерний дизайн, дизайн-освіта, Canva, ChatGPT, AI-інструменти.

Abstract. *The article examines the integration of artificial intelligence tools into computer design education for technological objects. The capabilities of modern AI platforms, particularly Canva and ChatGPT, are analyzed for enhancing the effectiveness of the educational process in design education. The functional possibilities of AI tools at different stages of the design process are considered: conception, visualization, prototyping, and presentation. It is substantiated that the use of AI technologies contributes to the democratization of design education, reduces technical barriers for beginners, and allows students to focus on developing conceptual thinking and creative abilities.*

Keywords: *artificial intelligence, computer design, design education, Canva, ChatGPT, AI tools.*

Стрімкий розвиток штучного інтелекту кардинально змінює освітній ландшафт, відкриваючи нові горизонти для викладання творчих дисциплін. Сучасні AI-інструменти перестали бути прерогативою виключно технічних спеціальностей і активно інтегруються у навчання дизайну, зокрема у дисципліну «Комп'ютерний дизайн об'єктів технологічної діяльності». За даними досліджень, використання AI-технологій у дизайн-освіті покращує навчальні процеси, сприяючи індивідуалізованому навчанню та підвищуючи ефективність викладання, а також розвиває у студентів навички критичної оцінки та технологічної адаптивності [1].

Традиційно навчання комп'ютерного дизайну вимагало значних інвестицій часу на освоєння складного професійного програмного забезпечення, що часто ставало бар'єром для початківців. Однак поява доступних AI-платформ, таких як Canva, та інтелектуальних асистентів на кшталт ChatGPT створює принципово нову парадигму навчання, де технічні бар'єри мінімізуються, а фокус зміщується на розвиток концептуального мислення та творчих навичок [2]. Особливо це актуально для дизайну технологічних об'єктів, де швидке прототипування та ітеративний підхід є критично важливими.

Canva, австралійська платформа для графічного дизайну, заснована у 2012 р., впродовж останніх років активно інтегрує AI-функціонал, перетворюючись з простого конструктора шаблонів на повноцінний інтелектуальний дизайн-інструмент [3; 11]. Для навчання комп'ютерного дизайну об'єктів технологічної діяльності Canva пропонує унікальне поєднання доступності та функціональності.

Функція Magic Design, представлена у 2023 році, дозволяє студентам генерувати дизайн-макети на основі текстових описів, що революціонізує початковий етап проєктування. Здобувач вищої освіти може сформулювати концепцію технологічного продукту – наприклад, «мінімалістичний дизайн розумного годинника для спортсменів» – і отримати декілька варіантів візуалізації, які стають відправною точкою для подальшої роботи. Це не лише прискорює процес, але й допомагає студентам бачити множинні інтерпретації однієї ідеї, розвиваючи критичне мислення та здатність до порівняльного аналізу дизайнерських рішень.

Magic Edit, інструмент для AI-редагування зображень, надає студентам можливість експериментувати з композицією, кольором та формою без необхідності володіння складними техніками в Photoshop чи інших професійних редакторах. У контексті дизайну технологічних об'єктів це означає можливість швидко змінювати елементи промислових виробів, тестувати різні матеріали та текстури, створювати презентаційні візуалізації продуктів. Дослідження показують, що використання таких інструментів знижує когнітивне навантаження на початкових етапах навчання, дозволяючи студентам концентруватися на дизайнерському мисленні, а не на технічних деталях програмного забезпечення [4].

Бібліотека шаблонів Canva, що налічує понад 250 000 готових дизайнів, стає потужним навчальним ресурсом. Студенти можуть аналізувати успішні дизайнерські рішення у промисловому дизайні, упаковці, інфографіці, засвоюючи принципи композиції, типографіки та кольорознавства через практичні приклади, що відповідає концепції навчання через зразки, яка довела свою ефективність у дизайн-освіті [5].

Практичне застосування Canva у навчальному процесі може включати створення мудбордів для визначення візуального напрямку проєкту, розробку концепт-бордів з ескізами та референсами технологічних об'єктів, дизайн упаковки та брендингу для вигаданих чи реальних продуктів, підготовку технічної документації та інфографіки для пояснення функціонування складних систем, а також оформлення презентацій курсових проєктів з дотриманням принципів візуальної комунікації.

ChatGPT від OpenAI та аналогічні великі мовні моделі відкривають принципово нові можливості для персоналізованого навчання дизайну. На відміну від традиційних підручників чи відеоматеріалів, конversaційний AI забезпечує інтерактивний діалог, адаптуючись до рівня знань конкретного здобувача та надаючи миттєвий зворотний зв'язок [6].

У контексті навчання комп'ютерного дизайну об'єктів технологічної діяльності AI-чатботи виконують кілька ключових функцій. По-перше, вони стають інструментом для генерації ідей та концепцій. Студент може використовувати ChatGPT для брейнстормінгу, запитуючи про актуальні тренди у промисловому дизайні, про ергономічні принципи проєктування конкретних категорій об'єктів, про історичні прецеденти успішних технологічних продуктів. Дослідження показують, що використання AI для генерації ідей суттєво підвищує колективну різноманітність концепцій та швидкість їхнього розвитку порівняно з традиційними методами, навіть якщо індивідуальна креативність залишається незмінною [7].

По-друге, AI-чатботи функціонують як персональні навчальні асистенти. Студент може запитати пояснення складних принципів композиції, отримати консультацію з кольорознавства для конкретного проєкту, дізнатися про особливості роботи з професійним софтом (Figma, Adobe XD, Blender, SolidWorks), вивчити термінологію промислового дизайну.

По-третє, ChatGPT може виконувати роль дизайн-критика, надаючи зворотний зв'язок щодо студентських проєктів. Здобувач може описати своє дизайнерське рішення (або завантажити зображення) і отримати аналіз сильних та слабких сторін проєкту, рекомендації щодо покращення композиції, кольорової гами чи функціональності, запитання, які стимулюють критичне осмислення власних рішень. При цьому розвиваються навички самоаналізу та критичного мислення, які є фундаментальними для дизайнера [8].

Крім того, AI допомагає у створенні технічної документації – написанні описів проєктів, створенні специфікацій матеріалів та технологій виробництва, розробці сценаріїв використання технологічних об'єктів.

Ефективна інтеграція AI-інструментів у навчання комп'ютерного дизайну вимагає продуманої методології, яка поєднує технологічні можливості з педагогічними принципами. Дослідники виділяють чотири ключові етапи дизайн-процесу, на кожному з яких AI відіграє специфічну роль [9].

На етапі концепції студенти використовують AI-чатботи для дослідження проблемного простору, аналізу користувацьких потреб, вивчення існуючих рішень та трендів, генерації первинних ідей через структурований діалог. Цей етап критично важливий для формування концептуального фундаменту проєкту, і AI тут виступає як невичерпне джерело інформації та співрозмовник для рефлексії.

Етап візуалізації передбачає роботу з Canva та іншими візуальними AI-інструментами для створення мудбордів та визначення візуального напрямку, генерації множинних варіантів дизайнерських рішень, експериментування з кольором, типографікою, композицією. Тут AI знижує технічні бар'єри та дозволяє швидко вносити зміни, що є ключовим у дизайн-мисленні [10].

На етапі прототипування відбувається комбінування AI-інструментів з традиційним професійним софтом. Студенти можуть використовувати AI для генерації базових елементів, текстур, референсів, а потім доопрацьовувати їх у Figma, Blender чи інших спеціалізованих програмах.

Етап презентації включає підготовку візуальних матеріалів з AI-підтримкою, написання супроводжувальних текстів та документації, створення презентацій з дотриманням принципів візуальної комунікації. AI допомагає довести проєкт до професійного рівня навіть студентам з обмеженими технічними навичками.

Інтеграція AI-інструментів у навчання комп'ютерного дизайну об'єктів технологічної діяльності є не тимчасовим трендом, а фундаментальним зрушенням у дизайн-освіті. Доступні платформи на кшталт Canva та інтелектуальні асистенти як ChatGPT демократизують дизайн, знижують технічні бар'єри та дозволяють студентам концентруватися на розвитку концептуального мислення та творчих здібностей.

Водночас ефективне використання цих інструментів вимагає усвідомленого педагогічного підходу, який балансує між використанням технологічних можливостей та засвоєнням фундаментальних принципів дизайну. Здобувачі вищої освіти повинні розуміти, що AI – це потужний інструмент у їхньому арсеналі, але не заміник професійних знань, навичок та креативного мислення.

Список використаних джерел:

1. Yıldızhan Bora B., Şahin Kölemen C. Integrating AI into instructional design: A case study on digital photography education in higher education. *Contemporary Educational Technology*. 2025. Vol. 17, No. 3. p583. DOI: <https://doi.org/10.30935/cedtech/16433>
2. Трейб О. ChatGPT та освітня реальність: новітня технологія може стати помічником у навчанні. *Mind.ua*. 2023. 10 квітня. URL: <https://mind.ua/openmind/20255353-chatgpt-ta-osvitnya-realnist-novitnya-tehnologiya-mozhe-stati-pomichnikom-u-navchanni> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Canva. About Canva: Company History and Mission. 2024. URL: <https://www.canva.com/about/> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Ejaz Asma, Farhan Muhammad, Longa Francesco Ernesto Alessi. AI and Cognitive Load: How Reliance on AI Tools (Chatgpt, Etc.) Affects Critical Thinking. *Research Journal of Psychology*. 2025. Vol. 3, № 4. P. 01–10. DOI: <https://doi.org/10.59075/rjs.v3i4.245>
5. Schön D. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books, 1983. 374 p.
6. OpenAI. GPT-4 Technical Report. 2024. URL: <https://openai.com/research/gpt-4> (дата звернення: 20.10.2025).
7. Rong F. et al. How AI Ideas Affect the Creativity, Diversity, and Evolution of Human Ideas: Evidence From a Large, Dynamic Experiment. *arXiv*. 2024. URL: <https://arxiv.org/html/2401.13481v3> (дата звернення: 20.10.2025).
8. Cross N. *Design Thinking: Understanding How Designers Think and Work*. Oxford: Berg Publishers, 2011. 212 p.
9. Schmidt R. et al. Interaction Design with Generative AI: An Empirical Study of Emerging Strategies Across the Four Phases of Design. *arXiv*. 2024. URL: <https://arxiv.org/html/2411.02662v1> (дата звернення: 21.10.2025).
10. Brown T. *Change by Design: How Design Thinking Transforms Organizations and Inspires Innovation*. New York : HarperBusiness, 2009. 264 p.
11. Шимкова І.В., Цвілик С.Д. Дослідження можливостей застосування онлайн-платформи Canva за умов електронного дистанційного навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. / за ред. М.С. Курача, І.В. Цісарук. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023. С. 158-163.*
12. Шимкова І. Впровадження інноваційних технологій на основі штучного інтелекту для оптимізації навчального процесу. *Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: досвід та перспективи: зб. матер. X Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 21 листопада 2023 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; за ред. С.І. Ткачука; [редкол.: Т.Н. Азізов, А.І. Терещук, О.С. Мельник [та ін.]. Умань, 2023. С. 203-208.*

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.41>

Шимкова І.В., м. Вінниця
Луцюк Д.В., Гончар А.С., м. Вінниця
e-mail: irina.shym22@gmail.com

МЕТОДИКА ПРОЄКТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ SKETCHUP У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Обґрунтовано методику проєктування об'єктів технологічної діяльності засобами SketchUp у процесі підготовки майбутніх учителів технологій. Програма визнана оптимальним інструментом завдяки інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу та простоті освоєння. Методика базується на дидактичних принципах і реалізується через проєктну діяльність, яка включає етапи від аналізу до детального моделювання та захисту. Доведено ефективність SketchUp для розвитку просторового мислення, творчих здібностей та формування професійної компетентності студентів.

Ключові слова: SketchUp, 3D-моделювання, проєктна діяльність, технологічна освіта.

Abstract. The methodology for designing objects of technological activity using the SketchUp software is substantiated for the training of future technology teachers. SketchUp is recognized as an optimal tool due to its intuitive interface and ease of learning. The methodology is based on didactic principles and is implemented through project-based learning, which includes stages from analysis to detailed modeling and defense. The effectiveness of SketchUp in developing spatial thinking, creativity, and professional competence is proven.

Keywords: SketchUp, 3D modeling, project-based learning, technology education.

Сучасна система освіти потребує впровадження інноваційних підходів до навчання, які б відповідали вимогам цифрової епохи та забезпечували формування ключових компетентностей учнів [1]. Особливої актуальності набуває використання комп'ютерних технологій у технологічній освіті, де важливе місце посідає комп'ютерне проєктування об'єктів майбутньої діяльності [2]. Програма SketchUp, як потужний інструмент тривимірного моделювання, відкриває нові можливості для розвитку просторового мислення, творчих здібностей та технологічної компетентності учнів у процесі вивчення комп'ютерного дизайну [3].

SketchUp – це програмне забезпечення для створення тривимірних моделей, яке характеризується інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом та відносною простотою освоєння порівняно з іншими професійними CAD-системами [4]. Саме ці особливості роблять програму оптимальним вибором для використання у вивченні дисципліни «Комп'ютерний дизайн об'єктів технологічної діяльності», де студенти можуть опанувати основи тривимірного проєктування без значних часових витрат на вивчення складного інструментарію.

Впровадження SketchUp у навчальний процес підготовки майбутніх учителів технологій базується на фундаментальних дидактичних принципах, адаптованих до особливостей цифрового навчального середовища. Принцип наочності реалізується через створення тривимірних моделей об'єктів технологічної діяльності, які студенти можуть обертати, масштабувати та розглядати з різних кутів, що значно перевершує можливості традиційних креслень на папері. Принцип доступності забезпечується завдяки зрозумілому інтерфейсу програми та можливості поступового ускладнення завдань від простих геометричних форм до складних архітектурних або виробничих об'єктів [5].

Особлива роль належить принципу зв'язку теорії з практикою. Робота в SketchUp дозволяє студентам безпосередньо застосовувати знання з геометрії, фізики, матеріалознавства та інших дисциплін у процесі створення віртуальних моделей реальних об'єктів. Здобувач отримує можливість експериментувати з різними варіантами конструкцій, змінювати розміри, форми та матеріали без витрат на фізичні матеріали, що створює

сприятливе середовище для розвитку дослідницьких навичок та дизайнерської творчості [6].

Принцип свідомості та активності навчання реалізується через проектну діяльність, де студенти самостійно визначають мету проектування, аналізують вимоги до майбутнього виробу, приймають дизайнерські та конструкторські рішення та несуть відповідальність за результат [7]. Такий підхід формує не лише технічні навички роботи з програмним забезпеченням, а й професійні компетентності дизайнера: планування діяльності, критичне мислення, уміння приймати рішення в умовах обмежених ресурсів, оцінювання естетичних та функціональних якостей об'єктів.

Методика проектування об'єктів технологічної діяльності засобами SketchUp, яку ми застосовуємо у навчальному процесі, включає кілька послідовних етапів, кожен з яких має специфічні завдання та методи реалізації.

Підготовчий етап передбачає формування мотивації до проектної діяльності та актуалізацію необхідних знань. Викладач представляє проблемну ситуацію або проектне завдання, що має практичне значення для майбутньої професійної діяльності студентів. Наприклад, це може бути проектування меблів для освітнього простору, моделювання елементів малих архітектурних форм, створення дизайну виробничого обладнання чи побутових пристроїв. На цьому етапі також здійснюється систематизація знань про інструменти SketchUp та особливості їх застосування у дизайн-проектуванні.

Аналітичний етап включає дослідження об'єкта проектування, визначення його функціонального призначення, аналіз світових аналогів та формулювання технічних вимог. Студенти вивчають існуючі рішення подібних об'єктів, аналізують їхні переваги та недоліки з точки зору дизайну та технології виготовлення, визначають критерії успішності власного проекту. Важливою складовою цього етапу є розробка технічного завдання, де фіксуються габаритні розміри, матеріали, естетичні вимоги, ергономічні параметри та інші характеристики майбутнього виробу.

Етап ескізного проектування характеризується генерацією ідей та створенням ескізів майбутньої моделі. На початку студенти можуть виконати декілька ескізів у графічному редакторі або безпосередньо у SketchUp, що допомагає сформувати загальне уявлення про форму та пропорції об'єкта. Після обговорення та вибору оптимального варіанту починається детальніша робота над моделлю. На цьому етапі доцільно використовувати прості геометричні примітиви, не деталізуючи модель, щоб швидко перевірити різні концептуальні рішення. Студенти створюють кілька альтернативних варіантів, порівнюють їх між собою за функціональними та естетичними критеріями, обговорюють переваги кожного з колегами та викладачем.

Етап детального проектування передбачає створення повної тривимірної моделі обраного варіанту з усіма конструктивними елементами та деталями. Студенти використовують весь арсенал інструментів SketchUp: екструзію, обертання, масштабування, логічні операції над об'ємами, створення компонентів для повторюваних елементів, застосування плагінів для складних операцій. Особлива увага приділяється точності розмірів, правильності з'єднань деталей, технологічності конструкції та можливості її практичної реалізації. На цьому етапі студенти також працюють з матеріалами та текстурами моделі, що дозволяє наблизити віртуальний об'єкт до реального вигляду та професійно оцінити його естетичні якості відповідно до законів композиції та кольорознавства.

Етап презентації та оцінювання завершує проектну діяльність. Студенти створюють презентаційні матеріали на основі тривимірної моделі: фотореалістичні зображення з різних ракурсів, анімацію обертання об'єкта, покрокову візуалізацію процесу складання конструкції, віртуальні тури всередині об'єкта (якщо це приміщення). SketchUp дозволяє експортувати

моделі в різні формати для підготовки робочих креслень, специфікацій матеріалів, візуалізацій та інших технічних документів, необхідних для виробництва. Захист проекту передбачає професійне обґрунтування прийнятих дизайнерських рішень, демонстрацію функціональних та естетичних переваг, презентацію інноваційності розробки, відповіді на запитання. Оцінювання здійснюється за комплексними критеріями, що включають технічну правильність моделі, креативність та оригінальність рішення, якість візуалізації та презентації, обґрунтування проектних рішень, відповідність сучасним дизайнерським тенденціям.

Методика проєктування об'єктів технологічної діяльності засобами SketchUp, яку ми застосовуємо у процесі вивчення дисципліни «Комп'ютерний дизайн об'єктів технологічної діяльності», є ефективним інструментом формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій. Програма поєднує доступність освоєння з потужними можливостями тривимірного моделювання, що робить її оптимальним вибором для підготовки студентів технологічного профілю. Використання SketchUp у навчальному процесі сприяє розвитку просторового мислення, творчих здібностей, технічної грамотності та проєктних умінь майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 684 с.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посібник. Вінниця: ТОВ «Планер», 2006. 366 с.
3. Дудка О.М., Депутат В.Р. Можливості вивчення технологій 3D-моделювання архітектурних споруд в школі. *Фізико-математична освіта*. 2020. Вип. 4(26). С. 45-50. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2020-026-4-008>.
4. SketchUp Pro – програма для 3D моделювання. *Softprom*. URL: <https://softprom.com/ua/vendor/sketchup/product/sketchup-pro> (дата звернення: 21.10.2025).
5. Морзе Н.В., Кузьмінська О.Г. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. Вип. 9. С. 20-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2011_9_4 (дата звернення: 21.10.2025).
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 141 с.
7. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.
8. Шимкова І.В., Нікітіна І.І., Рахманов А.А. Використання цифрових технологій та 3D-моделювання у навчанні деревообробки як елемент STEAM-освіти. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 7. С. 217-219.

РОЗДІЛ IV

ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.42>

Бут Д.В., м. Полтава
e-mail: butdaniil1@gmail.com

Цина А.Ю., м. Полтава
e-mail: ajut1959@gmail.com

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ДУСІ МИРУ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглядається проблема формування в учнів закладів загальної середньої освіти стійких моральних переконань на ідеях миру, взаємоповаги та толерантності. Аналізуються ідеї мирного співіснування, виховання в дусі миру, ненасильства та гуманізму, характерні для філософської та педагогічної спадщини минулого та сучасності. Теоретичні основи сучасного виховання учнів у дусі миру розглядаються на засадах ціннісно-, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та культурно-освітнього методологічних підходів. Представлено потенціал шкільного предмету «Технології» для виховання учнів у дусі миру. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено розвиток педагогічних технологій, які поєднують у собі навчання технологій, трудове виховання та гуманістичні цінності.

Ключові слова: історія, виховання, культура миру, уроки технологій.

Abstract. The article considers the problem of forming stable moral beliefs in students of secondary education institutions based on the ideas of peace, mutual respect and tolerance. The ideas of peaceful coexistence, education in the spirit of peace, non-violence and humanism, characteristic of the philosophical and pedagogical heritage of the past and present, are analyzed. The theoretical foundations of modern education of students in the spirit of peace are considered on the basis of value-, personality-oriented, activity-based and cultural-educational methodological approaches. The potential of the school subject «Technology» for educating students in the spirit of peace is presented. A promising direction for further research is the development of pedagogical technologies that combine technology learning, labor education, and humanistic values.

Keywords: history, education, world culture, technology lessons.

Складний період соціальних, воєнних та політичних випробувань, які переживає сучасне українське суспільство актуалізує проблему формування в учнів ЗЗСО стійких моральних переконань на ідеях миру, взаємоповаги та толерантності. Сьогодні одним із провідних напрямів вітчизняної освіти виступає виховання учнів у дусі миру, формування в них здатності до ведення конструктивного діалогу, співпраці та ненасильницького вирішення конфліктів заради суспільного блага.

Ідеї миру ґрунтуються на системі установок, цінностей і моделей поведінки, які забезпечують взаєморозуміння та попереджують вияви насильства між людьми. Шкільний освітній простір є сприятливим для формування базових особистісних якостей учнів, пов'язаних із проявами емпатії, гуманізму, громадянської відповідальності та свідомості.

Шкільний навчальний предмет «Технології» на рівні базової середньої освіти має значний потенціал для виховання учнів у дусі миру, інтегруючи творчу пізнавальну та практичну діяльність під час роботи над колективними проєктами, розвиваючи навички комунікації, роботи в команді та взаємодопомоги і підтримки.

Ідеї мирного співіснування, виховання в душі миру, ненасильства та гуманізму є характерними для філософської та педагогічної спадщини Нового часу. Перші згадки про педагогіку миру пов'язані з просвітницькою діяльністю Я. Коменського, яка в подальшому набула широкого розповсюдження у поглядах М. Монтесорі та інших педагогів-реформаторів (Frljak, 2023).

Після другої світової війни на тлі міждержавних конфліктів набула становлення та розвитку більш системна методологія виховання в душі миру. Поява виховання в душі миру у складі змісту шкільної освіти була обумовлена ініціативами міжнародних організацій та освітніх ініціатив (Abdellah). Наприкінці XX ст. методологія виховання в душі миру еволюціонувала від зосередженості на необхідності уникнення війни до створення миротворчої культури. Передумови розвитку методології виховання учнівської молоді в душі миру у національному педагогічному контексті України пов'язані з сучасними військовими викликами, агресією та необхідністю виховання культури миру. В умовах війни в Україні виховання в учнів культури миру стало важливим напрямком педагогічної діяльності ЗЗСО, який потребує нової методології виховання в душі миру, толерантності, діалогу, стимулювання миротворчої активності учнівської молоді.

Теоретичні основи сучасного виховання учнів у душі миру ґрунтуються на засадах ціннісно-, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та культурно-освітнього методологічних підходів. Ціннісно-орієнтований підхід передбачає формування в учнів ціннісних орієнтацій щодо толерантного та відповідального ставлення до миру, інших людей та самих себе як цінності (Браніцька). Особистісно-орієнтований підхід декларує здатність особистості учня до самореалізації у миротворчій діяльності, залучення до процесів розбудови миру. Діяльнісний підхід у вихованні в душі миру сприяє формуванню в учнів комунікативної компетентності, соціальних навичок емпатії та співпраці. Культурно-освітня методологія виховання в душі миру включає формування в учнів культури миру, гуманного, поважного ставлення до різних світоглядів та традицій (Прокопенко).

На уроках технологій учні можуть виконувати тематичні завдання, що привертають увагу до питань відповідальності, миру та міжкультурної взаємодії. При цьому необхідно створювати відносини взаємоповаги між учасниками освітнього процесу, толерантного ставлення до інших культур, набуття досвіду ненасильницького вирішення конфліктних ситуацій. Учні в ході проектно-технологічної діяльності повинні обговорювати етичні аспекти трудової діяльності, розглядати елементи національної та світової культурної спадщини, розробляти творчі проекти із соціально-значущою спрямованістю на потреби громад, що дієво сприятиме усвідомленню значення мирної праці в суспільстві.

Маючи глибоке історичне коріння у вітчизняній та світовій педагогіці виховання в душі миру має на уроках технологій широкий простір для формування соціально-відповідальної, миролюбної та працьовитої особистості. Подальшого розвитку потребують педагогічні технології, які поєднують у собі навчання технологій, трудове виховання та гуманістичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Браніцька Т., Пташник. Н., Мартинюк В. Теоретичні основи ціннісного підходу до виховання здобувачів початкової освіти в умовах нової української школи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2025. № 7. С. 20-26.
2. Прокопенко І.Ф. Національно-патріотичне виховання і педагогіка миру. *Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 29 квіт. 2020 р. / Комун. закл. вищої освіти «Дніпровська акад. неперервної освіти»*. Дніпро: Охотнік, 2020. С. 127-128.

3. Abdellah Y.A., Gubair D.V. Peace-Instructed Classrooms. *European Journal of Education and Pedagogy*. 2025. № 6(2). P. 97-100. <https://doi.org/10.24018/ejedu.2025.6.2.944> (date of application 03.10.2025).

4. Frljak E. What is peace education exactly and why do we need it? 9 January 2023. URL: https://www.uri.org/uri-story/20230109-what-peace-education-exactly-and-why-do-we-need-it?utm_source=chatgpt.com (date of application 02.10.2025).

5. Peace Education: Past, present and future. Published March 31, 2021 by Routledge. 224 p. URL: https://www.routledge.com/Peace-Education-Past-present-andfuture/Lum/p/book/9780367074340?srsId=AfmBOoqMABWCnrRJeGcNecFW3LzWJsgNf6m9Xc2ceEKfTcGrjM31Enhz&utm_source=chatgpt.com (date of application 03.10.2025).

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.43>

Самборська О.В., м. Хмельницький
e-mail: len4uk19911991@gmail.com

Гуцалюк А.І., м. Хмельницький
e-mail: marad0na230493@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ ЯК ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Публікація присвячена дослідженню петриківського розпису як унікального явища українського декоративно-прикладного мистецтва, що відображає глибоку національну філософію. Проаналізовано історичний розвиток, символіку та технічні прийоми, а також розглянуто індивідуальні стилістичні особливості творчості видатних майстрів – Тетяни Пати, Надії Білокінь, Федора Панка та Ярини Пилипиленко.

Ключові слова: петриківський розпис, декоративно-прикладне мистецтво, історичний розвиток, символіка, техніка мазка, майстри.

Abstract. The publication is dedicated to the study of Petrykivka painting as a unique phenomenon of Ukrainian decorative and applied art that reflects a profound national philosophy. The article analyzes its historical development, symbolism, and technical methods, and examines the individual stylistic features in the works of prominent masters – Tetyana Pata, Nadiya Bilokin, Fedir Panko, and Yaryna Pylypenko.

Keywords: Petrykivka painting, decorative and applied art, historical development, symbolism, brushstroke technique, Petrykivka masters.

Петриківський розпис – це унікальний феномен українського мистецтва, що поєднує в собі глибокі національні традиції, художню майстерність та багатство символіки. У сучасному світі, де цінність національної ідентичності набуває нового значення, дослідження цього виду мистецтва є важливим кроком до збереження культурної спадщини.

Творчість майстрів петриківського розпису є джерелом натхнення для створення нових образів сучасними майстрами та художниками. Їхні роботи не лише демонструють високий рівень технічної майстерності, але й передають глибинну філософію українського народу. Вивчення спадщини цих майстрів допомагає не лише зберегти традиції, але й осмислити, як автентичне народне мистецтво може адаптуватися до сучасних викликів, залишаючись актуальним і затребуваним.

Такі дослідники, як А. Чуднівесь, О. Денисюк, Т. Педан, О. Клименко, М. Титаренко та В. Іванова, у своїх роботах акцентують увагу на популяризації творчості майстрів, збереженні автентичних технік розпису, а також на тенденціях розвитку цього виду мистецтва. В окремих публікаціях розглядають інтерпретацію символів та кольорової палітри, їхнє значення для відображення світогляду українського народу.

Петриківський розпис бере свій початок у XVII-XVIII ст. у селі Петриківка, яке розташоване на Дніпропетровщині. Його основою став настінний розпис селянських хат, що виконував не лише естетичну, а й сакральну функцію. Мотиви розпису тісно пов'язані з природою та життям українського села: це стилізовані квіти, ягоди, листя та птахи. Перші майстри розпису створювали візерунки без попередніх ескізів, використовуючи природні фарби, виготовлені з рослин і глини [1]. У той час декоративний стиль служив засобом гармонізації побуту і підтримання зв'язку з природою. Орнаменти виконували роль своєрідного оберега, захищаючи домівку від негараздів.

З часом петриківський розпис почав виходити за межі стін хат і використовуватися для прикрашання меблів, посуду та інших предметів побуту. У XIX ст. розвиток техніки розпису був стимульований соціальними змінами: на зростання інтересу до декоративного мистецтва вплинуло поширення народних ремесел серед містян і освічених кіл. У XX ст. відбулося перетворення петриківського розпису в окрему мистецьку форму завдяки роботі талановитих майстрів, таких як Т. Пата, Н. Білокінь та Ф. Панко. Вони вдосконалили техніки, додали нові мотиви й інтегрували розпис у професійне мистецтво. У 1936 р. було засновано школу декоративного малювання в Петриківці, яка стала важливим центром збереження і популяризації цього мистецтва [1]. Попри модернізацію, розпис зберігає свою автентичність, оскільки майстри дотримуються традиційних технік і символіки. Особливості ручного виконання та використання природних мотивів роблять кожен витвір унікальним і наближеним до витоків.

Головні мотиви розпису – це рослинні орнаменти, які відтворюють фантазійний світ квітів (троянд, айстр, ромашок), ягід (калина) та плодів. У композиції часто зустрічаються птахи та дерева, які символізують життя, добробут і гармонію. Ці мотиви мають сакральний характер. Наприклад, зображення калини асоціюється із символом родини та безсмертя, а птахи, зокрема павичі або голуби, – з любов'ю і щастям. Стилізовані квіти у вазонах та гілках підкреслюють єдність природи та людини [2]. Тваринні мотиви, зокрема птахи (півники, зозулі, ластівки), асоціюються з любов'ю, гармонією, щастям і добробутом, причому парні птахи символізують подружню гармонію. Метелики в розписі уособлюють легкість, красу й переродження, а риби – родючість, достаток і чистоту. Геометричні та абстрактні елементи, такі як завитки й спіралі, символізують циклічність життя та його нескінченність, а крапки та «зернятка» уособлюють родючість і посівне зерно, що проростає новим життям. Віночки у розписі є символами сонця та безкінечного руху природи [3].

Техніка виконання петриківського розпису відзначається унікальністю та особливим підходом до передачі форм і кольору. Традиційно розпис виконується вручну, без попередніх ескізів, спеціальними пензликами з котячої шерсті або саморобними інструментами, наприклад, пучком трави чи пальцями. Характерним є використання техніки мазка, що дозволяє створювати об'ємні форми та передавати легкість, як-от «зернятко», «гребінчик» чи «горішок», а також «перехідний мазок», які створюють неповторні елементи. Розпис, як правило, виконують на різних поверхнях – від керамічних виробів до меблів та стін [3].

Основною рисою стилістики петриківського розпису є його декоративність та яскраве використання кольору. Характерними є кольори червоний, чорний, зелений, жовтий та інші контрастні поєднання, що створюють ефект життєвого буяння і енергії. Кожен елемент у композиції має свій глибокий символічний зміст. Використання геометричних фігур, таких як завитки, спіралі, хвилі, є ще однією характерною рисою, що додає малюнку динамічності і руху. Спираючись на традиції, розпис намагається поєднати природну гармонію з творчими інтуїціями художника. Ще одна технічна особливість петриківського розпису – це

застосування двомірного підходу в зображенні об'ємних форм. Однак окремі майстри петриківського розпису досягають ефекту тривимірності, використовуючи техніки насиченого, багат шарового нанесення фарби, що дозволяє створювати враження глибини та об'єму [4].

У контексті українського мистецтва петриківський розпис є не лише традицією, а й культурним явищем, що об'єднує минуле й сучасне. Петриківка здавна прикрашала побут українців, але її потенціал вийшов далеко за межі звичайних декоративних функцій. Сьогодні вона є елементом сучасного дизайну та символом України.

Міжнародне визнання петриківський розпис здобув у 2013 р., коли його було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Це стало важливим кроком для збереження та популяризації мистецтва на світовій арені. Петриківські орнаменти демонстрували на виставках у Парижі, Лондоні та інших культурних центрах, що сприяло їхньому закріпленню як символу української спадщини. Однак, попри визнання, петриківський розпис стикається з викликами: брак державного фінансування, недостатня підтримка музеїв та майстерень ускладнюють розвиток цього мистецтва. Проте завдяки зусиллям ентузіастів і народних майстрів Петриківка не тільки зберігається, а й адаптується до сучасних потреб, ставши важливим елементом національного брендингу [1]. Петриківський розпис відіграє значну роль у збереженні культурної спадщини України. Він не лише підкреслює унікальність національного мистецтва, але й слугує містком між минулим та майбутнім, об'єднуючи традицію та сучасність. Його міжнародне визнання є прикладом того, як автентична культура може стати частиною глобального діалогу, зберігаючи свою самобутність.

Петриківський розпис активно розвивався завдяки майстрам, які зробили великий внесок у популяризацію цієї техніки. Зокрема, Н. Білокінь відома своїм вишуканим орнаменталізмом, що відображає глибоке розуміння традицій петриківського мистецтва. Її твори вирізняються ніжною кольоровою палітрою, де переважають світлі, пастельні тони, які створюють відчуття легкості й гармонії. Особливістю стилю є тонка деталізація – кожна квітка, листочок чи ягода мають акуратно пророблену текстуру, яка надає композиціям витонченості. Вона вміло поєднувала класичні елементи петриківки з власною інтерпретацією орнаментів, підкреслюючи гармонію між природою і мистецтвом.

Творчість Я. Пилипиленко демонструє сміливий підхід до інновацій у петриківському розписі [1]. Вона часто експериментувала з формами, масштабами й кольоровими рішеннями, що робило її роботи унікальними. Майстриня додавала до своїх композицій яскраві контрасти, які виділяли її стиль серед інших майстрів. Її малюнки відзначаються динамікою і незвичним розташуванням елементів, що створюють ефект руху. Вона була відкритою до нових ідей і використовувала петриківський розпис у сучасному дизайні, надаючи йому нових форм і змістів.

Один із найвідоміших майстрів, який зробив значний внесок у популяризацію петриківського розпису, є Ф. Панко. Його творчість вирізняється класичним підходом до композиції, але водночас у ній відчувається авторський стиль, що поєднує тонкий малюнок із багатою палітрою. Ф. Панко з особливою увагою ставився до кольорових переходів, створюючи плавні градієнти між відтінками. У його роботах часто зустрічаються птахи, квіти та рослинні орнаменти, виконані з вражаючою деталізацією.

Однією з перших майстринь, яка перетворила петриківський розпис на форму професійного мистецтва, є Т. Пата. Її стиль відзначається строгістю й класичною досконалістю. Мисткиня надавала перевагу традиційним мотивам і формам, створюючи композиції, які точно відтворюють дух народного мистецтва [1]. Її роботи є зразком ідеальної гармонії

кольорів і форм, де кожен елемент має своє місце і значення. Саме завдяки Т. Паті петриківський розпис зберігався в його автентичному вигляді й був адаптований для широкого визнання.

Всі майстри використовували базові принципи петриківського розпису: рослинні мотиви, симетричні орнаменти та яскраву палітру. Зображення квітів, птахів, ягід і листя символізували природу, родючість та гармонію. Техніка мазка, яка дозволяє створювати плавні й деталізовані візерунки, є ключовою для їхніх творів. Водночас усі митці зберігали зв'язок із народними традиціями, передаючи їх через свої композиції.

Але водночас у кожній творчій роботі окремого автора простежується відмінна риса та індивідуальний підхід до зображення різних сюжетів. Т. Пата залишалася найбільш відданою класичним канонам розпису. Її роботи вирізнялися простотою і строгістю композицій, що зберігали автентичний дух традиції. Н. Білокінь доповнювала традиційний стиль багатством деталей і створювала нові форми, надихаючись природою. Її роботи поєднують жанрові сцени, наприклад, «Весільні поїзди», із класичними квітковими орнаментами, додаючи динаміки та колориту. Ф. Панко поєднував традиційні мотиви з багатшаровими композиціями і плавними переходами кольорів. Його стиль був відомий своєю гармонією і витонченістю, часто представляючи квіткові орнаменти в поєднанні з образами птахів. Я. Пилипенко експериментувала з формами та кольорами, інтегруючи сучасний підхід у традиційне мистецтво. Її динамічні композиції з яскравими контрастами відображали інноваційний характер творчості, який виходив за межі класичних рамок.

Таким чином, дослідження феномену петриківського розпису засвідчило його важливість як унікального явища українського декоративно-прикладного мистецтва, яке відображає глибоку філософію, багатство національних традицій і художню майстерність. Роботи таких майстрів, як Н. Білокінь, Я. Пилипенко, Ф. Панко та Т. Пата, демонструють розмаїття стилів, зберігаючи автентичність і гармонійно поєднуючи традиційні орнаменти з індивідуальними підходами. Символіка, кольорова палітра та унікальні техніки виконання залишаються невід'ємною частиною цього мистецтва, підкреслюючи зв'язок з природою та народними віруваннями.

Перспективами досліджень є подальше вивчення трансформацій петриківського мистецтва під впливом сучасних технологій, систематизація робіт сучасних майстрів та аналіз їх особливостей з метою збереження культурної спадщини, а також втілення у нових художніх образах сучасних майстрів та художників.

Список використаних джерел:

1. Петриківка. Історія петриківського розпису. URL: <https://petrykivka.dp.ua> (дата звернення: 11.10.2025).
2. Антична Україна. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX–XXI ст. URL: <https://authenticukraine.com.ua/blog/petrikivskij-rozpis> (дата звернення: 12.10.2025).
3. Український народний декоративний розпис: навч. посіб. М.А. Кириченко. К.: Знання-Прес, 2006. 228 с.
4. Технологія петриківського розпису: сучасні тенденції: навчально-методичний посібник / Упорядники: В.А. Яковлева, О.О. Вовченко. Кривий Ріг: ЗВО «КДПУ», 2019. 70 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.44>

Марущак О.В., м. Вінниця
Коломієць К.Є., м. Вінниця
Долечек Д.Г., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз тенденцій та особливостей розвитку сучасного українського декоративно-ужиткового мистецтва, яке на початку XXI ст. становить комплексне та багатовекторне явище на перетині багатовікової народної традиції та інноваційних художніх пошуків. Досліджено функціональну трансформацію ДУМ. Визначено, що традиційна основа ДУМ, сформована народними ремеслами, слугує семантичним і формотворчим ресурсом для митців, які здійснюють творчу рефлексію щодо спадщини, використовуючи архетипічні символи. Розкрито ключові структурні трансформації та тенденції. Обґрунтовано, що сучасне ДУМ виконує бінарну функцію, зокрема сприяє збереженню культурної спадщини та водночас забезпечує конкурентоспроможність української візуальної культури на світовому ринку. Висвітлено роль інституційної мережі у підтримці методологічної якості та безперервності поколінь митців.

Ключові слова: сучасне декоративне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, народні ремесла, трансформація, міждисциплінарність, художній об'єкт, технологічна багатовекторність, національна ідентичність.

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the trends and features of the development of modern Ukrainian decorative and applied art, which at the beginning of the 21st century constitutes a complex and multi-vector phenomenon at the intersection of centuries-old folk tradition and innovative artistic searches. The functional transformation of decorative and applied art is studied. It is determined that the traditional basis of decorative and applied art, formed by folk crafts, serves as a semantic and form-forming resource for artists who carry out creative reflection on heritage using archetypal symbols. Key structural transformations and trends are revealed. It is substantiated that modern decorative and applied art performs a binary function, in particular, it contributes to the preservation of cultural heritage and at the same time ensures the competitiveness of Ukrainian visual culture in the world market. The role of the institutional network in supporting methodological quality and continuity of generations of artists is highlighted.

Keywords: modern decorative art, decorative and applied art, folk crafts, transformation, interdisciplinarity, artistic object, technological multi-vectority, national identity.

Сучасне декоративне мистецтво України становить комплексне та багатовекторне явище, що знаходиться на перетині багатовікової традиції народної творчості та динамічних інноваційних художніх пошуків. У XXI ст. цей вид мистецтва набув нового змісту, ставши засобом самовираження митців, способом збереження національної ідентичності та важливим елементом культурної дипломатії. Спираючись на синтез традиційних ремесел, актуальних дизайнерських стратегій, живописних методів та інноваційних технологічних рішень, сучасне декоративне мистецтво демонструє динамічний розвиток. Цей процес супроводжується функціональною трансформацією, зокрема відбувається демаркація від його виключно утилітарно-побутової функції з подальшою інкорпорацією в контекст сучасної візуальної та художньої культури як автономної мистецької форми.

Українське декоративне мистецтво має глибоко вкорінену історико-культурну генезу. Витоки його сягають народних ремесел – гончарства (Опішня, Косів), ткацтва та килимарства (Решетилівка), художньої вишивки (Полісся, Поділля, Гуцульщина), художніх розписів (Петриківка, Самчики), різьблення по дереву. Сучасні митці застосовують принцип творчої рефлексії щодо цієї спадщини. Сучасні митці активно звертаються до цих традицій, поєднуючи народні мотиви з сучасною естетикою. Центральне місце у цьому процесі займає український орнамент – система стійких

знакових елементів, що відображають міфопоетичну картину світу. Зокрема, символи дерева життя, птахів (як провісників світла), квіткових і солярних орнаментів виступають у декоративних панно, керамічних виробах і розписах як архетипічні уособлення краси, добробуту та духовності.

Таким чином, традиція у сучасному декоративно-ужитковому мистецтві (ДУМ) функціонує не як музейний експонат, а як семантичний і формотворчий ресурс для формування актуальної художньої мови.

На відміну від класичного підходу, що часто обмежувався природними матеріалами (глина, льон, дерево), сучасне декоративне мистецтво активно експериментує з матеріалами, що передбачає їх синтез, наприклад: скло та метал (у монументальній скульптурі та ювелірній справі); полімери та композити (для створення інсталяцій та об'єктів); текстиль (з використанням новітніх видів тканин і волокон); дерево (часто у поєднанні з іншими текстурами, наприклад, епоксидною смолою).

В українській сучасній художній кераміці спостерігається біполярність процесів, зокрема збереження традиційної ручної роботи (ручна ліпка, ангобування) поєднується з цифровим моделюванням форм (3D-друк, лазерне різання) і застосуванням інноваційних глазурей. Це дає змогу досягати водночас витонченої ужитковості й монументальності скульптурних форм.

Схожі процеси відбуваються у художньому склі, де засвоєння технік ф'юзингу (спікання), молірування (гнуття) та гутного скла наближає декоративні об'єкти до станкових творів.

Текстильне мистецтво відійшло від суто орнаментальної функції. Сучасні художники активно застосовують авторські техніки фарбування (батик, шиборі – японська техніка резервного фарбування тканин), складні аплікації та об'ємну вишивку, перетворюючи панно на абстрактні або фігуративні арт-об'єкти. Традиційна українська вишивка, зокрема, переживає ренесанс через перенесення архайчних схем на нетипові матеріали та сучасний одяг, що підсилює її роль як коду національної візуальної комунікації.

Особливістю сучасного українського ДУМ є діалектика гармонійного співіснування архайчних символів із сучасною художньою мовою. Ця взаємодія виходить за межі створення традиційних побутових виробів і набуває ознак крос-дисциплінарності.

Низка художників застосовує мотиви Петриківського та Самчиківського розпису – приклади українського декоративного феномену, – але подає їх у новому контексті та масштабі. Ця трансформація відображається у трьох основних напрямках:

- монументалізація та урбаністична інтеграція передбачає експансію орнаменту з камерної площини на великі архітектурні форми. Перенесення традиційного розпису на мурали та фасади будівель забезпечує його інкорпорацію у публічний простір, надаючи декоративному елементу ознак монументального мистецтва;
- інсталяційні та концептуальні практики полягають у використанні елементів ДУМ як компонентів великомасштабних інсталяцій та арт-об'єктів. У цьому контексті вони перестають бути суто естетичними, набуваючи соціального, філософського чи наративного навантаження;
- дизайн, цифровізація та гібридизація передбачають активну інтеграцію традиційних символів у сучасний дизайн-простір, зокрема у предмети інтер'єру (меблі, освітлювальні прилади). Водночас відбувається транскодування цих візуальних кодів у галузь цифрових проєктів (анімаційні форми), що розширює функціональні межі декоративного мистецтва та його аудиторію.

Така художня стратегія свідчить про перехід від концепції «ужитковості» до концепції «художнього об'єкта» (Art Object), за якою декоративність постає не лише функціональною ознакою, а й самодостатньою естетичною цінністю.

Нині декоративне мистецтво активно функціонує в тривимірному культурному просторі – музейному, галерейному та публічному (урбаністичному). Ця активізація свідчить про

зростання його статусу у вітчизняній культурі.

В Україні склалася розгалужена мережа інституцій та заходів, які підтримують і популяризують ДУМ:

- спеціалізована фестивальна та виставкова діяльність є одним з основних механізмів функціонування декоративно-ужиткового мистецтва. Регулярно проводяться загальнонаціональні фестивалі широкого профілю, наприклад, «ЕтноАрт» та «Український АртФест», що забезпечують комплексну презентацію різних видів мистецтва. Водночас проводяться вузькоспеціалізовані заходи, зокрема, «Свято гончарства в Опішні», які фокусуються на конкретних ремеслах. Ці заходи створюють платформи для професійного обміну досвідом, наукової дискусії, а також демонстрації та апробації новітніх творчих доробків;

- галерейна активність відіграє важливе значення для комерціалізації та підвищення статусу декоративно-ужиткового мистецтва. Спостерігається зростання кількості приватних галерей, які спеціалізуються на продажу та просуванні високохудожніх об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва. Така діяльність безпосередньо стимулює формування колекційної культури серед приватної та корпоративної аудиторії, що переводить вироби ДУМ з категорії ужиткових предметів у категорію інвестиційних художніх цінностей.

Заклади освіти виконують важливу, системну функцію у забезпеченні неперервності та розвитку традицій декоративно-ужиткового мистецтва в Україні. Їх роль полягає у збереженні методологічної бази та стимулюванні художніх інновацій.

Вони виступають водночас центрами трансляції ремісничих знань, що забезпечують систематичне вивчення, збереження та передачу архаїчних технологій і канонів народних ремесел і є необхідною умовою для підтримки методологічної якості творчого процесу та автентичності українського ДУМ; лабораторіями для художніх інновацій, де на основі академічних знань відбувається експериментальне засвоєння нових матеріалів і технік, а також формування авторських концепцій, що забезпечує оновлення художньої мови та інтеграцію ДУМ у сучасний світовий мистецький контекст.

Відтак, заклади освіти гарантують безперервність поколінь митців і синергію традиційного досвіду з актуальними творчими підходами, що є підґрунтям для сталого розвитку національної школи декоративного мистецтва.

Таким чином, сучасне українське декоративне мистецтво є динамічним, багатогранним і культуротворчим явищем. Воно демонструє успішну інтеграцію традиційних ремісничих технік та актуальних художніх підходів, що формує його унікальний образ.

Основні тенденції розвитку ДУМ свідчать про його глибоку структурну трансформацію. Однією з тенденцій є перехід від ужитковості до статусу художнього об'єкта. Це досягається через реінтерпретацію народних символів, коли автентичні елементи використовуються для створення концептуальних, а не суто побутових, творів. Друга тенденція передбачає розвиток ДУМ шляхом активного застосування нових матеріалів і цифрових технологій, які не замінюють, а органічно поєднуються з ручною роботою. Це забезпечує як високу якість виконання, так і розширення виразних можливостей. Третя тенденція передбачає міждисциплінарність (крос-дисциплінарність), тобто мистецтво виходить за межі своїх традиційних видів і активно інтегрується у простір дизайну, архітектури та публічного мистецтва, що стирає межі між різними художніми сферами.

Таким чином, сучасне декоративно-ужиткове мистецтво виконує бінарну функцію: з одного боку, воно сприяє збереженню культурної спадщини та формує стійкий національний образ мистецтва, а з іншого – відкриває нові горизонти для творчого самовираження митців, забезпечуючи конкурентоспроможність української візуальної культури на світовому художньому ринку.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Issue 11. Part 1. 2020. С. 31-38.
2. Бойлен, Алексіс Л. Візуальна культура / пер. з англ. Г. Лелів. Київ, ArtHuss, 2021. 208 с.
3. Булавина Н. Досвід візуального мистецтва в ритмі глобальних трансформацій. Нові моделі художньої дії. *Сучасне мистецтво*. 2019. № 15. С. 57-69.
4. Декоративний розпис в Україні. Різновиди Українського розпису. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fk2uXn2io9Q>
5. Зузяк Т., Марущак О., Шешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
6. Ліфінцева О. Творчість митця в комунікативному просторі культури: теоретико-методологічні засади дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 3. С. 35-39.
7. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.
8. Марущак О.В., Кравець В.М. Роль музеїв у контексті популяризації та навчання дітей дошкільного і шкільного віку народного мистецтва України. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 139-143.
9. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
10. Марущак О.В., Романенко Т.М., Шевченко М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво як елемент підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до естетичного виховання учнівської молоді. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 204-207.
11. Марущак О.В., Соловей В.В., Давидюк А.В., Хуан Чжічунь, Заєць Л.В. Створення художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва у проектно-художній діяльності. *Innovative development of science, technology and education*. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2024. Pp. 466-476.
12. Миленкова Р. Особливості адаптації об'єктів сучасного мистецтва у галерейному просторі. *Світогляд-Філософія-Релігія*. 2018. Вип. 13. С. 161-167.
13. Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації: монографія / Бурковська Л., Істоміна Г., Кара-Васильєва Т., Клименко О., Косицька З., Сержант Л., Степовик Д., Студенець Н., Чегусова З. Київ: Мистецтво, 2019. 240 с.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.45>

Корницька Л.А., м. Хмельницький
Марченя Л.С., м. Хмельницький
e-mail: lorakrona@ukr.net

ШРИФТ ЯК ПОВНОЦІННИЙ ЕЛЕМЕНТ МИСТЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Слід сказати, що шрифт виступає не лише як знаряддя лінійної передачі інформації, не просто набір літер, але й як засіб, що створює візуальну естетику, художню візуалізацію та емоційне сприйняття тексту. Шрифт може бути самостійним твором мистецтва, особливо у вигляді заголовків або заголовних літер-ініціалів, титульних сторінок книг, афіш, реклами тощо, де він виступає частиною унікальної художньої композиції. Щоб у цьому пересвідчитись, коротко розглянемо творчість у цій царині двох великих митців епохи Відродження: Альбрехта Дюрера та Ганса Гольбейна Молодшого.

Ключові слова: шрифт, мистецтво шрифту, Альбрехт Дюрер, Ганс Гольбейн Молодший, графічна культура.

Abstract. It should be said that a font acts not only as a tool for linear transmission of information, not just a set of letters, but also as a means of creating visual esthetics, artistic visualization and emotional perception of the text. A font can be an independent work of art, especially in the form of headings or initial letters, title pages of books, posters, advertisements, etc., where it acts as part of a unique artistic composition. To see this, let's briefly consider the work in this area of two great artists of the Renaissance: Albrecht Dürer and Hans Holbein the Younger.

Keywords: font, font art, Albrecht Dürer, Hans Holbein the Younger, graphic culture.

Шрифт – це повноцінний елемент культурного надбання, що поєднує в собі мистецтво та науку його створення і використання. Про це свідчить історія розвитку шрифтів, зокрема як мистецького явища, починаючи з епохи Відродження. Вагомий внесок у становлення мистецтва шрифту зробили німецькі митці Альбрехт Дюрер (1471-1528 рр.) та Ганс Гольбейн Молодший (1497-1543 рр.), чиї праці заклали підґрунтя для подальшого розвитку європейської типографічної культури.

Розвиток мистецтва шрифту в епоху Відродження пов'язаний із переосмисленням форми літери як естетичного та структурного елементу візуальної культури. У цей період формується уявлення про шрифт не лише як засіб комунікації, а як об'єкт художнього конструювання, що відображає гармонію пропорцій, ритму та композиції.

Альбрехт Дюрер – «найяскравіша зірка німецького мистецтва», якого ще називають «північним Леонардо», художник, гравер, математик і теоретик мистецтва. Він був ученим, дослідження якого в галузі теорії перспективи і геометрії не застаріли й сьогодні [1].

Альбрехт Дюрер один із перших спробував осмислити шрифт як конструктивну систему, що підлягає законам пропорцій. У своїй фундаментальній праці «Чотири книги про пропорції» (Vier Bücher von menschlicher Proportion, 1528 р.) митець визначив математичні принципи побудови літер, застосовуючи геометричні фігури (квадрат, коло, трикутник) і запропонував підхід, за яким латинські капітальні літери можна вписувати в квадрат, поділений на частини (зазвичай на десять рівних сегментів) і будувати штрихи за визначеними радіусами дуг. Такий підхід переводить створення букв у площину строгого креслення, де художній жест підпорядковано геометричній логіці [2].

Альбрехт Дюрер прагнув до універсальної гармонії між частинами літери, розглядаючи її як своєрідну архітектурну форму. Його шрифтові побудови вирізняються точністю, симетрією та ритмічною врівноваженістю. Особливу увагу художник приділяв питанням модулювання та співвідношення товщини ліній, що наблизило його до створення наукової системи пропорційного шрифту. Розробки Дюрера мали вагомий вплив на розвиток ренесансної

антикви – шрифту, що поєднав ясність латинської традиції з пластичною виразністю готики [2].

Ганс Гольбейн Молодший, представник північного Ренесансу, сформував власний підхід до оформлення шрифту як художнього об'єкта. Його діяльність зосереджувалася переважно в галузі декоративного шрифту та книжкової графіки. Митець створив численні ініціали, заставки та декоративні алфавіти, що поєднували форму літери з орнаментальною композицією [3]. Характерною особливістю його творчості є органічне поєднання шрифтової структури з образно-сюжетними елементами – фігурами людей, тварин, фантастичних істот, рослинними мотивами.

Ганс Гольбейн створює знаменитий «Алфавіт смерті» (Death Alphabet), де кожна велика літера супроводжується алегоричними сценами, що відображають філософію тлінності життя, тематичним дереворитом із фігурою Смерті. Цей алфавіт служив символічним коментарем до визначеної тематики – ілюстративний капітальний алфавіт, який використовували як початкові літери для рубрикацій у книгах. Декоративні шрифтові композиції Гольбейна стали зразком для майстрів гравюри та книжкового оформлення, утвердивши новий підхід до візуального синтезу тексту та зображення [3].

Обидва митці сприймали шрифт як синтез мистецтва, математики та символіки. Для них характерними є:

- 1) раціональність побудови – використання геометричних принципів у формуванні літер;
- 2) естетизація тексту – прагнення до виразності та гармонії графічної структури;
- 3) декоративно-символічний підхід – поєднання функціональності літери з художньою образністю;
- 4) вплив на розвиток типографіки – їхні ідеї визначили подальші напрями у формуванні книжкового дизайну та графічної культури раннього Нового часу [7].

Отже, Альбрехт Дюрер і Ганс Гольбейн Молодший поєднали у своїй творчості теоретичну глибину та художню майстерність, заклали основи науково-естетичного підходу до шрифтового мистецтва. Альбрехт Дюрер сформулював принципи геометричної побудови шрифту, які визначили розвиток європейської типографії, тоді як Ганс Гольбейн збагатив шрифт декоративно-орнаментальними формами, підкресливши його символічну та емоційну функцію. Їхня діяльність стала важливим внеском у формування художнього мислення епохи Ренесансу, де шрифт посів місце повноцінного елементу мистецької культури.

Цей культурний внесок щодо гармонійної візуалізації шрифтів має великий вплив вже на сьогодишню візуальну культуру комунікацій у різних сферах сучасного мистецтва (виставкова афіша, реклама, візитівка, постер тощо), який сьогодні маємо вивчати і використовувати у власній художній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Альбрехт Дюрер [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». URL: <https://kpi.ua/durer>
2. Шрифти по епохам [Електронний ресурс]. NewMedia UA. 2024. URL: <https://newmedia.ua/interesting-know-uk/shryfty-po-epokham/>
3. The Morgan Library & Museum. Latin Capital Letter Alphabet (Death Alphabet) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.themorgan.org/exhibitions/online/holbein/latin-capital-letter-alphabet-death-alphabet>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.46>

Белінська Т.В., м. Вінниця
e-mail: belinska_tet@ukr.net

ВПЛИВ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ НА СУЧАСНІ ТАНЦЮВАЛЬНІ ЖАНРИ

Анотація У статті проаналізовано вплив народно-сценічної хореографії на сучасні танцювальні жанри. Визначено, що використання народної пластики, традиційних рухів і сценічної стилізації збагачує техніку та художню мову балету, неокласики, сучасної, естрадної та шоу-хореографії. Показано, що народно-сценічний танець сприяє появі нових стилів, формує унікальні композиційні рішення та виконує важливу культуроносну функцію, поєднуючи традицію з сучасними хореографічними тенденціями.

Ключові слова: народно-сценічна хореографія, сучасні танцювальні жанри, народна пластика, хореографічна лексика, фольклор, стилізація, балет, модерн, естрадна хореографія, фолк-ф'южн.

Abstract. The article analyses the influence of folk stage choreography on contemporary dance genres. It is determined that the use of folk movements, traditional movements and stage stylisation enriches the technique and artistic language of ballet, neoclassical, contemporary, variety and show choreography. It is shown that folk stage dance contributes to the emergence of new styles, forms unique compositional solutions and performs an important culture-bearing function, combining tradition with contemporary choreographic trends.

Keywords: folk stage choreography, contemporary dance genres, folk plasticity, choreographic vocabulary, folklore, stylisation, ballet, modern, variety choreography, folk fusion.

Народно-сценічна хореографія як особливий напрям мистецької практики посідає важливе місце в розвитку сучасного танцювального мистецтва. Її поява зумовлена прагненням зберегти автентичні народні танцювальні форми та водночас адаптувати їх до умов професійної сцени. Синтез фольклорного джерела з композиторсько-постановочними інноваціями сприяв формуванню нового художнього явища, що впливає не лише на національну, а й на світову танцювальну культуру.

У XX-XXI ст. народно-сценічна хореографія стала важливим джерелом художніх образів, технік руху й методик педагогіки, що активно впливають на різні сучасні танцювальні жанри – від академічного балету й модерну до популярної естрадної хореографії та танцювальних шоу. Стилістика народно-сценічного танцю, ґрунтуючись на архаїчних традиціях та етнічній пластичності, водночас набула нового змісту у професійній інтерпретації: вона стала джерелом яскравих сценічних образів, динамічних композиційних рішень і технічних прийомів, які модернізуються та інтегруються у сучасне танцювальне мистецтво.

Особливостям формування українського народного танцю в суспільному середовищі присвячено розвідки Т. Благової, В. Нечитайло, А. Тугай [3]. Так, Д. Бідюк аналізувала історичні етапи становлення професійного народно-сценічного танцю, висвітлюючи його феноменальні особливості [4]. І. Гутник досліджувала стилізацію народного танцю у професійному мистецтві та його взаємодію з сучасними сценічними формами [6].

Дослідження сучасних авторських постановок, зокрема в працях А. Підлипського, О. Аксьонова, О. Таранцевої та К. Куртієвої, Є. Філімонової-Златогурської, демонструють розвиток сценічного образу, інтеграцію сценографії та медіавізуалізації, що підсилює художню виразність та національну символіку [9; 11].

Використання характерних елементів народної лексики: притупів, присядок, стрибків, специфічних положень рук і корпусу – у поєднанні з сучасною пластикою формує унікальний художній стиль, що підсилює виразність хореографічних творів. Саме тому численні сучасні постановники, хореографи-педагоги та артисти звертаються до народно-сценічної традиції як до потужного джерела творчих інновацій, що стимулює розвиток нових танцювальних форм і напрямів.

Народно-сценічний танець – це яскравий приклад того, як традиційне мистецтво може

набути нових форм і значень, переплітаючись з професійною майстерністю. Цей вид танцю є унікальним явищем, що поєднує в собі автентичні елементи народної хореографії з технічною витонченістю та артистизмом сценічного виконання [3].

Передусім, народно-сценічна хореографія відіграє значну роль у трансформації пластичної лексики сучасних танцювальних жанрів. Сучасні постановники активно звертаються до елементів традиційного танцю – характерної манери виконання, специфічних положень рук і корпусу, опорних кроків, стрибків, притупів. Ці елементи в органічному поєднанні з модерною або естрадною хореографією збагачують руховий арсенал сучасного танцю, надають йому нової виразності та глибини.

Наведемо приклади впливу в конкретних танцювальних жанрах, а саме: *академічний балет і неокласика*. У ХХ ст. багато балетних постановок запозичили етнічні теми, мотиви та характерні рухи народної пластики; хореографи використовували народні елементи для підсилення національної ідентичності в балетній мові. У неокласичних творах часто зустрічаються ритмічні й пластичні кліше, що походять від народно-сценічної хореографії [9]. *Сучасна та постмодерна хореографія*. Сучасні хореографи інтегрують народні образи як ресурс для експериментів: від прямої сценізації обрядових практик до абстрактних варіацій на тему фольклорного руху. Поширені підходи – деконструкція традиції, інтеграція локальних рухів у глобальний сучасний контекст, інтермедіальність (поєднання з мультимедіа) [5]. *Популярна сцена і шоу-хореографія*. Поп-хореографія і телевізійні конкурси часто звертаються до фольклорних мотивів як до емоційно швидкого маркера національності чи колориту. Тут відбувається інша форма впливу – синтез: народні елементи поєднуються з хіп-хопом, джаз-фанком, елементами акробатики та сценічної драматургії. *Фолк-ф'южн і етно-балет*. Народні мотиви змішуються з сучасними техніками, створюючи жанрові «мікси». Ансамблі, котрі працюють у цьому полі, часто використовують народно-сценічну хореографію як основу для сценічної структури й сценографії [10].

Не менш вагомим є виховний та культуроносний вплив народно-сценічної хореографії. Сучасні танцювальні школи, студії та ансамблі залучають молодь до вивчення фольклорної спадщини через її сценічну форму. Це сприяє формуванню культурної пам'яті, патріотичного виховання та розуміння національних традицій, які набувають модерного звучання в сучасному мистецькому просторі.

Таким чином, народно-сценічна хореографія не лише зберігає традиції, а й активно впливає на формування нових танцювальних напрямів, сприяє розвитку рухової лексики, композиційних підходів і сценічної естетики. Її взаємодія з сучасними жанрами демонструє можливості синтезу минулого і сучасності, створюючи підґрунтя для появи інноваційних художніх рішень і нових форм танцювального мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Белінська Т., Василевська-Скупа Л., Костюк Л. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 51. С. 414-418. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-64>
2. Белінська Т.В., Ковальова І.Б. Особливості формування готовності майбутнього педагога-музиканта до інтегрованої професійної діяльності. *Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. С. 169-172. URL: <https://vspu.net/repository/index.php/uawcs/article/view/119/119>
3. Белінська Т.В., Мозгальова Н.Г., Янкович І.М. Народно-сценічний танець як синтез традицій і професійного мистецтва. *Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку*: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 18-19 березня 2025 р. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. С. 53-56. URL:

<https://vspu.net/repository/index.php/uawcs/article/view/90/90>

4. Бідюк Д.Є. Сучасна хореографічна освіта: британський та український досвід: дис. ... канд. пед. наук. за спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2020. 316 с.
5. Бойко О.С. Компаративний метод дослідження сучасного сценічного мистецтва. *Вісник КНУКіМ Серія «Мистецтвознавство»*. 2021. Вип. 44. С. 156-163. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.44.2021.235407>
6. Гутник І. Стилізація у професійному народному хореографічному мистецтві сучасності [Електронний ресурс]. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. URL: <https://journals.urau.ua/visnyknakkkim/article/view/177729>
7. Куртева К.Р. Народнo-сценічний танець Прикарпатського регіону як фольклорна основа сучасного хореографічного мистецтва. *Народна творчість та етнологія*. 2024. (401), С. 97-105.
8. Підлипський А.І., Аксьонов О.Б. Фестивально-конкурсний рух у сфері народно-сценічного танцю України [Електронний ресурс]. *Studios of Dance Studies*. 2022. № 4. URL: <https://dancestudios.knukim.edu.ua/article/view/261613>
9. Таранцева О.О. Становлення та розвиток національної народно-сценічної хореографії [Електронний ресурс]. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2020. № 2. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4316>
10. Тимчула А.В. Тенденції розвитку народно-сценічного танцю долинян. *Мистецтвознавчі записки*. Вип. 38. 2020. С. 91-96.
11. Філімонова-Златогурська Є. Народнo-сценічний танець у хореографічних виставах Вінницького фахового коледжу мистецтв ім. М.Д. Леонтовича. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63, ч. 2. С. 77-82.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.47>

Шинін О.С., м. Вінниця
Гавловська Т.В., м. Вінниця
e-mail: shininaleksander@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ХУДОЖНЬО-ВІЗУАЛЬНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ ХІРОХІКО АРАКІ

Анотація. У статті досліджено еволюцію художньо-візуальної мови у творчості всесвітньо відомого манґаки та художника Хірохіко Аракі, чия творчість вийшла за межі індустрії та стала феноменом сучасної культури. Продemonстровано, що творчий шлях Аракі є свідомою стратегією відходу від жанрових обмежень традиційного японського сьонену з метою створення транснаціональної естетичної системи. Зазначено, що унікальна художньо-візуальна мова творчості Аракі, що функціонує як складний інтертекстуальний код, підняла його роботи до рівня високого мистецтва, про що свідчать колаборації з Gucci та експонування творів у Луврі. Аракі створив стиль, який є глобально впізнаваним і має суттєвий вплив на сучасну популярну культуру.

Ключові слова: Хірохіко Аракі, манґака, художньо-візуальна мова, сьонен, транснаціональна естетика, анатомічна трансформація.

Abstract. The article explores the evolution of artistic and visual language in the work of the world-famous mangaka and artist Hirohiko Araki, whose work has transcended the industry and become a phenomenon of contemporary culture. It is demonstrated that Araki's creative path is a conscious strategy of moving away from the genre limitations of traditional Japanese shonen in order to create a transnational aesthetic system. It is noted that the unique artistic and visual language of Araki's work, which functions as a complex intertextual code, has elevated his works to the level of high art, as evidenced by collaborations with Gucci and the exhibition of works in the Louvre. Araki created a style that is globally recognizable and has a significant impact on modern popular culture.

Keywords: Hirohiko Araki, mangaka, artistic and visual language, shonen, transnational aesthetics, anatomical transformation.

Хірохіко Аракі – всесвітньо відомий манґака та художник, чия творчість є феноменом сучасної культури. Унікальна здатність виходити за межі індустрії та створювати транснаціональну естетику зумовлює актуальність дослідження художньо-візуальної мови його творів. Традиційна японська манґа часто обмежується внутрішніми жанровими концепціями. Натомість Аракі перетворив популярний жанр сьонен (один з основних видів аніме та манґи, цільовою аудиторією якого є підлітки та юнаки) на платформу для діалогу між східною та західною візуальною культурою.

Ця синергія сприяла комерційному успіху та художньому визнанню його робіт. Свідченням цього є колаборації з провідними світовими модними домами (Gucci) та експонування творів Аракі у престижних мистецьких інституціях, зокрема в Луврі. Його стиль відображає виняткове поєднання у створенні унікальних, візуально складних наративів принципів класичного мистецтва з авангардною філософією кольору, що виводить особистість Аракі на основні позиції щодо впливу на процес еволюції сучасної ілюстрації. Саме здатність інтегрувати елементи, які традиційно вважаються прерогативою високої культури – від анатомічної досконалості Ренесансу до філософії кольору Постімпресіонізму та авангардної експресії високої моди, – зумовлюють унікальність мистецької спадщини Аракі.

Творчий шлях Хірохіко Аракі розпочався наприкінці 1970-х рр. Суттєвий вплив на його перші роботи мала популярна в Японії того часу традиційна манґа. З-поміж ранніх творів, які передували його основній серії, варто зазначити «Покер під рушницею» (1980 р.), «Скажи привіт, Вірджинії» (1982 р.), «Бешкетний хлопчик» (1982 р.), «Чудова Айрін» (1985-1986 рр.).

Середина 1980-х рр. характеризувалася домінуванням жанру сьонен у візуальному стилі гіпермаскуліності, тобто стилі, який підкреслює та перебільшує традиційні чоловічі якості. Наприклад, такі серії, як «Кулак полярної зорі» (початок серіалізації з 1983 р.) та «Куля дракона» (початок серіалізації з 1984 р.) були найпопулярнішими манґами в одному з найвідоміших у світі щотижневих японських журналів манґи (коміксів) «Weekly Jump». Досягнення й утримання успіху в такому конкурентному середовищі вимагало зображення героїв манґи з надмірною фізичною силою та гіпертрофованою мускулатурою, що відображало семіотику нездоланності.

З 1987 р. стиль митця почав індивідуалізуватися, хоча і в межах жанрових очікувань. Головні герої його творів зображувалися з масивними, атлетичними постатями, що відповідало естетичній концепції бойової манґи 1980-х рр., яка передбачала культ тіла та грубу фізичну силу. Проте, вже в цьому ранньому, важковізуалізованому стилі, Хірохіко Аракі здійснює кардинальний відхід від типового японського канону. Він використовує транснаціональну естетику з метою позиціонування своєї роботи на ринку. Аракі почав активно впроваджувати у свої роботи елементи західної культури, що сприяло відображенню в них не лише сили, а й стилю. Найяскравіше це проявилось у використанні екстравагантних і динамічних поз персонажів, що були запозичені із західної модної ілюстрації та фотографії. Синергія візуальних кодів дала змогу створити унікальне поєднання японської гіпертрофованої сили та західної театральної елегантності.

Наступний етап у творчості Хірохіко Аракі став поворотним у становленні авторського стилю. Введення концепції «стендів» (Stands), що уособлювали психічних охоронців, які надають персонажам надздібності, було не просто сюжетним, а й фундаментальним візуальним інструментом. Стенди дали змогу Аракі відійти від фізичного протистояння до абстрактніших, стилізованих і сюрреалістичніших конфліктів. Таке оновлення у візуалізації висувало нові вимоги до експресії персонажів. Вони мали не просто боротися, а перебувати в екстравагантних, динамічних позах, незалежно від контексту битви. Новизна візуальної семіотики, для якої характерні екстравагантні пози та нанесення специфічної штриховки з метою передачі світлотіні, зумовила унікальність мови манґи Хірохіко Аракі цього періоду.

Починаючи з 1992 р., стиль Хірохіко Аракі зазнав найпомітнішої та свідомої анатомічної трансформації. Якщо на попередніх етапах творчості Аракі переважали масивні й атлетичні постаті, то наступним роботам були властиві різноманітні, більш пропорційні та менш об'ємні типи тілобудови. Цей перехід призвів до кардинальних змін у художньому рішенні. Аракі прагнув підкреслити стиль і гостроту своїх героїв, а не грубу фізичну силу. У цьому контексті його персонажі мали бути одягнені у складні й деталізовані костюми, запозичені з високої моди, що зумовило об'єктивну необхідність здійснення загальної анатомічної корекції.

Анатомічні зміни передбачали не лише пом'якшення стилю, а й свідому академічну корекцію з метою досягнення точних та ідеальних пропорцій. Аракі свідомо ускладнив анатомію, на відміну від манґак, які з часом спрощують її, надихаючись класичними академічними джерелами. Він наголошував, що під час створення персонажів його надихали скульптурні твори Мікеланджело Буонарроті. На цьому етапі своєї творчості Аракі брав за основу ренесансну скульптуру, для якої властиве детальне вивчення тіла людини, що допомогло йому досягти анатомічно коректної основи для власних персонажів. Це знайшло підтвердження у посиланнях Аракі під час створення кольорових ілюстрацій на такі скульптури Мікеланджело, як «Геній Перемоги», «Два невільничих» і «Хлопчик, що присів».

Відбиток ренесансних стандартів анатомії у роботах Аракі спричиняє естетичний парадокс. Персонажі, основним джерелом натхнення під час створення яких були скульптурні твори Мікеланджело, є ідеалізовано реалістичними та водночас демонструють запозичені з авангардної моди фантастичні, сюрреалістичні наряди та жести. Синергія класичної структури та постмодерністської стилізації надала роботам Хірохіко Аракі візуальної глибини і підняла їх до рівня високого мистецтва.

Еволюцію художньо-візуальної мови Хірохіко Аракі, що демонструє поступовий відхід від жанрових обмежень, можна хронологічно представити у такий спосіб (табл. 1):

Таблиця 1

Хронологія еволюції стилю Хірохіко Аракі у JoJo's Bizarre Adventure

Період манґи (частини)	Роки	Характерні особливості анатомії	Ключові візуальні впливи
Ранній shonen (Phantom blood, Battle tendency)	1987-1989 рр.	Гіпертрофована, масивна мускулатура (конформність до FOTNS)	Модна ілюстрація (Т. Вірамонтес, А. Лопес), класицизм
Зрілий / перехідний (Stardust crusaders, Diamond is unbreakable)	1989-1999 рр.	Зменшення масивності, універсалізація тілобудови; різноманітність фігур	Скульптура Мікеланджело, постімпресіонізм (П. Гоген)
Сучасний / авангардний (Vento Aureo – The JOJOLands)	1999 р. – дотепер	Андрогінна елегантність, гострі лінії; анатомія підпорядкована моді	Сучасна фотографія моди (Vogue Italia, С. Мейзел), глобальні модні дома (Gucci, Prada)

Револьюційність художньо-візуальної мови Хірохіко Аракі відображається й у його підході до кольору, що передбачає використання сюрреалістичної палітри з властивим для неї ігноруванням фізичної реальності і колірної послідовності. Наприклад, волосся героя або елементи його одягу можуть змінювати колір від однієї глави до іншої глави манґи, а природні об'єкти набувають нелогічних відтінків. Для Аракі колір – це інструмент для створення візуально привабливої та динамічної композиції, яка підкреслює експресію та настрій сцени, а не її дескриптивну логіку.

Науково обґрунтованим джерелом такого нереалістичного підходу у європейському мистецтві є творчість французького постімпресіоніста Поля Гогена. Захоплення творчістю Гогена відобразилося у роботах Хірохіко Аракі пізнього періоду. Естетика синтетизму Гогена, для якого характерні плоскі ділянки кольору та сміливі кольори, та його ідея про те, що колір має передавати емоцію або відчуття, а не реальність, сприяли формуванню філософії кольору Аракі. Вона функціонує як візуальний фільтр, звільняючи роботу від фотореалізму і надаючи їй максимальної експресії.

Для сучасних робіт Аракі властивий індивідуалізований стиль нанесення штриховки, яка, як правило, є контрастною й деталізованою. Відтак, Аракі у своїй творчості поєднує японську манґа-традицію із західними живописними техніками передачі світлотіні, водночас забезпечуючи збереження відчуття просторової глибини та драматизму засобами власних сюрреалістичних колірних рішень.

Унікальна художньо-візуальна мова та свідомо синергія високих культурних референсів у творчості Хірохіко Аракі здійснили суттєвий вплив на розвиток сучасної популярної культури, у тому числі на дизайн персонажів, моду та ілюстрацію.

Визнання його творчості як феномену сучасної культури вийшло далеко за межі індустрії манґи. Візуальна семіотика манґи у контексті успішного синтезу класичного мистецтва та авангарду у творах Хірохіко Аракі визнається західною мистецькою спільнотою високим мистецтвом. Про це свідчить експонування його робіт у провідних музеях світу, зокрема у Луврі, і створення Аракі спеціального артбуку *Rohan au Louvre*. Стратегія використання академічно визнаних джерел як основи для власних фантастичних наративів зумовила транснаціональний успіх Хірохіко Аракі.

Такі елементи художньо-візуальної мови творчості Аракі, як стилізація одягу та постановка поз, також знайшли своє відображення у комерційних колабораціях з відомими світовими брендами та журналами. Зокрема, співпраця з модним домом Gucci, для якого Аракі створив ілюстрації, є найяскравішим прикладом. Ця співпраця символізує завершеність художнього циклу, де манґа, яка спершу надихалася фотографіями високої моди, згодом сама стала натхненником для індустрії моди.

Сучасний стиль Аракі є всесвітньо впізнаваним і високо цінується як серед широкої публіки, так і у професійних мистецьких колах. Він невпинно експериментує. Аракі використовує відкриті, динамічні композиції, для яких характерні рух й експресія. Для сучасного етапу його творчості властиві експериментальне використання кольорової гами та нетрадиційні поєднання відтінків. Постійна художня відкритість до зовнішніх культурних джерел забезпечує роботам Хірохіко Аракі тривалу культурну та естетичну релевантність.

Таким чином, аналіз еволюції художньо-візуальної мови у роботах Хірохіко Аракі демонструє, що його творчий шлях є свідомою стратегією відходу від жанрових обмежень японського сьонен з метою створення транснаціональної естетичної системи. Еволюція стилю Аракі визначається трьома основними трансформаціями, кожна з яких ґрунтується на впливі західної культури, а саме анатомічна зміна, естетична диверсія, колірна філософія. Хірохіко Аракі створив унікальну художньо-візуальну мову, яка функціонує як складний інтертекстуальний код і безперервно оновлюється за допомогою систематичного включення елементів західної моди та мистецтва.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.48>

Зузяк Т.П., м. Вінниця

e-mail: zuzyak@ukr.net

Соловей В.В., м. Вінниця

e-mail: victorsolovey79@gmail.com

Ніколаєва А.Д., м. Вінниця

МИСТЕЦТВО ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ

Анотація. У статті здійснено культурологічний та історико-мистецтвознавчий аналіз еволюції ролі мистецтва як активного інструменту фіксації, осмислення та формування історичної і колективної пам'яті. Проаналізовано трансформацію функції мистецтва від архаїчного літопису та ідеологічної глорифікації до субверсивного антивоєнного маніфесту. Особливу увагу приділено українському контексту, де мистецтво традиційно виступало основним мнемонічним механізмом збереження національної ідентичності та тяглості державотворчої пам'яті. Центральною частиною роботи є аналіз новітніх стратегій осмислення російсько-української війни (2014-2025 рр.), включаючи феномен «воєнного натюрморту» як форми мистецького свідчення про буденність бойових дій та роль документальної фотографії у формуванні контр-наративу до пропаганди.

Ключові слова: історична пам'ять, культурна пам'ять, мнемонічні механізми, Trauma Art, візуальний наратив, воєнний натюрморт, національна ідентичність, етика свідчення, епістемологічна функція мистецтва.

Abstract. The article provides a cultural and art history analysis of the evolution of the role of art as an active tool for recording, understanding, and forming historical and collective memory. The transformation of the function of art from an archaic chronicle and ideological glorification to a subversive anti-war manifesto is analyzed. Particular attention is paid to the Ukrainian context, where art has traditionally served as the main mnemonic mechanism for preserving national identity and the continuity of state-building memory. The central part of the work is the analysis of the latest strategies for understanding the Russian-Ukrainian war (2014-2025), including the phenomenon of «war still life» as a form of artistic testimony to the everydayness of hostilities and the role of documentary photography in forming a counter-narrative to propaganda.

Keywords: historical memory, cultural memory, mnemonic mechanisms, Trauma Art, visual narrative, war still life, national identity, ethics of testimony, epistemological function of art.

Зв'язок між мистецькою творчістю та історичною дійсністю є фундаментальним предметом дослідження культурології. Мистецтво, як соціальний феномен, виконує роль високочутливого індикатора історії, оскільки воно не лише фіксує події, а й трансформує їх, надаючи фактам емоційно-ціннісного забарвлення. У сучасних умовах, коли історичні переломи, зокрема, Революція гідності та військова агресія 2014-2025 рр., вимагають консолідації колективної свідомості, переосмислення епістемологічної ролі мистецтва стає особливо важливим.

Проблематика дослідження полягає у необхідності виходу за межі концепції мистецтва як пасивного дзеркала, що відображає події, вірування та цінності часу, в який воно було створено, та аналізу його функцій як активного мнемонічного механізму та ідеологічного інструменту. Мистецтвознавчий аналіз має бути спрямований на інтеграцію теоретичних концепцій, що пояснюють, як мистецтво формує функціональну культурну пам'ять [13], особливо у контексті травматичних досвідів, та як воно генерує нові художні форми, що здатні репрезентувати «невимовне» [10].

Із зародженням цивілізацій мистецтво набуло виразних функцій історичної фіксації та ідеологічного впливу. В. Дьяков зазначає, що перші наскельні малюнки первісних мисливців можна розглядати як протоісторичні документи, що відображають побут, вірування та світогляд прадавніх спільнот [6]. Вони є формою комунікації, спрямованою на документування життя [13].

У Давньому світі мистецтво було безпосередньо інтегроване в державну та релігійну ідеологію. В. Дьяков зазначає, що у Давньому Єгипті рельєфи і фрески храмів мали чітко виражений історико-релігійний характер, описуючи військові походи фараонів і священні ритуали. Наприклад, сцени битви при Кадеші, зображені в храмі Рамсеса II, є не лише художнім, а й документальним свідченням історії [6].

Римська культура вдосконалила цю функцію глорифікації. Пам'ятники, тріумфальні арки та барельєфи на колонах (зокрема, колона Траяна) фіксували найважливіші події імперії. Мистецтво античності виконувало подвійну місію, зокрема, воно функціонувало як історичний літопис, що документує події, й водночас, що не менш важливо, формувало бажаний ідеологічний образ правителів і народів. Це відповідало «мистецькому погляду» артикуляції культурних ідеалів [1].

В епоху Відродження відбулася зміна парадигми. Якщо середньовічне мистецтво було переважно теоцентричним, то ренесансне звернулося до людини, її розуму, гідності. Творчість Леонардо да Вінчі, Рафаеля та Мікеланджело відобразила народження нового гуманістичного світогляду, змістивши фокус з божественного на антропоцентричне.

У XVII-XVIII ст. бароко й класицизм віддзеркалили політичну динаміку Європи. Емоційне та динамічне мистецтво бароко було властиве для епохи контрреформації та монархічного абсолютизму. Творчість Караваджо, Рубенса і Веласкеса передавала драматизм часу, боротьбу і контрасти. Класицизм, навпаки, втілював ідеали раціональності та державного порядку.

Французька революція 1789 р. стала каталізатором, що перетворив мистецтво на безпосередній інструмент політичної боротьби та ідеологічну зброю. Жак-Луї Давід створював образи, що увічнили ідеї громадянського обов'язку. Його полотна «Клятва Горациїв» та «Смерть Марата» стали символами доби, що сприяли формуванню нової функціональної пам'яті, необхідної для становлення республіканської ідеології [4].

У XIX ст. історичний живопис зосередився не лише на ілюстрації, а й на філософському аналізі подій. Якщо Ежен Делакруа оспівував революційний запал («Свобода, що веде народ»), то Франциско Гойя у серії «Жахи війни» перейшов до демонстрації кривавої правди конфліктів. Цей перехід від глорифікації до відображення страждань і огиди демонструє, як художній намір змінюється у відповідь на історичну травму. Як зазначає Н. Керролл, намір викликати «візуальну огиду» є так само легітимним «мистецьким поглядом» (art regard), як і прагнення до «візуального задоволення», що уніфікує концепцію мистецтва, попри зміну його соціальної функції [1]. Реалізм, що виник у цей час, також фокусувався на соціальних проблемах і точному зображенні дійсності, виступаючи проти романтичного ідеалізму [13].

В українській культурі мистецтво завжди було нерозривно пов'язане з боротьбою за самобутність і державність. За умов, коли державні інститути були нестабільними або відсутніми, мистецтво брало на себе функцію головного мнемонічного механізму для збереження національної ідентичності. Уже в добу Київської Русі архітектура та іконопис, зокрема Софійський собор у Києві, несли не лише релігійний, а й потужний політичний зміст, прославляючи велич християнської держави [7]. У XVII-XVIII ст., у період козацької доби, мистецтво стало основною формою збереження історичної пам'яті. На іконах та народних картинах зображувалися образи гетьманів й козаків, що символізували мужність і свободу, підтримуючи ідею національної ідентифікації.

Особливого значення у цьому контексті набула творчість Тараса Шевченка. Його живопис і графіка поєднали глибокий соціальний реалізм з національним романтизмом. Такі картини, як «Катерина» чи «Селянська родина», водночас передають біль народу й артикулюють його гідність.

Тарас Григорович Шевченко був не лише художником, а й літописцем доби та моральним орієнтиром нації. Його творчість стала частиною «функціональної пам'яті нації» [10] – живої, вибіркової, орієнтованої на майбутнє, забезпечуючи тяглість національної пам'яті в умовах відсутності власної державності. Саме завдяки творчості митців, від Т. Шевченка до сучасних авторів, зберігається неперервність національної свідомості.

У ХХ ст. мистецтво продовжувало відігравати роль осмислювача історичних травм. Створення Михайлом Бойчуком монументальних композицій засобами синергії візантійських традицій з соціальним змістом було спробою сформувати новий, відмінний від радянського, національний наратив. Проте, він був репресований тоталітарним режимом. Це підкреслює той факт, що боротьба за пам'ять – це є боротьба за власне національну ідентичність.

Під час Другої світової війни художники відображали подвиг і трагедію народу. Наприклад, відома картина Тетяни Яблонської «Хліб», 1949 р. (рис. 1), стала символом повоєнного відродження.

Рис. 1. Т. Яблонська. Хліб. 1949 р.

У новітній період монументальне мистецтво, наприклад, Меморіал Героїв Небесної Сотні та Меморіал жертв Голодомору, інтегрує сучасну естетику з глибоким змістом національної пам'яті, матеріалізуючи скорботу та ідеали відродження [8].

Масштабні конфлікти ХХ ст. призвели до виникнення художніх напрямів, які прагнули відобразити хаос та абсурдність дегуманізованої дійсності. Після Першої світової війни виникли експресіонізм, дадаїзм і сюрреалізм. Твори Отто Дікса, Джорджа Гросса та Макса Ернста відображали прямий протест проти війни.

Друга світова війна спричинила появу «Герніки» (1937 р.) Пабло Пікассо – монументального полотна, на якому митець зобразив людей та їхні страждання від бомбардування м. Герніка в стилі кубізму з елементами сюрреалізму (рис. 2). Картину називають такою, що найкраще передає жахи війни. Вона становить потужний антивоєнний маніфест, що є універсальним символом болю та метафоричного осмислення травми.

Рис. 2. П. Пікассо. Герніка. 1937 р.

В українській культурі цей період відображено у фільмах Олександра Довженка «Україна в огні» та «Повість полум'яних літ», у яких режисер показав трагедію і героїзм свого народу.

Нині українські митці осмислюють війну через сучасні медіа, зокрема, через інсталяції, перформанси, цифрове мистецтво. Картини Марії Куліковської, мурали з образами захисників, фотовиставки з фронту – це не лише мистецтво, а й форма громадянського свідчення [12].

Репрезентація військової травми вимагає застосування теоретичних концепцій Trauma Art, що ґрунтуються на ідеях постпам'яті, етики свідчення та травматичного наративу [5]. Мистецтво стає мовою для передачі досвіду «невимовного», який не може бути повністю охоплений раціональним літописом.

Сучасне українське кіно часів війни активно формує колективну пам'ять. Аналіз таких робіт, як «Атлантида», «Відблиск» чи «20 днів у Маріуполі», показує, що режисери використовують універсальні естетичні прийоми репрезентації травми, водночас створюють специфічний український візуальний дискурс [5]. Ці фільми фіксують драматичні події сьогодення – війну, втрати, боротьбу за людяність.

Мистецтво також відіграє роль контр-наративу до пропагандистських наративів. Існує концептуальний зв'язок між нацистською та сучасною російською пропагандою у галузі візуального мистецтва. Принципи естетизації влади, глорифікації війни та культивування образу лідера є актуальними інструментами маніпуляції [2].

Мистецтво у контексті етики свідчення протидіє цій маніпуляції, розкриваючи правду і відновлюючи гуманістичну перспективу. Художники нині не лише документують події, а й трансформують їх у символи національної пам'яті.

Сучасне українське мистецтво використовує новітні медіа, такі як інсталяції, перформанси та цифрове мистецтво, для осмислення воєнної дійсності.

Документальна фотографія є одним із найпотужніших інструментів фіксації та свідчення. Підхід до зображення російсько-української війни українськими документальними фотографами, як-от Мстислав Чернов та Євген Малолетка, базується на їхньому емоційному зв'язку із предметом зображення [3]. Це відрізняє їхні роботи від нейтральної фіксації, надаючи їм функцію громадянського свідчення.

Фотографія у цьому контексті слугує не лише документацією для архівів (накопичувальна пам'ять), а й активним інструментом комунікації на міжнародному рівні, формуючи ставлення до конфлікту. Цей підхід є критично важливим для забезпечення достовірності історичного наративу.

У контексті війни 2022 р. у сучасному українському мистецтві виник особливий піджанр, що відрізняється від традиційного, – феномен «воєнного натюрморту». Це не просто візуальне зображення предметів, а символічне втілення психологічного стану та буденності військових під час бойових дій [11].

«Воєнний натюрморт» є унікальною художньою формою, що перетворює артефакти війни (наприклад, частини зброї, особисті речі) на документи епохи. С. Федорець, І. Братусь зазначають, що цей піджанр відображає перехід від героїчного, монументального мистецтва до більш інтимного осмислення травми через фрагментарність і символізм. Він є засобом збереження пам'яті про буденність бойових дій і вираженням досвіду війни [11].

Сучасний український арт-активізм активно працює з темою пам'яті, особливо після Революції гідності. Художники досліджують вибірккову пам'ять народу та наслідки забування, осмислюючи явища через роботу з архівом [9]. Конфлікти навколо знищення радянських пам'ятників і створення сучасних меморіалів відображають боротьбу за публічний простір та функціональну пам'ять.

Скульптура та архітектура, як матеріалізована історія, також трансформуються. У новітній період створюються меморіали, які інтегрують естетику сучасного мистецтва з глибоким змістом національної пам'яті, такі як Меморіал Героїв небесної сотні. Ці об'єкти є не лише актами художнього вираження, а й потужними формами діалогу між минулим і сучасним, які нагадують, що історія – це процес, який триває у культурній свідомості.

Отже, мистецтво виконує комплексну мнемонічну, епістемологічну та ідеологічну функції, виступаючи одним з основних інструментів фіксації та осмислення історичних подій. Від архаїчного літопису до сучасного травматичного наративу мистецтво забезпечує емоційно-ціннісне відображення епох, сприяючи розумінню не лише фактів, а й переживань.

В українському контексті мистецтво історично відігравало роль ключового чинника культурного самозбереження. Воно забезпечувало тяглість національної пам'яті, коли державність була під загрозою, і нині продовжує формувати стійку національну свідомість, активно протидіючи спробам спотворення історії. Поява нових художніх форм, таких як «воєнний натюрморт» і документальна фотографія свідчення, підкреслює активну роль мистецтва у процесі осмислення та зцілення історичних травм, що є запорукою духовного відродження нації.

Список використаних джерел:

1. Conceptual Art by David Bailey. Historical (Art Regard) Theory of Art. URL: <https://stuckismwales.co.uk/theory/tblast/historical.php>
2. Бежнар Г. Пропагандистські настанови в нацистському та російському кінематографі. *Українські культурологічні студії*. 2025. № 1(16). С. 22-29. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2025.1\(16\).03](https://doi.org/10.17721/UCS.2025.1(16).03)
3. Василенко Д. Стратегії зображення російсько-української війни (2014 – 2022) в українській документальній фотографії: бакалаврська робота (034 «Культурологія»). Український католицький університет. Кафедра культурології. Львів: УКУ, 2022, 60 с. URL: <https://hdl.handle.net/20.500.14570/3354>
4. Гомбріх Е. Історія мистецтва. Київ: ArtHuss, 2020. 688 с.
5. Демура А.А. Невимовне в кіно. Мистецтво репрезентації травми і впливу на глядацьке сприйняття. *Культурологічна думка*. 2025. № 27. С. 70-87. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-27-2025-1.70-87>
6. Дьяков В. Історія мистецтва: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2018. 324 с.
7. Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 2019. 456 с.
8. Сидоренко В. Українське мистецтво ХХ століття: напрямки, імена, контексти. Київ: Родовід, 2021. 372 с.
9. Сучасне мистецтво та пам'ять. URL: <https://artsvit.dp.ua/news/suchasne-mistectvo-ta-pamyatv-artsvt/>

10. Требін М.П. Концепт «культурна пам'ять» у сучасній гуманітаристиці. *Духовна культура України перед викликами часу*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 23 травня 2024 р.) / [редкол.: А.П. Гетьман (голова), В.М. Пивоваров, О.В. Уманець, О.В. Прудникова]; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, каф. культурології. Харків: Право, 2024. С. 34-37.
11. Федорець С., Братусь І. «Воєнний натюрморт» в сучасному українському мистецтві. *Молодий вчений*. 2024. № 6(130). С. 37-41. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-29>
12. Федорук О. Архітектура і скульптура України ХХ-ХХІ ст. Львів: Світ, 2022. 298 с.
13. Як мистецтво відображає історичні зрушення? URL: <https://lifestyle.sustainability-directory.com/question/how-does-art-reflect-historical-shifts/>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.49>

Гандзій Н.В., Куценко В.В., м. Вінниця
e-mail: artgapochka@gmail.com

ЕСТЕТИКА ТА ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА АНІМАЦІЙНИХ ТВОРІВ ХАЯО МІЯДЗАКІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Анотація. У статті проаналізовано творчість видатного японського режисера-аніматора, співзасновника Studio Ghibli, Хаяо Міядзакі у контексті його естетичного та філософського впливу на світову культуру і кінематограф. Актуалізовано роль японської анімації (аніме) як всесвітньо визнаного культурного феномену, що є важливим економічним гравцем та основною складовою «м'якої сили» Японії. Проаналізовано формування світогляду митця, на який вплинула професійна діяльність батька, що пояснює моральну амбівалентність його ставлення до технологій, авіації та мілітаризму. Зазначено, що в основі філософії творчості Міядзакі лежить екокритичний погляд. Представлено класифікацію моделей взаємодії людини та природи в його роботах. Наголошено, що творчість Міядзакі сприяла парадигмальному зсуву у західній анімації, вплинувши на студії Pixar та Disney засобами інтеграції емоційної складової та багатопланових, універсальних тем. Зазначено, що його спадщина залишається актуальною завдяки універсальності тем і піднесенню аніме на рівень світового кінематографу.

Ключові слова: Хаяо Міядзакі, Studio Ghibli, японська анімація (аніме), естетика, філософська проблематика, екокритика, синтоїзм, «м'яка сила», глобальна культурна взаємодія, антивоєнний дискурс.

Abstract. The article analyzes the work of the outstanding Japanese animator and director, co-founder of Studio Ghibli, Hayao Miyazaki in the context of his aesthetic and philosophical influence on world culture and cinema. The role of Japanese animation (anime) as a globally recognized cultural phenomenon, which is an important economic player and the main component of Japan's «soft power», is highlighted. The formation of the artist's worldview, which was influenced by his father's professional activities, is analyzed, which explains the moral ambivalence of his attitude towards technology, aviation and militarism. It is noted that the philosophy of Miyazaki's work is based on an eco-critical view. A classification of models of human-nature interaction in his works is presented. It is emphasized that Miyazaki's work contributed to a paradigm shift in Western animation, influencing Pixar and Disney studios by means of integrating the emotional component and multi-layered, universal themes. It is noted that his legacy remains relevant due to the universality of themes and the elevation of anime to the level of world cinema.

Keywords: Hayao Miyazaki, Studio Ghibli, Japanese animation (anime), aesthetics, philosophical issues, ecocriticism, Shintoism, «soft power», global cultural interaction, anti-war discourse.

Японська анімація, відома як аніме, досягла статусу всесвітньо визнаного культурного феномену, успішно поєднуючи глибокі національні традиції з універсальними проблемами людства. Цей вид мистецтва функціонує не лише як засіб культурної комунікації, а й як засіб економічного виміру. Мистецтво аніме є складовою так званої «м'якої сили» Японії, стимулюючи всесвітній інтерес до її культури та традицій. У цьому контексті дослідження

творчості Хаяо Міядзакі – одного з найвпливовіших і найвизначніших діячів в історії анімації, співзасновника Studio Ghibli, є особливо актуальним. Studio Ghibli вийшла за рамки звичайної мистецької платформи і перетворилася на важливий культурний бренд Японії, що має суттєвий вплив на формування національної ідентичності та міжнародного іміджу країни.

На формування світогляду Хаяо Міядзакі, який народився 5 січня 1941 р. у Токіо, істотний вплив мала професійна діяльність його батька, який займався виробництвом деталей для літаків під час Другої світової війни. Цей біографічний аспект допомагає зрозуміти складність, а часто й моральну амбівалентність, з якою Міядзакі ставиться до технологій, авіації та мілітаризму у своїх роботах, наприклад, таких як «Порко Россо» або «Здійнявся вітер». Митець розпочав свою кар'єру фазовщика на студії Toei Animation. Вирішальним чинником у формуванні його власного підходу до анімації стала багаторічна співпраця з Ісао Такахатою, яка згодом призвела до заснування ними студії Studio Ghibli.

Творчість Міядзакі визнана не звичайною розвагою, а формою високого мистецтва. Його позиціонують як мислителя у галузі анімаційного та образотворчого мистецтва, а його вплив на світовий кінематограф часто порівнюють з впливом Акіри Курасави. Його фільми піднімають теми гармонії з природою, дружби та моральної відповідальності, майстерно поєднуючи реальність і фантастику.

Естетичний стиль Ghibli вирізняється яскравими кольорами, плавністю рухів і винятковою деталізацією. Таке художнє оформлення, представлене у візуально дитячий спосіб, завжди сповнене глибоким філософським змістом. Технічна відданість Міядзакі традиційній анімації підкреслює його філософську позицію. Режисер продовжує наполягати на ручному малюванні, розглядаючи його як творчу діяльність, а не власне роботу. Ця відданість ручній роботі зумовлює метафоричний заклик до цінування праці людини та індивідуального світогляду, протиставляючи його цінності в епоху цифровізації. Така деталізація в його роботах пробуджує нескінченну уяву та викликає естетичне задоволення.

Філософія творчості Хаяо Міядзакі відображає екологічний погляд, що протистоїть західному дуалістичному світогляду. Міядзакі критикує підхід, який позиціонує людину та природу як окремі сутності у владному відношенні, де людина є вищою, а природа розглядається як склад матеріалів або машина для загального використання.

Режисер вважає такий дуалізм першопричиною всіх екологічних криз, з якими довелося зіткнутися людству. У своїй творчості, на протигагу цьому, він послідовно наголошує на нерозривному зв'язку між людиною та довкіллям. Його світобачення часто співпадає з принципами глибокої екології. Хаяо Міядзакі акцентує увагу на важливості розроблення «відповідальних ландшафтів», де діяльність людини і технології не порушують природних процесів.

Філософська основа гармонійних відносин з природою для Міядзакі зумовлена традиційними японськими способами мислення, зокрема, синтоїзмом. Синтоїстська практика, яка передбачає культ Камі (духів) і шанобливе ставлення до природної плинності, забезпечує ідеальну парадигму для екологічно свідомого способу життя.

Синтоїстські посилення та алегорії у його роботах, таких як «Мій сусід Тоторо», «Принцеса Мононоке» та «Унесені привидами», не лише експортують традиційні японські духовні уявлення, а й слугують потужним художнім засобом відображення складної взаємодії між духовним, природним світом і світом людей.

В академічних дослідженнях творчості Міядзакі часто наголошується на темі ностальгії. Проте, його розуміння цього почуття відрізняється від традиційного західного розуміння, яке асоціює ностальгію зі смутком за минулим.

У цьому контексті на допомогу приходить японський концепт Natsukashii. Це слово важко перекласти повністю й однозначно. Воно описує складне, двозначне почуття з позитивно-

негативним відтінком і відображає взаєморозуміння між культурою та емоцією. Ця емоційна багатозначність відіграє важливу роль в успіху Міядзакі. Вона дає змогу йому майстерно поєднувати безтурботність і добро дитинства з глибокими темами екологічного колапсу чи війни, що відображені, наприклад, у фільмі «Мій сусід Тоторо». Така багатошаровість забезпечує його роботам привабливість для аудиторії різних вікових категорій, що відрізняє Studio Ghibli від західних компаній, які переважно орієнтуються на молодшого глядача.

У творчості Міядзакі пропонуються різноманітні моделі взаємодії людини та природи, що можна класифікувати за типом зображуваного ландшафту та філософським навантаженням:

- модель I – ідеалізація (утопічний ландшафт). Фільм «Мій сусід Тоторо» (1988 р.) відображає високо ідеалізований й утопічний погляд на природу. Це – гармонійне середовище, в якому фантастичні духи (Тоторо) є втіленням і захисниками природного світу. Застосування в роботі так званого дитячого погляду зумовлює створення привабливого, морально чистого наративу, який заохочує глядачів до критичного переосмислення власних відносин з природою;

- модель II – конфронтація (відповідальний / дикий ландшафт). Гострий та нерозв'язний конфлікт між природою та цивілізацією відображається у фільмі «Принцеса Мононоке» (1997 р.). Наратив зображує боротьбу між екоцентризмом (духи лісу) та антропоцентризмом (мешканці металургійного поселення Татараба), що віддзеркалює реальні проблеми екологічного виснаження ресурсів та впливу промислових технологій на біорізноманіття;

- модель III – апокаліпсис і відчуження (дикий ландшафт). Фільм «Навсікая з Долини Вітрів» (1984 р.) відображає страшні результати експлуатації природи через апокаліптичні ландшафти та «токсичні джунглі». Технологічна війна, відома як «сім днів вогню», призвела до екологічної катастрофи. Природа, уособлена гігантськими комахами Омами, виступає як сила, що протистоїть людству. Вона вказує на те, що екологічні наслідки є безпосереднім результатом людської військової деструкції.

Хаяо Міядзакі систематично використовує алегоричні та реалістичні наративи з метою деконструкції мілітаристських ідеалів. Його роботи критикують романтизацію військової справи, гуманізують жертв конфліктів і сублімують панівні наративи про війну. У контексті колективної пам'яті Японії після Другої світової війни це дає змогу його антивоєнним темам глибоко резонувати на внутрішньому і міжнародному рівнях. Фільми Хаяо Міядзакі виконують роль культурних текстів, що сприяють кардинальному переосмисленню ідеології та історичних наслідків війни.

Studio Ghibli є одним з найефективніших інструментів у забезпеченні світової популярності урядової стратегії «Cool Japan», напрацьованої з посиленням культурної «м'якої сили» Японії у 1980-х рр. Вона передбачає експорт японської ідентичності через аніме, ігри, моду та високотехнологічну продукцію з метою забезпечення привабливості та принадності японської культури на міжнародному ринку. Таким чином, Studio Ghibli функціонує як потужний механізм «м'якої сили», що дає змогу Японії опосередковано впливати на інтереси та поведінку людей у всьому світі. Експорт японської культури Studio Ghibli здійснює двома основними способами:

- романтизація повсякденного життя, зокрема, фільми Міядзакі майстерно естетизують і романтизують, здавалося б, буденні моменти японського життя, що відображається у красиво візуалізованих сценах приготування їжі, традиційних звичаях, архітектурі та зображенні сільських ландшафтів. Навіть у фантастичних наративах реалістичні, деталізовані елементи дають змогу аудиторії уявити власне життя «через об'єкти Ghibli», де

рутинні моменти життя набувають фантастичності та романтизму. Це, у свою чергу, підвищує рівень культурного інтересу і створює привабливий імідж країни;

– інтеграція спіритизму та традиційного світосприйняття. Фільми, які відображають таку інтеграцію, наприклад, «Унесені привидами», знайомлять міжнародну аудиторію з традиційними японськими способами мислення. Експортуючи уявлення про зв'язок людини, природи та світу духів, Ghibli сприяє формуванню уявлення про культурне та філософське підґрунтя японської ідентичності.

Творчість Хаяо Міядзакі здійснила суттєвий і незворотний вплив на європейське та американське анімаційне мистецтво, поширюючи японський стиль аніме у світовому культурному просторі. Його роботи високо цінуються. Джон Лассетер, колишній головний креативний директор Pixar та Walt Disney Animation Studios, відкрито називав Міядзакі великим майстром і своїм натхненником.

Цей вплив зумовив практичний парадигмальний зсув. Коли творча команда Pixar стикалася з проблемами щодо розроблення сценарію, вони часто переглядали фрагменти фільмів Міядзакі для натхнення. Відтак, акцент Міядзакі на емоційній складовій, багатшаровій історії та морально амбівалентних темах був інтегрований у західні наративи, допомагаючи Pixar відійти від простіших, дитячих сюжетів до глибших та універсально привабливіших тем.

Творчість Хаяо Міядзакі є епохальним явищем у світовій анімації. Його фільми досягли глобального визнання, оскільки вони ефективно поєднують високу художню майстерність, глибоку філософську проблематику та поетичне зображення світу. Міядзакі підняв японське аніме до рівня світового кінематографу, запровадивши нові стандарти щодо художнього й сюжетного оформлення. Універсальність його тем, зокрема, систематична екологічна критика дуалізму «людина-природа» та антивоєнний дискурс з критикою романтизації мілітаризму, доводить, що культурний продукт з національною духовністю в своїй основі може стати домінуючим глобальним наративом.

Значущість спадщини Хаяо Міядзакі зумовлена постійною актуальністю таких універсальних тем, як: взаємодія людини з природою, питання добра і зла, соціальна відповідальність. Роботи Міядзакі мають не просто розважальний характер, вони спонукають глядачів, незалежно від їхнього походження, до рефлексії над власними моральними та екологічними виборами.

Список використаних джерел:

1. Фан Ю. Аналіз розвитку японської анімаційної індустрії та її впливу на сучасну молодь. *Комунікації в гуманітарних дослідженнях*. 2023. Вип. 18. С. 188-191. URL: https://www.ewadirect.com/proceedings/chr/article/view/7697?utm_source=chatgpt.com
2. Феномен «японізації». URL: https://web-japan.org/trends01/article/030306fea_r.html?utm_source=chatgpt.com
3. URL: https://www.parrotanalytics.com/announcements/japanese-anime-captured-dollar198-billion-in-2023-global-revenue-cementing-japans-role-as-a-global-entertainment-leader/?utm_source=chatgpt.com
4. Хаяо Міядзакі. Вплив на світову культуру. URL: <https://readonline.com.ua/items/64381-hayao-miyadzaki-vpliv-na-svitovu-kulturu/>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.50>

Зузяк Т.П., Токарчук Д.А., м. Вінниця
e-mail: zuzyak@ukr.net

РОЛЬ ФЛОРИСТИКИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ЕСТЕТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті здійснено систематичний аналіз трансформації флористики з суто декоративного мистецтва у міждисциплінарну інженерно-естетичну та екологічну дисципліну. У дослідженні визначено багатофункціональну роль сучасних флористичних рішень, які охоплюють естетичну, психологічну та екологічну стабілізацію простору. Зазначено, що методологічною основою є синтез сучасних дизайнерських парадигм, включаючи біофільний дизайн, естетику мінімалізму та концепцію Wabi-Sabi, з інноваційними технологічними рішеннями, такими як хімічна стабілізація рослинних матеріалів, розроблення модульних систем вертикального озеленення та впровадження автоматизованих систем контролю мікроклімату. Встановлено, що інтеграція сучасної флористики з інженерними системами та принципами екологічної свідомості є необхідною умовою для створення стійких, здорових і психологічно комфортних просторових середовищ.

Ключові слова: флористика, біофільний дизайн, вертикальне озеленення, стабілізовані рослини, стійкий розвиток, естетика середовища, фітодизайн.

Abstract. The article systematically analyzes the transformation of floristry from a purely decorative art into an interdisciplinary engineering-aesthetic and ecological discipline. The study identifies the multifunctional role of modern floristic solutions that encompass aesthetic, psychological and ecological stabilization of space. It is noted that the methodological basis is the synthesis of modern design paradigms, including biophilic design, minimalism aesthetics and the Wabi-Sabi concept, with innovative technological solutions, such as chemical stabilization of plant materials, the development of modular vertical gardening systems and the implementation of automated microclimate control systems. It is established that the integration of modern floristry with engineering systems and principles of ecological consciousness is a necessary condition for creating sustainable, healthy and psychologically comfortable spatial environments.

Keywords: floristry, biophilic design, vertical gardening, stabilized plants, sustainable development, environmental aesthetics, phytodesign.

Сучасне урбанізоване суспільство характеризується віддаленням людини від природних елементів, що системно зростає і є прямим наслідком високої технологізації та концентрації життєдіяльності в закритих, штучно створених просторах. Як свідчать дослідження, така ізоляція може мати негативний вплив на психофізіологічний стан людини, знижуючи продуктивність і збільшуючи рівень стресу [3; 5].

У цьому контексті флористика, яка раніше сприймалася переважно як декоративно-ужиткове мистецтво, набуває важливого значення як механізм протидії цим негативним ефектам. Вона трансформується у повноцінну міждисциплінарну галузь, що інтегрується з архітектурою, ландшафтним та інтер'єрним дизайном. Актуальність дослідження підкріплюється «світовим трендом на біофільну інтеграцію, де флористичні рішення виходять за рамки простого декору і стають ключовою складовою стратегії сталого розвитку архітектури [3]. Це вимагає систематизації інноваційних підходів, починаючи від застосування пермакультурних принципів і закінчуючи розробленням складних автоматизованих інженерних систем.

Сучасна флористика визначається не лише як мистецтво складання букетів, а й як важлива складова просторового дизайну, що охоплює як камерні інтер'єри, так і масштабні громадські ландшафти. Флористичні рішення виконують дві взаємопов'язані та нероздільні функції – естетичну та функціональну.

Естетична функція передбачає роботу з кольором, текстурою та композицією. Водночас, функціональна роль є значно ширшою й охоплює акцентування, зонування простору,

акустичну демпфікацію та очищення повітря. У контексті грамотного архітектурного та інженерного проектування ці функції взаємно доповнюють одна одну. Композиції можуть підкреслювати архітектурні лінії, пом'якшувати жорсткі кути та вводити природні ритми і тактильні контрасти, інтегруючи біологічний матеріал у штучно створене середовище.

Флористичні елементи в сучасному дизайні набувають статусу активних регуляторів середовища. Якщо рослини використовуються для очищення повітря, їх функція має бути інтегрована в загальну систему вентиляції та фільтрації. Якщо вони застосовуються для зонування, їх структура має бути стійкою та відповідати вимогам безпеки. Таким чином, естетика композиції не може бути відокремлена від її інженерної бази, що вимагає від фахівців глибоких знань як у галузі дизайну, так і в галузі біотехнологій та системного проектування.

Наявність рослинності у навколишньому середовищі має науково обґрунтований позитивний психологічний вплив. Дослідження демонструють, що флористичні елементи знижують рівень стресу, покращують загальне самопочуття та сприяють зростанню продуктивності праці. Цей ефект, на думку Н. Новосельчук та Л. Шевченко, є наріжним каменем для концепції біофільного дизайну – прагнення інтегрувати природу в людські середовища [3].

Фітодизайн виступає ефективним інструментом для усунення негативних чинників, таких як постійні стреси та замкненість інтер'єрного простору, що пригнічують емоційний стан людини [5]. Використання рослинних композицій формує емоційні акценти – від спокійних нюансів до яскравих драматичних рішень, перетворюючи простір на сприятливе для відпочинку та роботи середовище. Це перетворює флористику з додаткового елемента на необхідний інвестиційний актив, особливо у галузі дизайну робочих місць.

Крім прямої вигоди для здоров'я, використання біофільного дизайну в архітектурі формує і важливий етичний вимір. Зв'язок людини з природою через штучно створене середовище, згідно з концепцією сталого розвитку, повинен спонукати до «нової концепції відповідальності за захист навколишнього середовища» [3]. Таким чином, флористичні композиції не лише покращують мікроклімат, а й виконують непряму екологічну місію, впливаючи на свідомість користувачів і їхнє ставлення до природного світу.

Сучасний фітодизайн оперує кількома основними філософіями, які диктують вибір матеріалів, композиційні рішення та технології обслуговування.

Біофілія є домінуючим трендом у сучасній архітектурі та дизайні. Дослідження свідчать, що інтеграція природи може відбуватися двома основними способами:

- прямий контакт з природою передбачає використання живих рослинних систем, таких як вертикальні сади, живі стіни чи масштабні композиції з великою кількістю зелені. Ці рішення не лише візуально оживляють фасади та інтер'єри, а й виконують функцію мікрокліматичного регулятора;
- непрямий контакт з природою полягає у використанні рослинних мотивів (принтів на шпалерах чи текстилі), натуральних текстур (дерево, камінь) і кольорових палітр, що імітують природне середовище [11]. Ці елементи стилістично нейтральні та гармонійно вписуються у більшість сучасних напрямів дизайну (екостиль, сканді, теплий мінімалізм).

Мінімалістичний підхід у флористичі відповідає загальнодизайнерським принципам: орієнтація на чисті форми, функціональність, лаконічність та обмежену кольорову палітру. Цей стиль підкреслює простоту матеріалів (натуральна деревина, граніт, скло), вимагає вибору самодостатніх, виразних рослин (наприклад, монстера, сансевієрія (рис. 1-2)) і дозволяє рослині виступати самостійним архітектурним акцентом [10].

Рис. 1. Сансевіерія в інтер'єрі

Рис. 2. Монстера в інтер'єрі

Вибір невибагливих і самодостатніх видів рослин у мінімалістичному фітодизайні має подвійну перевагу. З одного боку, він відповідає естетиці «менше, але краще», з іншого боку, він водночас зменшує вимоги до обслуговування, оскільки менша кількість предметів і рослин спрощує прибирання та догляд [12]. Ця мінімізація рутинних операційних витрат робить мінімалістичні флористичні рішення економічно вигідними та цілком відповідними принципам сталості, оскільки скорочується споживання ресурсів, необхідних для інтенсивного догляду.

Концептуальні та кураторські інсталяції, що використовуються у виставкових чи громадських просторах, часто вимагають філософського обґрунтування. Естетика Wabi-Sabi (японська концепція, що оспівує недосконалість, неперманентність та автентичність) надає таку основу [1].

Wabi-Sabi перетворює природний цикл (зростання, занепад і відродження) на об'єкт для естетичного споглядання та інтроспекції [4]. Цей підхід цінує природне старіння матеріалів, наприклад, потемніння деревини, вицвітання пелюсток або появу моху на каменях, сприймаючи ці зміни як набуття характеру, а не як дефект [1]. Таке філософське обґрунтування дає змогу академічно виправдати використання сухих композицій, зів'ялих або стабілізованих елементів і повторно використаних матеріалів, перетворюючи їх природний стан на інтегральний елемент дизайну, що є особливо цінним для екологічно свідомих проєктів.

Екологічний фокус у флористиці є прямим втіленням ідеї єднання з довкіллям [8]. Цей підхід вимагає вибору місцевих, невибагливих видів, мінімізації споживання ресурсів і впровадження пермакультурних принципів у ландшафтному дизайні. Практичними проявами є застосування медоносних рослин, активне повторне використання матеріалів, компостування та акцент на довговічності. Науковці зазначають, що екологічний дизайн націлений на створення натурального інтер'єру, де людина відчуває єднання з навколишнім світом і відпочиває від повсякденної метушні [8].

Розвиток флористики як інженерної дисципліни тісно пов'язаний з упровадженням високотехнологічних рішень, які забезпечують довговічність, автономність та ефективний контроль за біологічними об'єктами.

Технологія стабілізації (консервації) є основною інновацією, що дає змогу зберегти натуральний вигляд рослинного матеріалу без необхідності догляду. Процес передбачає «заміщення природних соків свіжозрізаної рослини спеціальним розчином, як правило, на основі гліцерину» [13].

З наукової точки зору, цей хімічний процес спрямований на стабілізацію природних пігментів, таких як хлорофіли, каротиноїди та фенольні сполуки, запобігаючи їх окисненню та деградації [7]. Це забезпечує збереження кольору, текстури та еластичності.

З логістичної та експлуатаційної точки зору, стабілізовані квіти та рослини є надзвичайно ефективними, оскільки можуть зберігати свою естетичну привабливість від 2 до 5 років, а інколи й довше. Вони не потребують поливу, обрізки чи спеціальних умов освітлення [13]. Ця довговічність і відсутність вимог до щоденного догляду робить стабілізовані композиції ідеальними для великомасштабних комерційних і громадських просторів, де витрати на утримання живих рослин є надмірними. Крім того, «завдяки зменшенню потреби у регулярній заміні, вони мають менший екологічний слід, оскільки знижується споживання води та кількість відходів» [13].

Вертикальне озеленення, що реалізується через живі стіни, модульні системи та панельні конструкції, є найяскравішим прикладом інтеграції флористики та інженерії (рис. 3). Такі системи вимагають точного конструктивного та гідротехнічного розрахунку.

Рис. 3. Вертикальне озеленення

Конструктивно вертикальні сади часто використовують фітотемодулі, які кріпляться на міцні металеві каркаси [9]. У них застосовуються спеціальні субстрати, що характеризуються високою водоутримувальною здатністю, або ж застосовуються гідропоніка та кокосові суміші для контролю кореневого середовища. Основним елементом є вбудована система крапельного поливу та дренажу, яка забезпечує рівномірне постачання поживних речовин і вологи.

Урбаністична роль вертикальних систем є багатогранною: вони функціонують як елемент «зеленого» фасаду, який активно пом'якшує міський мікроклімат, зменшує шумове забруднення та підвищує загальну естетику міста [2].

Для забезпечення життєздатності великомасштабних і складних флористичних інсталяцій, особливо у комерційних просторах, необхідна автоматизація процесів догляду. Інтеграція інтернет-технологій дає змогу дистанційно контролювати та керувати станом композицій, забезпечуючи максимальну ефективність ресурсоспоживання. Дослідники В. Діордієв, А. Кашкарьов, О. Діордієв зазначають, що використання інформаційних технологій та математичного моделювання сприяє не лише здійсненню моніторингу поточних значень, а й визначенню прогнозованих значень контрольованих параметрів мікроклімату [6].

Сучасний фітодизайн активно використовує інноваційні технології, зокрема для виготовлення нестандартних ваз, структурних елементів і каркасів, які мають відповідати унікальним вимогам кураторських інсталяцій, використовуються адитивні технології (3D-друк). З екологічної точки зору, зростає попит на нові екополімери та біорозкладні контейнери, які є легкими, витривалими та відповідають принципам екологічного дизайну.

Ефективна флористична практика вимагає комплексного та міждисциплінарного підходу, оскільки проектування не обмежується лише естетичною складовою, а обов'язково включає чіткі інженерні та екологічні розрахунки. Проектанти мають дотримуватися основних композиційних правил, адаптуючи їх до специфіки рослинного матеріалу. Це передбачає визначення пропорції і масштабу композиції, що вимагає врахування розмірів приміщення чи фасаду для уникнення візуального «перевантаження» простору. Необхідно забезпечити баланс, обираючи між симетричною композицією (для підкреслення формальності) та асиметричною (для додавання динаміки). Створення візуального інтересу досягається через контраст і ритм, які забезпечуються поєднанням різних текстур, форм і кольорів. Кожна композиція повинна мати чітко визначену точку фокусу – домінанту, наприклад, велику рослину чи складну інсталяцію, яка привертає погляд. Важливим аспектом є утилітарність матеріалів, наприклад, вази, контейнери та каркаси повинні бути не лише естетичними, а й відповідати умовам експлуатації та загальному стилю інтер'єру.

Основні вимоги, що висуваються до екологічних і технічних аспектів, передбачають вибір рослин відповідно до кліматичних умов, освітлення та інсоляції, а також точний розрахунок потреби в поливі та ефективній системі дренажу. Сучасна методологія також наголошує на використанні стійких і перероблюваних матеріалів. Нарешті, для забезпечення життєздатності композиції необхідне розроблення детального плану обслуговування, що охоплює графіки періодичного обрізання, заміну субстрату та протоколи контролю шкідників.

Сучасні флористичні рішення демонструють високу гнучкість застосування у різних типах просторів.

В інтер'єрному дизайні рослинні модулі активно застосовуються у камерних офісах і коворкінгах для ефективного зонування робочих місць. Функціональна роль флористики тут підкреслюється застосуванням спорофітних (фільтруючих) видів рослин, що покращують мікроклімат та якість повітря. Л. Гнатюк і Х. Шепелюк зазначають, що введення фітодизайну в офісний простір також виступає засобом візуального збільшення простору та покращення корпоративного іміджу [5]. У готельних лобі та ресторанах дизайнери часто використовують драматичні центральні інсталяції, такі як високі вази або каскадні композиції, які посилюють враження гостя, часто поєднуючись зі світлотехнікою та ароматами. У житлових інтер'єрах характерним є використання монохромних ваз, композицій з текстурних листків і стабілізованих рослин. Це є прямою відповіддю на потребу у мінімальному догляді в умовах зайнятості власників та часто відповідає принципам «теплого мінімалізму» [11].

У галузі ландшафтного та урбаністичного дизайну найпомітнішими є вертикальні фасади в містах. Живі стіни є основним елементом «зеленого» фасаду, ефективно пом'якшуючи міський мікроклімат, зменшуючи шумове забруднення та додаючи естетичної цінності

міському середовищу. Крім того, у зовнішніх просторах широко застосовуються ландшафтні технології водостійкості та управління ресурсами, що свідчать про відповідальне управління водними ресурсами. Д. Кайнцс, О. Михайло та М. Швець зазначають, що ці системи включають краплинний полив, використання мульчування, геотекстилю та підземних резервуарів для накопичення дощової води. Інтелектуальні контролери використовуються для оптимізації витрат води відповідно до погодних умов [2].

Незважаючи на значний технологічний прогрес, упровадження великомасштабних флористичних рішень зіштовхується з низкою операційних та екологічних викликів.

Однією з головних перешкод є високі витрати на утримання живих композицій, особливо у громадських просторах. Ці витрати включають не лише ресурси (вода, енергія), а й оплату праці висококваліфікованого персоналу, який забезпечує догляд та обслуговування складних систем. Успішна експлуатація вимагає навчання технічного персоналу.

Крім того, необхідно вирішувати питання стандартизації та узгодження флористичних рішень з архітектурною політикою та будівельними нормами, що існують. Екологічні ризики, пов'язані з імпортом рослин і матеріалів, також є предметом дискусії у контексті прагнення до локалізації та пермакультури.

Майбутнє галузі визначатиметься подальшою інтеграцією цифрових технологій та екологічно відповідальних матеріалів.

Отже, флористика у XXI ст. остаточно трансформувалася з естетичного ремесла у повноцінну, багатофункціональну дисципліну дизайну, що суттєво впливає на естетичне, психологічне та екологічне наповнення просторового середовища.

Сучасні флористичні рішення вимагають глибокої інтеграції філософських підходів (біофілія, мінімалізм) та інноваційних технологій. Це підтверджується тим, що вертикальні сади, стабілізовані матеріали, автоматизовані системи поливу та LED-освітлення вже не є експериментами, а стають стандартом проектування. Науковці констатують, що завдяки інженерним системам, флористичні композиції виконують не лише декоративні функції, а й діють як активні регулятори мікроклімату, знижуючи стрес і підвищуючи продуктивність у штучному середовищі [5].

Ефективна флористична практика вимагає комплексного та міждисциплінарного підходу, а саме ретельного планування, співпраці між дизайнерами, інженерами та біологами, а також постійного врахування експлуатаційних та екологічних аспектів.

Список використаних джерел:

1. Embracing Imperfection With Wabi-Sabi in Garden Aesthetics. URL: <https://thursd.com/articles/wabi-sabi-garden-aesthetics>
2. Kaynts D., Mykaylo O., Shvets M. Vertical greening systems in the city and visual solutions for the city of Uzhhorod. *Spatial development*. 2023. Issue 5. P. 51-67. DOI: <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.5.51-67>
3. Novoselchuk N., Shevchenko L. Biophilic design in an artificial environment as a strategy for sustainable development of architecture. Theory and practice of design. Architecture and construction. 2025. Issue 2(36). P. 84-92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.36.8>
4. Wabi-Sabi in Landscape Design: The Art of Finding Tranquility in Imperfection. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sGZtwc-Yxhk>
5. Гнатюк Л.Р., Шепелюк Х.С. Використання фітодизайну в інтер'єрі офісного простору. *Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство*. 2019. Вип. 17. С. 31-39. URL: https://www.researchgate.net/publication/339093196_Use_of_phytodesign_in_the_interior_of_office_space/fulltext/5e3d5de4a6fdccd9658f67ab/Use-of-phytodesign-in-the-interior-of-office-space.pdf
6. Діордієв В., Кашкарьов А., Діордієв О. Автоматизована система моніторингу та керування мікрокліматом у теплиці. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2018. Вип. 8(2). DOI: <https://doi.org/10.31388/2220-8674-2018-2-25>

7. Дубініна А.А., Щербакова Т.В., Хацкевич Ю.М., Ленерт С.О., Борисова А.А. Способи стабілізації кольору рослинної сировини під час її переробки. *Наукові праці НУХТ*. 2017. Том 23, № 4. С. 140-158. DOI: <https://doi.org/10.24263/2225-2924-2017-23-4-20>
8. Дубовий В.І., Дубовий О.В., Рябчук О.П. Екологічний дизайн як комфортне існування людини в предметному світі. *Збалансоване природокористування*. 2018. № 4. С. 73-80. URL: <https://journals.urau.ua/bnusing/article/download/166433/165804>
9. Петровська Ю. Вертикальне озеленення в інтер'єрі: технології та методи їх реалізації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 64, том 2. С. 71-75. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-11>
10. Принципи мінімалізму в інтер'єрі. URL: <https://mebli-bristol.com.ua/blog/post/principi-minimalizmu-v-inter-eri.html>
11. Рослинні мотиви в інтер'єрі – актуальна ботаніка. URL: <https://novyiprostir.com/news-211-Rastitelnye-motivy-v-interere-aktualnaya-botanika.html>
12. Чому мінімалізм у дизайні має значення? Як може впливати на вас просте та упорядковане житло. URL: <https://comfortpark.if.ua/chomy-minimalizm-maye-znachennya/>
13. Що таке стабілізовані квіти? URL: <https://surl.li/rnfrij>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.51>

Марущак О.В., м. Вінниця
Ільчук К.С., Висоцький Д.В., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОЛЬОРУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕМОЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МИСТЕЦТВІ

Анотація. У статті проаналізовано колір як потужний, багатофункціональний інструмент емоційної та символічної комунікації у візуальному мистецтві. Розглянуто подвійну природу кольору, що функціонує як об'єктивне фізичне явище (визначене Ісааком Ньютоном) та суб'єктивний психофізіологічний стимул (досліджений Йоганном Вольфгангом Ґете). Встановлено, що колір виходить за межі декоративного призначення і діє як гіперзнак, здатний формувати настрій твору, кодувати соціокультурні цінності та викликати глибокий емоційний резонанс. Особливу увагу приділено історичній трансформації ролі кольору – від суворої, інституційно затвердженої сакральної символіки Середньовіччя до суб'єктивного, інтенсивного експресіонізму авангарду. Доведено, що ефективність емоційної комунікації кольором є багатогранним явищем, що інтегрує фізико-фізіологічні, психологічні та соціокультурні чинники.

Ключові слова: колір, психологія кольору, символізм, емоційна комунікація, теорія мистецтва, візуальна комунікація, експресіонізм, абстракціонізм, арт-терапія.

Abstract. The article analyzes color as a powerful, multifunctional tool of emotional and symbolic communication in visual art. The dual nature of color, which functions as an objective physical phenomenon (defined by Isaac Newton) and a subjective psychophysiological stimulus (researched by Johann Wolfgang Goethe), is considered. It is established that color goes beyond the boundaries of decorative purpose and acts as a hypersign, capable of shaping the mood of a work, encoding socio-cultural values, and evoking deep emotional resonance. Particular attention is paid to the historical transformation of the role of color – from the strict, institutionally approved sacred symbolism of the Middle Ages to the subjective, intense expressionism of the avant-garde. It is proven that the effectiveness of emotional communication with color is a multifaceted phenomenon that integrates physical-physiological, psychological, and socio-cultural factors.

Keywords: color, color psychology, symbolism, emotional communication, art theory, visual communication, expressionism, abstractionism, art therapy.

Колір є одним з основних засобів художньої виразності та важливим елементом композиції у візуальному мистецтві. Його використання як інструменту художньої виразності ґрунтується на глибокому психологічному та символічному впливі [3]. Колір здатен формувати

настрій твору, передавати емоції та навіть замінювати сюжетну лінію. Через нього митець не лише відтворює об'єктивну реальність, а й формує власний художній світ, що дає змогу глядачеві переживати широкий спектр емоцій, від радості та натхнення до смутку чи тривоги.

Теорія кольору становить набір правил, що інтегрують наукові та творчі знання, встановлюючи основні орієнтири для кольорових комбінацій. Розуміння її принципів має значення не лише для художників, а й для широкого застосування в повсякденному та професійному житті. Теорія охоплює вивчення первинних, вторинних і третинних кольорів, а також таких аспектів, як теплі й холодні кольори, контраст, гармонія, насиченість і світлотон. Вона пояснює закони гармонії, контрасту та взаємодії відтінків, які впливають на виразність і композицію твору.

Теоретичні основи кольору сформувалися на стику мистецтва та науки. Ісаак Ньютон відкрив спектральну природу кольору, тоді як Йоганн Вольфганг Ґете у праці «Вчення про колір» акцентував на його психологічному впливі. Ґете визнав, що колір не просто надає інформацію про предмет, а має здатність викликати думки та почуття для розуміння його емоційного потенціалу. У подальшому, художники-авангардисти XIX-XX ст., зокрема Василь Кандинський, Піт Мондріан та Анрі Матісс, розвинули ідею кольору як самостійної художньої мови. Кандинський вважав колір засобом духовного спілкування, а Франц Марк надавав кожному кольору конкретне емоційне значення.

Одним з найбільш значущих методологічних вкладів у систематизацію колірної знання є праця Йоганнеса Іттена «Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва» [2]. Іттенівська систематизація дозволила перевести емоційну комунікацію, яка раніше вважалася інтуїтивною, на структурну та керовану площину. Художник, використовуючи, наприклад, принцип семи типів контрастів (таких як контраст холодного та теплого, або симультанний контраст), свідомо керує візуальною взаємодією. Застосування інтенсивного контрасту, зокрема, може викликати певну фізіологічну та психологічну напругу у глядача, посилюючи ефект емоційного повідомлення, що виходить від твору. Таким чином, гармонія кольору – це не лише естетична категорія, а й технічна граматики, що дає змогу художнику контролювати емоційний відгук.

Колір має потужний вплив на емоційний стан людини, що пов'язано як з універсальними асоціаціями, так і з культурними контекстами. Кожен відтінок має власний емоційний код, здатний впливати на внутрішній стан і поведінку. Психологія кольору активно використовується не лише в мистецтві, а й у дизайні, кінематографі та рекламі.

Згідно з психологією кольору, основні асоціації можна описати так:

- червоний асоціюється з енергією, пристрастю, силою, теплом, а також агресією, небезпекою та відсутністю контролю. Це стимулюючий колір, який може підвищувати артеріальний тиск і викликати тривогу. У символічному плані він пов'язаний з вогнем, кров'ю, війною та насильством;
- жовтий викликає відчуття радості, життєвої сили та сонячності;
- синій (блакитний) асоціюється зі спокоєм, холодом, дистанційністю, духовністю, меланхолією та внутрішньою гармонією. Його називають «кольором істини», він сприяє зосередженню на завданнях. У кольоровій терапії він володіє знеболювальною та заспокійливою дією, сповільнюючи пульс і дихання;
- фіолетовий стоїть на стику синього і червоного, уособлюючи гармонію на рівні емоцій та психічного стану. Він асоціюється з магією, містикою, духовністю, інтуїцією, шляхетністю та внутрішньою напругою. Люди, які надають йому перевагу, часто прагнуть самопізнання та пошуку глибокого сенсу життя;
- зелений символізує гармонію, відновлення та природу;

— чорний і сірий асоціюються зі смутком, драматизмом і порожнечою.

Визнання цих властивостей призвело до застосування кольору в терапевтичних цілях з давніх часів. Лікувальні властивості кольорів використовували ще в Єгипті, Індії та Китаї. У сучасному контексті «це лягло в основу арт-терапії, де кольори є важливим інструментом для самовираження, психологічного відновлення та розкриття внутрішнього світу людини» [5].

Протягом історії мистецтва колір завжди відігравав основну роль у художній культурі, слугуючи важливим засобом вираження емоцій та символів. Його сприйняття змінювалося відповідно до історичного періоду та культурного контексту.

На початковому етапі, у первісному мистецтві, печерні малюнки, виконані охрою, вугіллям і вохрою, символізували сили природи. Згодом, у культурах Стародавнього Єгипту, колір набув сакрального значення: зелений символізував відродження, чорний – життя, а червоний – могутність. У добу Античності (Греція та Рим) цінувалися гармонійні поєднання кольорів.

У період Середньовіччя колір активно використовувався переважно в релігійній символіці, де синій колір уособлював небесне, а золотий – божественне.

У цей період колір функціонував як гіперзнак – складний феномен культури, що репрезентував фіксовані поняття та ідеї, звичні для певної спільноти. Як станова характеристика, він був визначальним для статичного одягу, а як експресивно-виражальна характеристика, використовувався у динамічній літургії [4]. Наприклад, в іконописі та мозаїці, стабільне поєднання синього та золотого комунікувало не індивідуальну тривогу чи радість, а інституційно затверджені істини та ієрархію, забезпечуючи почуття духовної сталості та урочистості [7].

Епоха Ренесансу ознаменувалася прагненням митців, наприклад, Леонардо да Вінчі та Рафаель, до відтворення реалістичного колірного середовища з особливою увагою до світлотіні. Перехід до стилів Бароко й Рококо характеризувався використанням яскравих і насичених кольорів для створення ефекту пишності та театральності.

Колірна палітра європейських художників від Ренесансу до імпресіонізму наочно демонструє здатність кольорів відображати емоційний стан персонажів. Нарешті, у XIX-XX ст. відбулося радикальне переосмислення ролі кольору. Імпресіоністи зосередилися на дослідженні взаємодії кольору та світла, тоді як експресіоністи й абстракціоністи перетворили колір на основний засіб виразності.

Зокрема, роботи Вінсента ван Гога, які використовували яскраві кольори для інтенсивної передачі емоцій, стали класичним прикладом цього підходу [1]. Ван Гог довів, що емоційна комунікація кольором може бути антиреалістичною. Він маніпулював насиченістю та композицією кольору, щоб викликати прямий емоційний відгук, використовуючи колір як психологічний автопортрет. Класичним прикладом цього підходу є картина «Зоряна ніч» (1889 р.), створена під час його перебування в притулку Сен-Поль-де-Мозоль. Палітра «Зоряної ночі» характеризується глибокими, насиченими синіми тонами, що формують більшу частину нічного неба. Синій, який за психологією кольору асоціюється зі спокоєм і тишею, тут перетворюється на вируючий, напружений фон. На тлі цього синього фону розташовані інтенсивні, кружляючі жовті та білі вихори зірок і місяця. Це поєднання створює максимальний температурний контраст, візуальну вібрацію та динамізм. Інтенсивний рух неба різко контрастує зі спокоєм маленького села внизу, що прямо передає бурхливі емоції, внутрішню напругу та тривогу, які відчував художник у той час. Замість об'єктивного зображення ночі, митець створив образ внутрішньої катастрофи, закодований у кольорі.

Таким чином, колір у мистецтві є не просто декоративним елементом, а потужною мовою емоційної комунікації та інструментом, що виражає найтонші відтінки людських

почуттів. Його сприйняття є багатограним явищем, що поєднує фізико-фізіологічні, психологічні та соціокультурні чинники. Ефективність емоційної комунікації між митцем і глядачем значною мірою залежить від того, наскільки вдало художник обирає кольори, відповідно до власного задуму та емоційного коду. Колір створює місток між світом митця та внутрішнім світом глядача, відкриваючи простір для глибшого розуміння та емоційного діалогу.

Список використаних джерел:

1. Життєвий і творчий шлях Вінсента Ван Гога: поєднання минулого з сьогоденням. URL: <https://surl.lu/uyynrf>
2. Іттен Й. Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва / Переклад С. Святенко. Київ: ArtHuss, 2022. 96 с.
3. Марущак О.В., Лебідь С.О. Історичний контекст розвитку концептуальних теорій кольору. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: зб. тез допов. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 69-70.
4. Огуй О., Івасюк О. Християнська символіка кольору в середньовіччі в контексті нової концепції символу як гіперзнака. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2019. Вип. 7. С. 188-210. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2019.7.188-210>
5. Психологія кольору: Як кольори впливають на наше самопочуття та емоції. URL: <https://fotopark.ua/color-psy/>
6. Психофізіологічний вплив кольору на людину. *Культурна спадщина*. URL: http://kulyklada.blogspot.com/2013/11/blog-post_230.html
7. Феноменологія кольору. Компонентика. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/43275/1/Komponetyka_Tema_1.pdf

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.52>

Голінська Т.М., м. Вінниця
Златова О.О., Лиховид Є.С., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com

ЕСТЕТИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ЯПОНСЬКОГО РОЗПИСУ

Анотація. У статті досліджено філософські та естетичні основи традиційного японського розпису. Проаналізовано вплив синтоїзму, буддизму (дзен) і конфуціанства на формування ключових художніх принципів, таких як вабі-сабі та юген. Розглянуто основні жанри – ямато-е, укійо-е та ніхонґа, а також їх розвиток від давніх часів до епохи модернізму.

Ключові слова: синтоїзм, буддизм, дзен, вабі-сабі, юген, ямато-е, укійо-е, ніхонґа, сумі-е, естетика, природа, медитативність.

Abstract. The article explores the philosophical and aesthetic foundations of traditional Japanese painting. The influence of Shintoism, Buddhism (Zen) and Confucianism on the formation of key artistic principles, such as wabi-sabi and yūgen, is analyzed. The main genres are considered - Yamato-e, ukiyo-e and nihonga, as well as their development from ancient times to the era of modernism.

Keywords: Shintoism, Buddhism, Zen, wabi-sabi, yūgen, Yamato-e, ukiyo-e, nihonga, sumi-e, aesthetics, nature, meditateness.

Традиційне японське мистецтво, зокрема розпис, завжди вирізнялось своєю екологічністю (у сенсі глибокої єдності з природою) та медитативністю. У ньому основну увагу зосереджено на спогляданні та поетичному захопленні природними явищами. Естетичні засади формувалися під впливом трьох головних релігійно-філософських доктрин: синтоїзму, буддизму (особливо дзен-буддизму) та конфуціанства.

Синтоїзм (Шляхи Богів) заклав фундамент для обожнювання природи. Його вірування, що походять від шаманських культів, поклоняються камі (духам природи) – наприклад, горі Фудзі чи водоспадам, що визначило природу як основне джерело краси та святості. Це зумовило лише шанобливе відображення пейзажу у ранньому мистецтві, а не його перетворення. Дзен-буддизм відображав концепцію миттєвості буття та зумовлював необхідність пошуку істини через медитативне споглядання. Уміння цінувати миттєву красу природи, наприклад, цвітіння сакури, стало однією з важливих рис нації. Цей принцип яскраво виражається у техніці сумі-е (монохромний живопис тушшю), де швидкий, впевнений мазок становить акт медитації, спрямований на передачу суті об'єкта, а не його детальної копії. Конфуціанство, хоч і фокусується на соціальній ієрархії, вплинуло на формування високої поваги до майстерності та каліграфії як форми живопису.

Японське мистецтво побудоване на унікальних естетичних концепціях, які пояснюють його лаконічність і стриманість. Ці принципи прямо впливають з філософських засад, зокрема дзен (табл. 1).

Таблиця 1

Основні естетичні категорії японського мистецтва

Категорія	Обґрунтування	Приклад у розписі
Вабі-Сабі (Wabi-Sabi)	Естетика недосконалості, минулості та простоти. Це краса, знайдена в старості, тріщинах, асиметрії та природній зношеності	Розпис на неглазурованій кераміці або використання мінімалістичних композицій у сумі-е
Юген (Yūgen)	Глибока, таємнича, неявна краса. Те, що не можна побачити, але можна відчувати. Краса, прихована за зовнішнім виглядом	Зображення гір або туману, де значна частина картини залишається порожньою (простір <i>ма</i>), змушуючи глядача домислювати глибину
Ікі (Iki)	Витончена елегантність, шик із натяком на еротику, стримана спокусливість. Це естетика міського життя періоду Едо	Проявляється в жанрі укійо-е, де зображуються куртизанки та актори Кабукі

Мистецтво Японії має давню історію, що бере свій початок з часів перших поселень на островах (приблизно 10 тисячоліття до н. е.). З найдавнішого періоду Дзьомон збереглися переважно вироби з кераміки, які ліпили від руки та прикрашали глиняним джгуттом.

У період Нара (VII-VIII ст.) Буддизм послужив поштовхом для інтенсивних контактів з Китаєм. Японці перейняли не лише систему письма, традиції літописання та новітні технології (зокрема, удосконалені методи лиття з бронзи), а й нові техніки та засоби фарбування. Основним джерелом натхнення для художніх робіт завжди була природа завдяки мальовничим краєвидам островів. Це викликало загострене почуття краси у митців. Ще японці навчились тонко відчувати матеріал, з якого вони створюють речі. Нескінченні пошуки виразності призвели до широкого розмаїття технік обробки матеріалів.

Національна школа Ямато-е мала суттєвий вплив на мистецтво наступних епох. Майстри цієї школи писали картини на ширмах (бьобу), розсувних дверях (фусума) в палацах і довгих горизонтальних сувоях (емакімоно), ілюструючи японські романи та хроніки.

У табл. 2 представлено класифікацію кількох унікальних технік японського розпису.

Таблиця 2

Класифікація кількох унікальних технік японського розпису

Вид розпису	Опис та обґрунтування	Приклад
Укійо-е (Ukiyo-e)	Жанр гравюри та малюнку, що сформувався в період Едо. Зображує «картини плинного світу» – міське життя, красавиць, акторів Кабукі. Завдяки гравюрі на дереві мистецтво стало доступним для широких мас	«Велика хвиля в Канаґаві» Кацусіки Хокусая
Ніхонґа (Nihonga)	Термін, введений в епоху Мейдзі для позначення традиційного японського живопису, який використовує туш, мінеральні фарби, шовк чи папір <i>васі</i> , на відміну від європейських стилів (<i>йора</i>)	Роботи Куроди Сейкі (хоча він відомий <i>йора</i>), який поєднав традиційні методи із сучасними темами
Кінусайґа (Kinusaiga)	Техніка створення картин, схожа на печворк, але без шиття. Шматочки шовку (часто від старого кімоно) вклеюються в прорізи на дерев'яній основі. Це приклад «тонкого відчуття матеріалу» у декоративно-ужитковому мистецтві	Картини, що імітують живопис, виконані в техніці текстильної аплікації
Розпис кераміки	Японська кераміка (наприклад, стилі Імарі або Кутані) прикрашається розписом з природними мотивами (квіти, птахи, елементи пейзажу)	Порцеляна Імарі, що експортувалась до Європи

Модернізм у японському розписі виник за часів епохи Мейдзі (з 1868 р.), коли країна активно запозичувала західні технології, ідеї та мистецькі практики. Зміни в політичній та соціальній сферах сприяли виникненню нових художніх напрямів.

У другій половині XIX ст. японські митці почали вивчати європейські техніки, зокрема олійний живопис, перспективу та анатомію. Цей напрям отримав назву Йоґа (Yōga, західний живопис). Першопрохідцями стилю йоґа стали Канокі Мейдзі та Курода Сейкі, причому Курода прославив плерер – живопис на свіжому повітрі.

Як відповідь на західний вплив, стиль Ніхонґа поєднував традиційні японські методи, такі як мінеральні фарби й туш, із сучасними темами. Наприклад, Томіока Тессаї об'єднував стародавню техніку сумі-е із сучасними мотивами. Сучасний японський розпис продовжує цю тенденцію, розвиваючись на перетині національної культури, глобальних впливів і технологічного прогресу, зберігаючи при цьому основні принципи лаконічності та спокійних чітких форм.

Японський розпис є глибоко філософським та естетично витонченим мистецтвом, яке напряму відображає національний світогляд. Його засади сформовані синергією трьох основних доктрин: синтоїзму, що освятив природу як джерело божественного і краси; дзен-буддизму, який впровадив принципи медитативності, миттєвості та мінімалізму; та конфуціанства, що підкреслило цінність майстерності та канону.

Основні естетичні категорії, такі як вабі-сабі (краса недосконалості та минулості) та юґен (таємнича, неявна краса), лежать в основі лаконічності та стриманості японського мистецтва. Вони пояснюють перевагу спокійним формам і використання порожнього простору (ма) як повноцінного елемента композиції.

Від декоративного стилю ямато-е до масової, динамічної гравюри укійо-е та традиційного ніхонґа, японський розпис демонструє безперервний діалог між внутрішньою, національною традицією та зовнішніми впливами. В епоху Модернізму цей діалог набув форми протистояння та взаємодоповнення стилів йоґа (західний живопис) та ніхонґа (традиційний живопис).

Відтак, японський розпис – це не просто зображення, а акт споглядання та філософське осмислення світу, де краса знаходиться у мінливості, простоті та нерозривному зв'язку людини і природи.

Список використаних джерел:

1. Мистецтво Японії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%AF%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%97
2. Декоративно-ужиткове мистецтво Японії. URL: <https://iterra.org.ua/pages/http-www-iterra-org-ua-istorija-keramiki-iskusstvo-japonii?srsId=AfmBOoq5eFxfI2GTjJKOQbgScD41iR2yEL4jMKotrnxnxiWD2QNr5ye>
3. Укійо-е. URL: <https://surli.cc/jsnbic>
4. Ямато-е. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=20459&action=show>
5. Ніхонґа. URL: <https://surl.it/obloyo>
6. Японський живопис: від традицій до сучасності. URL: <https://nataliaivchyk.com/yaponskyj-zhyvopys-vid-tradytsij-do-suchasnosti/>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.53>

Голінська Т.М., м. Вінниця
Шинін О.С., м. Вінниця
Ярощук В.Р., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com

ТВОРЧИСТЬ КАТЕРИНИ ВАСИЛІВНИ БІЛОКУР ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті досліджено творчість Катерини Василівни Білокур (1900-1961 рр.) як унікальний феномен українського народного мистецтва. Проаналізовано ключові етапи її життєвого та творчого шляху, що сформувався поза межами академічної освіти, шляхом самоосвіти та експериментів з матеріалами (виготовлення власних пензлів і фарб з рослинних пігментів). Виокремлено основні періоди творчості (ранній, зрілий, пізній) та визначено характерні риси зрілого періоду, зокрема, віртуозну деталізацію, багатошаровість колористики та синтез реалізму і декоративності. Розкрито тематику і жанрову своєрідність робіт, де природа, і особливо квіти, постають як метафора духовного світу людини, життєвої сили та української національної ідентичності. Підкреслено світове визнання творчості К. Білокур. Обґрунтовано значний вплив художниці на розвиток українського мистецтва та її роль у формуванні національної ідентичності.

Ключові слова: Катерина Білокур, українське народне мистецтво, наївний живопис, самоосвіта, квітковий натюрморт, колористика, Народний художник України, художній феномен, національна ідентичність.

Abstract. The article examines the work of Kateryna Vasylivna Bilokur (1900-1961) as a unique phenomenon of Ukrainian folk art. The key stages of her life and creative path, which was formed outside the boundaries of academic education, through self-education and experiments with materials (making her own brushes and paints from plant pigments), are analyzed. The main periods of creativity (early, mature, late) are distinguished and the characteristic features of the mature period are determined, in particular, virtuoso detailing, multi-layered colorism and synthesis of realism and decorativeness. The themes and genre originality of the works are revealed, where nature, and especially flowers, appear as a metaphor for the spiritual world of man, vitality and Ukrainian national identity. The world recognition of K. Bilokur's work is emphasized. The significant influence of the artist on the development of Ukrainian art and her role in the formation of national identity is substantiated.

Keywords: Kateryna Bilokur, Ukrainian folk art, naive painting, self-education, floral still life, coloristics, People's Artist of Ukraine, artistic phenomenon, national identity.

Творчість Катерини Василівни Білокур (1900-1961 рр.) є одним з найяскравіших і найбільш самобутніх явищ в історії українського образотворчого мистецтва ХХ ст. Її художній доробок становить унікальний феномен, оскільки розвинувся поза межами класичної академічної традиції, поєднавши глибокі народні естетичні традиції, філософський символізм і неповторну живописну техніку. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення ролі самобутнього таланту в контексті світового наївного мистецтва, а також аналізу впливу творчості К. Білокур на формування національної культурної ідентичності. Метою статті є комплексний аналіз життєвого шляху, творчої періодизації та жанрово-тематичних особливостей живопису художниці, а також визначення її світового значення.

Катерина Василівна Білокур народилася 7 грудня 1900 р. у с. Богданівка на Полтавщині у звичайній селянській родині. З раннього дитинства в ній проявився непересічний хист до малювання. Однак, через сімейні обставини, зокрема, відсутність фінансової можливості, вона не змогла отримати професійну художню освіту. Цей факт став вирішальним у формуванні її унікального, самобутнього стилю. Відсутність академічної підготовки спонукала художницю до самоосвіти та самотужнього формування художніх навичок, що стало визначальним для її творчої індивідуальності. Вона не лише наполегливо малювала, а й займалася експериментами з матеріалами: виготовляла власні пензлі з котячої шерсті та щетини, а також самостійно створювала фарби з рослинних пігментів. Цей унікальний досвід дозволив їй досягти надзвичайної точності в зображенні та розробити багату кольорову палітру.

Попри ранній початок творчості, перші публічні роботи Катерини Білокур з'явилися лише у 1930-х рр. Справжній прорив стався у 1940 р., коли на виставці в Полтаві на її картини звернула увагу відома українська співачка Оксана Петрусенко. Завдяки її втручанню, роботи художниці потрапили до київських мистецтвознавців, які високо оцінили її самобутній талант. Ця подія поклала початок її широкому визнанню. Основними етапами та досягненнями в подальшому життєвому шляху, сповненому труднощів і самозречення, стали: початок широкого визнання у 1940 р. та отримання високого звання Народного художника України у 1956 р., що стало офіційним визнанням її внеску в національну культуру. Творчість К. Білокур є унікальним феноменом, оскільки її самобутній талант розвинувся поза межами академічної освіти, поєднавши народні естетичні традиції та глибокий філософський символізм.

Творчий шлях Катерини Білокур можна умовно розділити на три основні періоди, кожен з яких відзначається характерними рисами. Ранній період (1930-ті – початок 1940-х рр.) характеризується формуванням індивідуального стилю, експериментами з натюрмортами та квітковими композиціями. Роботи цього часу, такі як «Берізка», 1934 р. (рис. 1) чи «Натюрморт з гарбузами», 1939 р., ще не мають віртуозної деталізації, що стане її візитівкою пізніше. У них відчувається вплив народного мистецтва: площинність зображення, лінеарність та дещо умовне трактування об'єктів. Проте вже тоді виявляється головна риса – глибока любов до природи та щирість.

Зрілий період (середина 1940-х – 1950-ті рр.) є найпродуктивнішим і найяскравішим етапом її творчості. Саме тоді створюються шедеври, що принесли їй світову славу: «Квіти за тином», 1935 р., «Поле у колгоспі», 1948-1949 р. (рис. 3), «Цар колос», 1949 р. (рис. 4). Характерними рисами цього етапу є: віртуозна деталізація, де кожна пелюстка промальована з надзвичайною точністю; багат шаровість і колористична насиченість, що давала змогу досягти ефекту глибини та об'єму; а також синтез реалізму та декоративності, коли реалістичне зображення будується за принципом орнаменту, що нагадує народну вишивку.

Рис. 1. К. Білокур. Берізка. 1934 р.

Рис. 2. К. Білокур. Квіти за тиню. 1935 р.

Рис. 3. К. Білокур. Поле у колгоспі.
1948-1949 рр.

Рис. 4. К. Білокур. Цар колос. 1949 р.

Пізній період (кінець 1950-х – початок 1960-х рр.) творчості К. Білокур характеризується посиленням філософських мотивів. Квіти перестають бути просто об'єктами зображення, набуваючи символічного значення. Вони стають алегоріями життя, смерті, гармонії та вічності. Наприклад, у картині «Цар колос» кожне зернятко є символом життя і праці. Природа на полотнах К. Білокур стає одуховленою, вона дихає і промовляє до глядача.

Домінантною темою у творчості Катерини Білокур є природа рідного краю, що постає не лише як елемент довкілля, а як духовна субстанція, у якій відображено душу українського народу. Для художниці природа – це своєрідна форма сповіді, через яку вона виражає власні почуття, віру та любов до життя. Її пейзажі та натюрморти перетворюються на символічні образи, що промовляють до глядача через колір, лінію і форму. У кожному мазку відчувається єдність людини і землі, де природа постає як жива істота, здатна передавати настрій. Таким чином, природа у творчості К. Білокур стає символом вічного зв'язку людини зі світом, основою національної ідентичності та частиною духовної традиції українського мистецтва.

Квіти в картинах К. Білокур – це не просто декоративний мотив, а метафора духовного світу людини. Художниця говорила: «Якби люди знали, як багато квітів говорять!», і справді, у її полотнах кожна квітка «розмовляє» з глядачем. Вона часто поєднувала у композиції рослини, що ніколи не квітнуть одночасно (маки, півонії, жоржини, соняшники), створюючи фантастичний, але цілісний і гармонійний світ. Як зазначається, у її квітах оживає «цілий всесвіт любові, болю і радості», що символізує глибину українського духу. Таким чином, квіти у творчості К. Білокур постають як метафора життєвої сили, ніжності, материнства та внутрішнього багатства української жінки. Попри те, що Катерина Білокур майже ніколи не зображувала людину на своїх картинах, її присутність відчутна: квіти виявляють людські якості, що дає змогу трактувати творчість К. Білокур як своєрідну філософію єдності світу, де природа й людина співіснують у гармонії.

Катерина Білокур самостійно опанувала живописну техніку, використовуючи підручні матеріали, що підкреслює її неймовірну наполегливість. Її манера письма вирізняється надзвичайною точністю та дрібним мазком, який створює ефект мерехтіння і світла. Завдяки багатшаровості кольору і прозорим переходам художниця досягала враження «дихання» фарби. Колористика її робіт побудована на гармонійному поєднанні теплих і холодних відтінків, що підсилює емоційне звучання композицій. Саме через ретельність, увагу до деталей і майже ювелірну техніку К. Білокур порівнюють з професійними живописцями світового рівня.

Світове визнання прийшло до Катерини Білокур ще за її життя. У 1954 р. три її роботи – «Цар колос», «Берізка» і «Поле у колгоспі» – були представлені на Міжнародній виставці в Парижі, де їх побачив і високо оцінив Пабло Пікассо. Його слова – «Якби у нас була така жінка, ми б змусили світ говорити про неї!» – стали символом мистецького тріумфу К. Білокур і підтвердженням високого рівня українського народного живопису.

Катерина Білокур стала іконою українського наївного мистецтва, довівши, що талант не потребує академічної освіти. Її творчість надихнула численних художників, а її вплив простежується і в сучасному мистецтві. Вона втілила архетип української жінки-творця, яка через мистецтво передає духовну міць, любов до рідної землі та життєстійкість народу. Її роботи стали візуальним кодом української ідентичності. У часи радянських обмежень К. Білокур зберігала національний колорит, залишаючись вірною українській традиції. Її квіти стали символом української душі – тендітної, але нездоланної. Навіть у XXI ст. її роботи не втрачають своєї магії, вони нагадують про красу природи і навчають цінувати прості речі. Крім того, її мистецтво розглядають у феміністичному контексті, зокрема, дослідники вбачають у квітах символ жіночої сили, внутрішньої свободи й опору патріархальним обмеженням.

Катерина Білокур є унікальним явищем в історії українського мистецтва ХХ ст. Незважаючи на відсутність академічної освіти, завдяки природному таланту, наполегливості та працьовитості вона створила художній світ, який відзначається гармонією, точністю,

глибиною кольору та духовною насиченістю. Її творчість поєднує народні традиції, символічність і філософські мотиви, що дає змогу розглядати картини як метафору життя, духовності, любові та української національної ідентичності. Творчість К. Білокур підтверджує, що справжнє мистецтво не обмежується рамками культури чи освіти. Визнання на міжнародних виставках, увага таких митців, як Пабло Пікассо, а також популярність у сучасному мистецькому середовищі підтверджують її значний внесок у світову художню спадщину та розвиток наївного живопису.

Список використаних джерел:

1. Що зображувала на своїх картинах Катерина Білокур: Чарівний світ природи та душі. *Gelios*. 2025. URL: <https://share.google/duBV5jCkA18NW00t3>
2. Українка, що вразила Пікассо. 120 років Катерині Білокур. *BBC News Україна*. URL: <https://share.google/BMOU0ZPj4JqTyIqnQ> (дата звернення: 18 жовтня 2025).
3. Радіо Свобода. Штогрін І. 10 фактів про Катерину Білокур: сама навчилася ... 7 грудня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilokur-%D1%81hudozhnytsya-10-faktiv/30988342.html>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.54>

Марущак О.В., м. Вінниця
Гарда А.Б., Данилюк С.М., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

СИМВОЛІЗМ ВИШИВКИ ТА ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ ПОШИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОСТЮМА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано історію вишиванки від трипільської культури до сьогодення, її символіку кольорів та орнаментів, а також регіональні особливості на Вінниччині. Особливу увагу приділено захисному та соціальному значенню кольорів. Зазначено, що нині вишиванка залишається невід'ємною частиною національної ідентичності, об'єднуючи українців усього світу. Вивчення її історії, символіки та сучасного значення є важливим для розуміння культурної спадщини, яку ми несемо у майбутнє.

Ключові слова: українська вишиванка, національний костюм, символізм вишивки, оберег, соціокультурна ідентичність, Вінниччина, регіональні особливості.

Abstract. The article analyzes the history of embroidery from the Trypillya culture to the present, its symbolism of colors and ornaments, as well as regional features in the Vinnytsia region. Special attention is paid to the protective and social significance of colors. It is noted that today embroidery remains an integral part of national identity, uniting Ukrainians around the world. Studying its history, symbolism and modern significance is important for understanding the cultural heritage that we carry into the future.

Keywords: Ukrainian embroidery, national costume, embroidery symbolism, amulet, socio-cultural identity, Vinnytsia region, regional features.

Українська вишиванка розглядається не просто як компонент традиційного народного одягу, а як ключовий соціокультурний артефакт і знаковий репрезентант національної культурної спадщини. Вона слугує механізмом трансмісії історичної пам'яті та етногенетичних кодів через покоління [10; 14-16]. У семантичному контексті кожен елемент орнаментів та колористики вишивки кодує глибокий зміст, що відображає основні елементи традиційного світогляду, зокрема, шанування предків, прагнення до естетичної гармонії та духовних цінностей [6-8; 10; 13]. У побуті вишиванка виконувала обрядово-сакральну функцію, супроводжуючи людину протягом усіх важливих життєвих циклів. Її функція оберіга полягала у забезпеченні захисту людини від злих сил, даруючи їй надію, силу й віру.

Через специфіку орнаментальних мотивів, колористичні рішення та технології виконання, вишивка виступала засобом відображення етнічної ідентичності та індивідуального світосприйняття [7; 8; 10]. У сучасній культурі вишиванка зберігає статус невід'ємного елемента національної ідентичності, сприяючи консолідації української діаспори та інформуючи про спільні духовні цінності. Таким чином, дослідження генези, символіки та сучасної ролі української вишиванки є важливим для глибинного розуміння етнокультурної ідентичності та збереження культурного фонду нації.

Історія вишиванки сягає кількох тисячоліть, що є невід'ємною частиною розвитку української культури. Археологічні дані свідчать про те, що вже у трипільській культурі (IV-III тис. до н.е.) на глиняних статуетках фіксувалися орнаменти (ромби, хвилясті лінії, спіралі), які стали основою вишивки та мали сакральну функцію, символізуючи сонце, воду та родючість. У період скіфів і сарматів (VII-III ст. до н.е.) на території України (зокрема, біля Черкас і Полтавщини) з'явилися перші вишиті тканини із золотою та срібною ниткою, що свідчить про високий рівень декоративного шиття.

Після прийняття християнства у 988 р. вишивка отримала новий стилістичний та символічний розвиток. З'явилися такі мотиви, як хрест, виноградна лоза та зірки, які синтезували стародавні язичницькі знаки з новою духовною символікою. Літописи Київської Русі підтверджують престижність ручної вишивки серед знаті, вказуючи, що княгині Ольга та Анна Ярославна носили вбрання, оздоблене золотим і срібним шиттям. Вишивка прикрашала не лише одяг, а й церковні ризи, хоругви, покрови для ікон.

У період козацької державності (XVI-XVIII ст.) вишиванка стала важливою ознакою національної ідентичності. Сорочки козаків, вишиті червоним і чорним, вважалися оберегами у бою, а вишиті коміри та манжети мали символічне значення для захисту воїна. У XIX ст. вишиванка стала засобом народного самовираження з формуванням виразних регіональних традицій – подільська, полтавська, гуцульська, буковинська тощо. Українські етнографи, зокрема Микола Біляшівський, Федір Вовк та Олена Пчілка, розпочали систематичне збирання та дослідження народних вишивок. На початку XX ст. вишиванка набула символу українського відродження. Її носили діячі культури, письменники та студенти, які прагнули утвердити національну самосвідомість. Зокрема, Іван Франко часто зображувався у вишитій сорочці, що стало культурним знаком українства.

У радянський період обрядове значення вишивки було частково втрачено, проте вона збереглася у побуті, де майстрині продовжували передавати техніку та символіку від матері до доньки. Після 1991 р. вишиванка знову набула величезного значення, перетворившись на знак національної гідності, єдності та світовий символ української культури. Нині українська вишиванка відома в усьому світі, її мотиви використовують дизайнери високої моди, а сам день вишиванки став міжнародним святом, що об'єднує мільйони людей.

Кожен колір у вишиванці має не лише символічний, а й обереговий зміст, оскільки українці вірили, що вишита сорочка захищає людину від негараздів і хвороб [7; 10; 14]. У табл. 1 представлено основний символізм та оберегове значення кольорів у вишиванці.

Українські майстрині вірили, що правильне поєднання кольорів може змінити долю людини. Саме тому сорочки для різних життєвих подій – весілля, народження дитини, прощань у далеку дорогу – мали особливі відтінки й орнаменти.

Окрім кольорів, роль оберегів виконували також орнаменти. Орнаментальний фонд вишивки Подільського регіону характеризується винятковим багатством і типологічною різноманітністю мотивів, що відображають народний світогляд. Домінуючими є три основні групи орнаментів: геометричні, рослинні (флористичні) та зооморфні.

Таблиця 1

Символіка та оберегове значення кольорів у вишиванці

Колір	Символізм	Оберегове / захисне значення
Червоний	Любов, енергія, сила роду	Найсильніший оберіг, відганяє «лихе око», зберігає здоров'я; приносить кохання й захищає материнство (жінкам), силу й відвагу (чоловікам)
Чорний	Земля, пам'ять і мудрість предків, скорбота	Родючість, стабільність; захист дому й сім'ї від нещастя, утримання добробуту
Білий	Чистота, духовність, світлість	Світло, духовний захист; відбиває злі сили й очищає людину, біле полотно вважалося святим
Зелений	Життя, весна, оновлення, природа, молодість	Захист від хвороб і приносить здоров'я, особливо дітям
Жовтий	Сонце, радість	Талісман доброго врожаю, життєвих сил і багатства
Синій (блакитний)	Небо, вода та спокій	Душевна гармонія, мир, захист від смутку

Серед геометричної орнаментики найпоширенішими є елементи ромбовидної групи, які представлені як у простій формі (зокрема, простий ромб), так і у складних модифікаціях – ромб з подовженими сторонами та різноманітні варіанти ромба з додатковими елементами, такими як гачки. Ці базові фігури інтегруються з іншими графічними елементами, наприклад, прямим і косим хрестом, ламаними лініями та різними трикутниками.

Водночас, рослинна (флористична) орнаментика демонструє широку варіативність і локальну специфіку, відображаючи засіб символічної репрезентації природного світу. До цієї групи належать стилізовані зображення, відомі як «сосонка», «вівсик», «реп'яхи», а також складніші композиції – «семиріг», «перерва», «купчаки», «соняшник», «головка», «горичвіт», «хмелики», «чорнобривці», «рута», «яблучка» та «сливки». Особливо значущим елементом є мотив рози (ружі), представлений у численних регіональних інтерпретаціях.

Третя група, зооморфна орнаментика, відображає образи представників фауни, що мають міфологічне та оберегове значення. Типовими прикладами є пташині мотиви («ластівки», «голуби», «зозульки», «сови»), а також образи, пов'язані з водною стихією («вуж», «в'юни», «коропова луска», «раки», «п'явки» та «жабки»). Широкого поширення набув мотив «баранячі роги» («баранчики», «барани»), який асоціюється з чоловічою силою та достатком.

Крім цих трьох домінантних груп, зафіксована окрема група мотивів, що відтворюють предмети побуту («гребінці», «лемеші», «човни», «ланцюги»).

Таким чином, типологічна різноманітність і композиційне багатство орнаментів, а також їхня інтеграція на полотні, свідчать про високий ступінь образного мислення та асоціативності в народній культурі. Це підтверджує здатність майстрів до осмислення феноменів реального світу та їхнього переведення у форму декоративного узагальнення, що є основою художньої мови традиційної подільської вишивки [18].

Вінницька область визнана одним з найбарвистіших регіонів України, де вишиванки вирізняються яскравістю та гармонійністю. Майстрині регіону використовували різноманітні техніки: низь, хрестик, вирізування, настилання, мережку та контурні шви. Орнаменти мали переважно геометричний або рослинний характер, включаючи ромби, зірки, гілочки калини, квіти маку й барвінку. Особливістю подільських (вінницьких) вишиванок є поєднання червоного (любов, енергія, сила роду), чорного (земля, пам'ять і мудрість предків) й білого (чистота та духовна світлість) кольорів, що символізували триєдність життя. У святкових сорочках також використовували жовтий

і зелений, що асоціювалися з сонцем і природою, плодючістю й відродженням [18; 4].

У різні історичні періоди кольори та матеріали вишиванок відображали соціальний статус людини. Знать надавала перевагу дорогим тканинам, зокрема, лляному або конопляному полотну, вишитому шовковими чи вовняними нитками, а також застосовувала золоте або срібне шитво, бісер і декоративні вставки. Насичені кольори (червоний, пурпуровий, синій, бордовий) символізували багатство й силу. Водночас, прості селяни використовували барвники, виготовлені з природних матеріалів: червоний – з кори вільхи або коренів марени, чорний – із сажі або дубової кори, жовтий – з пелюсток календули або лушпиння цибулі, зелений – з молодого листа й трав. Незважаючи на скромність засобів, сільські майстрині створювали унікальні вироби, гармонійно поєднуючи кольори та створюючи родинні символи. Бажання бути красивими змушувало жінок вигадувати нові способи вишивання, комбінувати техніки, створювати власні орнаменти, які ставали родинними символами.

Нині вишиванка переживає справжнє відродження, уособлюючи символ національної єдності, гордості та любові до Батьківщини. Щорічно відзначається День вишиванки, який об'єднує українців по всьому світу. Вона набула світової популярності серед молоді, політиків, артистів, дизайнерів світового рівня. Українські модні бренди (Vita Kin, Oksana Karavanska, Olga Navrotska) використовують традиційні мотиви у сучасному дизайні, популяризуючи українську культуру на міжнародних подіумах.

Незважаючи на спроби уніфікації культури в радянський період, що призвело до забуття багатьох традиційних орнаментів, нині українці активно відроджують свою спадщину. Народні майстрині, історики та етнографи, вивчаючи вишивки прабабусь і музейні колекції, відновлюють «український код», зашифрований у вишивці.

В умовах війни вишиванка набула ще глибшого значення, ставши знаком нескореності, оберегом воїнів і символом віри у перемогу. Вона є нагадуванням про силу роду, свою землю та неперервність традиції, яку неможливо знищити.

Українська вишиванка – це значно більше, ніж елемент національного вбрання. Це – справжній символ духовної єдності, пам'яті та сили українського народу. Вона пройшла шлях від сакральних орнаментів трипільської культури до сучасних дизайнерських колекцій, зберігаючи душу нації. Кожен стібок, колір і візерунок має глибокий зміст і захисну силу, оберігаючи людину від зла та засвідчуючи зв'язок з рідною землею.

Вишиванка є своєрідним кодом української ідентичності, що поєднує мудрість і духовність поколінь. Регіональні традиції, зокрема на Вінниччині, яскраво демонструють гармонійне поєднання давніх технік і символіки кольорів. Нині українці відроджують втрачені символи, стаючи хранителями цих культурних скарбів. Таким чином, вишиванка є оберегом, історією, душею та серцем України, яка об'єднує минуле і сучасність та дає силу вірити у майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Вишиванка у традиційно-побутовій культурі Поділля / Уклад.: Н.М. Мельник. Хмельницький, 2023. 14 с.
2. Вінницький обласний краєзнавчий музей. URL: <https://vinnytsia-museum.in.ua/>
3. Камінська О. «Такого, як у нас, ніде немає»: на Вінниччині мисткині відроджують та популяризують подільську вишивку. URL: <https://suspilne.media/vinnytsia/930843-takogo-ak-u-nas-nide-nemaie-na-vinnicini-mistkini-vidrozdut-ta-popularizuut-podilsku-visivku/>
4. Лебідь С.О., Лесик А.Р., Поплінська Т.О., Марущак О.В. Класифікація та будова тканин і матеріалів для вишивання. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 2. С. 53-61.
5. Марущак О.В., Довженко М.В., Мудрак Н.В. Стилзація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної*

підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. Вип. 3. С. 34-39.

6. Марущак О.В., Касько Я.А., Лесик А.Р., Черненко Д.С. Формування художнього образу виробів декоративно-ужиткового мистецтва: психолого-педагогічний аспект. *Scientific research as a mechanism of effective human development*. Proceedings of the VIII International scientific and practical conference. (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 231-236.

7. Марущак О.В., Лесик А.Р., Черненко Д.С. Символічний зміст орнаментального мистецтва. *Formation of ideas about the position and role of science*: Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference. Naples, Italy, 13-14 February. 2023. Pp. 6-8.

8. Марущак О.В., Мартиновська В.А., Миколишена Б.О. Декоративне мистецтво як відображення культурної ідентичності. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 24-28.

9. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.

10. Марущак О.В., Микитюк Д.В., Долінська М.О. Культурне значення вишитого рушника: символізм, обрядовість і національна ідентичність. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 331-333.

11. Марущак О.В., Микитюк Д.В., Павелко А.В. Еволюція декоративного рисунка в українському народному мистецтві. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 45-50.

12. Марущак О.В., Осіпчук Т.О., Павловська Є.А. Стилзація природних форм у декоративному мистецтві. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 90-96.

13. Марущак О.В., Павлик С.О., Томчук В.В. Етнічні мотиви в стилзації сучасного декоративного мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 13-18.

14. Марущак О.В., Плазовська Л.В., Лукова О.М. Художні особливості подільської народної вишивки. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 2. С. 177-182.

15. Огороднік К.І., Шовкалюк А.В., Марущак О.В., Красильникова І.В. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності вихованців гуртка української народної вишивки. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 2. С. 125-131.

16. Соловей В.В., Зузяк Т.П., Марущак О.В. Українське народне мистецтво як засіб формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців декоративного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*. 2023. № 13(27) 2023. С. 625-638.

17. Тітор Д.І. Традиції української вишивки: відображення та розвиток в сучасній культурі. Луцьк, 2024. 79 с.

18. Чим особлива подільська вишиванка. URL: <https://svarga.ua/podilska-vyshyvanka/?srsltid=AfmBOopUCemq-jKmdvm-ysHGPccoCmKUPOJo3QpS-psd4Cc2JdO6UbUd>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.55>

Бабчук Ю.М., м. Вінниця

e-mail: babchuk@vspu.edu.ua

Дерманський О.В., м. Вінниця

e-mail: olegmegolodon@gmail.com

Семенець В.Д., м. Вінниця

e-mail: semenets.marynika@gmail.com

КЛЕЙОВИЙ РОЗПИС ЯК СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглянуто клейовий розпис як один із сучасних напрямів розвитку монументально-декоративного мистецтва. Акцентовано увагу на поєднанні традиційних технік із новітніми художніми й технологічними підходами. З'ясовано особливості матеріалів, композиційних рішень та виражальних можливостей клейового розпису в контексті сучасного художнього процесу.

Ключові слова: клейовий розпис, монументально-декоративне мистецтво, традиції, інновації, техніка, художній синтез, композиція.

Abstract. The article examines glue painting as one of the modern directions of development of monumental and decorative art. The emphasis is on the combination of traditional techniques with the latest artistic and technological approaches. The features of materials, compositional solutions and expressive possibilities of glue painting in the context of the modern artistic process are clarified.

Keywords: glue painting, monumental and decorative art, traditions, innovations, technique, artistic synthesis, composition.

Монументально-декоративне мистецтво завжди відігравало важливу роль у формуванні духовного та естетичного середовища суспільства. Однією з його технік, що поєднує художню виразність і технологічну гнучкість, є клейовий розпис – різновид живопису, виконаного на сухій штукатурці за допомогою водорозчинних фарб із додаванням клейових сполучників.

Історично клейовий розпис виник як спрощена альтернатива фресці, але зберігав високу декоративність, м'якість колористичного звучання та можливість тонких живописних переходів. Його витоки сягають давніх форм настінного розпису, що збереглися у народних традиціях багатьох регіонів України. Спочатку декоративний розпис виконувався на поверхнях будинків, печей і стін із застосуванням природних барвників і клейових сполук на основі рослинних екстрактів. Попередниками клеєвого розпису стали настінний та мальований розписи, що прикрашали житло і свідчили про естетичний світогляд та обрядові традиції. У народному мистецтві, зокрема у таких центрах, як Петриківка, клеєвий розпис став характерним явищем, яке трансформувалося в сучасні інтерпретації, зберігаючи традиційну символіку та водночас адаптуючись до сучасного художнього контексту [3].

Упродовж XX-XXI ст. цей вид розпису набуває нового змісту: художники поєднують традиційні рецептури з сучасними матеріалами, експериментують із фактурою, масштабом і світлотіньовими ефектами. Важливо відзначити, що клейовий розпис є унікальним синтезом мистецтва і дизайну. Він інтегрує в собі традиційні орнаментальні мотиви та сучасні композиційні рішення, що посилюють естетичний вплив творів [4]. Сучасний митець прагне до поєднання історичних традицій з актуальними тенденціями дизайну та архітектури, інтегруючи монументальний живопис у простір сучасних громадських і приватних інтер'єрів.

Міцність, довговічність і стійкість декоративного покриття у клейовому розписі забезпечується застосуванням спеціалізованих клейових композицій, які створюють міцну адгезію між фарбою та основою. У нинішніх умовах особлива увага приділяється хімічному

вдосконаленню цих клеїв: підвищенню їхньої вологостійкості, еластичності та безпечності для довкілля, оскільки вони використовуються на широкому спектрі поверхонь (дерево, тканини, штукатурка та ін.).

Ключовим елементом сучасних клейових матеріалів є їх здатність зберігати оптимальні фізико-хімічні властивості при експлуатації, що забезпечує стійкість фарбових шарів до зовнішніх факторів, таких як вологість, температурні коливання, ультрафіолетове випромінювання та механічні впливи. Ці властивості досягаються завдяки включенню до складу клейових сумішей синтетичних полімерів, що суттєво розширює діапазон їхнього застосування в сучасних художніх проєктах. Разом із тим не втрачається значення натуральних компонентів, які традиційно використовувалися в клейовому розписі, що дозволяє досягати специфічної фактури та естетичних якостей. Важливим аспектом є також екологічність матеріалів, яка відповідає сучасним санітарним стандартам і підтримує взаємозв'язок мистецтва з безпекою навколишнього середовища [1].

Інноваційні підходи в техніці клейового розпису включають використання спеціально розроблених клейових сумішей із регульованими швидкостями висихання та адгезії, що дозволяє художникам працювати з великими поверхнями та складними композиціями з високою точністю. Сучасні матеріали також забезпечують можливість комбінувати традиційні методи нанесення з новими технологіями, такими як застосування аерографів, трафаретів, а також інтеграцію з іншими декоративними матеріалами, зокрема натуральними і штучними пігментами, лаками та захисними покриттями [2].

Композиційні рішення у клейовому розписі часто спрямовані на гармонійне поєднання традиційних орнаментальних мотивів із сучасними художніми концепціями, що дозволяє урізноманітнити виразні засоби твору. Масштабність композицій, використання дозованих кольорних контрастів та впровадження текстурних елементів (наприклад, через додавання грануляту, пігментів із різними властивостями) сприяють глибшому сприйняттю і емоційному впливу на глядача. Сучасні технології нанесення (аерографія, трафарети, 3D-елементи) розширюють межі матеріальних можливостей, дозволяючи художникам створювати багатовимірні та багатошарові декоративні рішення.

У контексті виразних можливостей клейовий розпис вирізняється специфічними фізико-хімічними властивостями, які забезпечують тривале збереження насиченості кольорів і фактурної глибини. Саме ці характеристики визначають його значущість та актуальність у сучасній декоративній практиці. Завдяки своїй універсальності дана техніка успішно застосовується як у традиційних інтер'єрних оздобленнях, так і в сучасних формах мистецтва – муралах, арт-об'єктах та інсталяціях, що потребують підвищеної довговічності та стійкості до зовнішніх впливів. Сучасний етап розвитку клейового розпису, зумовлений технологічними інноваціями та вдосконаленням матеріалів, демонструє його поступову еволюцію від традиційної ремісничої практики до самостійного художнього медіуму, який відкриває широкі перспективи для творчих експериментів у галузі кольору, форми та матеріалу [2].

Клейовий розпис сьогодні виконує не лише декоративну, але й комунікативну функцію – стає засобом відтворення культурних кодів, емоційної атмосфери простору, візуального діалогу між минулим і сьогоденням. Його технологічна доступність, швидкість виконання та екологічність роблять техніку привабливою для сучасних художників-декораторів.

Отже, клейовий розпис у сучасному монументально-декоративному мистецтві постає як форма творчої інтерпретації традицій, що дозволяє поєднати класичну естетику з новаторськими художніми засобами. Це підтверджує актуальність дослідження даної техніки у контексті розвитку сучасного мистецького процесу.

Список використаних джерел:

1. Епіхіна Д. Техніка та технологія монументального розпису у сучасному міському середовищі. 2015.
2. Ефімова А. Художні практики в урбаністичних просторах кінця XX – початку XXI століття (досвід Західної України): дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.05. Львів, 2017. 329 с.
3. Котляр Е. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Харків: Харківський художньо-промисловий інститут, 1999.
4. Швець О.А., Коломієць Д.І., Бабчук Ю.М. Синтез мистецтва і дизайну. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. 2024. Вип. 4. С. 8-16.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.56>

Марущак О.В., м. Вінниця
Бондар К.С., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

**СИНТЕЗ МИСТЕЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ
АЛЛИ ГОРСЬКОЇ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ**

Анотація. У статті досліджено синтез мистецької творчості та активної громадської позиції видатної художниці-шістдесятниці Алли Горської в умовах тоталітарного режиму 1960-х років. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю відновлення історичної справедливості та розуміння ролі інтелігенції у критичні історичні періоди. Проаналізовано механізм взаємодії художніх практик та активної суспільно-політичної позиції мисткині, демонструючи, як її нонконформістська творчість стала формою опору, а громадянська позиція – джерелом її художніх творів. Досліджено використання Горською монументального та станкового мистецтва, зокрема мозаїк, і психологічних портретів шістдесятників, як кодової мови опору та засобу національного самоствердження. Підкреслено, що життя, творчість і громадська позиція А. Горської перетворили її на символ нескореності та боротьби за українську культуру, а її спадщина має виняткове значення для формування національної пам'яті та подальших мистецьких новацій.

Ключові слова: Алла Горська, шістдесятництво, дисидентський рух, нонконформізм, тоталітарний режим, монументальне мистецтво, опір.

Annotation. The article explores the synthesis of artistic creativity and active public position of the outstanding artist of the sixties Alla Horskа in the conditions of the totalitarian regime of the 1960s. The relevance of the study is due to the need to restore historical justice and understand the role of the intelligentsia in critical historical periods. The mechanism of interaction between artistic practices and the active socio-political position of the artist is analyzed, demonstrating how her nonconformist creativity became a form of resistance, and her civic position was the source of her artistic works. The use of monumental and easel art by Horskа, in particular mosaics, and psychological portraits of the sixties, as a coded language of resistance and a means of national self-affirmation is investigated. It is emphasized that the life, creativity and public position of A. Horskа turned her into a symbol of indomitability and the struggle for Ukrainian culture, and her legacy is of exceptional importance for the formation of national memory and further artistic innovations.

Keywords: Alla Horskа, sixties, dissident movement, nonconformism, totalitarian regime, monumental art, resistance.

Дослідження творчості та громадської позиції Алли Горської є необхідним та актуальним нині з низки причин. Вони охоплюють як історичний контекст, так і сучасні процеси національно-культурного відродження нашої нації. Постать художниці є важливим елементом у відновленні історичної справедливості та розумінні українського шістдесятництва, а також у формуванні національної пам'яті. Її життя – це яскравий приклад того, як мистецтво перетворюється у форму політичної дії та засіб боротьби за свободу слова і думки. Це також є цінним для розуміння ролі інтелігенції у критичні історичні періоди, наприклад таких, як зараз.

Об'єктом дослідження є творча спадщина та суспільно-політична діяльність Алли Горської в умовах українського шістдесятництва та дисидентського руху.

Предметом дослідження є синтез нонконформістської творчості та громадської позиції Алли Горської як механізм для формування опору тоталітарному режимові в 1960-х рр.

Мета дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати та розкрити механізм взаємодії художніх практик та активної громадської позиції художниці-шістдесятниці Алли Горської; продемонструвати, як її творчість стала формою опору, а суспільно-політична позиція – джерелом і змістом її художніх творів.

Завданням дослідження є систематизація та аналіз основних робіт Алли Горської у контексті їх ідейного та символічного змісту, виокремлення елементів, котрі відображають національну свідомість і критику існуючого режиму.

Алла Горська є однією із найвизначніших постатей українського шістдесятництва. Вона активно відстоювала права репресованих і допомагала тим, хто повертався із заслань. Мала активну та чітку соціально-політичну позицію, яку відстоювала, не відступаючи ні на мить. Її творчість, наповнена живими образами, емоційністю та енергією, що дуже контрастувало з соцреалізмом. Мисткиня створювала мозаїки, у яких поєднувала українські традиції з сучасними модерністськими формами. Дуже часто працювала саме на українські тематики та не сприймала обмежень у творчості, свободі слова та думки. Алла Горська відмовилась від однотипних і сірих канонів соцреалізму й розвивала свій власний характерний стиль та досліджувала напрям – нонконформізм, залишивши по собі чималий творчий спадок, який показує усю силу мистецтва, як форми супротиву режимові.

Окрім цього, разом із Василем Симоненком, Лесем Танюком, Іваном Світличним та іншими представниками шістдесятників створили Клуб творчої молоді (КТМ), що мав назву «Сучасник». Вони організовували публічні Шевченківські свята. Це згодом перетворилось на традицію, у якій брала участь патріотично налаштована молодь. Також Алла Горська брала участь в організації різних літературно-мистецьких вечорів, Шевченківських свят та організації виставок [3].

З 1960-х років Алла Горська зосереджує свою увагу на монументальних роботах, в яких національні форми найбільше виражені. Їй належать численні мозаїчні панно, а саме: «Жінка-птах», «Дорогоцінність», «Дерево металурга», «Боривітер», «Вітер» [1].

Алла Горська виконувала свої роботи у напрямі «нонконформізм», що є дуже характерним, адже він означає активне неприйняття загальноприйнятого ладу, норм, цінностей або правил. Її громадська позиція та творчість є проявом цього напрямку в контексті тоталітарного режиму. Саме через цю позицію її було виключено зі Спілки художників України.

Художниця усе своє життя протистояла тоталітаризму. Незважаючи на те, що виросла у зросійщеній сім'ї, спілкувалася українською. Боролася за збереження пам'яті жертв сталінських репресій та терору. Займалася пошуком власного, більш експресивного та емоційного стилю, відійшовши від соцреалізму. У своїй творчості використовувала українські національні мотиви.

У своїй боротьбі з тоталітаризмом, мисткиня також займалась правозахисною діяльністю. Разом з іншими членами КТМ вона відстоювала права репресованих. У 1965 р. Україну сколихнула нова хвиля арештів. Художниця не стала мовчати і тому написала заяву прокуророві УРСР, де засуджувала ці дії, вважаючи їх несправедливими.

«Горська була однією з перших, хто підписував усі документи проти переслідувань і репресій. Вона писала листи політв'язням, підтримувала їх на засланні, а також зустрічала й допомагала тим, хто повертався з таборів. Вона дуже любила людей і прагнула їм допомогти», – розповідає про художницю шістдесятник Євген Сверстюк [4].

У 1962 р. художниця разом з іншими митцями-шістдесятниками Василем Симоненком і Лесем Танюком розкрили один з найбільших злочинів тоталітарного режиму. Молоді

активісти здійснили поїздку до Биківнянського лісу, під Києвом. Там вони виявили масові поховання жертв сталінських репресій, тисячі розстріляних у 1930-1940-х рр. Вони звернулись до Київської міської ради, привернувши увагу до цієї страшної знахідки. Алла Горська, у свою чергу, організувала виставку, на якій розповіла про цей злочин.

Подібні дії не могли бути непоміченими владою. Діяльність художниці, її активна суспільно-політична позиція, захист української мови та культури зробили її однією з найяскравіших постатей українського шістдесятництва, вона стала символом супротиву та боротьби. Проте тоталітарна влада жорстко реагувала на подібні виступи. Алла Горська була під постійним наглядом КДБ, їй погрожували розправою.

Неодноразово Аллу Горську викликали на допити та проводили «профілактичні бесіди» з погрозами та попередженнями. За вітраж у Київському університеті «Шевченко. Мати» (рис. 1) її було виключено зі Співки художників України. Її роботи забороняли показувати на виставках. Театральні постановки, у яких вона брала участь як художник, проходили жорстоку цензуру та заборонялись для показу. Горську намагались максимально ізолювати від суспільства та стерти її внесок в історію.

Рис. 1. Ескіз вітража «Шевченко. Мати» для Київського університету, 1964 р.

Кульмінацією протистояння мисткині та системи стало таємниче вбивство Алли Горської 28 листопада 1970 року. Злочин залишився нерозкритим.

Під час так званої «відлиги» художники масово звертались до монументального мистецтва, Алла Горська не була виключенням. Ще з дитинства її картини відрізнялися від робіт інших дітей. Світогляд художниці докорінно відрізнявся від ідеології соціалістичного

реалізму. Головними героями її творів були звичайні люди, життя яких дуже відрізнялось від життя партійних керівників. Алла Горська свідомо використовувала монументальне мистецтво, створюючи роботи, котрі резонували з українською національною ідеєю, всупереч радянській доктрині соціалістичного реалізму [2].

Її роботи, такі як: «Шевченко. Мати», «Боривітер» (рис. 2), «Дерево життя» (рис. 3) та багато інших були сміливими експериментами, що протистояли канонам тоталітарного мистецтва. Їх визнавали ідейно ворожими та націоналістичним, тому забороняли та знищували. Водночас твори Алли Горської є символами свободи та боротьби за українську ідентичність.

Рис. 2. Мозаїка «Боривітер», ресторан «Україна», м. Маріуполь, 1967 р.

Мисткиня любила народне мистецтво, яке вражало своєю декоративністю та колірною гамою. Тому у своїх творах вона постійно використовувала автентичні техніки, зверталась до української орнаменталістики. Герої її мозаїк і вітражів зображені у стилізованому, народному вбранні, а їх пози показують усю силу та гідність, що підкреслює українську ідентичність. Таким чином, Алла Горська використовувала народну символіку, аби сказати те, що було забороненим. Вона перетворювала громадські будівлі на галереї українського підпільного мистецтва.

Окрім монументального мистецтва, Алла Горська також творила і у станковому мистецтві. У живописі та графіці художниця була сміливим новатором, який відкидав обмеження соцреалізму на користь експресії та глибокого символізму. У її живописних чи графічних творах дуже часто простежується напруга й драматизм. Вона використовувала контрасти та «ламані» форми, що емоційно підкреслює стан боротьби та надії. У якості протесту художниця часто писала портрети друзів-шістдесятників. Проте, Горська не просто відтворювала те, що бачила, вона створювала глибокі, психологічні портрети. Вони передавали внутрішню силу та незгоду з режимом. Також створення портретів переслідуваних тоталітаризмом друзів було актом солідарності та документуванням історії українського опору.

Рис. 3. Мозаїка «Дерево життя», ресторан «Україна», м. Маріуполь, 1967 р.

У станковому мистецтві Алли Горської протест виявлявся у сміливості, експресивності та глибині змісту. Також головною силою станкових творів є створення цілої галереї героїв українського культурного опору.

У цілому, творчість Алли Горської – це демонстрація того, що мистецтво здатне бути мовою опору в умовах тоталітаризму та цензури. Художниця свідомо використовувала метафори для маскування національних ідей під декоративно-прикладне мистецтво або етнічні мотиви, які влада не могла повністю заборонити. До прикладу такі твори, як «Дерево життя» чи «Боривітер», розповідають нам про українську ідентичність, відродження та непокору, боротьбу проти режиму.

Незважаючи на заборони, переслідування та знищення, вплив Алли Горської вийшов далеко за межі її життя та творчості. Він став каталізатором для подальшого розвитку модерністичного мистецтва України. Вона показала, як можна поєднувати сучасні модерністичні техніки з народними мотивами. Художниця своїм прикладом довела, що мистецтво – це не лише естетика, це також громадська позиція та особиста відповідальність кожного. Її творчий підхід став орієнтиром для митців наступних поколінь, що прагнули відтворити українське мистецтво.

Отже, дослідження синтезу творчості та громадської позиції Алли Горської показали їх нерозривний зв'язок. Для художниці мистецтво стало способом боротьби, кодовою правдою та інструментом національного самоствердження в умовах тоталітаризму. Її участь у розкриттях злочинів радянської влади, активна соціальна позиція відображались у її творах. Монументальні та станкові роботи, наповнені національною символікою, архаїкою та народними мотивами є формою супротиву радянській тоталітарній машині.

Творча та історична спадщина Алли Горської має виняткове значення й нині. Вона була ключовою постаттю у відродженні та встановленні національної естетики, протиставляючи експресивність, цікаві форми та колір – сірим, суворим канонам соціального реалізму.

Її громадська позиція, активна підтримка політв'язнів, участь у різноманітних громадських акціях і документація злочинів НКВС, стали фундаментом для формування дисидентського руху в Україні. Художниця показала, що інтелігенція не має права мовчати. Життя, творчий шлях та громадська позиція перетворили Аллу Горську на символ нескореності та боротьби за незалежну українську культуру та мову.

Попри великий інтерес до українського шістдесятництва та дисидентства, спадщина Алли Горської все ще має великий потенціал для вивчення, а особливо в умовах сучасності. Творчість художниці є джерелом для дослідження питань національної ідентичності, мистецьких новацій, політичного супротиву. Крім монументального мистецтва, важливо більш поглиблено вивчати її станкові твори. Особливу увагу варто приділити портретам шістдесятників. Це не просто зображення, а маніфест художниці. Алла Горська використовувала портрети, пейзажі, ескізи та ліногравюри, як особистий щоденник, де могла бути вільнішою, ніж у публічному монументальному мистецтві. Тому їх дослідження може дати розгорнутіше розуміння особистості Алли Горської. Також не менш цікавим є визначення впливу художниці на сучасний муралізм, стріт-арт та протестне мистецтво, особливо в умовах російсько-української війни.

Проте, на мою думку, найважливішим нині є саме збереження творчої спадщини Алли Горської. Створення електронного каталогу її робіт, включаючи ті, що були знищені чи пошкоджені, наприклад, такі як мозаїки в Маріуполі. Їх важливо реконструювати для збереження пам'яті про незгоду та боротьбу.

Список використаних джерел:

1. Білоус М.А. Нонконформістський рух в українському образотворчому мистецтві на прикладі творчості київських художників (1960 – поч. 1980-х рр.). Київ, 2022. 13 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/be186b14-348d-4ea0-86f2-42422279e564/content>
2. Божавель К.О. Монументальний живопис Алли Горської (1929–1970): традиції та новації. Київ, 2025. 91 с. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5897/%20%20%20%20%20%20%20%20_%20_%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1
3. Фургалець В. Мисткиня, яку знищила радянська влада: Алла Горська як приклад нескореного духу шістдесятництва. 2024. URL: <https://pisaninamedia.webnode.com.ua/l/mistkinya-yaku-znishchila-radyanska-vlada-alla-gorska-yak-priklad-neskorenogo-dukhu-shistdesyatnitstva/>
4. Штогрін І. Вона була «душею шістдесятництва» і її вбили. До ювілею Алли Горської. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30171723.html>

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.57>

Голінська Т.М., м. Вінниця
Фрига К.Ю., Іванова Е.В., м. Вінниця
e-mail: tgolinska71@gmail.com

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАНДАЛ ТА ОРНАМЕНТІВ У ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ІНДІЇ

Анотація. У статті досліджено функціонально-семантична роль мандал та орнаментів у декоративному мистецтві Індії. Проаналізовано історичні витоки, класифікацію орнаментів, символіку мандал, лотоса та інших рослинних мотивів, а також їх сучасне використання у мистецтві, дизайні та психотерапевтичних практиках. Зазначено, що орнаменти та мандали одночасно виконують естетичні, сакральні та психологічні функції, формуючи своєрідний культурний код Індії.

Ключові слова: мандала, орнамент, декоративне мистецтво, символіка, Індія, функціонально-семантичний аналіз, лотос, культурна спадщина, арт-терапія.

Abstract. *The article explores the functional-semantic role of mandalas and ornaments in the decorative art of India. The historical origins, classification of ornaments, symbolism of mandalas, lotus and other plant motifs, as well as their modern use in art, design and psychotherapeutic practices are analyzed. It is noted that ornaments and mandalas simultaneously perform aesthetic, sacred and psychological functions, forming a kind of cultural code of India.*

Keywords: *mandala, ornament, decorative art, symbolism, India, functional-semantic analysis, lotus, cultural heritage, art therapy.*

Декоративне мистецтво Індії становить унікальний феномен, який передбачає нерозривний зв'язок естетичних форм з філософськими та космологічними ідеями. Мандали та орнаменти є фундаментальними елементами, що відіграють важливу роль у формуванні духовної та культурної ідентичності індійського субконтиненту. Ці символічні композиції пронизують усі сфери життя – від храмової архітектури та ритуальних об'єктів до побутового текстилю та традиційних прикрас. Вони є не просто елементами декору, а носіями багатовікової культурної спадщини, що відображає складну ієрархію космічних і соціальних законів.

Мандали та орнаменти виконують естетичні, сакральні та психологічні функції, формуючи таким чином універсальний культурний код Індії. Естетична функція полягає у створенні візуального ритму, гармонії та привабливості, необхідних для декорування тканин, архітектури та графічних творів. Ця функція є основною і слугує передумовою для реалізації інших, глибинних, функцій. Сакральна функція мандали визначає її як символ космічного порядку, ідеальної цілісності та божественного начала. Вона є візуальним втіленням метафізичних законів і космологічних уявлень, які відображають структуру Всесвіту. Психологічна функція застосовується для медитації, розвитку концентрації, досягнення емоційного балансу та інтеграції психіки, зокрема, активно використовується в арт-терапії.

Важливо відзначити, що естетична функція, забезпечуючи візуальну гармонію та привабливість, сприяє реалізації психологічної функції, оскільки упорядкований та приємний об'єкт легше утримує увагу спостерігача. Водночас психологічна функція через розвиток концентрації та внутрішньої гармонії є інструментом для досягнення сакральної мети – духовної цілісності та пізнання космічного закону. Таким чином, усі три функції перебувають у стані функціональної синхронії.

У табл. 1 продемонстровано, що індійське декоративне мистецтво функціонує як засіб втілення метафізичних законів у матеріальній, доступній для сприйняття формі, інтегруючи мистецтво, релігію та психологію в єдиній символічній структурі.

Таблиця 1

Синтез функціонально-семантичних аспектів мандал та орнаментів

Функціональний аспект	Семантичне наповнення	Сфера реалізації (приклади)
Естетичний	Гармонія, краса, візуальний ритм	Декор архітектури, текстиль, графічне мистецтво
Сакральний (космологічний)	Порядок Всесвіту, Божественна цілісність	Ритуальні практики, храмовий живопис, символіка лотоса
Психологічний (терапевтичний)	Концентрація, релаксація, розвиток уяви	Арт-терапія, медитативні та освітні практики

Індійське декоративне мистецтво характеризується високим ступенем стандартизації та семантичної насиченості орнаментів. Для створення багаторівневої структури, яка може одночасно задовольняти естетичні та сакральні потреби, використовуються чотири основні групи мотивів.

До геометричних мотивів належать кола, квадрати, ромби та спіралі. Їх семантика тісно пов'язана з ідеями порядку і гармонії Всесвіту. Квадрат традиційно символізує земну сферу,

матеріальний світ або місце для ритуалу. На противагу цьому, коло або спіраль уособлюють вічність, циклічність буття та динаміку духовного шляху. Це протиставлення та їх поєднання у композиціях, таких як мандала, втілюють ідею того, що зовнішній хаос може бути організований у досконалу, внутрішню форму. Геометричний орнамент, таким чином, є засобом втілення космічного закону у фізичній площині.

Одними з найпоширеніших є рослинні мотиви, що символізують достаток, плідність і життєву енергію. Центральне місце серед них займає лотос, який символізує духовне пробудження, чистоту і відродження. Лотос, що виростає з мулу, але залишається незаплямованим, слугує метафорою чистоти духу, який не забруднюється матеріальним світом. Ця дуальність зумовлює семантичний інтерфейс лотосу, що поєднує сакральне (духовне зростання) та фізичне значення (достаток і життєва енергія), підтверджуючи універсальність культурного коду. Інші мотиви, наприклад, пальмові листки та квіткові вінки, також активно використовуються в архітектурі та текстилі для маркування святих або благополучних просторів.

Фігуративні мотиви відображають зображення божеств, міфологічних істот і тварин. Вони несуть пряме сакральне та культурне значення і часто слугують розповідними або захисними елементами. Комбіновані мотиви становлять синтез усіх типів елементів: геометрії, рослинності та фігуративних зображень. Таке поєднання створює складні багатошарові декоративні композиції, які одночасно відображають космічний закон, живу природу та прояви божественного у світі. Ритмічні повтори в орнаментах, які часто використовуються в комбінованих композиціях, створюють зорове поле, що сприяє медитативному або глибоко сфокусованому стану, тим самим технічно підтримуючи психологічну функцію концентрації.

Мандала визначається як концентричний символ, що моделює Космос, Гармонію та Духовну Цілісність. Це не лише геометрична схема, а й комплексна система, що слугує одночасно просторовою картою Всесвіту та картою внутрішнього психічного світу. Вона відображає ієрархічну модель, де центр (точка, божество) символізує абсолютну істину, а периферія (кола, орнаментальні кільця) становить матеріальний світ, динаміку та захисні бар'єри.

Мандали класифікуються відповідно до їх функціональної мети та структури:

- симетричні мандали характеризуються строгою впорядкованістю. Вони призначені переважно для медитацій та ритуалів, де важлива статична досконалість і незмінність центру для фіксації погляду та ментальної концентрації;
- асиметричні мандали використовуються для передачі динаміки та процесу змін. Вони відображають шлях трансформації та руху, а не статичний, досконалий кінцевий стан;
- ритуальні мандали – це тимчасові композиції, часто створювані з кольорового піску або порошку. Їх ритуальне знищення є важливим філософським актом, що символізує невідокремленість від матеріального світу та ілюзорну природу буття.

Сучасне використання мандал та орнаментів підтверджує їх надзвичайну універсальність і здатність до адаптації, що є основним висновком функціонально-семантичного аналізу. Ці мотиви знайшли нині своє застосування у широкому спектрі галузей:

- матеріальне виробництво – текстиль, кераміка, ювелірні вироби;
- просторовий дизайн – використання в інтер'єрах, на декоративних панелях та фресках;
- цифрові та масові медіа – галузь моди та цифровий дизайн.

Застосування мандал у цифровому дизайні та моді свідчить про їх успішну інтеграцію в глобальну естетику. Це явище, хоча й може призводити до певної деконтекстуалізації (втрати частини сакрального значення), водночас посилює їх естетичну та, що важливо, психологічну функцію як засобу релаксації та концентрації на міжнародному рівні. Результати проведеного аналізу можуть бути безпосередньо використані для науково обґрунтованої адаптації цих мотивів у сучасному мистецтві, задовольняючи як комерційні, так і естетичні, а також

психологічні потреби суспільства.

Мандали та орнаменти є високооптимізованими візуальними стимулами для мозку людини, що робить їх ефективними інструментами для розвитку концентрації, внутрішньої гармонії та креативності. Цей вплив має когнітивну природу, зокрема, упорядкована та симетрична структура, подібна до фракталів, обробляється мозком як «безпечна» та впорядкована інформація. Це створює прямий стабілізуючий вплив на психіку, що є особливо цінним у сучасних умовах інформаційного та сенсорного перевантаження. Отже, їх сакральна ефективність (здатність допомагати у медитації та досягненні духовних станів) є прямою похідною від їх когнітивної ефективності, яка забезпечується їх естетичною гармонією.

Крім того, орнаменти, що символізують циклічність життя та відродження, мають терапевтичний ефект. Психологічно, усвідомлення циклічності (як у випадку ритуальних піщаних мандал, що руйнуються) допомагає індивіду впоратися зі страхом змін і невизначеністю, надаючи відчуття стабільності у ширшому космічному контексті.

В арт-терапії мандалічні та орнаментальні форми використовуються для релаксації, суттєвого зниження рівня стресу та розвитку уяви. Завдяки своїй чіткій концентричній структурі, мандали пропонують безпечний символічний простір для індивідуалізації та самопізнання. Акт створення або взаємодії з мандалою забезпечує візуалізацію внутрішнього стану, допомагаючи людині виявити та інтегрувати неусвідомлені аспекти психіки. Було встановлено прямий зв'язок символіки мандал з психологічними та медитативними практиками, оскільки візуалізація цих концентричних структур є ключем до досягнення стану глибокого спокою та внутрішнього фокусування.

Мандала виконує не лише терапевтичну, а й важливу освітню функцію, слугуючи для навчання філософії та космології через образи. Як інструмент навчання, вона дає змогу передавати складні духовні знання неписьменним або візуально орієнтованим способом. Структура мандал, з її ієрархічним розташуванням божеств, елементів і напрямів, є потужним механізмом невербальної комунікації, що закріплює уявлення про структуру Всесвіту і духовні принципи.

Отже, мандали та орнаменти індійського декоративного мистецтва одночасно виконують естетичні, сакральні та психологічні функції, формуючи універсальний і багатoshаровий культурний код. Дослідження чітко встановило, що ці символічні композиції поєднують естетичну красу, глибоке сакральне значення та ефективний психологічний вплив. Мандали та орнаменти є динамічним відображенням культурних, релігійних і космологічних уявлень, що забезпечує їх роль як фундаментальних носіїв ідентичності. Аналіз сучасного використання підтверджує, що ці елементи мають надзвичайну універсальність і здатність до адаптації в нових соціальних, дизайнерських і терапевтичних контекстах.

Запропонований функціонально-семантичний підхід є значним внеском у галузі мистецтвознавства та культурології, оскільки дає змогу глибше зрозуміти значення символів, виводячи їх сприйняття за межі суто декоративного мистецтва. Цей підхід забезпечує методологічну основу для інтеграції східних візуальних практик у західні системи психотерапії та дизайну, підвищуючи цінність цих стародавніх форм як ефективних інструментів гармонізації.

Список використаних джерел:

1. Фальков Н.М., Гармаш Д.І., Браславська Л.В. Мандала як засіб арт-терапії. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. 2017. Вип. 2. Том 3. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/6763/1/tmpB93D.pdf>
2. Індійський орнамент. Арт-блог Мирослава Мельника. URL: https://art-slav.blogspot.com/2020/02/blog-post_21.html
3. Устінова В.Ф. Семантика орнаментального мистецтва у традиційному народному живописі Індії. *Індія: давнина і сучасність*: зб. наук. пр. Вип. II / відп. наук. ред. О.І. Лукаш; НАН України, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», Всеукраїнська асоціація індологів. К., 2017. С. 224-231.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.58>

Марущак О.В., м. Вінниця
Олійник В.Р., м. Вінниця
e-mail: ksanamar77@gmail.com

ФЕНОМЕН ТВОРЧОЇ БІОГРАФІЇ РАДНА САХАЛТУЄВА ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ І ГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті досліджено творчий шлях і художню спадщину Радни Пилиповича Сахалтуєва (1935-2025 рр.) – видатного українського художника-постановника анімаційного кіно, графіка та плакатиста бурятського походження. Проаналізовано ключові етапи його професійної діяльності, стилістичні особливості творчого методу та вплив на формування української анімаційної школи. Особливу увагу приділено аналізу співпраці з режисером Давидом Черкаським і створенню культових анімаційних стрічок, що увійшли до скарбниці світового анімаційного мистецтва.

Ключові слова: українська анімація, художник-постановник, Радна Сахалтуєв, Київнаукфільм, графічне мистецтво, анімаційна естетика.

Abstract. The article explores the creative path and artistic heritage of Radna Pylypovych Sakhaltuyev (1935-2025) – an outstanding Ukrainian animation film production designer, graphic artist and poster artist of Buryat origin. The key stages of his professional activity, stylistic features of the creative method and influence on the formation of the Ukrainian animation school are analyzed. Special attention is paid to the analysis of cooperation with director David Cherkasky and the creation of iconic animated films that have entered the treasury of world animation art.

Keywords: Ukrainian animation, production designer, Radna Sakhaltuyev, Kyivnaukfilm, graphic art, animation aesthetics.

Українська анімація другої половини ХХ ст. становить унікальне культурне явище, що сформувалося завдяки творчості талановитих митців, які зуміли створити оригінальну візуальну мову та естетику. Серед цих митців особливе місце посідає Радна Пилипович Сахалтуєв (1935-2025 рр.) – художник-постановник, чия творчість визначила візуальний стиль цілої епохи української мультиплікації [3].

Незважаючи на значний внесок Р. Сахалтуєва у розвиток українського анімаційного мистецтва, його творча спадщина досі не отримала системного наукового осмислення. Аналіз художнього методу митця, його стилістичних особливостей та впливу на формування української анімаційної школи є важливим для розуміння історії вітчизняної культури та мистецтва.

Радна Пилипович Сахалтуєв народився 15 травня 1935 р. в м. Улан-Уде (тодішня Бурят-Монгольська АРСР). Формування його художнього світогляду відбувалося під впливом раннього знайомства з кінематографом, зокрема з трофейними американськими та європейськими фільмами повоєнного періоду. Цей досвід, ймовірно, сприяв виробленню нестандартного підходу до візуального мистецтва, що пізніше проявився у його професійній діяльності.

У 1955 р. Радна Сахалтуєв вступив до Всесоюзного державного інституту кінематографії (ВДІК) на спеціальність художника анімаційного кіно. Період навчання збігся з часом формування нового покоління радянських кінематографістів – паралельно на режисерському факультеті викладав О. Довженко. Професійна освіта у провідному кіновиші забезпечила митцю ґрунтовну підготовку та сформувала базу для подальшої творчої діяльності.

Після закінчення ВДІКу в 1961 р. за розподілом Р. Сахалтуєв прибув до Києва, де приєднався до Творчого об'єднання художньої мультиплікації студії «Київнаукфільм» [6]. Цей період характеризується швидким професійним зростанням: від асистента художника митець за короткий час здобув статус художника-постановника анімаційного кіно – однієї з основних творчих позицій у виробництві мультиплікаційної продукції.

Першою самостійною роботою Р. Сахалтуєва як художника-постановника став фільм «Веселий художник» (1963 р., режисер – Ніна Василенко), що ознаменував початок його творчої зрілості.

Найбільш значущим для української анімації виявився професійний союз Радни Сахалтуєва з режисером Давидом Черкаським. Їхня співпраця, що розпочалася з фільму «Таємниці чорного короля» (1963 р.) [6], стала однією з найплідніших в історії студії «Київнаукфільм». Творчий метод дуету характеризувався органічним поєднанням режисерського бачення Д. Черкаського та унікального візуального стилю Р. Сахалтуєва.

Перший етап співпраці включає низку експериментальних і новаторських для свого часу стрічок: «Містерія-Буф» (1969 р.), «Короткі історії» (1970 р.), «Чарівник Ох» (1971 р.), «Навколо світу мимоволі» (1972 р.) [5]. Ці роботи демонструють поступове формування характерного стилю дуету, що поєднував гротеск, динамізм і сатиричність.

Вершиною творчої співпраці Р. Сахалтуєва та Д. Черкаського стали три багатосерійні проекти, що здобули статус культової класики і принесли світове визнання.

Екранізація повісті Андрія Некрасова «Пригоди капітана Врунгеля» (1976-1979 рр.) стала еталоном пригодницької анімації. Візуальне рішення характеризується яскравою, плакатною графікою, гротескними образами персонажів (капітан Врунгель, Лом, Фукс, Агент 003) та динамічним монтажем. Серіал демонструє повне розкриття творчого потенціалу художника.

В анімаційній адаптації казки Корнія Чуковського «Лікар Айболить» (1979 р.) Р. Сахалтуєв продемонстрував здатність поєднувати комічні та ліричні елементи, зберігаючи характерну графічну манеру. Робота свідчить про універсальність творчого методу митця.

Анімаційно-ігровий фільм за мотивами роману Роберта Льюїса Стівенсона «Острів скарбів» (1988 р.) набув статусу культового явища. Візуальне рішення, що поєднує мальовану анімацію з вставками живих акторів, створило унікальну естетику. Особливої уваги заслуговують харизматичні образи піратів, що стали еталонними для кількох поколінь глядачів.

Характерною рисою Р. Сахалтуєва було його вміння створювати не просто малюнки, а цілісний візуальний світ, де кожен персонаж має унікальний, чітко прописаний характер, що підкреслюється його зовнішнім виглядом і пластикою.

Творчість Радни Сахалтуєва не обмежувалася лише анімаційним кіно. Він був різнобічним митцем, який активно розвивався і працював у галузі графіки та ілюстрації.

Паралельно з роботою на кіностудії протягом 1970-1980-х рр. Р. Сахалтуєв активно співпрацював із сатирично-гумористичним журналом «Перець». Його карикатури характеризувалися гостротою, актуальністю та влучністю образів [5]. Досвід роботи карикатуристом безпосередньо вплинув на формування анімаційного стилю митця, збагативши його гротеском та експресією.

Радни Сахалтуєв плідно працював як ілюстратор для провідних українських видавництв («Веселка», «Молодь», «Ранок»). Його графічні роботи прикрасили численні дитячі видання, розширюючи аудиторію його творчості та збагачуючи українську книжкову графіку [1].

Окремим напрямом діяльності стало створення діафільмів – популярного в радянський період формату візуального мистецтва. Р. Сахалтуєв створював діафільми переважно на основі казок народів світу: італійської («Масарро Правда»), казахської («Чому у ластівки хвіст ріжками»), молдовської («Фет Фрумус – син мисливця в царстві змія»). Ця робота засвідчує інтерес митця до світової культурної спадщини та здатність адаптувати фольклорні сюжети до візуального формату.

Значний внесок Р. Сахалтуєва у розвиток українського мистецтва отримав офіційне

визнання присвоєнням звання Заслуженого художника України. Це визнання підтверджує важливість його творчої спадщини для національної культури.

Художній стиль Радни Сахалтуєва – це унікальна синергія різних мистецьких впливів, що створює неповторну естетику.

Характерною рисою творчого методу Р. Сахалтуєва є видатне відчуття лінії та форми. Його графічній манері характерні одночасний мінімалізм і максимальна виразність. Митець свідомо уникав надмірної деталізації, концентруючись на основних елементах, що передають емоцію та рух. Персонажі Сахалтуєва візуально споріднені з естетикою сатиричної преси та коміксів, де кожен штрих виконує смислову функцію.

Гротеск посідає центральне місце в художній системі митця. Персонажі його робіт часто мають перебільшені риси обличчя або фігури, що візуально підкреслює їхні характери та психологічні особливості. Цей прийом у поєднанні з режисерськими рішеннями Д. Черкаського надає анімації додаткової виразності та гумористичного звучання.

Колористичне рішення робіт Р. Сахалтуєва характеризується використанням насичених, контрастних кольорів, що створює ефект «плакатності» та забезпечує високу запам'ятовуваність образів. Перевага віддається відкритим, чистим кольорам з мінімальним використанням півтонів, що підкреслює енергетику та безпосередність стилю. Композиція кадрів завжди продумана та спрямована на максимальну передачу емоції або дії.

Візуальна мова Р. Сахалтуєва характеризується високим ступенем динамізму. Його персонажі завжди перебувають у русі, композиція кадрів створює важливого для пригодницької анімації відчуття темпу та ритму.

Радна Пилипович Сахалтуєв пішов з життя 31 серпня 2025 р. у віці 90 років, залишивши по собі колосальну творчу спадщину. Його доробок – це не лише чимала низка успішних анімаційних стрічок, а й важливий культурний феномен. Системний аналіз впливу Р. Сахалтуєва на розвиток української анімаційної школи дає змогу виявити кілька ключових напрямів, у яких проявилася його роль як новатора та формувача національної мультиплікаційної естетики.

Зокрема, Радна Сахалтуєв разом з Давидом Черкаським, Володимиром Дахном (серія «Як козаки...») та іншими митцями «Київнаукфільму» брав активну участь у формуванні унікальної естетики української анімації, що відрізнялася від інших зразків. Ця національна специфіка проявлялася у синтезі фольклорних елементів, сатиричності та експериментального підходу до візуальних рішень.

Творчість Р. Сахалтуєва продемонструвала, що анімація не обмежується виключно дитячою або дидактичною тематикою, а може бути інтелектуальною, сатиричною, містити елементи чорного гумору та пародії. Його роботи розширили жанрові та стилістичні можливості української мультиплікації, створивши підґрунтя для подальших експериментів.

Роботи митця успішно поєднували елементи пригодницького кіно, комедії, сатири та мюзиклу, створюючи багатогарові твори, що були цікаві як дитячій, так і дорослій аудиторії. Цей підхід збагатив українську анімацію та підвищив її художню цінність.

Графічна манера та сміливі художні рішення Р. Сахалтуєва продовжують надихати сучасних українських аніматорів та ілюстраторів. Його творча спадщина є частиною «золотого фонду» української анімації та активно використовується в освітньому процесі підготовки фахівців у галузі мультиплікації.

Радна Пилипович Сахалтуєв (1935-2025 рр.) посідає одне з чільних місць в історії українського анімаційного мистецтва. Його творчий шлях, що розпочався в далекому Улан-Уде та знайшов своє повне втілення в Києві, є прикладом успішної інтеграції митця у національний культурний контекст та його активної ролі у формуванні національної мистецької школи.

Творчий доробок Р. Сахалтуєва – це не лише сукупність успішних анімаційних проєктів, а й важливий культурний феномен, що став невіддільною частиною колективної пам'яті кількох поколінь. Створені ним образи (капітан Врунгель, Лом, Фукс, Доктор Айболить, Джон Сільвер) залишаються актуальними та впізнаваними, що свідчить про високий рівень художньої майстерності та універсальність створеної ним візуальної мови.

Список використаних джерел:

1. Гутник Л.М. Український кіноплакат 1947-1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: наук. кат. / Людмила Гутник; авт. вступ. сл. С.В. Тримбач; авт. вступ. ст. Л.М. Гутник; відп. ред. Г.М. Юхимець; НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського. Київ: Академперіодика, 2018. 576 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0003605.pdf
2. Довженко Центр. Сьогодні 90 років Радні Сахалтуєву – геніальному художнику української анімації. [Відео]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZGKtNfyOHmQ>
3. Євген Сивокінь про Радну Сахалтуєва. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZGKtNfyOHmQ>
4. Золотоверхова І.І. Український радянський кіноплакат 20-30-х років. Київ, 1983. [Електронний ресурс]. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0003605.pdf
5. Сахалтуєв Радна Пилипович. Карикатуристи. *Перець: гумор і сатира*. URL: <https://www.perets.org.ua/?id=246719>
6. Сметанська О. Радна Сахалтуєв про анімацію, Давида Черкаського і про себе. URL: <https://ukrkino.com.ua/kinotext/interview/?id=5197>

НАШІ АВТОРИ

Бабчук Юрій Миколайович – доктор філософії (PhD), доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Белінська Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Біль Тетяна Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Боднар Вікторія Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бондар Катерина Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бортник Олег Богданович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бохонько Євген Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Будикіна Богдана Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Бут Даниїл Володимирович – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Буткалюк Іван Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Вариченко Аліна Євгеніївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Василевська-Скупа Людмила Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Висоцька Оксана Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Висоцький Дмитро Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Вовчук Дмитро Ігорович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гавловська Тетяна Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гандзій Наталія Володимирівна – асистент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гарда Ангеліна Богданівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гаркушевський Володимир Савич – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Глуханюк Віталій Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Голінська Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Головін Роман Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гончар Анюта Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Городинська Лариса Василівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гриценко Лариса Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Грінченко Тетяна Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Грищенко Тетяна Вікторівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Гуцалюк Аліна Іванівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Данилюк Софія Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Дерманський Олег Валерійович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Джевага Григорій Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Дишкант Діана Ігорівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Долечек Дар'я Геннадіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Дубова Наталія Вячеславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Заболотна Катерина Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Загоруйко Богдан Миколайович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Замишляєв Дмитро Валентинович – викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Златова Олександра Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Зубленко Дмитро Михайлович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Зузяк Тетяна Петрівна – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій, професор кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Іванова Ельвіра Вікторівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Іванчук Анатолій Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ільчук Каріна Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Камінський Володимир Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кизима Микита Андрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Кізім Світлана Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри цифрових технологій і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Князевич Тетяна Іванівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Ковальчук Василь Орестович – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Колінченко Владислав Сергійович – Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Коломієць Каріна Євгеніївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кондор Маріанна Юріївна – Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Корницька Лариса Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Коробань Оксана Валеріївна – старший викладач кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Король Дмитро Миколайович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Коропатов Сергій Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Красильникова Ірина Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кулик Євген Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійної освіти та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Куценко Вікторія Володимирівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Кшивак Юрій Іванович – викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Литус Євгеній Геннадійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інформаційних технологій, математики та природничих наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Лиховид Єлизавета Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Луцук Дар'я Вікторівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Людва Олег Васильович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Марущак Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Марченя Ліана Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Мельник Ілля Володимирович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мельничук Сергій Вікторович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету інженерно-педагогічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Мозгальов Андрій Анатолійович – аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мокрогуз Максим Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Мординська Євгенія Сергіївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нестеренко Ярослав Сергійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Нікітіна Інна Іванівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ніколаєва Анастасія Дмитрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Олійник Владислав Русланович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Павлик Софія Олександрівна – здобувачка ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Паламарчук Володимир Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Пискун Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Погорілко Владислав Ігорович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Подольнчук Станіслав Вікторович – кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Путніков Віктор Вікторович – аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Радомський Денис Олегович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Рахманов Андрій Анатолійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Руцький Іван Григорович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Рябець Сергій Іванович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

Сазонов Денис Олександрович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Самборська Олена Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

Селезньов Сергій Миколайович – викладач кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Семенець Вероніка Дмитрівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Сліпченко Захар Сергійович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Соловей Віктор Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Степанюк Андрій Юрійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Стрембіцький Данило Віталійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Сусло Лариса Вікторівна – старший викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Табачук Максим Сергійович – здобувач ступеню вищої освіти магістра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Танигіна Анастасія Михайлівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Терещенко Руслана Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Титаренко Валентина Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Токарчук Діана Андріївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Філімонова Ірина Афанасіївна – доктор філософії, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань

Філіпович Віктор Михайлович – аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів

Фрига Каріна Юріївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Цвілик Ростислав Олегович – здобувач ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Цвілик Світлана Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Цина Андрій Юрійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

Цісарук Віталій Юрійович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та методики навчання інформатики Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець

Цісарук Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець

Чадюк Галина Федорівна – майстер виробничого навчання кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Чорноус Лариса Лаврентіївна – викладач-методист вищої категорії, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки Державного навчального закладу «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну», м. Вінниця

Швець Ірина Борисівна – Народна артистка України, професор, професор кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти імені Віталія Газінського Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Шимкова Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Шинін Олександр Степанович – Заслужений діяч мистецтв України, доцент, доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, член Національної спілки художників України, м. Вінниця

Юкальчук Леся Петрівна – спеціаліст вищої категорії, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки Державний навчальний заклад «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну», м. Вінниця

Яковець Вікторія Миколаївна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Ярошук Вікторія Ростиславівна – здобувачка ступеню вищої освіти бакалавра факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

З М І С Т

РОЗДІЛ I

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кулик Є.В., Колінченко В.С., Кондор М.Ю.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 3

Пискун О.М., Кизима М.А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ТЕХНОЛОГІЧНУ
ОСВІТУ 5

Швець І.Б.

ІНТЕГРАЦІЯ АКТОРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛЯ: ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ 8

Гандзій Н.В.

ПЕДАГОГІКА НАТХНЕННЯ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК
ПРИКЛАДУ ТВОРЧОСТІ 10

Глуханюк В.М., Загоруйко Б.М., Яковець В.М.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 12

РОЗДІЛ II

ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ, ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО І ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ

Дубова Н.В., Філімонова І.А.

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ 16

Цісарук І.В., Цісарук В.Ю.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ 18

Гаркушевський В.С., Цвілик Р.О., Паламарчук В.О.

МЕТОДИЧНІ Й ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ ILIAS 21

Марущак О.В., Нестеренко Я.С., Степанюк А.Ю.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ 27

Іванчук А.В., Радомський Д.О., Головін Р.О.

КЛАСТЕРИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ОСНОВ МАШИНОЗНАВСТВА 34

Подолянчук С.В., Коропатов С.В., Мельник І.В. ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОРІЄНТАЦІЇ ДЕТАЛЕЙ ЯК ЕЛЕМЕНТА РОБОТИЗОВАНИХ ВИРОБНИЦТВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	36
Грінченко Т.Д. ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ШКІЛ ВІННИЧЧИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ І ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБІНСЬКОГО)	38
Сусло Л.В., Мельничук С.В. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	42
Мозгальов А.А., Кізім С.С. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	44
Марущак О.В., Висоцька О.В., Павлик С.О. ДЕКОРАТИВНИЙ РИСУНОК ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА СТИЛІЗАЦІЇ, АРХІТЕКТОНІКИ ТА ПРИНЦИПІВ КОМПОЗИЦІЇ У ПРОСТОРОВИХ МИСТЕЦТВАХ	46
Гриценко Л.О., Сліпченко З.С. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТУ І ЛОГІСТИКИ	53
Бохонько Є.О., Князевич Т.І. ВИГОТОВЛЕННЯ ГОДИННИКА З МЕТАЛУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ	56
Марущак О.В., Біль Т.О. ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	59

РОЗДІЛ III

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ, ПРОФЕСІЙНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Титаренко В.П., Ковальчук В.О. ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	65
Зузяк Т.П., Бабчук Ю.М., Чадюк Г.Ф. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЄКТУВАННІ ДЕКОРАТИВНИХ ВИРОБІВ	67
Красильникова І.В., Городинська Л.В., Терещенко Р.М. НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МИСТЕЦЬКОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	69
Джевага Г.В., Путніков В.В., Філіпович В.М. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК ЗА ДОПОМОГОЮ ОНЛАЙН СЕРВІСІВ І ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	74

Рябець С.І., Литус Є.Г.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ STEM-УРОКІВ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ
УЧНІВ ЗЗСО 76

Марущак О.В., Будикіна Б.С., Табачук М.С.

ЕТНОДИЗАЙН ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 79

Василевська-Скупа Л.П., Буткалюк І.В.

КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ
ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ 85

Коробань О.В.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
УЧНІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ ЗПТО ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОГРАМУВАННЯ 88

Красильникова І.В., Вариченко А.Є., Людва О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛЯРСТВА НА СКЛІ У ПОЗАУРОЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАСОБУ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ 89

Цвілик С.Д., Стрембіцький Д.В., Дишкант Д.І.

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ Й УЯВЛЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНИХ ЗАВДАНЬ 93

Чорноус Л.Л., Юкальчук Л.П.

ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ І ЦИФРОВИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ-ЗАКРІЙНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «ІСКРИ НАТХНЕННЯ» ДНЗ «ВЦПТОТД») .. 97

Замишляєв Д.В., Селезньов С.М., Кшивак Ю.І.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ГРИ НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ:
ПЕРЕВАГИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ 103

Глуханюк В.М., Гріщенко Т.В., Руцький І.Г.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ ЕКОЛОГІЧНОГО
СПРЯМУВАННЯ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ 105

Цвілик С.Д., Вовчук Д.І., Зубленко Д.М.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ УЧНІВ
СТАРШОЇ ШКОЛИ 108

Марущак О.В., Мординська Є.С., Латуша Р.М.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ 113

Глуханюк В.М., Заболотна К.С., Боднар В.С.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ
ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ» 119

Цвілик С.Д., Сазонов Д.О., Мокрогуз М.О.

ЗАСОБИ МУЛЬТИМЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ АКТИВІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
НАВЧАННІ ТЕХНОЛОГІЙ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 122

Соловей В.В., Король Д.М.

НАРОДНІ ПРОМИСЛИ ТА РЕМЕСЛА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОСВІТИ 126

Шимкова І.В., Бортник О.Б., Нікітіна І.І.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНЕ
НАВЧАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ 129

Шимкова І.В., Камінський В.В., Рахманов А.А.

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ 132

Голінська Т.М.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТИ 136

Шимкова І.В., Погорілко В.І., Танигіна А.М.

ІНТЕГРАЦІЯ AI-ІНСТРУМЕНТІВ У НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИЗАЙНУ 137

Шимкова І.В., Луцюк Д.В., Гончар А.С.

МЕТОДИКА ПРОЄКТУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ
SKETCHUP У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 141

РОЗДІЛ IV ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Бут Д.В., Цина А.Ю.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ У ДУСІ МИРУ НА УРОКАХ
ТЕХНОЛОГІЙ 144

Самборська О.В., Гуцалюк А.І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ ЯК ФЕНОМЕНУ УКРАЇНСЬКОГО
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА 146

Марущак О.В., Коломієць К.Є., Долечек Д.Г.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО
МИСТЕЦТВА 150

Корницька Л.А., Марченя Л.С.

ШРИФТ ЯК ПОВНОЦІННИЙ ЕЛЕМЕНТ МИСТЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ 154

Белінська Т.В.

ВПЛИВ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ НА СУЧАСНІ ТАНЦЮВАЛЬНІ ЖАНРИ 156

Шинін О.С., Гавловська Т.В.

ЕВОЛЮЦІЯ ХУДОЖНЬО-ВІЗУАЛЬНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ ХІРОХІКО АРАКІ 158

Зузяк Т.П., Соловей В.В., Ніколаєва А.Д.

МИСТЕЦТВО ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ 162

Гандзій Н.В., Куценко В.В.

ЕСТЕТИКА ТА ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА АНІМАЦІЙНИХ ТВОРІВ ХАЯО МІЯДЗАКІ В
КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ 167

Зузяк Т.П., Токарчук Д.А.

РОЛЬ ФЛОРИСТИКИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ЕСТЕТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА 171

Марущак О.В., Ільчук К.С., Висоцький Д.В.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОЛЬОРУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕМОЦІЙНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ У МИСТЕЦТВІ 177

Голінська Т.М., Златова О.О., Лиховид Є.С.,

ЕСТЕТИЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ЯПОНСЬКОГО РОЗПИСУ 180

Голінська Т.М., Шинін О.С., Ярощук В.Р.

ТВОРЧИСТЬ КАТЕРИНИ ВАСИЛІВНИ БІЛОКУР ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО
МИСТЕЦТВА 183

Марущак О.В., Гарда А.Б., Данилюк С.М.

СИМВОЛІЗМ ВИШИВКИ ТА ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ ПОШИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО КОСТЮМА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ 187

Бабчук Ю.М., Дерманський О.В., Семенець В.Д.	
КЛЕЙОВИЙ РОЗПИС ЯК СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА	192
Марущак О.В., Бондар К.С.	
СИНТЕЗ МИСТЕЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ АЛЛИ ГОРСЬКОЇ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ	194
Голінська Т.М., Фрига К.Ю., Іванова Е.В.	
ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАНДАЛ ТА ОРНАМЕНТІВ У ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ІНДІЇ	199
Марущак О.В., Олійник В.Р.	
ФЕНОМЕН ТВОРЧОЇ БІОГРАФІЇ РАДНА САХАЛТУЄВА ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ І ГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА	203
Наші автори	207

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ

*Збірник наукових праць
VI Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції*

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
ТА ТЕХНОЛОГІЙ, ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
І ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ**

Випуск I

- Н 1** НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ: збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (30 жовтня 2025 р., м. Вінниця) / О.В. Марущак (голова) та ін. [Електронний ресурс]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. Вип. 1. (PDF, 219 с.).

Матеріали подаються в авторській редакції
Підписано до видання 11.11.2025 р.